ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਰੋ'ਨਾ ਪਾਠ

***ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੀਰ**

ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਜਦ ਇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਲਈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰੋ-ਰੋ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ, ਮੁੜ-ਮੁੜ ਇਕੋ ਪਾਠ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਂ ਾਇਦਾ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੈਰ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਹਰ ਰੋ ਇਕੋ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਵੀ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਹਲ, ਪੁਰਾਣੇ ਿਆਲਾਂ ਦੇ, ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਜਾਂ ਮਹਬੀ ਜਨੂੰਨੀ ਹਨ।

ਇਸਂ ਕੇ ਜਾਂ ਲਤਂਹਿਮੀ ਦਾ ਿਕਾਰ ਅੱਜ ਹਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਮਿੱਤਰ ਮਿਲਣਗੇ । ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰੈਸਰ ਅਤੇ ਕਈ ਕੌਮੀ ਲੀਡਰ ਵੀ ਇਸ ਲਤਂ ਹਿਮੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਲੋਕ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਅਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖਣਾ, ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਿਆਦਾ ਸੰਲ ਕਰਨਾ ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਿਲਾਸੰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵੀਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪਏ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੋ ਸੰਲ ਸਮਝੀ ਜਾਏਗੀ।

ਮੇਰਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨ ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਰੋ ਦਾ ਪਾਠ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਕੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਨ ਹਰ ਵਕਤ ਖਿਡਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੰਕਲਪ-ਲਹਿਰਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਮੇਂ ਆਂਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਨ ਨੂੰ ਪਰੇਾਨੀ, ਚਿੰਤਾ, ਿਕਰ ਤੇ ਡਰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਗੜਬੜ ਪੈਦਾ ਕਰੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਆਦਮੀ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਗਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ, ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਾਂਤੀ ਦਾ

ਸੋਮਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੋ'ਨਾ ਪਾਠ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਡਾਢੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਕਾਂਤ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਿਆਲ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੁਝ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ, ਕੁਝ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਗੀਤ ਲੈ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਜਾਪੇਗਾ। ਜੇ ਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਰੋ ਪਕਾਉਣਾ ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ੌਕ ਤੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਉਡੀਕਿਆ ਕਰੋਗੇ ।

ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਨ ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੋ ਕਿ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਾਨ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਕੰਨ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਦਿਮਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ (ਫੁਰਨਿਆਂ) ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਪਾਠ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਆਦ ਹੋ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਮਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਆਵਾ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ (Principle of Sound Waves) ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਇਕ ਆਵਾ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਾਸ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਰ ਜਾਂ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਆਵਾ ਦੇ ਇਸੇ ਅਸੂਲ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਗੀਤ ਕੀ ਚੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਇਹ ਕੇਵਲ ਆਵਾ ਦੀ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਾਠ ਜਾਂ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਿਲਾਸੰੀ ਹੈ ਕਿ ੁੱਧ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਖਿਆਲ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਘੜੀ-ਘੜੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਮਨ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭਟਕਣਾ ਤੋਂ ਆਦ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਾਲ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਟਿਕਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ।

ਰੱਬ ਸਾਡੇ ਅਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਖਾਤ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਉਹ ਉਦੋਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਚੀਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਵੇਂ ਆਪਣੇ ਅਦਰ ਦੀਆਂ ਚੀਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵੱਲ ਆ ਜਾਵੇ । ਅਦਰ ਦੀਆਂ ਚੀਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਾਸ ਮਕ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਦਰ ਦੇਖਣਾ ਸਿਖਾ ਦੇਵੇ । ਆਪਣੇ ਅਦਰ ਦਿਸਣਾ ਤਦ ਤੱਕ ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਦ ਤੱਕ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵੱਲ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ।

ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚੀਾਂ ਦੀ ਸਿੰਰ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ । ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਹ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰ, ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ, ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ, ਇਸੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਰੱਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ :-

ਦੁਹਰਾਓ ਲੈ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । (Repetition leads to harmony)
ਲੈ ੰਤੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ । (Harmony leads to peace)
ੰਤੀ ਪਰਮੇਰ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ । (Peace leads to God)

ਪਾਠ ਕਰਨਾ

***ਡਾ. ਗੁਰਬਖ ਸਿਘ**

ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਰੋ ਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ ਹਨ :

1. ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਸੁਣਨਾ) ।
2. ਇਸ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ।
3. ਇਸ ਤੋਂ ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ।

ਤੀਸਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪੜਾਅ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਰੂਰੀ ਹਨ । ਜਿਸ ਲਈ ੁਰੂਆਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਸਿਰੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਦਾ ਾਸ ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਸਾਡੀ ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸਰਤ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਾਇਦੇਮਦ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕਸਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਸਿਗਰਟ-ਬੀੜੀ ਪੀਣਾ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਕਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਜੁਰਮ ਹੈ, ਕਈ ਲੋਕ ਫਿਰ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇ ਤੋਂ ਲਾਭ ਨਾ ਉਠਾਉਣ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਭ ਬਾਤ ਜਾਨਤ ਹੀ ਅਉਗਨੁ ਕਰੈ ॥
ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥਿ ਦੀਪੁ ਕੂਏ ਪਰੈ ॥ (ਅਗ 1376)

ਸਾਡਾ ਮਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਤ ਕੀ ਹੈ । ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਲਤ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ੰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਾ

ਵੱਲ ਲਿਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ।

ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਸ ਉਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੇਕ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੀ ਸਹੀ, ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਵਾਰੀ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਰੋ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਆਦਤ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰੰ ਾਇਦੇ ਹਨ । ਕੁਝੰ ਾਇਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :

1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ (ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਲੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਦੇ ਕਈ ਨਰੋਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ । ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡਕ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ੰਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ । ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਆਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਆਵੇ ।
2. ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਅਜੋਕੀ ਭਾਜੜਾਂ ਭਰੀ ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਡਾਕਟਰ ਮਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਰੂਰ, ੰਤੀ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਅਜੋਕੀ ਤੇ ਰੰਤਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਮਿਲਨ ਦਾ ਲਾਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
3. ਰੋਾਨਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚਿਤਾਵਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਹੀ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਹਰ ਰੋ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਾਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੀ

ਨਰੋਂ ਓਹਲੇ ਬਾਹਰ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਆਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬੱਚਿਓ ! ਹੁਣ ਖੇਡਣਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਦਰ ਆਓ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਕਰੋ ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਮਾਂ ਦੀ ਆਵਾ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਿੰਦਗੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ) । ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਰਾਬਰ ਆਵਾਂ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰਨ ਘਰ ਆ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਰੋ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਾਂ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਵਲੋਂ ਸੱਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ :

ਭਾਈ ! ਤੇਰੀ ਵੀ ਕੋਈਂ ਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੋਰ ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਹੀ ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਂਤੀ ਮਿਲੇਗੀ ।

4. ਾਮ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੀ-ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ੂਲ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਓ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਖਿਸਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਾਮ ੂਲ ਗੱਪਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੀਤਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

5. ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਪਕਵਾਨ ਦੀ ਪਰ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਵਾਦ ਚੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸੱਚੇ ਮਨ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ) ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਿੰਦਗੀ ਰੂਰ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗੀ । ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਮਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਮਨ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

6. ਹੁਣ ਇਹ ਸਵਾਲ, ਕਿ ਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਾਇਦਾ ? ਉਸ ਬੰਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਰੂਰ ਜਾਗੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਕਿ, ਮੈਂ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ,

ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਰੂਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਬਣੇਗਾ ਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ੁੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰੇਗਾ । ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ :-

ਰੰਗ ਲਾਗਤ ਲਾਗਤ ਲਾਗਤ ਹੈ ।
ਮਨ ਜਾਗਤ ਜਾਗਤ ਜਾਗਤ ਹੈ ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ
ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ (ਅੰਗ 515)

ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਰੋ ਕਰਨ-ਸੁਣਨ ਦੀ ਰੀਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਜਿਥੇ ਆਪਣੀ ਰੋ ਬਾਣੀ ਪੜਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਉਪਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਚਾਈਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ :

1. ਮਹਾਨ ਕੋ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਅਤੇ ਭਾਈ ਫਿਰਣਾ ਦਾ ਕਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਢ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇ ਲੈ, ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕਮਾਇਆ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਤੇ ਕੁਝ ਬਚਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ :

ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ........

ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਉਠ ਕੇ ਇਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ...... ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਦ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਸੁਣਨਾ ।

2. ਇਕ ਵਾਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਜੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਧੁਰ ਆਵਾ ਵਿਚ ਬਾਣੀ :

ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਸਮ~ਾਲੀਐ ॥ (ਅਗ 474)

ਪੜ੍ਹਦੇ, ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੋਂ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਐਸੀ ਖਿੱਚ ਪਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰੇ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛਿਆ.........। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਸਮਾਂ ਬਣੇ ਤੇ ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਨ ਪਰਸਨ ।

ਆਰ ਜੁਆਲਾਮੁਖੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਨਾਂ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਸੰਗ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ ਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਦਰਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਜੋਗੇ ਹੀ ਹੋ ਗਏ । (ਸਾਖੀ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ) ।

ਰਧਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਸਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਬੇਅਤ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ।

3. ਗੁਰੂ ਅਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੇਟੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਦੀ ਾਦੀ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਭਾਈ ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਜਸੂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ । ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਰੋ ਨੇਮ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਦਿਆਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਰਲੋਕ ਸਵਾਰਨ ਲਈ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ, ਕੱਤਕ ਅਤੇ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗੰਗਾ ਇਨਾਨ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਵੀਹਵੀਂ ਵਾਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਾਂਤ-ਚਿਤ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ, ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਬਣ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਹ ਪੈਂਡੇ ਅਤੇ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ।

ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਚ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਦਾ ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਸੰਗ, ਜਨਮ ਗਿਆ ਤੇਰਾ, ਕਿਸ ਕਾ ਸੰਗ ਕੀਆ ਰੇ ਮਨ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਮਮ ਤੀਰਥ ਬ੍ਰਤ ਬ੍ਰਿਥਾ ਭਏ ਕੀਓ ਜੁ ਤੁਮ ਸੋ ਖਾਨ । ਕਹਿੰਦਾ ਉੱਥੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਇੱਧਰ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਕੀ ਗੰਗਾ ਇਨਾਨ, ਵਰਤ, ਪੂਜਾ-ਨੇਮ, ਸੇਵਾ, ਦਾਨ-ਪੁਨ ਇਕ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਕੀ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਗਏ........ ਇਹ ਆਂਤ ਮਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਾਂਤੀ ਮਿਲੇ, ਆਦਿ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਰਾਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ।

ਆਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਦੀ, ਮੁਖੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾ ਜਦ ਕੰਨੀਂ ਪਈ ਤਾਂ ਅੱਭੜਵਾਹੇ ਉੱਠ ਕੇ ਉੱਥੇ ਪੁੱਜੇ । ਉੱਥੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਦ ਦੀਆਂ ਆਰੀ ਪਗਤੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ :

ਭਇਆ ਮਨੂਰੁ ਕੰਚਨੁ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ
ਜੇ ਗੁਰ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ ॥
ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਓਹੁ ਦੇਵੈ
ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ ਦੇਹਾ ॥ ਅਗ 990 ॥

ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬਣੇ । ਇਹ ਅਰੰਭ, ਪਿਆਰ, ਰਧਾ ਤੇ ਸਹਿਜ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

4. ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਰੋ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਉਪਦੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ_ੱਧ ਪਾਠ ਜਿਥੇ ਹਿਰਦਾ_ੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਕ ਮਨ ਚਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬੇਅਤ _ਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਫਿਰ ਜਦ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਪੁ ਜੀ ਦਾ_ੱਧ ਪਾਠ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਸੁਣਾਏ?

_ੱਧ ਪਾਠ_ਬਾਨੀ ਉਹੋ ਹੀ ਸੁਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ । ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ_ੱਧ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਮਜੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਕ ਦਮ ਰੁਕ ਗਏ ।

ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਦ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ। ਫਿਰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸੁਭਾਗੇ ਦੇ ਲਿਆਂਦੇ ਚੀਨੀ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪ ਦਿਓ ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਘੋੜਾ ਹਾਰ ਹੈ, ਲੈ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਚਲਿਆ ਸੈਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਭਾਗ, ਆਰੀ ਪਉੜੀ ਤੇ ਪੁੱਜ, ਚੀਨੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਬੈਠੇ । ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦ ਤੂੰ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੈਂ, ਅਸੀਂ ਮਜਾ ਛੱਡ ਰਹੇ ਸਾਂ । ਜੇ ਇਕ ਮਨ-ਚਿਤ, ਇਕਾਗਰ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੈਂ । ਰੱਬ ਨੇ ਸੰਸਾਰੀ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਵਟਾ ਲਿਆ, ਸੋ ਭਾਈ ਘੋੜਾ ਹਾਰ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ_ੱਧ ਪਾਠ ਅਤੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਰੋ ਨੇਮ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰੀਏ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

1. **ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥**
   ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ (ਅਗ **1340**)
2. **ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਜਾਣਹੁ**
   ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥ (ਅਗ **308**)
3. **ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਪਿ ਅਨਦੁ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥** (ਅਗ **616**)

4. **ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵਹਿ ਭਾਈ ॥ ਓਹ ਸਫਲ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥** (ਅਗ 629)
5. **ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥**
   ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥ (ਅਗ 628)
6. **ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਲ ॥**
   ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਕਮਾਵਤ ਨਿਹਾਲ ॥ (ਅਗ 376)
7. **ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥**
   ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਲਗਹਿ ਅਨ ਲਾਲਚਿ
   ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਪਰਾਣੀ ॥ (ਅਗ 1219)
8. **ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ**
   ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਸਭੁ ਤਾ ਕਾ ਨਸੈ ॥........ (ਅਗ 1340)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ

1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਮੌਤ ਰਹਿਤ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ।
2. ਨਾਮ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।
3. ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤੱਕ ਚਰਨ ਪਹੁਲ ਸੀ । ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਪਹੁਲ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
4. ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਛਕ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਨਾਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
5. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ ਜਾਤ, ਗੋਤ, ਕੁਲ, ਧਰਮ, ਕਰਮ ਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
6. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਰੱਖਾਂਗਾ ।
7. ਹੁਕਮ ਮਨਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਗੁਰੂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰ ਥਾਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
8. ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਢਾਲਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ

..........ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨ ਹਨ । ਉਸ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚੁਗਿਰਦੇ ਲਦੀ ਹੈ (ਨਾਨਕ ਮੁਸਕ ਝਕੋਲਿਆ) ਸੋ ਰੱਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹ ਗੁਣਵਾਣ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਣ ਭੀ ਕਿਹੜੇ ਹੋਣ ?

ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਭਾਵਦੇ ਸੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਏ ॥

ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹ ਹੁਕਮੁ ਰਮਾਇਆ ਹੈ :

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਸੋ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਵੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਮਨੁੱਖ ਜਦ ਰਾਤ ਸੌਂ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਨੀਂਦਰ ਤੋਂ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ (ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ) ਜਾਗਣ ਦਾ ਗੁਣ, ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਗੁਣ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਨਾ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਦੁਰੇਡੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ ਅਸਲ ਭਗਤੀ ਲਈ ਇਕ ਐਸਾ ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਲੋੜੀਏ ।

ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਗਤ ਮਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰੋਤਮ ਹਨ । ਉਨਾਂ ਦੀ ਤੁਰੀ ਲੀਕ ਤੇ ਅਸਾਂ ਤੁਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਸ ਰਾਹ ਕਿ ਉਹ ਉੱਠਣ ਪਿਛਲ-ਰਾਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ।

❖❖❖

ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸਪੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ, ਇਕ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ, ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਨਿਆਸ ਆਦਿ ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਹੈ

ਸਾਚ ਕਹੋਂ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥ (ਦ.ਗ੍ਰ.ਅ:ਉ. 29)

ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਰੰਗ ਤੋਂ ਬੈਰ ਅਦ੍ਰਿਟ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦ ਹੀ ਪ੍ਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :-

ਫੇਰਿ ਕਿ ਅਗੈ ਰਖੀਐ ਜਿਤੁ ਦਿਸੈ ਦਰਬਾਰੁ ॥
ਮੁਹੌ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥ (ਜਪੁਜੀ ਪਉੜੀ 4)

ਅਰਥ :- ਕੀ ਭੇਟਾ ਧਰੀਏ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਦਿਸ ਪਵੇ ? ਮੂੰਹੋਂ ਕੀ ਬੋਲੀਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ? ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਚੇ ਨਾਉਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਜਸ ਗਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਪਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਗੱਲ ਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀ ਹਨ । ਇਹ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਚਾਰ ਮੂਲ ਸ੍ਰੋਤ ਹਨ :

1. ਆਮ ਲੋਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਬੋਲੀ
2. ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕੋਕਾਰੀ
3. ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ
4. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰ

(1) **ਲੋਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਬੋਲੀ :-** ਪ੍ਰਭਾਤ, ਪਰਾਤਹ ਕਾਲ, ਭਲਕ, ਤੜਕਾ ਸੁਬਹਾ ਸਵੇਰੇ, ਪਿਛਲ-ਰਾਤ ਆਦਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ । ਸੰਝ, ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ, ਲੌਢਾ ਵੇਲਾ, ਸੰਧਿਆ, ਆਥਣ, ਾਮੀ, ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਤ ਦਾ

ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹਨ ।

(2) (ੳ) ਮਹਾਨ ਕੋ ਪਨਾ (78) : ਅ ਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ, ਸੰਗਯਾ-ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ ਪਹੁ ਫੁਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ, ਮੋਖ ਦਾਇਕ ਸਮਾਂ ਵੇਲਾ, ਮੁਕਤੀ ਵੇਲਾ ।

(ਅ) ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ :- ਉਹ ਸਮਾਂ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੁਲ ਰਸਦਾਇਕ ਹੋਵੇ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

(ੲ) ਗਿਆਨੀ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ :- ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਦਾ ਤੜਕਾ।

(ਸ) ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ / ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ :- ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ, ਤੜਕਾ।

(3) **ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ :-**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਪਧ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਟਿਕ ਗਏ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਨਿੱਤਨੇਮ ਸੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸੋਦਰੁ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ । (ਵਾਰ 1/38)

ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਾਮ ਨੂੰ ਸੋ ਦਰੁ ਦਾ ਪਾਠ ਆਰਤੀ ਦੇ ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ (ਕੀਰਤਨ) ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਪੁ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਭੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਉਠ ਕੇ ਇਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਲਈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਬਿਆਸ ਤੋਂ ਹਰ ਰੋ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪਿੱਛੋਂ ਗਾਗਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਭੀ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਸਪਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(4) **ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੇਧ :**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ, ਸਿੱਖ ਲਈ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ (ਅਗ 305)

ਸਪਟ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਨਾਨ ਕਰ ਕੇ

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਫਿਰ ਪਹੁ ਫੁਟਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਮੁਕਲਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਨਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਬਹੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲੈ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਜੁੜੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤਿ ਗਾਇ ਸੁਣੰਦੇ । (ਵਾ. 12/2)

ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਜਾਗਣਾ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਭੀ ਉੱਨਾਂ ਹੀ ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਨਮਾ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਸਵੇਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਉਠੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੂ ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ ॥

ਅਤੇ ਜੋ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਈ ਹੈ :

ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਂਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰਿ ॥ (ਅਗ 1381)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ੂਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁਖ ਅਤੇ ਨੀਂਦ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਗਏ ਹਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਥੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਨਾਉ ਪਰਭਾਤੈ ਸਬਦਿ ਧਿਆਈਐ
ਛੋਡਹੁ ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ
ਜਗਿ ਹਾਰਿਆ ਤਿਨਿ ਜੀਤਾ (ਅਗ 1330)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪਟਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਬਾਹੀ ਸਾਲਾਹ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਇਕ ਮਨਿ ॥

ਸੁਬ੍ਹਾ-ਸਵੇਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਨਾਲ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ

ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹ ਵਖਤੈ ਉਪਰਿ ਲੜਿ ਮੁਏ ॥

ਉਹੀ ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਾਹ ਸਵਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿੰਦਰਾ, ਆਲਸ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮੌਕਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ ।

ਦੂਜੇ ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਮਨ ਕੀਆ ਮਤਾ ਖਿੰਡੀਆ ॥ (ਅਗ 145)

ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਖਿਡਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਮਨ ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਖਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤੀਜੈ ਮੁਹੀ ਗਿਰਾਹ ਭੁਖ ਤਿਖਾ ਦੁਇ ਭਉਕੀਆ ॥
ਖਾਧਾ ਹੋਇ ਸੁਆਹ ਭੀ ਖਾਣੇ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ॥

ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਸਰੀਰਿਕ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਤ੍ਰੇਹ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗੰਦਗੀ ਬਣ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੁਰਤ ਬਹੁਤਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਚਉਥੈ ਆਈ ਊਂਘ ਅਖੀ ਮੀਟ ਪਵਾਰਿ ਗਇ ॥
ਭੀ ਉਠਿ ਰਚਿਓਨੁ ਵਾਦੁ ਸੈ ਵਰਿ~ਆ ਕੀ ਪਿੜ ਬਧੀ ॥ (ਅਗ 146)

ਦਿਨ ਦੇ ਅੀਰਲੇ ਪਹਿਰ ਭਾਵ ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੌਂ ਕੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਆਮ ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਉੱਠ ਕੇ ਫਿਰ ਇਸੇ ਸੰਸਾਰੀ ਖਚਿਤ ਵਾਲੇ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਨਿਯਤ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਦ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਲੋਕ ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪਟਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਠੀ ਪਹਰੀ ਅਠ ਖਡ ਨਾਵਾ ਖਡੁ ਸਰੀਰੁ ॥

ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੁਲ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨੌਵਾਂ ਖੰਡ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਸ ਵਿਚਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਭਾਲਹਿ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ ॥

ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਨੌਵੇਂ ਖਡ ਵਿਚ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਹਿਰੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਗੁਣਵਾਨ ਬੰਦੇ ਢੂੰਢਦੇ ਹਨ ।

ਕਰਮਵੰਤੀ ਸਾਲਾਹਿਆ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ॥

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੀ ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਸਿੰਤ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥

ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਕੇ, ਬਾਣੀ ਮਨ ਵਸਾਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਣ ਨਾਲ ਹੋ ਆਈ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਉਠਨ ਦਾ ਚਾਓ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਤਿਨਾ ਦਰਿਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਫਿਰ ਦੋਸਤੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕਿ ਦਰਿਆ ਨਾਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਮਨਿ ਅਤੇ ਮੁਖ ਨਾਲ ਭਾਵ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ।

ਓਥੈ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਪਸਾਉ ॥ (ਅਗ 146)

ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਂਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਜਦ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਬੰਦੇ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਜਦ ਤਾਰੇ ਡੁਲ੍ਹਕ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਂਤੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜਦ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕੂਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਰਮੇਰ ਵਲੋਂ ਦਿਆਲ ਹੋ ਕੇ ਬੱਦਲ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰੋ ਜੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸੰਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ॥
ਮੇਘੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਨੁ ਹੋਆ ਵਰਸਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਰਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਭ ਹਰੀਆਵਲੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ (ਅਗ 1285)

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਇਕ ਬੜਾ ਕੀਮਤੀ ਦੁਾਲਾ ਉੱਪਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਮੋਰੀਆਂ ਹਨ । ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨੀਂਦ ਤੇ ਆਲਸ ਦਾ ਇਹ ਝੁੱਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਭੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੋਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ।

ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਪਿਡਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪਿੱਛੋਂ ਖੂਹ ਤੇ ਡੋਲ ਖੜਕਣ ਦੀ ਆਵਾ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗੁਣਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾ ਸੁਣਦੀ, ਝੱਟ ਅੰਦਾਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ । ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਚੀਾਂ ਦੁਰਲੱਭ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਿਥੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਪੱਖਿਆਂ ਅਤੇ ਨਲਕਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੇਵਾ ਖੋਹ ਲਈ ਉਥੇ ਟੀ.ਵੀ. ਸੀਰੀਅਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਨੋਰੰਜਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲਤਾਨ ਆਲਸੀ ਮਨੋ ਬਿਰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤੜਕ ਭੜਕ ਦਾ ੋਰ, ਇਕ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਵਾਰ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੀ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦਾਤ ਦਾ ਜੋ ੌਰ ਨਾਲ

ਵਿਲੇਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਨ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਦਾਤ ਦੇ _ਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਸਿਰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਧਰ ਕੇ ਮੂਹੋਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਦੇਖੀਏ ਇਹ ਮਹਾਨ ਦਾਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(1) ਜੋ ਸਵਖਤੇ ਅਤੇ ਘੱਟ ਖਾ ਕੇ ਸੋਵੇਗਾ ।

(2) ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਰਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੈ ।

(3) ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਟੈਲੀਵਿਨ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ।

(4) ਜੋ ਵਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

(5) ਜੋ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਚਲੀਆਂ ਮਹਿੰਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਕਤੀ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

(6) ਜੋ ਦਿਨੇ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਸੂਝਵਾਨ, ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਉਪਰੀਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇਂ ਂਇਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉੱਤਰ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਆਦਤ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਨੂੰ, ਸੰਸਾਰਿਕ, ਪਰਵਾਰਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ, ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਭਾਈ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਅਤੇ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਡਾਕਟਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੂਮੀਆ ਤੂੰ ਚੋਰੀ ਕਰ, ਡਾਕੇ ਮਾਰ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਚਨ ਦੇ ਕਿ ਹਮੇਂ ਸੱਚ ਬੋਲੇਂਗਾ, ਰੀਬਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਹਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਭੂਮੀਆਂ ਚੋਰ ਤੋਂ ਭਾਈ ਭੂਮੀਆਂ ਸੰਤ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਦ ਗ੍ਰਿਸਥੀਆਂ ਤੇ ਦਯਾ ਆਈ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਲਈ ਕਹਿਆ । ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੰਲਾ ਕੇ ਪਰਵਾਰਿਕ ਸੁਖ ਂਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਂਲਮ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਕੇਵਲ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਡਾਕਟਰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ । ਂਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਾਲੇ ਰਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਛਾ

ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਯੋਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰਿਕ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪੁਸਤਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇੌਜੀ, ਦੁਮਣ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨ ਲਈ ਭੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਠ ਮਨਦੇ ਹਨ।

ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ :

early to bed and early to rise.

makes a man healthy, wealthy and wise.

ਭਾਵ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਸੌਣਾ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸਵਖਤੇ ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ੍ ੀ, ਉਜਲ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝਾ ਰਹੀ ਹੈ:

ਪਿਛਹੁ ਰਾਤੀ ਸਦੜਾ ਨਾਮੁ ਖਸਮ ਕਾ ਲੇਹਿ ॥

ਖੇਮੇ ਛਤ੍ਰ ਸਰਾਇਚੇ ਦਿਸਨਿ ਰਥ ਪੀੜੇ ॥

ਜਿਨੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕਉ ਸਦਿ ਮਿਲੇ ॥ (ਅਗ 989)

ਅਰਥ :- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਉੱਠ ਕੇ, ਮਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਕੀਮਤੀ ਤੰਬੂ, ਕਨਾਤਾਂ, ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਰੱਥ (ਅਸਵਾਰੀ) ਅਤੇ ਛਤਰਧਾਰ ਪਾਤਾਹੀ ਹਮੇਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਾਲਸਾ ਪਥ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮੁਖਤਾਈ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਖੱਡੇ ਵਿਚ ਗਿਰੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਬੈਠੇ, ਗੁਰਬਖ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਫਗਾਨਾ ਵਰਗੇ ਆਪੂੰ ਬਣੇ ਸਿੱਖ ਿਲਾਸੰਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਾਲਸਾ ਪਥ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਪਰਾਵਾਂ, ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਣਾ ਆਪਣਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਂ ਭੀ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਾਸ ਵਜਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਕਾ ਗੰਗਾ ਦਾ ਧ੍ਰੂ ਤਾਰਾ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਾਲਸਾ ਪਥ ਲਈ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ।

ਪਰਮੇਰ ਭਲੀ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆ ਜਾਵੇ ।

ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਤਨੁ ਜਵੇਹਰੁ ਮਾਣਕੁ ਹਰਿ ਧਨੈ ਨਾਲਿ

ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥

ਹਰਿ ਧਨੁ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ ਕਾ ਬੀਜਿਆ

ਭਗਤ ਖਾਇ ਖਰਚ ਰਹੈ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ ॥

ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਹਰਿ ਧਨੈ ਕੀ ਭਗਤਾ ਕਉ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ॥ (ਅਗ 734)

❖❖❖

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ

ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ (ਅਗ ੬੦੧)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਰਿਤੇਦਾਰ (ਨੇੜਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ (ਮਰੀ) ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਦਾ ਕਰਮੁ ਏਹੁ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ ਗੁਰਸਿਖ ਕਰਣਾ॥ (ਵਾਰ 28/10)

ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਖਸਮੈ ਸੋਈ ਭਾਂਵਦਾ ਖਸਮੈ ਦਾ ਜਿਸੁ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ॥ (ਵਾਰ 29/13)

ਭਾਵ: ਮਾਲਕ ਉਹੋ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਆਗਿਆ (ਹੁਕਮ) ਭਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੇ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ।

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ

ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ॥

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ

ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ॥

ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ॥ (ਅਗ 305)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ। ਉਪਦੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇ (ਗੁਰਮੰਤਰ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ)

ਇਹ ਹੈ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਰੂਰੀ ਰਤ ਜਿਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਗੁਰਸਿਖ ਭਲਕੇ ਉਠ ਕਰਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰੁ ਨ੍ਹਾਵੰਦਾ।
ਗੁਰੁ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕੈ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਕਰੰਦਾ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਣੰਦਾ।
ਸੰਕਾ ਮਨਹੁਂ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਗੁਰੁ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ।
ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਕਰਿ ਧਰਮੁ ਦੀ ਲੈ ਪਰਸਾਦ ਆਣਿ ਵਰਤੰਦਾ।
ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੋ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪਿਛੋਂ ਬਚਿਆ ਆਪੁ ਖਵੰਦਾ।।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਪਰਗਾਸ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਸੰਦਾ ।
ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲੰਦਾ ।।11।।

(ਵਾਰ 40/11)

ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੋ:

ਗੁਰਸਿਖ ! ਰਹਿਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤ।।
ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਰੇ ਹਿਤ ਚੀਤ।।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੁਨ ਮਤ੍ਰ ਸੁ ਜਾਪ
ਕਰ ਇਸਨਾਨ ਪੜੈ ਜਪੁ ਜਾਪੁ।
ਸੰਧਿਆ ਸਮੇਂ ਸੁਨੈ ਰਹਿਰਾਸ।।
ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਜਾਸ।।
ਇਨ ਪੈ ਨੇਮ ਜੁ ਏਕ ਕਰਾਇ।।
ਸੋ ਸਿਖ ਅਮਰਾਪੁਰੀ ਮਹਿ ਜਾਇ।।

ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ।।
ਵਹ ਠਾਕੁਰੁ ਮੈਂ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ।86।।
ਅਤੇ- ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਸਿਘ ਕਹਾਵੈ।।
ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਦਰ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ।।
ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਕਬਹੂ ਨ ਲਹੈ
ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਤ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਗਹੈ।।

ਉਪਰਲੇ ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ (ਰਹਿਤ) ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣਾ ਬੜਾ ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਉੱਤੋਂ ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਅਰੋਗ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਰੱਖਣ ਲਈਂ ਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ, ਤਨ (ਸਰੀਰ) ਅਰੋਗ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਸਾ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ, ਉੱਦਮੀ ਬਣ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਸਵਖਤੇ ਇਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰਨਾ, ਨੇਕ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰੂਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਾਲਾ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਅਰਥਾਤ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਮੇਂ ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ, ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖਣ ਉੱਤੋਂ ਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਵੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:

ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਹਤ ਯਹ ਜਾਨ, ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਛਕੇ।
ਸੋਈ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਅਵਰ ਨ ਪਾਹੁਲ ਜੋ ਲਏ।
ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਵੈਂ।
ਤਾਂ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰਿ ਛਕਿ ਪੁਨ ਲੇਵੈ।।
ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਪਾਂਚਹੁ ਰਹਤ ਜੁ ਭਾਖਹਿਂ।।
ਤਾਂ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਰਾਖਹਿ।।

ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:

ਧਰਾਂਹਿ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ, ਭੇਖੀ ਮੂੜਾ ਸਿਖ
ਮੇਰਾ ਦਰਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ, ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੈ ਭਿਖ।

ਪਜ ਕਕਾਰ

ਕੱਛ, ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕੰਘਾ, ਕੇਸਕੀ।।
ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰੇ ਸਿਖ ਸੋਈ (ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾ: ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ)

ਕਛਹਿਰਾ, ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕੰਘਾ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਹਨ।

1. ਕਕਾਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ।
2. ਕਕਾਰ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ ।
3. ਇਹ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹਨ।
4. ਕਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਪਿਆਰੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਨੋਟਃ-੍. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਪੰਜਵਾਂ ਕਕਾਰ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਸ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ

1. ਪਰ ਪੁਰ ਜਾਂ ਪਰ ਇਸਤਰੀ ਗਾਮੀ ਹੋਣਾ।
2. ਤੰਬਾਕੂ ਆਦਿ ਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।
3. ਕੇਸ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰੋਮ (ਵਾਲ) ਤੋੜਨਾ, ਕੱਟਣਾ ਜਾਂ ਝਾੜਨਾ।
4. ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਠਾ ਖਾਣਾ ਅਰਥਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।

1699 ਈ. ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈਃ
ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਮਾਸ ਖਾਵੈ ਨਾਹੀਂ।"

(ਪਰ ਕਈ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਸੰਤ ਜਨ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ)

ਉਪਰਲੀਆਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਕ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨਾਤਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੋਬਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਾਲਸਾ

ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ, ਅੰਦਰਲੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਾਲਸਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਾਹ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਃ

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ॥
ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥ (ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਾਲਸਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ (ਸਵਾਦ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।ਐਸੇ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮੇਰੇ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਚ ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਰਕ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇ ਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨਃ

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ।
ਖਾਲਸਾ ਮਹਿ ਹਉਂ ਕਰਉ ਨਿਵਾਸ।

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ,
ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ। (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਨੇ

ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਧੀਨਤਾ, ਆਲਸ, ਰੋਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਬ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਦਰਜ ਹੈਃ

1) **ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰ ਹੋਇ।**
ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ॥
ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨ ਪਛਾਣਈ
ਖਸਮਹੁ ਧਕੇ ਖਾਇ॥ (ਅਗ SS4)

ਜਿਸ (ਰਾਬ) ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਅਕਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਝਲਪਣਾ (ਪਾਗਲਪਣ) ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਵਲੋਂ ਧੱਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਤੇ- **ਜਿਤੁ ਪੀਤੇ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ**
ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥
ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ
ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ॥ (ਅਗ SS4)

ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਪੀਤਿਆਂ ਮਾਲਕ (ਪ੍ਰਭੂ) ਵਿਸਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਵਸ ਚਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਝੂਠਾ ਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

2) **ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ ਪੀਵਤੇ**
ਬਿਖਲੀ ਪਤਿ ਕਮਲੀ॥
ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ
ਨਾਨਕ ਸਚ ਅਮਲੀ॥ (ਅਗ ੩੯੯)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ (ਮਨੁੱਖ) ਮੱਤ ਖੋਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ (ਉਹ ਮਾਨੋ) ਵਿਭਚਾਰਨ (ਵੇਸਵਾ) ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਤੀ ਵਾਂਗ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਝੱਲਿਆਂ (ਪਾਗਲਾਂ) ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ੍ਸਠ ਰਸ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੱਚੇ ਅਮਲੀ ਹਨ।

ਵੈਸੇ ਹਰ ਸਮੇਂ (ਹਰ ਯੁੱਗ) ਵਿਚ ਰਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਜੋ ਘਿਣਾਉਣੇ ਸਿੱਟੇ

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਰਮ ਨਾਲ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਬ ਕਬਾਬ ਦੇ ਚਰਚੇ ਸੁਣੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨਿਰੀ ਰਸਮੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਿੱਖ, ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗੁਰੂ ਰਮਾਨ (ਹੁਕਮਾਂ) ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਝੂਠੀ ਅਤੇ ਮੱਤ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੁਆੜਿਆਂ ਦੀ ਜੜ ਰਾਬ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹ ਗਟਾ ਗੱਟ ਪੀਣ ਵਿਚ ਗੁਆਂਢੀ ਕੌਮਾਂ ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਕਿਤਨੀ ਰਮ ਤੇ ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਜਾਤ -ਗੋਤ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ ਨ ਪੂਛਹੁ ਜਾਤੀ॥
ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੇ॥ (ਅਗ 349)

ਅੱਗੇ ਅਗ 4੬੯ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ
ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ॥
ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ॥
ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੇਇ॥ (ਅਗ 469)

ਭਾਵ: ਅੱਗੇ (ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ) ਨਾ (ਕਿਸੀ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ) ਜਾਤ ਦਾ (ਵਿਤਕਰਾ) ਹੈ ਨਾ ਹੀ (ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੱਕਾ) (ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਓਪਰੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਜਾੋਰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਉਥੇ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਭਲੇ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਦਰਗਾਹ ਚ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਪੁਛੀਐ
ਕਰਣੀ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ॥ (ਅਗ ੧੦੯4)

ਭਾਵ- ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੂਰ (ਉੱਚੀ) ਜਾਤ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਥੇ ਤਾਂ (ਸਿੰਤ ਸਲਾਹ ਦੀ) ਬਾਣੀ (ਦਾ ਅਭਿਆਸ) ਹੀ ਸ੍ਰੇਠ ਕਰਨੀ (ਮਿਥੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਈ ॥
ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨਾ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰਾ॥

ਇਸੁ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ॥ (ਅਗ ੧੧੨7)

ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਹੇ ਗਵਾਰ ! (ਉੱਚੀ) ਜਾਤ ਦਾ ਮਾਨ ਨਾ ਕਰ। ਇਸ ਮਾਣ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ (ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਵਿਗਾੜ ਚਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਥਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੈ
ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕੀੜਾ ਹੋਇ॥ (ਅਗ 426)

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਪੱਟ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਸਭ ਇਕੋ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪਿਛਲੀ ਜਾਤ ਗੋਤ ਅਤੇ ਕਰਮ ਤਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੌਰ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਿੰਘ (ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) ਲਗਾ ਕੇ ਸਭ ਇਕਸਾਰਤਾ ਬੀ ਸੀ।

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਗੋਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ : ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ॥

ਪਰ ਅੱਜ, ਜੱਟ-ਭਾਪਾ, ਜੱਟ-ਸੈਣੀ, ਜੱਟ-ਨਾਨ-ਜੱਟ, ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਤਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣਹਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਤਨੇ ਵਿਤਕਰੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਰਹੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ।

ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਆੇ ਦੇ ਸਮਝੇ ਵੀਚਾਰੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ, ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਗਿੱਲ, ਸੰਧੂ, ਸੈਣੀ, ਕੋਹਲੀ, ਸੋਢੀ, ਸੇਠੀ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵੱਧ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਲਿਖਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਬੜਾ ਮਾਨ (ਖਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣਾ ਜਿਥੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਿਰੀ ਮਨਮਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਵ੍ਹੇ ਅੱਧਾ ਨਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਨਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੌਰ, ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਿਆ ਹੋਇਆ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਜਾਂ ਨਾ ਸਮਝੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਬੇ ਅੱਧੇ ਨਾਂ (ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੌਰ) ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਜਾਤ ਜਾਂ ਗੋਤ ਲਿਖਣੀ ਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚਰਨਜੀਤ ਵਾਲੀਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਓ ਕਿ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਹੈ ਜਾਂ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਵਾਲੀਆ

ਜਾਂ ਚਰਨਜੀਤ ਲਾਲ ਵਾਲੀਆ ਹੈ?

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕਲ-ਸੂਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਆਰਾਪਣ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਤ-ਗੋਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਨਾਂਹ ਹੀ ਬੁਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਰਤਣ ਵਰਤਾਉ ਸਮੇਂ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ॥ (ਅਗ **141**)

ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਸੂਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਗਊ ਖਾਣ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੁਗਾਰ ਵਿਚ ਰਿਵਤ ਜਾਂ ਵੱਲ ਛਲ ਕਰਕੇ ਝੂਠ ਚਲਾਕੀ ਜਾਂ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਹੱਥ ਖੋਹ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੱਕ ਖੁਸੇ ਦਾ ਲਹੂ ਹਿਰ ਵਾਂਗ ਘੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹਉਕੇ, ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਅੱਥਰੂ ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਖੋਹਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਨ ਰੂਰ ਮੈਲਾ (ਮਲੀਨ) ਖੋਟਾ ਅਤੇ ਕਮੋਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਖੋਟੇ ਵਣਜਿ ਵਣੰਜਿਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਖੋਟਾ ਹੋਇ॥ (ਅਗ **23**)

ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਕ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਰਾਕ ਬੁੱਧੀ ਸ੍ਰੇਠ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਤੀ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੌਲਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜਿਥੇ ਲਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨ ਤੇ ਖੋਟਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਮੋਟਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ:

ਜੈਸਾ ਅੰਨ ਤੈਸਾ ਮਨ,

ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਾਂ।

ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿਖਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪਰ ਹੱਕ ਖੋਹਣ ਜਾਂ ਝੂਠ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ। (ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਾਂ)

ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਤੇ ਪਲਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਟੀ ਬਦਲਣ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁਕਿਰਤ (ਨੇਕ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ) ਕਰਨ ਉਤੇ ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ

ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਜਬਾ ਵੀ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗ ੧੨੩ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ (ਅਗ **1245**)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੰ ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਉਹੋ ਹੀ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਿਹਨਤ (ਨੇਕ ਕਮਾਈ) ਕਰ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁੱਝ (ਰੀਬ ਲੋੜਵੰਦ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਲਤ ਕਮਾਈ, ਨੰਬਰ ਦੋ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਝੂਠ ਚਲਾਕੀ ਜਾਂ ਰਿਵਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਹਲਾਲ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਗੁਰ ਵਾਕ ਹੈ:

ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ
ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੂੜੀਈ
ਕੂੜੋ ਪਲੈ ਪਾਇ॥ (ਅਗ **141**)

ਹਰਾਮ ਦੇ ਮਾਲ ਵਿਚ ਮਸਾਲੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਦਾ (ਭਾਵ ਖਾਣ ਜੋਗਾ) ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੂੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕੂੜ (ਝੂਠ) ਹੀ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਵਾਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ

ਇਕ ਮਿੰਦਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਿਉਢੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਵਾ ਦਿੱਤੀ, ਚੌਧਰੀ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਆਵਾਂ?

ਮਿੰਦਾਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਆ ਜਾਓ।

ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਆਇਆ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪੈਰੀਂ ਪਾਉਣਾ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ... ਵੀਰ। ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਹੋਏ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਹਿੰ ਚੁਰਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਉਹ ਮਹਿੰ ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਡਿਉਢੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਨਾਲ ਬੱਧੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਂਸਲੀ ਕੱਢ ਕੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੋਖੇ ਸਾਰੇ ਰੁਪਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ।

ਸੱਜਣਾ ! ਇਹ ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਹਨ ਉਸ ਦੁੱਧ ਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਪੀਤਾ ਹੈ: ਚਾਹੇ ਪੱਠੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮਹਿੰ ਤਾਂ ਵੀਰਾ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸੀ ਨਾ। ਇਹ ਲੈ ਲੈ ਅਤੇ

ਮੇਰੇ ਜੁੜਿਆਂ ਹੱਥਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਅਪਰਾਧ ਮੁਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮੀਂਦਾਰ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ -ਹੋਇਆ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅੀਰ ਬੋਲਿਆ, ਚੋਰ ਤੇ ਚੋਰੀ ਮੋੜ ਦੇਵੇ ? ਚੋਰ ਤੇ ਚੋਰੀ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਬੁਚਾ ਵੀ ਲੈ ਆਵੇ? ਚੋਰ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਮਾੀ ਮੰਗੇ?

ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ ਤੈ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ?

ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ :

ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇੱ ਰ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਇਕ ਉਚੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਉਚੇ ਆਚਰਣ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖ ਚੋਰੀ ਦਾ ਧੱਬਾ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਸੱਚੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਸੱਚੇੱ ਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਇਹ 11-12 ਅੱਖਰ (ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ) ਜਿਸ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇੱ ਖਰ ਨਾਲ ਉਸ ਕਹੇ, ਉਸਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੀਂਦਾਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਿਹਰੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਹੋਏ, ਅਬਾਰ ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਛਪੀ ਸੀ ਜਿਸ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਭਾ ਪਟਿਆਲਾ)

❖❖❖

ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਮੇਰਾ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਨਿੱਤਨੇਮੀ ਅਤੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿ ਘ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਘਰੋਂ ਤੁਰਿਆ । ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਮਨਮੱਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਿਚ ਮਾਨ ਭੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕੰਮ ਕੋਈ ਭੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਸੀਂ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿ ਘ :- ਫੁੰਮਣ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੁਹਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਅੱਜ ਫੇਰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕਟਾ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿੱਖੀ ਫਸੀ ਪਈ ਹੈ ? ਨਾਲੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਅਬ ਲਗਣੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਲਗਣੋਂ ਹੱਟ ਜਾਣਗੇ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :- ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਫਸੀ ਹੋਈ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੂਰ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੈਰ ਕੇਵਲ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦੇ । ਪਰ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਲਾਮੀ ਹਨ । ਰਹੀ ਗੱਲ ਅਬ ਲੱਗਣ ਦੀ ਉਹ ਤੇਰੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਚਾਹੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਅਬ ਲਵਾ ਲੈ ਚਾਹੇ ਕੌੜ ਤੁੰਮਾ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿ ਘ :- ਜੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭੀ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਰਾਬ ਪੀਤੀ; ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਥੂਹ ਥੂਹ ਕਰਨ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕੌੜ ਤੁੰਮੇ ਲਗ ਗਏ ਅਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਨਾਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੇ ਵੰਡ ਛਕਿਆ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਦਰ ਮਾਨ ਪਾ ਕੇ, ਸਮਝੋ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਅਬ ਲੱਗ ਗਏ । ਇਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ੍ਰਮਾਨ ਹੈ :-

ਮੁਖ ਸਚੇ ਸਚੁ ਦਾੜੀਆ ਸਚੁ ਬੋਲਹਿ ਸਚੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਂਹਿ ॥
ਸਚੀ ਰਾਸੀ ਸਚੁ ਧਨੁ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਪਾਂਹਿ ॥
ਸਚੁ ਸੁਣਹਿ ਸਚੁ ਮਨਿ ਲੈਨਿ ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਹਿ ॥
ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣਾ ਸਚੇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਨ ਪਾਈਐ ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਜਾਂਹਿ ॥

(ਅਗ **1419**)

ਉਪਰਲੇ ਗੁਰੰ੍ਰਮਾਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਚੀਾਂ ਸਪਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

1. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸੀ ।
2. ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਭ ਗੁਣ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ।
3. ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬੈਰ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।
4. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਆਦਰ ਮਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਨ ਆਉਣਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ :- ਸਰੀਰਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ (ਕੈਂਸਰ ਆਦਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅੀਰਲੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਹੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ । ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰਿਕ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਲਾਲਚ ਦਾ ਕਿਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ, ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਔਗੁਣ ਹਨ । ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਸਲਨ ਜੇ ਮੈਂ ਰਿਵਤ ਨਾ ਲਵਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਟੇਟਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਗੁਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ, ਬੱਚੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣਗੇ ਇਤਿਆਦਿ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਚੰਚਲਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਮਨਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕੋ ਕਰਨਾ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਚਲਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ।

ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਰੋ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੁਹਰਾਉਣ ਨਾਲ, ਮਨ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇ ਕੈ

ਕਿਆ ਤੁਧੁ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ॥
ਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ਤੁਧੁ ਸਰੀਰਾ ਜਾ ਤੂ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਰਚਨੁ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹਰਿ ਮਨਿ ਨ ਵਸਾਇਆ ॥

(ਅਗ **922**)

* * *

ਏ ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਏਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥
ਸਾਥਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥
ਐਸਾ ਕੰਮੁ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥

(ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ, ਅਗ **918**)

ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਕਦੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਗਿਰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਨਿਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਦੀ ਐਸੀ ਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪਰ ਦੇਖੋ ਨਾ ! ਜਦ ਕੋਈ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਏਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ । ਇਸ ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰ ਦੀਖਤ ਹੋਣਾ ਲਾਮੀ ਹੈ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਸਿਖਿ ਸਿਖੁ ਸਦਾਇਆ । (ਵਾਰ 3/11)

ਭਾਵ ਕਿ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਲੈਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਭੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ।

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰਿ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਇਆ ॥
ਚਰਨ ਧੋਇ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤੁ ਸਿਖਾਂ ਪੀਲਾਇਆ ॥(ਵਾਰ **1/23**)

ਭਾਵ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣ ਦੀ (ਰਹਿਰਾਸ) ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਰੀ । ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਚਲਦੀ ਰਹੀ । ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਭਵਿੱਖਤ ਸਮਾਂ ਬੀਚਾਰ ਕੇ ਅਗੰਮੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਪਜਾਂ ਸਿਘਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਦੀਖਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਥੋੜ੍ਹੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਸੀ ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰੰ ਾਲਸਾ ਜੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਕਰਨੇ ਸੀ, ਇਹ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਸੀ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :- ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਲਤ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ

ਹਸਤ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪਥ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਹਾਇ ।

ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਕਾਬਲ ਗੁਰੂ ਰੱਖੇਗਾ । ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਅਸਾਡੀ ਖੁੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਖਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪਜਾਂ ਤੋਂ ਲੈਹਣਾ, ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਇਹ ਅਸਾਡੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ਕਛ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਕਰਨਾ ਨਾਹੀਂ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਕੜਾ ਹੱਥ ਰਖਣਾ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੰਘੇ ਸਉ ਕਰਨੀ । ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਅਭਾਖਿਆ ਦਾ ਕੁਠਾ ਮਾਸ ਖਾਵੈ ਨਾਹੀਂ । ਤਮਾਕੂ ਨਾ ਵਰਤਣਾ । ਭਾਦਨੀ ਤਥਾ ਕੰਨਿਆ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇ ਮੇਲ ਨ ਰੱਖੇ । ਮੀਣੇ ਮਸੰਦੀਏ ਰਾਮ ਰਾਈਏ ਕੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਬੈਸੇ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਨਾ । ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤ ਰਖਨੀ । ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਖੁੀ ਹੈ ।

ਦਸਤ

(ਪਾਤਾਹੀ 10 ਜੇਠ 26 ਸੰਬਤ 1756)

ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਸਾਂ ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਾਸ ਵਰਗ ਲਈ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :– ਜੀ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਸਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਦੂਸਰੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਈਆ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸਿੱਖ ਸਨ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :– ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਦਿਲ ਸਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਹੜਾ ਮੈਲਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਅੱਸੀ ਹਾਰ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ, ਉਹ ਮੈਲੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸੋਚ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮਨੀਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹੋਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਬਣੇ ।

ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਈਆ ਜੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋ । ਜਿਸ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਲਾਲ ਸਗਿ ਲਾਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ । (ਤੌਸੀਫੋ ਸਨਾ)

ਅਰਥ :– ਮੈਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਮਾਂ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ

ਰੇ ਚੀਨੇ ਖਾਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ । (ਤੌਸੀਫੋ ਸਨਾ)

ਅਰਥ :– ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿ ਘ ਦੇ ਪ੍ਰਾਦਾ ਛਕਦਿਆਂ ਜੋ ਭੋਰੇ ਗਿਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਹਾਂ।

ਕੀ ਕੋਈ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਰ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੋਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਬਣੇ । ਪਰ ਉਹ ਕਵੀ ਸੀ ਤਖਲਸ (ਉਪਨਾਮ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਯਾ ਸੀ ਪਰ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲਾਲ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਕੰਘਾ ਦੋਨੋ ਵਖਤ ਕਰ ਪਾਗ ਚੁਨੇ ਕਰ ਬਾਂਧਈ ।
ਦਾਤਣ ਨੀਤ ਕਰੈ ਨ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਲਾਲ ਜੀ ।

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਹਾ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਧੋਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ (ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ) ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਨਾਉਂ ਗੁਰਬਖ ਸਿਘ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ (ਮਹਾਨ ਕੋ ਪਨਾ 894) ਪਰ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਾਉਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਹੀ ਮਹੂਰ ਰਿਹਾ ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :– ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਤਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੀ । ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਬੁਧੂ ਾਹ ਵਰਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :– ਦੇਖੋ ਜੀ ! ਆਪਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਲ ਫਰੂਟ ਭੀ ਖਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਕਿਸੇ ਗੀਬ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਅਨਾਥ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਪਨਾ ਕੇ ਆਪਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਪਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪਨੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਨਾ ਪੁੱਤਰ ਆਪਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਭੀ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਹਾਰ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਭ ਦੀ ਸੰਸਾਰੀ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਪਰ ਜੋ ਮਹਿਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਨੇ ਾਲਸੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਉਹ ਹੋਰਸੁ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ । ਖਾਲਸਾ ਮਹਿ ਹਉਂ ਕਰਉ ਨਿਵਾਸ ।
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਪਿਡ ਪ੍ਰਾਨ । ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੀ ਜਾਨ ।

ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਬੀ ਹੈ ।

ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗਵਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਨੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬੇਅਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਕਈ ਵਾਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਪਹਿਰੇ ਲਈ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਭੀ ਬਣਿਆ । ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਹੋ ਕੇ ਕੁਛ ਮਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੇ ਹੋਏ ਹੋ ਤਾਂ ਸਚਖਡ ਵਿਚ ਆਪਨੇ ਕੋਲ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬ ਦੇਵੋ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਡੱਲਿਆ ਹੋਰ ਜੋ ਮਰੀ ਮਗ ਲੈ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਜੇ ਸਚਖਡ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੈਠਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਡਾ ਪਹੁਲ ਛਕ, ਫੇਰ ਭਾਵੇਂ ਮਜੇ ਜਿੰਨੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਲਈਂ ਤਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਸਿਘ ਬਣਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀੌਜ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਦ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਾਨਾ ਮਸਤਾਨਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੈਸੇ? ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ, ਭਾਈ ਦਾਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਖੀ ਬੋ। ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਭਾਈ ਦਾਨ ਸਿਘ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਿਕ ਹੋਇਆ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਕੁਛ-ਕੁਛ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਅਜੇ ਪਈ ਨਹੀਂ ਰਾ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :- ਦੇਖ ਭਾਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰੀ ਕਿਸੇ ਸਪੈਲਿਸਟ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇਂਸ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਮਾਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਦਵਾਈ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਪਰਹੇ ਭੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਮਰੀ ਜੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਵਾਈ ਖਾ ਕੇ ਪਰਹੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਭੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾ ਹਟੇ ਤਾਂਮੇਵਾਰੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਿਆਣਾ ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੇ ਮਰੀ ਬਾਰੇ ਆਪ ਿਕਰਮਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਔਕੜ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਕੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਹੈ :

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥
ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ ॥
ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਦੇਇ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਡਭਾਗੀ ਹੇ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰੈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ ॥

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਅਗ 286)

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਅਤੇ ਗਾਤਰੇ ਪਾ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਚਰਚੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਅਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋ ਛਪਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਹੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਲਈ, ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਲਈ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਨ ਕਬੂਲ ਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥
ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥ (ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਅਗ 286)

ਵੈਸੈ ਜੇ ਵੀਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਰਹੇ। ਪਰ ਜੇ ਇਕ ਮੋਟਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਂ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਅੱਧੇ ਡਾਕਟਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਮਰੀ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਜਲਦੀ ਰੋਗੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵੀਰ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਨੂੰਨ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਨਹੀਂ ਮਨੋਗੇ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਵੋਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਮਨੋਗੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀਂਭਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣੋਗੇ, ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰੀ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਕੁਛ ਭੀ ਕਹੋ ਜੀ! ਪਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਤੇ ਨਿਬਾਹੁਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ :- ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਖੇਤੀ, ਨੌਕਰੀ,

ਵਪਾਰ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਹੱਡ ਗਾਲਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਡਾਕਟਰ ਬਣਨਾ ਜਾਂ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ? ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਘਟੇ ਰੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਬਣਨ ਲਈ । ਵਕੀਲ ਦੀ ੰਿਦਗੀ ਕਿਹੜਾ ਸੌਖੀ ਹੈ ਕੋਈ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਤੱਕ ਮਗ ਖਪਤੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੈਨੀ, ਬੋਧੀ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨਾ ਕਿਹੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ । ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਰੋ ਰੱਖਣੇ ਪਜ ਵਖਤ ਨਮਾ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਕਿਹੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭੀ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਅੱਛੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤਾਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਦਰੱਤ ਦਾਂ ਲ ਲੈਣ ਲਈ ਭੀ ਕਈ ਸਾਲ ਦਰੱਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੀ ਹੈ ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਭ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪਜ ਕਰਾਰੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਭੀ ਦੱਸੋ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਭੰਡਿਆ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ :-

ਭਾਵੈ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰੁ ਭਾਵੈ ਘਰਰਿ ਮੁਡਾਇ ॥ (ਅਗ 1365)

ਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੋਨੋਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੱਛ ਕੜਾ ਕਿਰਪਾਨ ਵੀ ਤਾਂ ਇਕ ਭੇਖ ਹੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :- ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਾ ਸਲੋਕ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਲੋਕ ਦੀ ਇਕ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪੂਰਾ ਸਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :-

ਕਬੀਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕ ਸਿਉ ਕੀਏ ਆਨ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਇ ॥
ਭਾਵੈ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰੁ ਭਾਵੈ ਘਰਰਿ ਮੁਡਾਇ ॥ (ਅਗ 1365)

ਅਰਥ :-ਇਕ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਦਵੈਤ ਭਾਵ, ਅਥਵਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੁਬਧਾ ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਬੈਰਾਗੀ ਬਣ ਕੇ, ਲੰਬੀਆਂ ਜਟਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਰਖ ਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਕੇ ਜੋਗੀ ਵਾਂਗੂੰ ਘਰੜ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈਂ ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਗੱਲਾਂ ੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਹਨ । ਜਟਾਧਾਰੀ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਰੋਟੇ ਦਾ ਦੁੱਧ ਲਗਾ ਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਟਾਂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ ਘੋਨ ਮੋਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸਿੱਖ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਕੇਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਸਹੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮੂਡਿਆ ਨਹੀ ਕੇਸ ਮੁਡਾਏ ਕਾਂਇ ।
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋ ਮਨ ਕੀਆ ਮੂਡਾ ਮੂਡੁ ਅਜਾਂਇ ॥ (ਅਗ **1369**)

ਪਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਲਈ

ਹੁਕਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਲਾਮੀ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਰਸਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੈ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ।
ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ (ਅਗ **601**)

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਊਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥ (ਅਗ **669**)

ਦੂਸਰੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ :

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ।
ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ ।

ਕੀ ਕੋਈ ਐਸੀਂ ੌਜ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਰਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਤੇ ਜਦ ਾਲਸਾਂ ੌਜ ਦੀ ਇਹ ਵਰਦੀ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ :- ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰਪਿ ਹੋਈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰਤੂ ਨਾ ਕਰੋ । ਹਰ ਚੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿਘ :- ਦੇਖੋ ਜੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਲ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਇਕੋ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਅਦਰ ਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਵਸਾ ਕੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦਿੱਖ ਭੀ ਗੁਰੂ ਵਰਗੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ । ਖਾਲਸਾ ਮਾਹਿ ਹਉਂ ਕਰਉ ਨਿਵਾਸ ॥

ਦੂਸਰੇ ਜੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਗੁੰਾ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਫਿਰ ਾਇਦ ਇਸ ਵਰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦੀ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੰਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ । (ਅਗ **1427**)

ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਿਊਣਾ ਹੈ । ਸੋ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪਹਿਚਾਣ ਤਾਂ ਬਣਾਉਣੀ ਹੀ ਪਏਗੀ । ਹਰ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਹਿਚਾਣ ਬੀ ਹੈ । ਇਹ ਪਹਿਚਾਣ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ।

ਸਿੱਖੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੈਰ ਇਹ ਬਾਹਰਲੀ ਪਹਿਚਾਣ ਭੇਖ ਹੋ

ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਣੀ ਅਦਰ ਵੱਸੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲੋਂ ਬਾਹਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਏ ਝੱਟ ਸਕੂਲ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਦੇਖ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲੱਜਾ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਹਰ ਰੋ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ।

ਇਹ ਵਰਦੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਚੁਰੱਸਤੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਰਦੀ ਦੀ ਬੇਇਤੀ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਇਤੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਘੀ ਪਾ ਕੇ ਡੱਬਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉੱਪਰ ਖਜੂਰ ਦੀ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਮੁਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀ ਸਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੀਲ ਟੁੱਟੀ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਸੀਲ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਲ ਰਾਬ ਹੋਣ ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਕੇਸ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਜੇ ਪਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਰੱਖ ਕੇ ਜੇ ਕੋਈ ਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਰਮ ਕਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਲਤ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰ। ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਪਹਿਚਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦਾ ਡਰ ਹੈ?

ਇਕ ਸੱਚੀ ਵਾਰਤਾ :

ਜਰਮਨ ਮੂਲ ਦਾ ਇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿਘ ਸਜ ਗਿਆ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿਘ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਪਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਗੱਤਕਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿਘਾਂ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਣ ਕੇ ਵਿਚਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। 1997 ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੋਂ ਕੋਈ 150 ਮੀਲ ਉਪਰ ਟਸਕਾ ਰੋਰਾ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਹੋਈ।

ਤਕਰੀਬਨ 6 ਫੁੱਟ ਕੱਦ ਵਾਲੇ ਭਰਵੇਂ ਜੁਸੇ ਨਾਲ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਨੂਰ ਡੁਲ੍ਹ-ਡੁਲ੍ਹ ਪਵੇ। ਉਥੇ ਉਹ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਤਕਾ ਸਿਖਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ।

1984 ਵੇਲੇ ਉਹ ਅਕਾਲ ਅਕੈਡਮੀ ਬੜੂ ਸਾਹਿਬ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵੇਲੇ, ਕੋਈ ਇਕ ਹਾਰ ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਸਕੂਲ ਸਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਖੜਗਧਾਰੀ ਾਲਸਾ ਸੀ।

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿਘ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਸਜਾ ਕੇ ਜਦ ਉਸ ਨੇ

ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਵੱਡੇ ੀ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਰਨ ਪਰਤੀਤ ਹੋਏ।

ਵੱਡੀ ਢਾਲ ਉਸ ਨੇ ਪਿੱਠ ਤੇ ਸਜਾ ਲਈ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰਾਂ ਫੜ ਲਈਆਂ। ਅਕੈਡਮੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ, ਉਸ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਜਦ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡਿਆ ਸਾਰੀ ਪਹਾੜੀ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਕਲਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਰਤਾਈ ਕਿ ਭੀੜ ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰਾ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ ਸਾਰੀ ਭੀੜ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਗਈ। ਸੋ ਵੀਰ ਜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਬਾਣੇ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ।

ਜਿਸ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ੋਭਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ : ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਕਈ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿਘ ਭੀ ਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ?

ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ੂਖਮ ਹੰਕਾਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਇਹ ਖੇਡ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਰਕ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਕਿਸੇ ਲਤ ਕੰਮ ਹੋਣ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਿ ਲੈ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭ ਆਇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਹਮ ਭੂਲਿ ਵਿਗਾੜਹ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਏ ॥
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਹੈ ਦੇ ਮਤਿ ਸਮਝਾਏ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਕਾਂਢਿਆ ਹਰਿ ਪੈਜ ਰਖਾਏ ॥(ਅਗ 450)

ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਜਨਮ ਸੰਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫੁੰਮਣ ਸਿਘ ਜੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਾਲਣ ਹਾਰ ਹੈ। ਆਓ ਆਪਾਂ ਭੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ।

ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ।
ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ। (ਅਗ 674)

❖❖❖

ਬਾਣੀ, ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਵਰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਬਾਣਾ ਤੇ ਬਾਣੀ

ਇਹ ਆਮ-ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਜਾਂ ਸਨੇਹੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਸੁਾਤ (ਚੀ) ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਚਿਹਨ-ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਦਿੱਖ, ਉਸ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਆਪਣੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਸਨੇਹੀ ਵਰਗੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਵੀ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਵੀਣੀ ਦੁਆਲੇ ਪਿਆ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੜਾ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਆਜਾਨ ਬਾਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੀਣੀ ਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੜਾ ੋਭਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਦੀਨ-ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜਦ ਉੱਪਰ ਉਠਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਅੰਦਰ ਦੁਟਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਉਖਾੜ੍ਹ ਦੇਣ (ਮੂਲ ਉਪਰਾਨ) ਦਾ ਬਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਕਿਰਪਾਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਿਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਸਾਹਿਬਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਬੇਟਾ ! ਇਹ ਦੁਟ-ਦਮਨੀ ਹੈ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਦੀ; ਇਹ ਸੂਚਕ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅਕਾਲ ਦੀ ਕਤੀ ਦੀ; ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਬਲ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਵਿਵਾਸ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਵਾਹੋ (ਚਲਾਓ) ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਰਮ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਖੈ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਧਰਮੀਆਂ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਹ ਕਿਰਪਾਨ ਨਿਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ੭੦੦ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਉਸ ਦੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਹੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਐਸੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਸੁਮੇਲ ਸੀ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਜੋਗ ਦਾ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ, ਸੰਤ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਸੁਮੇਲ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਚਿੱਤਰ

ਖਿੱਚਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ੍ਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ। ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰ ਜਸ ਖਟਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਾਮਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਜਸ ਅਪਜਸ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਰਹੇਗਾ। ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇਗਾ ਜਿਵੇਂ:-

ਧੰਨ ਜੀਓ ਤਿਹਕੋ ਜਗ ਮੈ,
ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿੱਤ ਮੈ ਜੁਧੁ ਬਿਚਾਰੈ।
ਦੇਹ ਅਨਿੱਤ ਨ ਨਿੱਤ ਰਹੈ,
ਜਸੁ ਨਾਵ ਚੜ੍ਹੈ ਭਵਸਾਗਰ ਤਾਰੈ।
ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ,
ਬੁੱਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉ ਉਜਿਆਰੈ।
ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁ ਹਾਥ ਲੈ,
ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ॥ *(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕ੍ਰਿ. ਵਾ. 2492)*

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ ਜੋ ਕਾਲ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਤਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ-'ਨਮੋ ਸਤਰ ਪਾਨੇ ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਉਥੇ-'ਨਮੋ ਲੋਕ ਮਾਤਾ' ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ :-

ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਰਾਖਵਾਰ ਹਮਾਰੋ
ਮਹਾਂ ਲੋਹ ਮੈ ਕਿੰਕਰ ਥਾਰੋ ॥ *(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕ੍ਰਿ. ਵਾ. 435)*

'ਮਹਾਂ ਕਾਲ' ਅਤੇ 'ਸਰਬ ਲੋਹ' ਇਕੋ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਸੂਚਕ ਕਿਰਪਾਨ ਬਾਰੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਕੀ ਤੇਜ ਤੂੰ ਤੇਜਵੰਤੀ
ਪਰਜਾ ਮੰਡਲੀ ਦੁਟ ਹੰਤੀ। *(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਭਗੌਤੀ ਸਤੋਤ੍ਰ)*

ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਇਕ ਦਰਬਾਰੀ ਨੇ ਜਦ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਧੂਹ ਲਈ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਪਲਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਹਕੂਮਤਾਂ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਵਸੀਕਾਰ ਰੱਖਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਬਦਾਂ 'ਚ ਸਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮੇਾਂ ਬੰਦਾਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ

ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਿਰਪਾਨ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਦੇਣਾ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਰਪਾਨ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹ ਕਿਰਪਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ੁਲਾਮੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਾ। ੁਲਾਮੀ-ੁਲਾਮੀ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਆਰਥਿਕ।

ਕਿਰਪਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿਤਾਉਣੀ ਵੀ ਦਿਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਪਾਨਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਬੇਅਣਖੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਅਣਖ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਪਾਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਖੀਏ।

1922 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਆਾਦੀ ਸੰਬੰਧੀ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਤਹਿ ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਗੱਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਪਾਨ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਲਵੇ ।

1699 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਸਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਚਰਣ ਪਹੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਤਰ (ਖਡੇ) ਦੀ ਪਹੁਲ (ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਲਿਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਸਤਰ (ਕਿਰਪਾਨ) ਨੂੰ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰੱਖਣਗੇ। ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਾਲਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਜਬ ਹਮਰੇ ਦਰਨ ਕੋ ਆਵਹੁ
ਬਨ ਸੁਚੇਤ ਸਤਰ ਸਜਾਵਹੁ।
ਕਮਰ ਕਸਾ ਕਰ ਦਿਹੁ ਦਿਖਾਈ
ਹਮਰੀ ਖੁੀ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਈ

ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਰ:-

ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਬਿਨ ਲੋਹ ਜੋ ਫਿਰੈ
ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਜਨਮੈ ਮਰੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਈ ਛੱਟ (ੁਲਾਮੀ) ਵਿਰੁੱਧ ਨੰਗੀ ਬਾਵਤ ਸੀ।

ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਮੌਲਵੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਹੀਣਾ (ਨੀਵਾਂ) ਜਾਣ ਕੇ ਰੋਟੀ-ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ, ਇੱਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਤੇ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀਆਂ ਉਥੇ

ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਰੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਜਬਰ ਅਤੇ ੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਡੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਧਾਰਨ ਜਨਤਾ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਰਾਜ ਭੈ ਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਮੇਰੇ ਆਦ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਕੇਸ, ਮੇਰੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਛਾਣ ਕਾਰਡ (Identity Card) ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਤਨੇ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਜਿਤਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਤਰ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੰਨ ਤੋੜ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਮਿਲਟਰੀ ਅੰਸਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਵਰਦੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਰਦੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਸਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਇਹੋ ਦਾ 'ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ' ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ੌਜੀ ਵਰਦੀ ਵਾਂਗ ਇਹ ਸਾਡੀ ਵਰਦੀ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜਦੋਂ ਚਾਹਿਆ ਉਤਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾਂ ਪਹਿਨ ਲਈ। ਇਹ ਹਮੇਾਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਪੱਕੀ ਯਾਦ ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਕੰਘੇ ਅਤੇ ਲੱਕ ਦੇ ਕਛਹਿਰੇ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣਾ ਉਸ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੇਸ, ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕੰਘਾ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਸੰਦ-ਪੁਾਕ ਤੇ ਹਾਰ ਿਗਾਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਰੀਝਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਵਿਚ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕੋ ਦਲੀਲ ਕਾੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ :-

ਨਿਾਨਿ ਸਿਖੀ ਈਂ ਪੰਜ ਹਰਫਿ ਕਾਂ ।

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਇਹ ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਹਨ ।

ਹਰਗਿ ਨ ਬਾਦ ਈਂ ਪੰਜ ਮੁਆਂ ।

ਇਹ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ।

ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਬਿਦਾਂ ।

ਕੜਾ, ਕਰਦ (ਕ੍ਰਿਪਾਨ), ਕੱਛ ਤੇ ਕੰਘਾ।

ਬਿਨਾਂ ਕੇਸ ਹੇਚ ਅਸਤ ਜੁਮਲਾ ਨਿਾਂ। (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਪਰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਬੈਰ ਬਾਕੀ ਨਿਾਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਂ ਾਇਦਾ?

ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਾਨਤਾ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੇਕ ਚਾਰੇ ਕਕਾਰ, ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕੰਘਾ, ਕਛਹਿਰਾ ਕੋਲ ਹੋਣ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਬੈਰ ਇਹ ਚਾਰੇ ਤੁਛ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹਾਨਤਾ ਨਹੀਂ) ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਕੇਸ ਰੱਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਇਹ ਚਾਰੇ ਮਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਪਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਛੋਟ ਨਹੀਂ:-

ਕੱਛ, ਕੇਸ, ਕੰਘਾ, ਕਿਰਪਾਨ,
ਕੜਾ ਔਰ ਜੋ ਕਰੇ ਬਖਾਨ।
ਇਹ ਕੱਕੇ ਪੰਜ ਤੁਮ ਮਾਨੋ,
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਤੁਮ ਸਭ ਜਾਨੋ

ਜਿਵੇਂ ਪਤੀ ਪਸੰਦ ਹਾਰ-ਂਿਗਾਰ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਤਨੀ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ-ਤੋਲ ਤੇ ਸੁਭਾਓ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਪਤੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੀਝਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਸੰਦ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰਾਵਾ (ਬਾਣਾ) ਸਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੋਲ-ਤੋਲ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਵੱਜੋਂ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜੇ (ਬਾਦਾਹ) ਦੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਮੋਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਕੇ ਉੱਤੇ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਮੋਹਰ ਉਕਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੋਹਰ ਸਿੱਕੇ ਦੀ Face Value ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਮੋਹਰ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਿਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇਹ ਲਜਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਇਹ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਪਵਾਏਗਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿੱਕੇ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਟਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਮਿਣਤੀ ਦੀ ਧਾਤ (ਸੋਨਾ-ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਕੇ ਦੀ Intrinsic (ਅੰਦਰਲੀ) Value ਸਮਝੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹੋ ਸਿੱਕਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ Face Value ਅਤੇ Intrinsic value ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਮੇਚੇ ਦੀਆਂ ਹੋਣ-ਭਾਵ ਸਰਕਾਰੀ ਮੋਹਰ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਧਾਤੂ (ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ) ਵੀ ਪੂਰੀ ਮਿਣਤੀ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਠੀਕ ਇਉਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ

ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਬਾਣਾ ਇਸ ਦੀ Face value ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਇਸ ਦੀ Intrinsic value ਹੈ। ਬਾਣਾ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਂਿਗਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬੈਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਜੇ ਬਾਣਾ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਬੈਰ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਾ ਭੇਖ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਾ ਭੇਖ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ।

''***ਭੇਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਲਭਈ, ਵਿਣੁ ਸਚੀ ਸਿਖੰ***'' (ਅਗ 1099)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤਾਂ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਣਾ ਅਥਵਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਮੋਹਰ ਤੋਂ ਬੈਰ ਧਾਤੂ ਦਾ ਇਕ ਪੱਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੋਈ ਜੌਹਰੀ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਪਾ ਲਵੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਨਤਾ ਅੰਦਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਵਾ ਸਕਦਾ।

ਸੋ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਣਾ ਦੋਵੇਂ ਵਿੇ ਮਹਾਨਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੰਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਵਰਦੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ _ਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਬੜੀ ਰੂਰੀ ਸਮਝੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਵਰਦੀ ਤੋਂ ਬੈਰ ਕੋਈ ਜੱਥੇਬੰਦੀ, ਸੰਲਤਾ ਨਾਲ ਚਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਚੀਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-

1. ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਆਦਰ ਜਾਂ ਮਨੋਰਥ
2. ਉਹਨਾਂ ਆਦਰਾਂ ਜਾਂ ਮਨੋਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ। ਆਦਰ ਜਾਂ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਲ-ਸੂਰਤ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਸਕੀਏ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਾਂ ਜਾਂ ਮਨੋਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ੍ਹਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੁਝ ਐਸੇ ਚਿੰਨ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਮੇਾ ਦੂਸਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਦੂਜੇ ਬਦਾਂ 'ਚ ਬਾਹਰ ਦੀ ਵਰਦੀ ਜਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਜੀਵਨ ਆਦਰ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕ ਅਸਥੂਲ ਨਿਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਜਦ ਤਕ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਖਿਆਲ-ਵੀਚਾਰ, ਜੀਵਨ ਆਦਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਜੋ ਕਿ ਹੋਣੇ ਅਸੰਭਵ ਹਨ) ਤਦ ਤਕ ਹਰ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ

ਸੂਖਮ ਵੀਚਾਰ; ਔ-ਮਨੋਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਅਸਥੂਲ ਵਸੀਲਾ ਉਸ ਦੀ ਵਰਦੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਸਥੂਲ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਵਰਦੀ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਇਹ ਬਾਹਰਲੇ (ਧਾਰਮਿਕ) ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਿਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਨਿਚੇ ਵਾਲੇ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਆਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣਾ, ਆਪਸ 'ਚ ਪ੍ਰੇਮ, ਮਿਲਵਰਤਨ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਲੜੀ 'ਚ ਪ੍ਰੋ ਕੇ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਇਹ ਵਰਦੀ, ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਹਮੇਂ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਬਿਖੜੇ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਕੇਸ, ਕੜਾ ਅਤੇ ਕਛਹਿਰੇ ਆਦਿ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਨ।

ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਮੁਕਲ ਸਮੇਂ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਉਥੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ (੧੯੨੨-੨੫) ਵਿਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਜੋ ਸੰਲਤਾ ਮਿਲੀ ਉਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਸਤਾਰੇ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਦੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਲਾਭਵੰਦ ਚੀ ਹੈ ਉਥੇ ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਪੌਸਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਨਾਜਾਇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਕਮੋਰ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਵਰਦੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲੂ ਪੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਰਦੀ ਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਉਠਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਆਦਰ, ਉਸ ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਤੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਉਸ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਵਰਦੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰਦੀ ਜਥੇ ਬੰਦੀ ਲਈ ਹਮੇਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿੱਥੇ ਵਰਦੀ ਨੂੰ ਅਸੂਲ ਅਤੇ ਆਦਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰਦੀ ਉਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਘੁਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲਾ ਤੇ ਕਮੋਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਜਿਸ ੌਜ ਵਿਚ ਸਰੀਰਿਕ ਅਰੋਗਤਾ, ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਡ ਆਦਿ ਵੱਲ ਤਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਪਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਉਤੇ ਹੀਂ ਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, ਉਸ ੌਜ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਚਮਕੀਲੀ ਵਰਦੀ ਹੋਣ ਤੇ, ੌਜੀ ਦ੍ਰਿਟੀਕੋਣ

ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਜੇ ਐਸੀ ੌਜ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸਰੀਰਿਕ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ੌਜ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਉਹ ਕੀ ਪੂਰੀਆਂ ਪਾਏਗੀ।

ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਰਖੇ ਗਏ ਅਸੂਲ ਅਤੇ ਆਦਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਂਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਨਿਰੀ ਬਾਹਰਲੀ ਵਰਦੀ ਜਾਂ ਸਰੀਰਿਕ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਜਾਂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਉਸ ੌਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋਥੀਆਂ ਤੇ ਕਮੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ੌਜ ਨੂੰ ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਜਾਂ ਹੋਰ ੌਜੀ ਗੁਣ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਵਰਦੀ ਬੜੀ ਸੁਹਣੀ-ਸੁਜੀਲੀ ਤੇ ਸੁਥਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ੌਜ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਵਰਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਉਸ ੌਜ ਨਾਲੋਂ ਹਾਰ ਗੁਣਾਂ ਚੰਗੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਵਰਦੀ ਪਹਿਣਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਸੋ, ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਆਪਣੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਅਸਲ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਕਿਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਂ (ਅਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਆਦਰਾਂ) ਉਤੇ ਕਬਾ ਨਾ ਕਰ ਲਵੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਅੰਦਰਲੀ (ਆਤਮਿਕ) ਰਹਿਤ ਵਿਚ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੋ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਤਾ ਜਿਹੀ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਆਪ ਨੇ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਜਿਵੇਂ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣਾ, ਕਛਹਿਰਾ ਪਹਿਨਣਾ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਰੂਰੀ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਵਾਂ-ਵੱਖਰਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਉੱਠਣਾ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ।

ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸੁਣਨਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੱਖ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਇਨਕਲਾਬ (ਤਬਦੀਲੀ) ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬੜਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕਾਂਇਆ ਪਲਟਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿੱਦੜ ਤੋਂ ੇਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਕਤੀ ਤਾਂ ਭਰ ਦਿਤੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਨਿਾਨਾ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਉਹੋ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਮਿਥਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋਂ ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੰਦਾ-ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਮੂਨ (ਵਿਾ-ਵਸਤੂ) ਦੇ ਲਿਹਾ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ।

ਸਵੱਯੇ ਦਾ ਜਾਂ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ੁਨ ਵਿਚ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਿਲਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਹਮੇਂ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਾਹਰਲੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਮਾਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬੇ, ਪੰਥ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਨਿਾਨਾ ਸਦਾ ਉਹੋ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ, ਹਰ ਸਤਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ (ਾਲਸੇ) ਦੀ ਤਾਰੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ
ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ
ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਨਹ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥ *(ਦ.ਗ੍ਰੰ. 33 ਸਵੈਯਾ)*

ਔਖੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:-

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ = ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾ ਰੂਪ। ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ = ਰਾਤ ਦਿਨ। ਏਕ ਬਿਨਾਂ = ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੈਰ, ਨੈਕ = ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ, ਸਜੈ = ਵਿਚ ਸਜਦਾ ਹੈ, ਸਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਤ = ਵਰਤ, ਗੋਰ = ਕਬਰ, ਮੜ੍ਹੀ = ਮਰ ਗਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਰਾ ਉਤੇ ਬਣੀ (ਹਿੰਦੂ ਮਰਯਾਦਾ ਵਾਲੀ) ਯਾਦਗਾਰ। ਮਟ = ਮੱਠ, ਤੀਰਥ = ਐਸੇ ਥਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ, ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਆਦਿ ਕੁਝ ਾਸ ਮੁਬੀ ਮਨੌਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮਿਕ

ਉੱਚਤਾ ਲਈ ਵਿੱਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਦਇਆ = ਦਇਆ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਹ ਸਾਧਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਇਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੁਣਦੇ ਫਿਰਨਾ, ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਨਾਸਾਂ ਉੱਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਜਾਂ ਸਾਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨਾ ਮਾਰੇ ਜਾਣ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਜੁੱਤੀ-ਬੂਟ ਹੇਠਾਂ ਜੀਵ ਨਾ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਆਦਿ। ਤਪ = ਸਰੀਰ ਨੂੰ ੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਕਟ ਦੇਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਖਾਂ ਕਟਣੀਆਂ, ਅੰਨ-ਜਲ ਆਦਿਕ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਦਾਰਥ ਨਾ ਛਕਣੇ, ਕਪੜੇ ਨਾ ਪਾਉਣੇ, ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਰਹਿਣਾ, ਚਲ੍ਹੀਏ ਕੱਟਣੇ ਆਦਿ। ਸੰਜਮ = ਸੰਜਮ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਣਮੱਤੀ ਸਾਧਨ। ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ = ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਰੋਨੀ। ਜਗੈ=ਪ੍ਰਕਾਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਘਟ ਮੈ = ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਨਖਾਲਸ = ਬਿਲਕੁਲ ੁੱਧ।

ਭਰਮ - ਪਖੰਡ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਾਲਸਾ ਜਾਂ ੁੱਧ ਅਸਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਰੂਪ 'ਚ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਇਕੋ ਇਕ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਰਤਮ (ਕੀਤੀ ਹੋਈ) ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਵਾਸ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਪਿਆਰ ਸਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਦੀ ਵਰਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ, ਕਬਰਾਂ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮੱਠਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦਾ।

ਜੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨਾਲ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਅਨਮਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤੀਰਥਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾਨ, ਦਇਆ, ਤਪੱਸਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਆਦਿ ਕਈ ਆਪ ਹੁਦਰੀਆਂ ਮਨੌਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨਣ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੋਤ ਲਟ ਲਟ ਕਰਕੇ ਜਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਉਹੋ ਹੀ ੁੱਧ ਆਦਰਕ ਇਨਸਾਨ, ਅਥਵਾ ਾਲਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮੀ ਜੀਊੜਾ ਹੀ, ਪੂਰਨ ਾਲਸਾ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਾਲਸਾ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਅਖਵਾਉਣਾ ਹੈ।

(ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਭਾ, ਪਟਿਆਲਾ)

❖❖❖

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਵਿਧੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਚ ਜਦ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਹੋਕਾ ਲਾਇਆ ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ _ਲਾਮ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੇ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਰਮ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮ੍ਰਬ ਦੀ ਬੇਇਤੀ ਸਮਝ ਕੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਾਨ ਕੋਲ ਜਾ ਕਿਾਇਤ ਕੀਤੀ ।

ਨਵਾਬ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਜੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ? ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਨਮਾ ਅਦਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ।

ਮਸਜਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੁਲਾਣੇ ਨਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਡ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਮਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਕੁ ਵਾਰੀ ਹੱਸੇ ਜੋ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰ੍ਹਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਸੀ ।

ਜਦ ਨਮਾ ਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਕਿਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਨਮਾ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਨਮਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵੇਲੇ ਹੱਸਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਾਂਰ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਮਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ? ਕਾੀ ਦਾ ਮਨ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ, ਸੂਈ ਹੋਈ ਘੋੜੀ ਦੇ ਵਛੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤੇ ਖੂਹੀ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਵੇ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਰੀਦਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਾਖੀ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਦੇਖਿਆ ! ਬਾਬਾ ਕਿੱਡਾ ਅਤਰਜਾਮੀ ਸੀ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਖੁੰਬ ਠੱਪੀ ਕਿ ਬੋਲਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ । ਪਰ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਲਈ, ਉਨਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ
ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ ॥ (ਅਗ 647)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇ ਹੈ :

ਏ ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਧਿਆਇ ਤੂ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ ਭਾਇ ॥ (ਅਗ 653)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇ ਰੂਪ ਬਾਣੀ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਲਈ ਉੱਤਮ ਦਵਾਈ, ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਾਗਰ, ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਲਈ ਇਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੰਤਾਂ ਦਾ ਾਨਾ, ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸੱਚੀ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਅਸਾਡੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਇਕ ਕਾਂਇਆ ਕਲਪ ਦਵਾਈ ਹੈ ।

ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਅਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਸੰਚਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮਨ ਦੀ ਮਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਹੀ ਅਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੱਬੀ ਦਾਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਦਵਾਈ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸਰ ਕਰੇਗੀ ਜਦ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਸੰਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

1. **ਰਧਾ/ਪਰਤੀਤ :** ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਸੱਚ ਹੈ । ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਕੋਈ ਉਪਦੇ ਸਾਨੂੰ ਲਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਕਮੋਰੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆ ਲਤ ਹੈ ।

ਬੇ-ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਬਾਣੀ, ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰਤੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਮਰੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੀ_ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਟੱਲ ੈਸਲਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈਆ
ਸਬਦਿ ਨ ਲਾਗੋ ਭਾਉ ॥
ਓਸ ਨੋ ਸੁਖੁ ਨ ਉਪਜੈ
ਭਾਵੈ ਸਉ ਗੇੜਾ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥ (ਅਗ 591)

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ:

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ
ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥ (ਅਗ 308)

2. **ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ :** ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਚਾਰਨ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਹੀ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਣ । ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਅਨੁਸਾਰ

ਅੱਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਬਿੰਦੀ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਟੂਕ ਮਾਤਰ ਸੋਧ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਸਹੀ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ :

1. **ਮਾਟੀ ਕੀ ਇਹ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ ਕਿਆ ਏਹ ਕਰਮ ਕਮਾਸਿ ॥**
(ਅਗ 1304)
2. **ਬੇਦ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਾਈ ॥ (ਅਗ 329)**
3. **ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਓ ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨ~ ਮੁਰਟੀਐ ॥**
(ਅਗ 967)

ਤੁਕ (**1**) ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅੱਧਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁਤਰੀ ਹੈ । ਜੋ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਦਾ ਇਕ ਵਚਨ ਨਾਉਂ ਹੈ । ਅਰਥ ਹੈ ਪੁਤਲੀ । ਤੁਕ (**2**) ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਅੱਧਕ ਸਹਿਤ ਪੁੱਤਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਭੀ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਵਾਚਕ ਇਕ ਵਚਨ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਰਥ ਲੜਕੀ, ਧੀ ਹੈ ।

ਤੁਕ (**3**) ਵਿਚ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤੂ ਪੁਲਿੰਗ ਬਹੁ ਵਚਨ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ । ਅਰਥ ਹਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ । ਸੋ, ਜੇ ਉਚਾਰਨ ਪੁਤਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਦਰ ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸਿਹਾਰੀਆਂ, ਬਿਹਾਰੀਆਂ, ਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੁਲਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਨੌੜੇ ਦੇ ਾਸ ਅਰਥ ਹਨ । ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਤੁਕ ਵਿਚ ਅਰਧ ਵਿਰਾਮ (,) ਸਹੀ ਜਗਾ ਤੇ ਲਗਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਹੀ ਅਰਥ ਮਿਲ ਸਕਣਗੇ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ

ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਭਗਤ ਉਤਰਿ ਆਯਉ ॥(ਅਗ **1407**)

ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਜੇ ਅਰਧ ਵਿਰਾਮ ਘਰਿ ਤੇ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਣਗੇ ਕਿ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਅਨਰਥ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਵਿਰਾਮ ਅਰਜੁਨੁ ਤੇ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਘਰ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਨੇਮ ਸਮਝਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਬਦਾਰਥ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ੍ਰਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਯਮ ਦਰਜ ਹਨ : ਨਾਲ ਹੀ ਔਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਪਨੇ ਤੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਬਦ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਾਬਦਿਕ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਗੁਝੇ ਭੇਦ ਕ੍ਰਿਤ ਤੇਜਾ ਸਿਘ ਐਮ.ਏ.। ਬਦਾਰਥ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਦੀ ਅੱਡ ਕਿਤਾਬ ਬਣਾ ਕੇ ੍ਰਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਟਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭੇਟਾ ਰਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(ੲ) ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਥ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਤ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰ ਵਿਚ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਭੀ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਹੈ ।

(ਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ੁਧ ਉਚਾਰਣ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰ. ਧੰਨਾ ਸਿਘ ਜੀ ਰਿਟਾਇਰਡ ਕਮਿਨਰ ਪਟਿਆਲਾ । ਇਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੰਦੀ, ਟਿੱਪੀ ਅਤੇ ਅੱਧਕ ਲਗਾ ਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਕ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਰਜਿ: ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਭੇਟਾ ਰਹਿਤ ਪਿਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਸਟਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

(ਹ) ਇਸ ਵਿ ੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਨਰੀ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਸਰਲ ਨੇਮ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਚੀ ਹੈ ।

(ਕ) ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਨ ਨਿਰਣੈ ਸਟੀਕ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਚੌਦਾਂ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਵਿਰਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਟੀਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਦ, ਉਚਾਰਣ ਸੋਧ, ਪਦ ਅਰਥ, ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਕੇ ੰਕਾ ਵਾਦੀ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਬਦ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਦੇ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸੰਪੂਰਣ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਐਡਰੈੱਸ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਕਾਨ 17-ਏ ਡੋਗਰਾ ਸਟਰੀਟ, ਪਟਿਆਲਾ ।

3. **ਸਪੱਟ** : ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਸਪੱਟ ਪਾਠ ਦਾ । ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਰ ਬਦ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿ ਸਿਹਾਰੀ ਬਿਹਾਰੀ, ਲਾਂਵ ਦੁਲਾਂਵ ਦਾ ਉਚਾਰਨ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਪੱਟ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ ।

4. **ਸਹਿਜ** : ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ੁ ਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ,

ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ । ਅਜਿਹੀ ਕਿਰਿਆ ਸਿਰੰ ਮਨ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਆੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਪਟ ਸੇਧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਥਾਇ ਪਵੈ ਬਿਨੁ ਸਹਜੈ ਕਥਨੀ ਬਾਦਿ ॥ (ਅਗ 68)

ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਨ ਰਵੈ ਕਬੀਰਾ ॥ (ਅਗ 478)

ਸਹਜਿ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ ॥ (ਅਗ 478)

ਜਿੰਨਾਂ ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਂਗੇ ਉਨਾਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਤਰੀਵ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਪਹਾੜੇ ਜਾਂ ਮੁਹਾਰਨੀ ਉਚਾਰਦੇ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ ? ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਰਟਣ ਨਾਲ ਅਦਰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਗਏ ਅਤੇ ਮੁਹਾਰਨੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਾਇਦੇਮਦ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਾੜੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸੁਆਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਨ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਹੈ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ।

5. **ਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੀ** : ਜਦ ਰਧਾ ਜਾਂ ਪਰਤੀਤ ਨਾਲ ੱਧ, ਸਪੱਟ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ, ਮਨ ਆਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇਗੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਓ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ, ਮਾਇਆ ਕੀ ਹੈ ਆਦਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਦਰ ਦੀਆਂ ਕਮੋਰੀਆਂ, ਅਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਸੰਚਰੇ ਹੋਏ ਮਦੇ ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪਵੇਗੀ ।

ਇਸੇ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ :

ਬਾਣੀ ਬਿਰਲਉ ਬੀਚਾਰਸੀ ਜੇ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ॥

ਇਹ ਬਾਣੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਕੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇ ॥ (ਅਗ 935)

6. **ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ** : ਚੋਰ ਜਾਂ ਡਾਕੂ, ਨਈ, ਜੁਆਰੀਏ, ਘੱਟ ਤੋਲਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਹ ਕਮੋਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰ

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਕਲਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੋਰ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲਤਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਜਦ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀ ਉਪਦੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਜਦ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਅਦਰ ਹੀ ਮਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਲੋਂ ਬੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਰੋਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਸਬਦਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਇ ॥

ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਝਗੜਾ ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਸਬ ਮਨ ਹੀ ਮਝ ਸਮਾਇ ॥

(ਅਗ 87)

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਸਿਉ ਲੁਝੈ ॥ (ਅਗ 1418)

ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਕਰੇ ਨਿਤ ਜੰਗ ॥

ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਚੜ੍ਹੇ ਤੁਰੰਗ ॥

ਜਿਥੇ ਾਲਸਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਆਸੁਰੀ ਤਾਕਤਾਂ, ਲਮ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਅਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਭੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਂ ਮਨ ਨੂੰ ਘੋੜਾ (ਤੁਰੰਗ) ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਅਸਵਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਭੀ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ।

ਮਨ ਦੀ ਇਸ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸਿੱਖ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਹਾਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਗ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਫਿਰ ਕੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਹਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਿਢਾਲ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਮਨਮਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਡਾ ਵੱਡਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ ਵੈਸੀ ਹੀ ਤਾਕਤਵਰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਲੜਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕੇਂਗਾ । ਜਿਸ ਕਰਤੇ ਨੇ ਇਹ ਬਣਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਨ ਪੈ ਜਾ ਤਾਂ ਬਚੇਂਗਾ ।

ਜਿਨਿ ਕੀਨੇ ਵਸਿ ਅਪੁਨੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ

ਭਵਣ ਚਤੁਰ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਜਗ ਇਸਨਾਨ ਤਾਪ ਥਾਨ ਖਡੇ ਕਿਆ ਇਹੁ ਜੰਤੁ ਵਿਚਾਰਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਓਟ ਗਹੀ ਤਉ ਛੂਟੋ ॥(ਅਗ **673**)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਕੁੱਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਣ, ਮਿਲਣ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜੋ ਆਿਦਾ ਭੌਂਕਣਗੇ। ਜਦ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮਿੱਤਰਤਾ ਹੋਵੇ ਮਾਲਕ ਸਿਰੰ ਇਾਰਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਤੇ ਕੰਨ ਸੁਟ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਹ ਕੁੱਤੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ।

ਸਿੱਖ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਨ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਖੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨੁ ਸਭ ਗੁਨ ਤੇਰੇ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥
ਪਚ ਬਿਖਾਦੀ ਏਕੁ ਗਰੀਬਾ ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥
ਖੇਦੁ ਕਰਹਿ ਅਰਿ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤਾਵਹਿ ਆਇਓ ਸਰਨਿ ਤੁਹਾਰੇ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰਿਓ ਅਨਿਕ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਛੋਡਹਿ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ ॥
ਏਕ ਬਾਤੁ ਸੁਨਿ ਤਾਕੀ ਓਟਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹੀ ॥(ਅਗ **205-206**)

ਕੈਸੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਸੰਸਾਰੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਓ ਸਾ ਮਿਲੇਗੀ ਪਰ ਗੁਰ ਪਰਮੇਰ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਨਾਲ ਗੁਰ ਪਰਮੇਰ ਦਇਆਲਤਾ ਨਾਲ਼ ਹੋ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਔਗੁਣ ਬ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਬਲ ਬਦਾ ਹੈ । ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾ, ਪਰ ਗੁਰ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਇਸੇ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਾਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਪਾਤਾਹ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਾਤਾਹ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਪਦੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥ ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥
ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥ ਦੇ ਸਾਬੂਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥
ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ (ਜਪੁਜੀ, ਅਗ **4**)

ਕਿ ਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਭੀ ਕਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਨ ਪੈਣ ਦਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ, ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਬੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਮਤ ਉੱਜਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ, ਦਇਆਲੂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰ । ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅਦਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰ ਠੰਢੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥ (ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਅਗ **289**)

ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ ਤਾ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥(ਅਗ **557**)

7. **ਹੂਰੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮ :** ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੰਤ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੱਸੀ ਹੈ ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ॥
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ ॥ (ਅਗ **103**)

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ ॥
ਜੋ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥੀਸੀ
ਜੋ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਸੋਈ ਹਉ ਪਾਈ ॥ (ਰਹਰਾਸਿ, ਅਗ **11**)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਕਦੇ ਲਾਲਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਫਲਾਣੀ ਚੀ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਨਾਲ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਅੰਸਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਇੱਤ ਹੈ ਪੈਸਾ ਧੇਲਾ ਕਾਰ ਕੋਠੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਇਸ ਲਈ ਇੱਟਾਂ ਢੋ ਕੇ ਗ੍ਰਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਦ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਫਿਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮਾਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗਾ ।

ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਭੀ ਸਚਾ ਪਿਤਾ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਿ ਦੇਖ ! ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮਨ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਵਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸਭ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ । ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੋ ਮਗੇਂਗਾ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ।

ਜੋ ਇਛਹੁ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵਹੁ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਵਿਆਪੈ ਕੋਈ ॥(ਅਗ **882**)

ਦੇਖ ! ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਭੀ ਕਰ ।

ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਜਾਨੈ
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਉਹੁ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਮਾਨੈ ॥

ਦਰਸਨੁ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥
ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਕਉਨ ਕਉਨ ਨ ਤਾਰੇ ॥1॥ ਰਹਾਉ॥
ਜਾ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕੋਈ
ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਆ ਕੇ ਚਰਨ ਮਲਿ ਧੋਈ ॥ (ਅਗ 386)

ਨਾਲ ਹੀ ਡਰਾਵਾ ਭੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮਨੇਗਾ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਖਾਣੀ ਪਵੇਗੀ । ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪੈਣਗੀਆਂ :

ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥
ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੂਹ ਕਾਲ੍ਹੈ~ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ॥(ਅਗ 463)

ਫਿਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥
ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਨਿਰਾਲੀ ॥ (ਅਗ 667)

ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੇ ਮਨਾ ਗਾਇ ਲੈ ਜੋ ਸੰਗੀ ਹੈ ਤੇਰੋ ॥
ਅਉਸਰੁ ਬਿਤਿਓ ਜਾਤੁ ਹੈ ਕਹਿਓ ਮਾਨਿ ਲੈ ਮੇਰੋ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਪਤਿ ਰਥ ਧਨ ਰਾਜ ਸਿਉ ਅਤਿ ਨੇਹੁ ਲਗਾਇਓ ॥
ਕਾਲ ਫਾਸ ਜਬ ਗਲਿ ਪਰੀ ਸਭ ਪਇਓ ਪਰਾਇਓ ॥ (ਅਗ 727)

ਇਨਾਂ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਹ ਉਪਦੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਸੰਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ :

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿਆ ਸੋ ਸੁਨੁ ਰੇ ਭਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ਗਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਈ ॥ (ਅਗ 727)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਨ ਭਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੀਰਲੇ ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮਨਦਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਜੋ ਭੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਰਿਤੇ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਨ ਕੇ ਇਸ ਰਿਤੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ ।

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ
ਸੰਤ ਟਹਿਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥
ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ
ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥ (ਸੋਹਿਲਾ ਅਗ 13)

ਤਾਂ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ

ਹਾਰ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਾਰ-ਨਾਰ ਜਾਣ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਹਰ ਰੋ ਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ, ਰਧਾ ਅਤੇ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਰੂਰ ਰੰਗ ਲਿਆਉਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦਇਆਲੂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਰੂਰ ਬ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਬ ਦਾ ਪਾਤਰ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਏਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੀ ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁੱਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੀਏ ? ਦੂਸਰੇ ਲੰਜਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਕਹਿਣਾ ਮੂਰਖਤਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਹੁਣ ਭੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਨੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਪਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸੀ । ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ? ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹਮੇਂ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਵਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥
(ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਅਗ 917)

ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥(ਅਗ 725)

ਕੀ ਜਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਜਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਮਰੇਗਾ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ ਫਿਰ ਕਿਥੇ ਹੋਰ ਜਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਲੱਭਾਂਗੇ ? ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਹਮੇਂ ਲਈ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਦਾ ਝੰਜਟ ਮੁਕਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥(ਅਗ 982)

❖❖❖

ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਕਿਉਂ ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦ ਲੰਮੇ ਸੰਗਾਂ (ਉਦਾਸੀਆਂ) ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਏ ਤਾਂ ਨਿਯਮਬੱਧ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਉਠਦੇ, ਇਨਾਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ, ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੁਭਿਤ ਹੁੰਦੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਆਏ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਾਮ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ ਸੋ ਦਰੁ ਦੇ ਪਾਠ ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨ, ਆਰਤੀ ਦੇ ਬਦ, ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਬਦਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਲੰਗਰ ਛਕ ਕੇ ਵਿਰਾਮ ਕਰਦੇ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਾਰ **1** ਦੀ ਪਉੜੀ **38** ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਿ ਭੇਖੁ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ ।
ਪਹਿਰਿ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮਜੀ ਬੈਠਿ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ ।
ਗਿਆਨੁ ਗੋਸਿਟ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦਿ ਸਬਦਿ ਉਠੇ ਧੁਨਕਾਰਾ ।
ਸੋਦਰੁ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤ ਅੱਗੇ ਜਗਦੀ ਗਈ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਾਮ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਵੇਲੇ ਜੋ ਬਾਣੀ ਹਰ ਰੋ ਸਵੇਰੇ ਾਮ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 13 ਅਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ 14 ਅਕਾਂ ਤੋਂ ਵਿਧੀਵਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਲਿਖਣੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ । ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ।

ਸਵੇਰੇ ਵੇਲੇ :- ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਾਮ ਨੂੰ :- ਸੋ ਦਰੁ ਦੇ ਪਜ ਬਦ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਚਾਰ ਬਦ ਮੁਦਾਵਣੀ ਪਿੱਛੋਂ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀ ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ।

ਸੌਣ ਲੱਗੇ :- ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਪਜ ਬਦ

ਇਹ ਨਿੱਤਨੇਮ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਆਰਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਦੀ

ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਧਾ ਸਵੱਯੇ, ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਂਈ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ।

ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਨ੍ਹਾਵੈ । ਬਿਨ ਜਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੁ ਖਾਵੈ ।
ਬਿਨ ਰਹਿਰਾਸ ਸੰਧਿਆ ਜੋ ਖੋਵਹਿ । ਕੀਰਤਨ (ਸੋਹਿਲਾ) ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨ ਰੈਣ ਜੁ ਸੋਵਹਿ । (ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਜਪੁ, ਜਾਪ, ਰਹਿਰਾਸ ਅਤੇ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹਰ ਰੋਜ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿਘ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਅਕਿਤ ਹੈ :

ਬਿਨਾ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਜਪੈ, ਜੋ ਜੇਵਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ।
ਸੋ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕਿਰਮ ਹੁਇ, ਜਨਮ ਗਵਾਵੈ ਬਾਦ । 13 ।
ਪ੍ਰਾਤਾ ਕਾਲ ਗੁਰ ਗੀਤ ਨ ਗਾਵੈ ।
ਰਹਿਰਾਸ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੋ ਖਾਵੈ ।
ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਸਿਖ ਤਿਸ ਜਾਨੋ ।
ਸਭ ਬਰਤਨ ਮਿਥਿਆ ਤਿਸ ਮਾਨੋ ॥ 14 ॥

ਮਹਾਨ ਕੋ ਅਨੁਸਾਰ :

ਨਿੱਤਨੇਮ :

(1) ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਤਯ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ।
(2) ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਤਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਗ ਕਰਮ ।
(3) ਨਿੱਤ ਲਈ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਨੇਮ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਲਈ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ
ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ (ਅਗ **305**)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੰਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਬਹੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲੈ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਜੁੜੰਦੇ ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤਿ ਗਾਇ ਸੁਣੰਦੇ ।
(ਵਾਰ **12/2**)

ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ, ਪਜ ਵਕਤ ਨਿਮਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਲਈ ਦੋ ਵੇਲੇ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾ ਵੇਲੇ ਸੰਧਿਆ, ਤਰਪਣ ਅਤੇ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਆਸੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਾਮ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋ ਕਰਨਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ, ਖਡਾ ਪਹੁਲ ਲੈਣ ਵੇਲੇ, ਪਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਰਹਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸਿਖ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ, ਉਹ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ । ਕਦੇ ਭੀ ਗੁਰੂ_ਿਆਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਮਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੈ ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ, ਵਿਦਵਾਨ, ਆਪੂ ਬਣੇ ਸਿੱਖ ਬੁਧੀ-ਜੀਵੀ ਅਤੇ ਿਲਾਸੰਰ ਇਹ ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇ ਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?

ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਰ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋਈ ਅਲਜਬਰੇ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਗਨੋਮੈਟਰੀ ਦਾਂ ਾਰਮੂਲਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਸਰ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ, ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਗਰ, ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਲਈ ਸੱਚਾ ਉਪਦੇ, ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਉੱਤਮ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ।

ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਫਿਰ ਮਨਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਭੀ ਹੈ । ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨਣ ਦਾ ਲਾਭ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਸਟੇਜ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਦਾਂ ਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ :

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸੈ ॥
ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਤਿਹ ਨਾਨਕ ਨਸੈ ॥ (ਅਗ **179**)

ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੱਖੋਂ ਜੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਸੰਲ ਮਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਰੰਗਰੂਟ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਕਦਮ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚਲਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਹਰ ਰੋ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਪਰੇਡ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਇਹ ਕੰਮ ਰੰਗਰੂਟ ਲਈ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਹਰ ਰੋ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦਿਾ ਵਿਚ ਮੀਲ ਦੋ ਮੀਲ ਚੱਲਣ ਪਿਛੋਂ ਭੀ ਜਦ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਦਮ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਸ. ਰੇ. ਗਾ. ਮਾ. ਪਾ. ਧਾ. ਨੀ. ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਹਨ । ਜੇ ਇਸ ਵਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਕਾੀ ਹੈ, ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੂਰਖਤਾ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਰੋ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜਦ ਇਹ ਸੁਰਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਗਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ।

ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਨਿਾਨਾ ਸਾਧਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੰਦੂਕ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਟਿਕਾ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ, ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁੰਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਗਲੀ ਮੱਖੀ ਅਤੇ ਨਿਾਨਾ ਇਕ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਘੋੜਾ ਦਬਾ ਦੇਵੋ, ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਿਾਨਚੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ । ਅੱਛਾ ਨਿਾਨਚੀ ਬਣਨ ਲਈ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਹਰ ਰੋ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਸੰਲਤਾ ਦਾ ਰਾ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਟ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਰ ਰੋ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਲਾਮੀ ਹੈ । ਸਾਵਧਾਨ ਇਕਾਗਰ ਚੀਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹਰ ਰੋ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਦੀ ਅਸਲ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ।

ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਉ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਸ. ਰੇ. ਗਾ. ਮ. ਪ. ਧ. ਨੀ. ਦਾ ਵੈਸੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ ਕਿਸੇ ਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਉਤਰਾਓ-ਚੜ੍ਹਾਓ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਨਾਲ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੰਗੀਤਿਕ ਰਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਤਬਲੇ ਦੇ ਤੀਨ ਤਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲ, ਧਾ. ਧਿੰ. ਧਿੰ. ਧਾ. ਆਦਿ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ । ਪਰ ਜਦ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਕੇ ਤਾਲ ਦੇ ਸਮ ਤੇ ਥਾਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਡਾਢਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਇਸ ਰਸ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਘਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਰਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਿਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾ ਲਈਏ, ਉਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਰੂਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਆਮ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਿਯਮ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਰਸ ਦੇ ਤੋਟ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਰਸ ਰੂਪ, ਨਿਰੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ, ਆਤਮਿਕ ਉੱਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ । ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਰੋ ਦਾ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ, ਗੁਰ ਆੋ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਭੀ ਮਨ ਅਦਰ ਅਕਹਿ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਰਸ, ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਰਧਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ, ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਫੋਕੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨਿਰੇ ਤਰਕਵਾਦੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਕਮਰਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਪੜਦੇ ਲੱਗੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਭੀ, ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਗਰਦਾ ਹਰ-ਰੋ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਮਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ । ਪਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਵਾਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਾਡਾ ਮਨ ਭੀ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕਮਰੇ ਵਾਂਗ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਅਣਚਾਹੇ ਹਰ-ਰੋ ਮਣਾਂ-ਮੂਹੀ ਘੱਟਾ ਇਕੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰੋ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੂੜੇ ਨੂੰ ਹਰ-ਰੋ ਹੀ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਸਾਂ ਕਰਨਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਸਿੰਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੂਲ ਅਗ ਹਨ । ਭਰਮ ਦੇ ਪਰਦੇ ਫਾ ਕਰ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਗੋਦ ਦਾ ਨਿੱਘ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨ ਹੈ ।

ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਤੂੰ ਹਰ-ਰੋ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ ? ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਕੋਝਾ ਮਾਕ ਹੋਵੇਗਾ । ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਿੰਤਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਇਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਸਿਫਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ (ਅਗ **143**)

ਇਸ ਲਈ ਹਰ-ਰੋ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਸਿੰਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ । ਪਿਆਰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਚੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਕੇ ਮਾਣਨ ਦੀ ਚੀ ਹੈ । ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਮੇਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਾਤੇ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਜਾਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਉਂ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ । ਹੁਣ ਜੇ ਕੋਈ ਭਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਤੂੰ ਰੋ ਮਗਣ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਕ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਭਿਖਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਹਮੇਾਂ ਦਾਤੇ ਅੱਗੇ ਝੋਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਮਗਤਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ । ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਢੀਠਤਾਈ ਤੋਂ ਭੀ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ :

ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਢੀਠੁ ਹੋਇ ਮਾਗਉ
ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਸੰਤ ਰੇਣਾਰੇ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ
ਪ੍ਰਭਿ ਹਾਥ ਦੇਇ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ (ਅਗ **738**)

ਦੋ ਵੇਲੇ ਦਾ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਤਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇਵਲ ਸਮੇਂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਣਾ ਹੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਪੇਖੁ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥
ਮਨ ਅਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥ (ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ) (ਅਗ **295**)

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਡਾ ਪਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੂਰੀ ਹੀ ਕੋਈ ਾਸ ਵਿਤਾ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਹਰ-ਰੋ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸੂਲ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਤਮ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ :

ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਵਤ੍ਰਿਤ ਇਸ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ, ਇਹ ਮਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਅ ਹੈ ।

ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਤੱਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਇਸ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਕੋਲ ਮੇਰਾ ਇਹ ਜਪੁ ਨੀਸਾਣ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਢੋਈ ਮਿਲੇਗੀ । ਇਸ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਵੀਚਾਰ, ਉਪਦੇ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ।

ਪ੍ਰ ਨ : **ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥**
ਉੱਤਰ : **ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ਪਉੜੀ 1 ॥**
ਪ੍ਰ ਨ : **ਫੇਰਿ ਕਿ ਅਗੈ ਰਖੀਐ ਜਿਤੁ ਦਿਸੈ ਦਰਬਾਰੁ ॥**
ਮੁਹੌ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
ਉੱਤਰ : **ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਪਉੜੀ 4 ॥**

ਉਪਦੇ : ਗਾਵੀਐ ਸੁਣੀਐ ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ ॥
ਫਲ : ਦੁਖੁ ਪਰਹਰਿ ਸੁਖੁ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਪਉੜੀ 5 ॥
ਅਰਦਾਸ : ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ
ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ
ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ਪਉੜੀ 6 ॥
ਸਿਧਾਂਤ :
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ ਪਉੜੀ 8 ॥
ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥
ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥

ਅਰਥ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਗੰਦੇ ਹੋ ਜਾਣ ਉਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਸਾਂ ਕਰ ਲਈਦੇ ਹਨ, ਕਪੜਾ ਮਲ ਮੂਤਰ ਨਾਲ ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਸਾਬਣ ਲਾ ਕੇ ਸਾਂ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਪਉੜੀ **20** ॥

ਅਰਥ : ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਨਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ) ।

ਸੋ ਦਰੁ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਉੜੀ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸਿੰਤਾਂ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ।

ਸਿਧਾਂਤ : ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ ॥ ਪਉੜੀ 28 ॥
ਨਾ ਓਹਿ ਮਰਹਿ ਨ ਠਾਗੇ ਜਾਹਿ ॥
ਜਿਨ ਕੈ ਰਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਮਾਹਿ ॥ ਪਉੜੀ 37 ॥
ਸਿਧਾਂਤ : ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥ 38 ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਬੇਅਤ ਅਪਹੁੰਚ, ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਤ ਨਹੀਂ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਜੋ ਥਾਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਹ ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਨਮਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੰਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ

ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਕਾਲੇ ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ ॥

ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਰੂਪੇ ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਨੂਪੇ ।2॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੈਨੂੰ ਅਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੌਤ ਰਹਿਤ ਹੈਂ । ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ । ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ । ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

ਜੇ ਤਰਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਾੀ ਹੈ ਪਰ ਦਸਮੇ ਜੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਹੀ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਬੀ ਇਹ ਜੀਵਨ ਸੇਧ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਭੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਝੁਕਿਆ ਰਹਿ ।

ਸਵੱਯੇ :-

ਖਡਾ ਪਹੁਲ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਤੀਸਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਦਸ ਸਵੱਯੇ ਹਨ । ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੱਯੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾ (ਅਮ੍ਰਿਤ) ਸਵੱਯੇ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ

1. ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਅਪਨਾਏ ਗਏ ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ, ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ, ਪੁਨ ਦਾਨ ਅਤੇ ਇਨਾਨ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ।
2. ਸੰਸਾਰੀ ਐਵਰਯ, ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਮਲਕੀਅਤ, ਵੱਡੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ, ਪਾਤਾਹੀਆਂ, ਲਕਰ ਅਤੇੌਜਾਂ ਜਾਂ ਮਾਲਕੀ ਕੋਈ ਚੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗੀ । ਅਤ ਖੁਆਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ।
3. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤਿਮ ਨਿਰਣਾ

ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥

ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ॥ (ਚੌਪਈ)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਜਾਂ ਅਰਦਾਸ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚੌਥੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਅ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

1. ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਨੂੰ, ਵਿ ਜੀ, ਦੇਵ, ਦੈਂਤ, ਜਛ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕ ਪਰਮੇਰ ਹੈ । ਉਹ ਆਪ ਅਕਾਲ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਚੀਾਂ ਕਾਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ।
2. ਅਪਣੀ ਅਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਉਸਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ।
3. ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾ ਹੈ :

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ ॥
ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧਨ ਕੇ ਸੁਖੀ ॥

4. ਹਮੇਂ ਲਈ ਐਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਬ ਰੱਛਾ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਕਰੋ ॥
ਸਿੱਖ ਉਬਾਰਿ ਅਸਿੱਖ ਸੰਘਰੋ ॥

ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅੀਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸੰਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਮੁਕੰਮਲ ਬਾਣੀ ਹੈ । ਵੈਸੇ ਤਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੂਲ ਵਿਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ । ਅਨੰਦ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਿਕ ਅਗ, ਇਸ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਭੇਤ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਹਰ ਇਕ ਅੱਖਰ ਵਿਚਾਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਫਿਰ ਭੀ ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੇਧ ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

1. ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ ।**1**॥
2. ਏ ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥
   ਏਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ।**11**॥
3. ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ ਸੁ ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ **13**॥
4. ਜੇ ਕੋ ਗੁਰ ਤੇ ਵੇਮੁਖੁ ਹੋਵੈ
   ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ।**22**॥
5. ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ
   ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ।**29**॥
6. ਏ ਰਸਨਾ ਤੂ ਅਨ ਰਸਿ ਰਾਚਿ ਰਹੀ
   ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ।**32**॥
7. ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇ ਕੈ
   ਕਿਆ ਤੁਧੁ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ॥
   ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਰਚਨੁ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹਰਿ ਮਨਿ ਨ ਵਸਾਇਆ ।**35**॥
8. ਏ ਨੇਤ੍ਰਹੁ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ
   ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ।**36**॥
9. ਏ ਸ੍ਰਵਣਹੁ ਮੇਰਿਹੋ ਸਾਚੈ ਸੁਨਣੈ ਨੋ ਪਠਾਏ ।**37**॥

10. ਦੂਖ ਰੋਗ ਸੰਤਾਪ ਉਤਰੇ ਸੁਣੀ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ।**40**॥

ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਹਜ ਰਮਾਂ, ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਰਨੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ! ਕੇਵਲ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰ ਅ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਹਰ-ਰੋ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੌਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਤਾੀ ਹਵਾ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ । ਸਾਡੀ ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀ ਦਾ ਦੁਹਰਾਓ ਹੈ । ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ; "Repetition is life"

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਅਗ 1340॥

ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਨਾਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਰੇਡੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਭੀ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੱਸਦੇ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਹੈ, ਸਵੇਰ ਉੱਠ ਕੇ ਨਿਰਨੇ ਕਾਲਜੇ ਰੱਬ ਜਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਸੌ-ਇਕ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੋ । ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਮਿਨਰੀ ਕਾਲਜ ਪਜਾਬੀ ਬਾ ਜਵੱਦੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੱਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟੋਲਾ ਇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਪਰਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

❖❖❖

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਕਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਾਰੀ ਕਰਕੇ ਛੱਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਪਰੰਤ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਾਨੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਉਪਰ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਾਲਸਾ ਪਥ ਰੂਪੀ ਮਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ । ਇਸ ਦੀ ਪੁਟੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ
ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ ॥ **tko 1/45 ll**

ਇਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰੀਤਾਂ, ਰਸਮਾਂ, ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੀਚਾਰ-ਧਾਰਾਵਾਂ, ਦਾਰਨਿਕ ਮੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਨਤਾ ਵਾਲਾ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ । ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਵਿਚ ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਨਾਨ ਜਾਂ ਕਹੋ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਪਾਇਆ ।

ਦੇਸ ਦਿਾਂਤਰ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ, ਮੱਠਾਂ, ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ, ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਕਾਇਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇਂ ਕੀਰੀ ਜਮਾਲ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਜਮਾਇਆ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਭਲਾਈ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੱਕ ਸੰਜੀਵ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ।

ਚਰਣ ਪਹੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾ ਕੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਕੀ ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਏ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰ ਸੰਦਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੋਏ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਅੰਦਰੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਪਣੇ ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ । ਇਨਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਗਤੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਤਰਅਧਿਕਾਰੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਉਪਦੇ ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ਦੇ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਮਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ । ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤੀ ਇਨਾਨ ਅਤੇ ਪਗਤ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰੀਤ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਲਈ, ਨਵੇਂ ਧਰਮ ਲਈ, ਨਵੀਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਲਈ ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਆਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਰਾਧਨਾ ਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਰਤ ਸਾਂਈ ਮੀਆਂ ਮੀਰ, ਇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਸੂਫੀ ਕੀਰ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਧਰਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਸਚਰਜਤਾ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇ ਤੇ ਮੁਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਲਾਏ ਇਸ ਾਲਸਾ ਪਥ ਨੂੰ ਅਤਰਦੇਂ ਪਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾ ਕਰਨਾ । ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸਰਬ ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨ ਰੂਪੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਾਂ ਦੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਇਕ ਸੂਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ ਕੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੋਂ ਕੋਈ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ ।

ਮਿਸ ਪਰਲ. ਐਸ. ਬੱਕ ਵਰਗੀਆਂ ਨੋਬਲ ਪ੍ਰਾਈ ਵਿਜੇਤਾ ਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਦਾਰਨਿਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜੋਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਰਥ ਹਨ । ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪਰਪੱਕ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦੇਣ ਲਈ ਹਾਦਤ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਚਲਾ ਕੇ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀਦ ਹੋਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇ, ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਨਾਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਪੰਗਤ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਵਿਚ ਇਕ ਜੋਤ ਦੇਖਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੋਂਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤਾਂ ਦੇ, ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ । ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਦਲਣ ਲਈ, ਤਿਆਗ ਕੇ, ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਨ ਜੀ ਨੇ ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਨਸਲ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ, ਇਸ ਅਤਰਦੇੀ ਧਰਮ ਦੇਂ ਲਸੈਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਣ ਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ।

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ (ਜੀਓ ਅਤੇ ਜੀਊਣ ਦਿਓ) ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ । ਪਰਮੇਗੀ ਗੁਣ, ਦੀਨ ਪਰਵਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨਾ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਦੀਨ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੰਕੀਰਨ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀ ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੀ ਰਖਾ ਕੇ ਲੀਏ ਬਲੀਦਾਨਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਕਾਰਜ ਸਦਕਾ ਹੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਰਵ ਉਚ ਸੰਸਥਾ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ 3●● ਸਾਲਾ ਹੀਦੀ ਦਿਨ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਪੱਧਰ ਦਾ ਮਨਾਇਆ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਮਹਿਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰੱਖੀ, ਅਗਲੇ ਅੱਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਉਸਾਰਿਆ, ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਸੰਵਾਰਿਆ, ਕਾਦਰੇ ਹਰਕਾਰ, ਬੇ ਕਸਾਂ-ਰਾ ਯਾਰ, ਜੁਮਲਾ ਫ਼ੈਂ ਨੂਰ, ਖਾਲਸੋ ਬੇ ਕੀਨਾ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਨਾਉਂ ਰਖਿਆ - ***ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ । ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਬਆਿ ਕੇਸਰੀ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ ਰਹਿਤ ਦੀ ਵਾੜ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ।***

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਦਯਾ, ਧਰਮ, ਹਿੰਮਤ, ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ, ਨਿਰਭੈਤਾ, ਨਿਰਵੈਰਤਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬੀ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਸਜਾ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫਿਰ ਉੱਚੀ ਆਵਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ,

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬਆਿ ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਨਾਨ ਦਾ ਸਬਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜ ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ, ਹਮੇਂ ਲਈ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਲਾਮੀ ਕਰਕੇ, ਕਛਹਿਰਾ ਅਤੇ ਕੜਾ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਬ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਤਿਹ ਅਤੇ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਦੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ

ਜ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬੇ, ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਤਿਆਰ-ਪਰ-ਤਿਆਰ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਪ ਚ ਪਰਧਾਨੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਨਵੀਂ-ਰੀਤ ਹਮੇਂ-ਹਮੇਂ ਲਈ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਨ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਦੀਨ ਦੁਖੀ, ਲੋੜਵੰਦ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਾ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਵਾਂਗ ਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦੇ, ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਮੈਂ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਾਲਸੇ ਨੇ (1) ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ (2) ਪਰਚਾ ਬਦ ਦਾ (3) ਦੀਦਾਰ ਾਲਸੇ ਦਾ (4) ਅਮਲ ਪ੍ਰਾਦੇ ਕਾ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ 3●2 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਪਹੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਬ ਕੇ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ :

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਾਸ ॥
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੌਂ ਕਰੋਂ ਨਿਵਾਸ ॥ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੇਰਾ (ਪਿਛਲਾ) ਧਰਮ ਨਾ, ਕੁਲ ਨਾ, ਜਾਤ ਨਾ, ਦੇ ਨਾ, ਤੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਸਭ ਕਰਮ ਨਾ ਅਤੇ ਾਲਸਾ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਾਲਸੇ ਦਾ।ਅੱਜ ਤੋਂ ਾਲਸੇ ਨੇ ਇਹ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣੀਂ ਹੈ ।

(1) ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤੇ ਅਵਤਾਰ ਪੈਬਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ।

ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨਾ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨਉ ॥
ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾੀ ਤਹ ਪ੍ਰਮੇਰ ਜਾਨਉ ॥

(ਦ. ਗ੍ਰੰ., ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ ਪਾ. 10)

ਅਰਥ :-ਇਕ ਕਰਣਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤ (ਕਿਰਤਮ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਆਦਿ, ਕਿਸੇ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਮੇਰ ਮੰਨੋ ।)

(2) ਪਜ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ।

(3) ਕੱਛ (ਕਛਹਿਰਾ), ਕੜਾ, ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੋ ਵੇਲੇ ਕੰਘੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ।

(4) ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਕੁੱਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਤਮਾਕੂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ

ਅਤੇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਪਰ ਪੁਰ ਦਾ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।

(5) ਸਿਰ ਗੁੰਮ (ਮੋਨਾ) ਕੁੜੀ ਮਾਰ, ਨੜੀ ਮਾਰ (ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ) ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

(6) ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ, ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਰਾਮ ਰਾਈਏ ਅਤੇ ਧੀਰ ਮੱਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। (ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ)

(7) ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਲਈ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਦਸਖਤਾਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਮੁਹਰ ਲੱਗਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜੋ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸਹੀ ਨਕਲ ਇਸ ਟ੍ਰੈਕਟ ਦੇ ਅੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ।(ਇਸ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਦੀ ਮੂਲ ਕਾਪੀ ਦੀਂ ਟੋ ਅਤੇ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਭੀ ਪੰਥ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ) ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਕਸਵੱਟੀ ਦੱਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਪਰਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਨ ਸਕੇ ਕਿ ਾਲਸਾ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਾਲਸਾ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਖ ਸਕੇ ।

(1) ***ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ***
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ ।।

(2) ***ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ***
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ ।।

(3) ***ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ***
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹ ਏਕ ਪਛਾਨੈ ।।

(4) ***ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ***
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ।। *(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰ. **33** ਸਵੱਯੇ)*

ਅਰਥ :-

(1) ਜੋ ਇਕ ਚੇਤੰਨ ਪ੍ਰਕਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ (ਧਿਆਉਂਦਾ)।

(2) ਜਿਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤ (ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਰਤ), ਕਬਰ, ਮੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਸਮਾਧ ਅਤੇ ਅਨਮਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਮੱਠ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ।

(3) (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ) ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਦਾਨ ਆਦਿ (ਦੇ ਤਰੀਕੇ) ਬੋਧੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦਯਾ ਅਤੇ ਜੈਨੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸੰਜਮ ਜਾਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਲਧਾਰੇ, ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਕਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤਪ ਤਾਪਨ ਨਾ ਮਨ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ

ਹੋਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

(4) ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਾਲਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ੁੱਧ ਾਲਸਾ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਸੇ ਇਕ ਿਰਕੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਾਸ ਨਸਲ ਦੇ ਬੰਦੇ ਲਈ, ਦੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਲਈ ? ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀਂ ਜ ਰੂਪੀ ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਖਾਤਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਇਹ ਪੰਥ, ਨਾਂਹ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਲੇਛਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਨੂੰ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੂਸਰੀ ਭਾਾ ਵਿਚ ਕਾਂਰ (ਹਿੰਦੂਆਂ) ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਪੁਰ, ਸਭਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਅਤੇ ਬਾਣੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੀ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ । ਦੂਜੇ ਲਫਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ । ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੱਸੀ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਲਾਏ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਬੀ ਹੈ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਅੱਠ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਇਸ ਪੰਥ ਲਈ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਏ ਇਸ ਯੋਗਦਾਨ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣਾ ਘੋਰ ਮਨਮਤ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾ ਕੇ (ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿੱਡਾ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰ ਹੋਵੇ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਜਾਂ ਰਹਿਤ ਵਿਚ, ਪੰਥ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਭੰਨ ਤੋੜ (ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾ ਕੇ ਐਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਮਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੀਕ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਾਡਾਂ ਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਅਤੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਅਪਣਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸੰਲਾ ਕਰੀਏ ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਸੂਲ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਾਲਸੇ ਲਈ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਸੀ ਕੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ ? ਆਓ ਸਾਰੇ ਾਲਸਾ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਏ :-

(1) ਕੀ ਅਸੀਂ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ ?

(2) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਮਰਨ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ?

(3) ਕੀ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਚਿਣਗ ਭਖ ਰਹੀ ਹੈ ?

(4) ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ?

(5) ਗੁਰੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਚਾਰ, ਵਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਆਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ?

(6) ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ?

(7) ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਭਗਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਅਤੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਮੱਥੇ ਰਗੜ ਕੇ ਮੰਨਤਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ?

(8) ਕੀ ਅਸੀਂ ਅਨਮਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗਨ ਅਪਗਨ, ਵਰਤਾਂ, ਸ੍ਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਕਿਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?

(9) ਕੀ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਦੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਮਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

(1●) ਕੀ ਅਸੀਂ ਪਰਚਾ ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਦੇ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰਚਾਵਿਆਂ, ਤਾ, ਭੰਗੜੇ, ਲਚਰ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰਿਕ ਮੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ?

(11) ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਜਾਣ ਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਸ੍ਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ, ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੰ੍ ਰਮਾਨ ਹੈ :

ਜੀਅ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਹੋਇ ਸੁ ਗੁਰ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ॥ (ਅਗ 519)

ਸੱਚੇ ਦਿੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਨਿਰੰਤਰ ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਹਰ ਗੱਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਗੁਰੁਦੇਵ ਮਾਤਾ, ਗੁਰੁਦੇਵ ਪਿਤਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੋਂ

ਵੱਧ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਿਨ ਰੂਰ ਤੁਠੇਗਾ । ਢਿੱਲ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਹਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ । ਦੇਰੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜਿਵੇਂ :-

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ,
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ ॥
ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ,
ਸਿਮਰਨ ਤਾਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗੁਰ ਹੇਤ ਹੈ ॥
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉਡੀ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਰਾਖੈ,
ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ,
ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਹੈਂ॥ (ਭਾ: ਗੁ: ਕਬਿੱਤ 111)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ, ਕਾਮਰੇਡੀ ਸਿੱਖਾਂ, ਡੇਰੇਦਾਰ, ਭੇਖੀ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਾਸਤਕਪੁਣੇ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾ ਸਕੀਏ । ਚੰਚਲਤਾ, ਚਤੁਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਛੇਪਣ ਦੀ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਾਲੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਸਕੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੰ੍ ਰਮਾਨ ਹੈ :-

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ
ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥ (ਅਗ 308)

(ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ)

ਨਿੱਤ ਕਿਰਿਆ :-

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥(ਅਗ 305-06)

ਆਹਾਰ :

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ
ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥(ਅਗ 16)

ਪਹਿਰਾਵਾ :-

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ
ਜਿਤੁ ਪੈਧੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ
ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥(ਅਗ 16)

ਐਸੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕੋਈਂ ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਗੁਰਦਰਬਾਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣੇ ।ਐਸੀ ਜੀਨ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਕੋਈਂ ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਐਸੇ ਭੜਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ ਦਾ ਕੋਈਂ ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਨ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਿੱਤ ਡੁਲਾਵੇ ।

ਪਿਛਲ ਰਾਤੀਂ ਜਾਗਣਾ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਏ ॥
ਥੋੜਾ ਸਵਣਾ ਖਾਵਣਾ ਥੋੜਾ ਬੋਲਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ॥
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰੈ ਵਡਾ ਹੋਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਏ ॥
(ਭਾਈ. ਗੁ: ਵਾਰ *28/15*)

ਕਿਰਤ :

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥(ਅਗ 1245)

ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ :

(1) *ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥*
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ॥(ਅਗ 853)

(2) *ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ*
ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ ।
ਕੋਊ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨਮਾਨਬੋ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ, ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ
ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ ।

ਏਕ ਹੀ ਕੇ ਸੇਵ, ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ ॥
(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ॥15॥85॥)

ਅਤੇ

ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਦੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥
ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ
ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥
(ਮਿੱਟੀ (ਹਵਾ) (ਅੱਗ) (ਪਾਣੀ) ਸੁਮੇਲ ਹੈ ।
ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਔ ਕੁਰਾਨ ਓਈ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥
(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ॥16॥86॥)

ਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ :

(1) *ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ*
ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥
ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ
ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥(ਅਗ 601)

(2) *ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ।*
ਵਹ ਠਾਕੁਰੁ ਮੈਂ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ ।

(3) *ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਸਿੰਘ ਕਹਾਵੈ ।*
ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਦਰ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਕਬਹੂ ਨ ਲਹੈ ।
ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਤ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਗਹੈ ।
(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ)
ਨਿਾਨਿ ਸਿਖੀ ਈਂ ਪਜ ਹਰਫਿ ਕਾਂ ।
(ਇਹ ਕਾਫ (ਕ) ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਹੈ)
ਹਰਗਿ ਨ ਬਾਦ ਈ ਂ ਪੰਜ ਮੁਆਂ ।
(ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ)
ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਬਿਦਾਂ ।
(ਕੜਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕਛ ਅਤੇ ਕੰਘੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ)

ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਹੇਚ ਅਸਤੁ ਮਲਾ ਨਿਾਂ ।
(ਜੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ)
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਪਹੁਲ :

(1) ***ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸ੍ਹ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧ੍ਰਿਗੰਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹ॥***
ਕੂਕਰਹ, ਸੂਕਰਹ, ਗਰਧਭਹ, ਕਾਕਹ, ਸਰਪਨਹ, ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥
(ਅਗ 1356)
(ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ
ਉਹ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਕੁੱਤਾ, ਸੂਰ, ਕਾਂ, ਗਧੇ ਅਤੇ ਸੱਪ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ)

(2) ***ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਗੁਰੁ ਨਹੀ ਕੋਈ***
ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ ॥(ਅਗ 435)

(3) ***ਰਖੇ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾਂ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿਖ ।***
ਮੇਰਾ ਦਰਨ ਨਾਹਿ ਤਹ ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੈ ਭਿਖ । (ਰਹਿਤਨਾਮਾ)

❖❖❖

ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਵੰਗਾਰ

ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਲ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਰ ਨੇ ਬਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਛਾਤੀ ਦੀ ਇਕ ਪੱਸਲੀ ਤੋਂ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸਲਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਸਜਦ ਵਿਚ ਵੜਨ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦ ਵਾਂਗ ਸੁੰਨਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ (ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਅੰਰੀਕੀ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਇਸ ਲਈ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ

ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ ਅਉਰਤ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ॥
ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ ਨ ਛੋਡੈ ਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰਹੀਐ ॥ਅਗ 477॥

ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵੇਂ ਇਸਤਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੋਖ ਜਾਂ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤਰੀ ਬੋਧੀ (ਭਿਖੂ) ਭਾਵੇਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪੁਰ ਬੋਧੀ ਭਿਖੂ ਅੱਗੇ ਆਦਰ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਸਨਾਤਮ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਾਸਤਰ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਈ। ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਆਧਾਰਿਤ ਮਨੂ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਗਈ। ਮਨੂ ਰਿ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਗੁਰੂ-ਕੁਲ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਅਗਨੀ ਹੋਤਰ ਕਰਮ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨੇਊ, ਵਿੱਦਿਆ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਹਵਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਦੀ ਾਸਤਰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹਿਰੀ ਕਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸ ਲਈ ਰਮਾਇਣ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੀਤਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ, ਕ੍ਰਿਨ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਥੱਲੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਸਤੂ ਸਮਝ ਕੇ ਜੂਏ ਦੇ ਦਾਓ ਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।

ਗਿਰਾਵਟ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਆ ਗਈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਦੇਵਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ

ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਧਰਮ ਅਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵਾਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ, ਾਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਤੀ ਦੀ ਲਾ ਨਾਲ ਿੰਦਾ ਸੜ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰਚਿਤ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

ਢੋਲ ਗਵਾਰੂ ਦਰ ਅਰ ਨਾਰੀ ।
ਚਾਰੋਂ ਤਾੜਨ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ।

ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋਗੀ ਅਤੇ ਸਨਿਆਸੀ ਮੱਤ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕੱਲੀ ਇਸਤਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਿਕ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਬਿਆ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਘਟੀਆ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੋਈ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਅੱਜ ਭੀ, ਆਯੱਪਾ (ਕੇਰਲਾ) ਦੇ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦਾਲ ਹੋਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸਭ ਪ੍ਰਾਣੀਮਾਤਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਜੋਤ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ । ਨਾ ਇਹ ਪੁਰ ਵਿਚ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਘੱਟ ਹੈ

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ।। (ਅਗ ੧੩)

ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗੁਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਰਮੀ ਸੂਰਬੀਰ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭੰਡਣ ਜੋਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ?

ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨੁ ।।
ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ।।
ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: 1 (ਅਗ ੪੭੩)

ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਆਮ ਗ੍ਰਿਸਥੀਆਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ_ਰੂ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਤਰਕ ਮਾਰੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ 4● ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਖਾਧੀ ਖੁਣਸਿ ਜੋਗੀਸਰਾਂ ਗੋਸਟਿ ਕਰਨਿ ਸਭੇ ਉਠਿ ਆਈ ।।
ਪੁਛੇ ਜੋਗੀ ਭੰਗਰਨਾਥ, ਤੁਹਿ ਦੁਧ ਵਿਚਿ ਕਿਉ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ ?
ਫਿਟਿਆ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆ ਮਖਣੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ।।
ਭੇਖ ਉਤਾਰਿ ਉਦਾਸਿ ਦਾ, ਵਤਿ ਕਿਉ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ :

ਨਾਨਕ ਆਖੇ, ਭੰਗਰਿਨਾਥ ! ਤੇਰੀ ਮਾਉ ਕੁਚਜੀ ਆਹੀ ।।

ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਨ ਜਾਤਿਓਨਿ ਭਾਇ ਕੁਚਜੇ ਫੁਲੁ ਸੜਾਈ ।।
ਹੋਇ ਅਤੀਤੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਤਜਿ ਫਿਰਿ ਉਨਹੁ ਕੇ ਘਰਿ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈ।।
ਬਿਨੁ ਦਿਤੇ ਕਛੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ ।।40।।

ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ।

ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਉਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ । ਜਦ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ

ਸਤੀਆ ਇਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ~ ।।
ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨ~ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟਿ ਮਰੰਨਿ~ ।।1।। ਮ: 3 ।।

ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨਿ~
ਸੇਵਨਿ ਸਾਈ ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਸੰਮ~ਾਲੰਨਿ~ ।।ਅਗ 787।।

ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਰਜਿਆ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿਚ ਆਤਮ ਵਿਵਾਸ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ । ਂਲ ਸਰੂਪ ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਹੋਈ । ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ, ਲਾਸਾਨੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਲਾਸਾਨੀ ਹੀਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਬਣੀ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਇਸ ਮਿਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਮਿਲੀ ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ । ਸਭ ਨੂੰ ਾਲਸੇ ਬਣਾ, ਆਪ ਾਲਸੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਹਿਲਾਏ ਅਤੇ ਮਾਤਾ, ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ । ਸਭ ਵਾਸਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਦਰਵੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮਾਈ ਭਾਗ ਕੌਰ (ਮਾਈ ਭਾਗੋ) ਨੇ ਜੋ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਾਲਸੇ ਤੇ_ਲਮ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਲਾ ਕੇ ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ । ਜਿਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਾ ਕੇ

ਖੋਪਰੀਆਂ ਉਤਰਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਣ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ ਕੇ ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਉਥੇ ਲਾਹੌਰ, ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ, ਾਇਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਾਲਸਾ ਪਥ ਮਾਣ ਅਤੇ ਰਧਾ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਪ ੱਟੀ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਵਾ ਸਵਾ ਮਣ ਦੇ ਪੀਸਣੇ ਪੀਸੇ, ਖੰਨੀ ਖੰਨੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਗੁਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੇ ਮਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇਿਆਂ ਤੇ ਟੰਗਵਾਇਆ, ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਾ ਕੇ ਆਂਦਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪੁਆਇ ਪਰ ਸਿਖੀ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ, ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਬੋਲੋ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਜੋ ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਖੱਤਰੀ ਦੀਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 6 ਮਹੀਨੇ ਕਤਲੇਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਜੋ ਅਹਿਮਦ ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਵੇਲੇਂ ਰਵਰੀ 1762 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੋ ਵਜੇ ਤੱਕ ਤਕਰੀਬਨ (ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾ ਅਨੁਸਾਰ) 4● ਹਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਪੰਥਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅੰਗ ਹੈ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਕਨ੍ਹਈਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਸ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ, ਆਪ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਕਬਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਾਹੌਰਂ ਤਿਹ ਕਰਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

ਕ੍ਰੋੜ ਸਿੰਘੀਆ ਮਿਸਲ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਨੇ ਮਿਸਲ ਦੀ ਵਾਗ ਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੀਦ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਦਯਾ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਪਟਿਆਲਾ ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਦੀਆਂ ਸੂਰਬੀਰ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵਿਦੇੋਆਂ ਦੀ ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਈ ਫਤਹਿ ਕੌਰ ਨੇ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਤੀ, ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਹਿਮਦ ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤੀ ਬੀਬੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਹਾਰ ੌਜ

ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ।

1762 ਵਿਚ ਜਦ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਰਾਜਪੁਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਮਰਦਾਂਪੁਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਹ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਏ ਕਿ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇਧਰ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਗੁਆਂਢੀ, ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਕਿ ਜੀਂਦ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪ ੌਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਐਸੀ ਤੇ ਚਲਾਈ ਕਿ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲ ਦੀਆਂ ਸਭ ਆਾਵਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜਦ ਇਸੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਬਲਾ ਨਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚੰਪਾ, ਚਮੇਲੀ, ਬਸੰਤੀ, ਫੂਲਵਤੀ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਾਲਸਾਈ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਫਿਰ, ਹਰਰਨ ਕੌਰ, ਸਦਾ ਕੌਰ, ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਕੌਰ ਬਣ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਦੇ ਦੀ ਆਬਰੂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਾਲਸਾਈ ਸਪਿਰਟ ਦੀ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਜੈਤੋਂ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵੇਲੇ, ਬੀਬੀ ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁੱਛੜ ਚੱਕ ਕੇ ਹੀਦੀ ਜਥੇ ਵਿਚ ਾਮਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪੁਲਸੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਹੀ ਤਰਸ ਕਰ। ਬੀਬੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ ਜੇ ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਦ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਬੱਚਾ ਗੋਲੀ ਲੱਗ ਕੇ ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਆਪ ਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਕੀਤਾ ਵਾਕ ਸੱਚ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ।

ਇਨ੍ਹ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ॥
ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋ ਕਿਆ ਹੂਆ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਾਰ॥

ਲੈਪਿਲ ਗਰਿਫਨ ਜੈਸੇ ਵਿਦੇੀ ਲਿਖਾਰੀ ਜਾਂ ਭਾ ਾ ਵਿਭਾਗ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਛਪਾਈ, ਅਤੇ ਐਚ.ਐਲ.ਓ. ਗੈਰੇਟ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਿਤਾਬ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੋ ਾਂਸੀਸੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਪਹਿਚਾਨ, ਸ੍ਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਿਚ ਪੰਨੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ।

ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਾਲਸਾ ਪਥ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੀਡੀਆ,

ਅਕਾਵਾਣੀ ਜਾਂ ਦੂਰਦਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਭੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ । ਕੇਵਲ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਇ ਬੰਗਾਲੀ ਦੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੂਰਦਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ।

ਜਿਸ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਬਾਰੇ, ਦੇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕਾਂਵਾਂ ਰੌਲੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੇ 3●● ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਾਲਸਾਈ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੜੀਮਾਰ (ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ), ਕੁੜੀ ਮਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰ ਗੁੰਮ (ਮੋਨੇ) ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਨੇ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ । ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸੇ ਲਤੀ ਕਰਕੇ ਪਥ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਆਂਿ ਮੰਗ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਲਤੀ ਨਾ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰ ਅਤੇ ਤਨਾਹ ਲਵਾ ਕੇ ਹੀ ਪੰਥ ਨਾਲ ਰਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਬਡਰੁਖੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਹੂਰ ਮਹਾਂਪੁਰ, ਸੰਤ ਗੁੱਦੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿੰਦਾ ਕਢਵਾਇਆ ।

ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਦੀ ਆਈ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦੇਸ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਲਈ ਭੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਗਤ, ਪਗਤ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਭੀ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਅਵਸਰ ਜੁਟਾਏ । ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ, ਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਲਈ, ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਡਲ ਵਜੋਂ ਪੇ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਖਸਮ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਣਵੰਤੀ ਇਸਤਰੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ।

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਤੁਸੀ ਰਾਵਿਆ ਕਿਨੀ ਗੁਂਣੀ ॥
ਸਹਜਿ ਸੰਤੋਖਿ ਸੀਗਾਰੀਆ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੀ ॥
ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਤਾ ਮਿਲੈ ਜਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣੀ॥ ਅਗ 17-18॥

ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥
ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥ਅਗ 1384 ॥

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰ ਦੇ ਪਿਛ-ਲਗ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ।

ਧਨੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਜਾਇਆ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਪਰਧਾਨੁ॥ ਅਗ 32॥
ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸੁਰਾ॥ਅਗ 250॥
ਹਰਿ ਜੀ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਜੀ ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ
॥ਅਗ 1101 ॥

ਜਿੱਥੇ ਇਤਨੀਆਂ ਬਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਸੇਧ ਦੇਣ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦੀਂ ਮੇਵਾਰੀ ਭੀ ਸੌਂਪੀ । ਇਸਂ ਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ।

ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ ॥ਅਗ 488 ॥

ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕੁਤਾਹੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਈ ।

ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਬਸਿਓ
ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਂਝਾ ॥ਅਗ 697 ॥

ਭਾਵ ਜਿਸ ਮਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿੜਾਈ, ਉਸ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਬਾਂਝ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਇਸ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਅੱਜ ਸਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸ੍ਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਖਣ ਕਿ ਅੱਜ ਚੰਪਾ, ਤੁਲਸੀ ਅਤੇ ਲੱਛਮੀ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦੀ ਗੋਦ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਬੀਬੀ ਇਹ ਦੇਖੇ, ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਤਨੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ? ਕੀ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ? ਕੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੈ ? ਜਾਂ ਅਨਮਤੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨੱਕ ਕੰਨ ਕਟਵਾਏ ਹੋਏ ਹਨ (ਭਾਵ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ) । ਕੀ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ ॥
ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥
ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥1॥ ਰਹਾਉ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥
ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ॥ 2॥
ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ॥ ਅਗ 359॥

ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਿਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹਨ । ਯਾਦ ਰਹੇ ਸਾਡੇ ਛੋਟਿਆਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਚੱਕਲੇ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਿਗਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੱਚੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸਰਸਰੀ ਝਾਤ ਮਾਰਿਆਂ ਜੋ ਨਿਰਾਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਆਪ ਰਹਿਤਵਾਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ੈ ਰੁੰ ਮੇਵਾਰੀ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਤਿਆਗੀ । ਫਿਰ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਤ ਪਚਾਤ ਚੁੰਨੀ ਉਤਾਰੀ ਅਤੇ ਵਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਅਤੇ ਦਲੇਰ ਕੌਰ ਤੋਂ ਚੰਪਾ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਵਾਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਜਾ ਖਲੋਤੀ ।

ਰਹਿਤ ਵਿਸਾਰੀ ਮਾਤ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਤ ਵਿਸਾਰੀ ।
ਕੜਾ ਕਾਨਸੀਂ ਰੱਖ ਤਾ ਕੰਘਾ ਅਲਮਾਰੀ ।
ਬਾਣੀ ਬਾਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬਣੀ ਚਿੱਤਰਹਾਰ ਪਿਆਰੀ ।
ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਵਰਗੀਆਂ ਜੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ।
ਹੁੰਦੀ ਕਦੇ ਨ ਵੀਰਨੋ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਖੁਆਰੀ ।

ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਲੰਬੇ ਨਹੁੰ ਵਧਾ, ਨੇਲ ਪਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਵਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਜ ਕਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤੇ ਚਲਾਏਗੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਉਹ ਮਾਈਆਂ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਣ ਜੋ ਆਟਾ ਗੁਨ੍ਹਦੀਆਂ, ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਦੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ । ਅੱਜ ਤਾਂ ਘਰ-ਘਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਰੋਟੀ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਉਧਰ ਸਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਲੱਚਰ ਗੀਤ ਟੀ. ਵੀ. ਤੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਅਸੀਸ ਦਾ ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ੁਰਮਾਇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ੌਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਂ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ ਸਾਡਾ ਬੱਚਾ ਕੈਸਾ ਚੰਗਾ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਅਕਬਰ ਅਲਾਹਾਬਾਦੀ ਠੀਕ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ :

ਤਿੰਲ (ਬੱਚੇ) ਮੈਂ ਬੂ ਆਏ ਕਹਾਂ ਸੇ
ਮਾਂ ਬਾਪ ਕੇ ਕਿਰਦਾਰ ਕੀ,
ਦੂਧ ਡੱਬੇ ਕਾ ਪੀਆ ਤਾਲੀਮ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ।

ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਓ, ਮਾਈਓ, ਬੱਚੀਓ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੋਂ, ਆਪਣੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੋ, ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਲੰਡੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੀਦ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵਿਚ ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਦੇ ਬਣਾਏ ਭੋਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਆਵਾਂ ਪੁਕਾਰ- ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾਸਤਾਨ ਅੱਜ ਭੀ ਸੁਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਸਚਖੰਡ ਤੋਂ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ (ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ) ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨੀਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋ ।

ਪੁਰਾਤਨ ਮਾਈਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ, ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਤੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਵੋਗੀਆਂ। ਇਹ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਧੰਨ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ,

ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮ ਨ ਬਸਿਓ
ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਂਝਾ ॥ ਅਗ 697॥

ਵਾਲੀਆਂ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਨਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ੈਨ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਹਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਅੱਜ ਭੀ ਲਾਗੂ ਹੈ ।

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨ~ੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥
ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੇ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥ ਅਗ 417॥

1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਬੇਇਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ੈਨ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸੀ । ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੋ ਟੁਕ ੈਸਲਾ ਲਿਖ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ।

ਭਗਤਾ ਤੈ ਸੈਸਾਰੀਆ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ ॥
ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਭੁਲੁ ਹੈ ਨ ਭੁਲੈ ਕਿਸੈ ਦਾ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ਅਗ 145 ॥

ਨਿਰਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਸੰਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਚਲ ਕੇ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਜੀਵਨ ਜੀ ਕੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਸਭ ਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ, ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ, ਰਹਿਤ ਦਾਨ ਬ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਣ, ਆਓ ਸਭ ਰਲ ਕੇ

ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ ।

ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਨਾਇਕ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ ॥
ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹੁ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੁਮਰੇ ਧਾਰੇ ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ॥
ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੋ ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਲਹੀਐ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਹਮਾਰੇ ਖੰਡਹੁ ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ ਸਮਝਾਵਹੁ ॥
ਹਮ ਅਗਿਆਨ ਅਲਪ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਤੁਮ ਆਪਨ ਬਿਰਦੁ ਰਖਾਵਹੁ ॥2॥
ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ ॥
ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ ॥3॥12॥
(ਅਗ 673–74)

❖❖❖

ਝੂਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੈਂ

ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਕਹਿਲਾਏਗਾ । ਪਰ ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ, ਬਾਹਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਫਹਿਰਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਲੰਘੇਗਾ।

ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦੀ ਆਦੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਕੋਈ ਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਦ ਕਿਸੇ ਵਿ ਰੰਗ ਜਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਤੇ, ਦੇਸ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਘੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰਿਤ ਚੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਟਰਪਤੀ ਭੀ ਇਸ ਝੰਡੇ ਸਲਾਮੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਝੰਡਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ, ਸ੍ਵੈ ਅਭਿਮਾਨ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦੀ ਸਰਵਉਚ ਹਸਤੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਗ੍ਹਾ–ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਦੇਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਸ ਦੇਸ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਹਸਤੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇਸ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉੱਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਕੋਈ ਕੌਮ੍ ਲਾਮ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਕੌਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉਤਾਰ ਕੇ, ਜੇਤੂ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਫਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਦਾ ਰੰਗ, ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਸ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ, ਸੋਚ ਤੇਂ ਲਸੈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਝੰਡੇ ਦਾ ਸੈਦ ਤੇ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਇਸ ਦੀ ਸੁਲਾਹਕੁਲ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਰਗੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਪਏ 51 ਸਿਤਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ 51 ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਾਲਾ ਦੇਸ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰੰਗ ਤਿੰਨ ਕੌਮਾਂ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਐਕ ਚੱਕਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਸ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਾਂਤੀ ਪੂਜ ਹੋਣਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਦੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਲੱਗਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਿੰਨ ਤਾਕਤਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿ ਅਤੇ ਮਹੇ ਦੀਆਂ ਆਦ ਹਸਤੀਆਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਲਾ ਉਭਰਿਆ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਦਾ

ਭਾਗ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਵਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਿਆ ਾਲਸਾਈ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਨਿਆਰਾਪਣ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ ਦਾ ਸੰਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੇਸਰੀ ਜਾਂ ਬਸੰਤੀ ਰੰਗ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ”, ਾਲਸੇ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਪਰ ਬਣਿਆ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਖੰਡਾ ਰੂਪੀ ਕਾਲ ਹਮੇਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਾਲਸੇ ਨੇ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਦੀ ਛਡਿ ਆਸ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ॥ ਅੰਗ ੧੧੦੨

ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਾਲਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨੰ ਲਸੰਾ ਨਾ ਇੱਕਲੇ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਉਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਇਹ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਸਤ ਕਤੀ (ਧਰਮ) ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਕਤੀ (ਰਾਜ ਸੱਤਾ) ਭਾਵ ਾਲਸੇ ਦੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਭੀ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿਕੋਨੇ ਫਹਿਰਾਰੇ ਦਾ ਅੀਰ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਫੁੰਦਾ ਜਦ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਓ ਭਾਈ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਓ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਥੇ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਸਰੀਰਿਕ ਭੁਖ ਲਈ ਲੰਗਰ ਆਤਮਿਕ ਭੁਖ ਲਈ ਹਰਿ ਜਸ ਦਾ ਪਾਠ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਲਈ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤਾਬੇ, ਖਾਲਸੋ ਬੇ ਕੀਨਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਜੇ ਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ, ਸਭ ਧਰਮਾਂ, ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦਾ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 3●● ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਗੌਰਵਤਾ ਦੇ ਨਿਾਨ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉੱਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮਾਂ ਝੱਲ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਾਲਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬੁਰਗਾਂ ਨੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾ ਕੇ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੁਹਾ ਕੇ, ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚਿਰਾ ਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਲਿਕਾਇਆ ਹੈ। ਨਵਾਬੀਆਂ ਠੁਹਕਰ ਮਾਰ ਕੇ, ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਦੁਮਣਾਂ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ (ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ), ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਦੁਮਣਾਂ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾ ਕੇ ਜੇਤੂ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਕਾੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਵਰਗੇ ਮੁਤੱਸਬੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀੀਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਹਨ । 12 ਸਤੰਬਰ, 1897 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ

ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਦਿਖਾਈ ਬਹਾਦਰੀ ਨੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 21 ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਸ ਹਾਰ ਕਬਾਇਲੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਕੇ, ਸਭ ਨੇ ਹੀਦੀ ਪਾਈ ਪਰ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਪਠਾਣਾਂ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ।

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਇਕੋ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਪਲਟਣ ਸਰਵ ਉਚੱ ਜੀ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ 5●● ਰੁਪਏ ਅਤੇ 26 ਏਕੜ ਮੀਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਹਰ ਇਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਯੂ.ਐੱਨ.ਓ. ਦੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਅੱਠ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਹੈ ਅਤੇਂ ਰਾਂਸ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਪਾਠ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਦੀਆਂ ਪਲਟਣਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਸ ਦੀ ਆਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ, ਅੰਡੇਮਾਨ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀ ਸੈਲੂਲਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ, ਉਮਰ ਕੈਦਾਂ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਸ ਆਦ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਅੰਨ ਨਾਲ ਮਿਟਾ ਕੇ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ । ਦਲ ਾਲਸੇ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਿੰਘ ਦਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦੇ ਸੀ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਲ ਨਿਾਨਾ ਵਾਲੀ” ਭੀ ਸੀ । ਇਕ ਮੁਠਭੇੜ ਵਿਚ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਤ ਸਿੰਘ ਦੁਮਣ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਰੋਧੀ ਜਰਨੈਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਝੰਡਾ ਸਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇ । ਉਸ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਫੜ ਲਵਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜੇ ਪੈਰ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਫਿਰ ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ? ਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਫੜ ਲਵਾਂਗਾ ਪਰ ਜਦ ਤੱਕ ਜਾਨ ਹੈ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੇ ਬਣੇ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਲਈ ਇਹ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਪੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਥ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੀ ਇਹ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਗੁਰਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਇਸ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਪੰਥ ਦਾ ਪਰਤੀਕ ਸਮਝ ਕੇ ਨਮਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ, ਹੁਣ ਇਸ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਾਲਸਾਈ ਨਿਾਨ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁਨਕਰ ਹਨ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੰਥ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਇਸ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਰਕੀਲ ਕਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਿਾਨ

ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਹੀ ਮਨਮੱਤ ਕਰਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਉਚੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਲਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਉਚੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਲਾਉਣਾ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਾਲਸਾਈ ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਲ ਭੀ ਛੋਟਾ ਨਿਾਨ ਉੱਚਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ 1976-77 ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਜੋਧਪੁਰ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਸੈਰ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਕਾਂੀ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਇਕ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਜੋਧਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੁਕ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕਹਾਂ ਜਾਨਾ ਹੈ ਆਈਏ ਮੈ ਸਾਈਕਲ ਪਰ ਆਪ ਕੋ ਛੋਡ ਦੇਤਾ ਹੂੰ" ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਰੀਆਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਾਸ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਮਦਰਦੀ ਾਹਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਭੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਬਦਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਜੋ ਮਕਾਨ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲਿਆ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਬੱਚਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਸ-ਪੜੋਸ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਐਸੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਛ ਕਹੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਬਿਪਰੀਤ ਜਦ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ, ਘੱਟ ਤੋਲਦੇ ਹਾਂ ਝੂਠੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਾ ਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਜਾਇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਾ, ਰੀਬ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰਾਈ ਵੱਟ ਢਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰਾਏ ਵਿਹੜੇ ਵਲ ਝਾਕਦੇ ਹਾਂ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰਖ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਾਂ, ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਨਮਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਨਿਾਨ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਰੀਤ ਨਵੀਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋ ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਲੋਂ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਈ ਨਵੇਂ ਚੋਲੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਚੋਲੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਚੋਲੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਛੁਪੇ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਕਿ ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੋਲੇ, ਰੰਗ ਫਿੱਟ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਸਤਾਨੇ ਹੋਏ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਦੇਖਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਘੱਟ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਨ? ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭੀ ਰਧਾਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਸਹੀ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਚੋਲਾ ਭੇਟ ਕਰ ਗੁਰੂ ਦੀ

ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵੇਲੇ ਜਦ ਬਸੰਤੀ ਚੋਲੇ ਪਾ, ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਨਮਕਾਰ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਉਚਿਤ ਹੈ ਪਰ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਥੜ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਨੀਆਂ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਾਦ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀ ਰੱਖਣੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ ਉੱਥੇ ਬਿੱਠਾਂ ਕਰਨ, ਕਦੇ ਭੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀਚਾਰ ਸਹਿਤ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰਿਕ ਦਰਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਹ ਪੰਥ ਦੇ ਦਰਨ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ, ਪੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਨ ਕਰਨਾ ਭੀ ਸੁਭਾਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਥ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਾਲਸਾ ਜੀ ਕੇ ਬੋਲ ਬਾਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਝੰਡੇ ਬੁੰਗੇ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਭੀ ਨਿੱਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਦਗੜ ਦਗੜ ਹੋਤ ਰਹੈ, ਤਗੜ ਤੀਨ ਬਜਤ ਰਹੈ
ਲੋਹ ਲੰਗਰ ਤਪਤ ਰਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਕਮਾਲ ਕੇ।
ਜੈ-ਕਾਰ ਸਦਾ ਗਜਤ ਰਹੈ, ਪਥ ਸਦਾ ਬੜ੍ਹਤ ਰਹੈ
ਝੂਲਤੇ ਨਿਾਨ ਰਹੈਂ ਪੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ।।

ਸਿੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ :- ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਮਾਰਚ 1982 ਵਿਚ ਕੋਲੰਬੋ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕੋਲੰਬੋ ਬੀਚ ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੇ ਇਕ ੱਜੀ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸੱਜਣ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ੌਜ ਵਿਚ ਕਰਨਲ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕਰਨਲ ਲਾਈਨ ਫਰਦੋ ਸੀ। ਮੈ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਵੇਖ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈ ਦੱਸਿਆ : ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ! ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਕਰਨਲ ਸਾਂ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਅੰਸਰ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਤਕੜੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਰਾਤ ੂਬ ਠੰਡ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀ ਸੀਟ ਤੇ ਇਕ ਪੇਂਡੂ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਬਲ ਪੇ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਾਲੇ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਸਵੇਰੇ

ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਉਹੀ ਕੰਬਲ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ ਬੈਠਾ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਭਰੀ ਹੈ। ਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਠਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਕੰਬਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।" ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਰਨਲ ਲਾਇਨ ਫਰਦੇ ਬੋਲਿਆ, ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਨਾਂ ਲਈ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵੇਖ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੇ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ ਦਾ ਕਿਰ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਮੁਸਲਿਮ ਦੋਸਤ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ : ਇਹ ਕੰਬਖਤ ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਦੋ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ, ਸਾਡਾ ਪਲਾਨ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਕਬਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੇ ਰੇਡੀਓ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਐਲਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡੀਆਂ ਜਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਾਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।" ਪਰ ਕੰਬਖਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਾ ਵਾਹਗਾ ਨਹੀਂ ਟੱਪਣ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਅਹਿਨੀ ਦੀਵਾਰ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ, ਨਾ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਹ ਮਰਨਾ ਜਾਂ ਜਿੱਤਣਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਕਸਮ! ਇਹ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਸਾਡੇ ਪਾਕ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਕਲਕੱਤੇ ਤੱਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ। ਕਿੱਥੇ ਅਸੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਬੇ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਅੱਧਿਓ ਵੱਧ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗਵਾ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।" ਸਾਡੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸੰਨ 1982 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਮੁਲੀ ਖਾਨ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਕਰਾਇਸਿ ਆਫ ਲੀਡਰਪਿ ਪਈ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸੰਾ 25● ਤੇ ਸੰਨ 1971 ਹਿੰਦ ਪਾਕਿ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਹਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਪੇ ਨਾ ਗਈ। ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਹਨ। ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡੀ ਜ ਹਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਦਸੰਬਰ 1971 ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਉਤੇ ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨਾਲ ਬਰਦਸਤ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਕੂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਜਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਬਲੋਚ ਰਜਮੈਂਟ ਵੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜ ਬੜੀ ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਮੋਰਚੇ ਸਾਡੇ ਕਬੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੈਨਾ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜੀ ਜਾ ਰਹੀ

ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜਾਂ ਬੜੀ ਤੇ ਰੰਤਾਰ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਜ ਕੇਸਰੋ ਹਿੰਦ" ਚੌਂਕੀ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜੀ। ਉਸ ਚੌਂਕੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨੀਅਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੀਆਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਟੁਕੜੀ ਸੀ। ਉਹ ਜੀ ਸਿੱਖ ਰਜਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਰਜਮੈਂਟ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਰਾਹ ਲੋਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਉਹ ਰ ਦੀ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।" ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਬਾਂ ਅਤੇ ਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਇਹ ਸਭ ਸਿਪਾਹੀ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸਨ। ਬੜੀ ਖੌਂਨਾਕ ਤੇ ਘਸਮਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲੜਦੇ ਲੜਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਈ ਤੱਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਯਾ ਅਲੀ" ਤੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਿਖਾਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅਰਮਾਨ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤੇ।" ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਬਲੋਚ ਰੈਜਮੈਂਟ ਦਾ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ, ਗੁਲਾਬ ਹੁਸੈਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਜਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਈਫ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਆਰਿਫ ਸਲੀਮ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਿਰੰ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵੇਖਕੇ ਅਸੀਂ ਹੱਕੇ-ਬੱਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੱਕੀ ਪੋਸਟ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲੀ ਅਤੇ ਮਬੂਤ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਬਣੀ ਸੀ, ਉਤੇ ਕਬਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ ਉਤੇ ਕਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਡਾ ਡੱਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾ ਵਿਚ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ" ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਟੈਂਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਚੌਂਕੀ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਟੈਂਕਾਂ ਨਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬੜੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਆਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਜ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ। ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਮਹਾਨ ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਹੌਸਲਿਆਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਬਾਰਡਰ ਉਤੇ ਸਾਡੇ ਹੌਸਲੇ ਪਸਤ ਹੋ ਗਏ। ਜੈਸੂਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜ ਨਾਲ ਉਹ ਟੱਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਕਮਰ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਇਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਤੇ ਾਸ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਾਰ ਦਾ ਬਣਿਆ।" (ਲੇਖਕ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾ ਦਾ ਲੇਖ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ।
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈ ਸਾਰਾ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਜੇ ਗੁਰੂ ਸੁਆਰੇ ਾਲਸਾ

ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਸਹੀ ਨਿਰਣਾ ਲਵੋ।

(1) ਆਪਣਾ-ਅਲੱਗ ਨਿਾਨ (ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ (ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣਾ) ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਤਤ (ਅਕਾਲ ਤਖਤ) ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋ ਕੇ, ਕੀ ਕਿਸੇ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਬਣਨਾ ਮਨੂਰ ਕਰੋਗੇ?

(2) **ਕੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਾਲਸਾ** ਕਹਿਲਾ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿ, ਮਹੇ ਪੂਜਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋਗੇ?

(3) ਕੀ ਅਕਾਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛਡ ਕੇ ਸੱਪ, ਬਾਂਦਰ, ਚੂਹਾ ਜਾਂ ਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋਗੇ?

(4) ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ" ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਬੇਈਮਾਨ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਲੈਣੀ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ? (ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰੱਬ ਦੀ ਭੰਨੇ ਬੇਈਮਾਨ)

(5) ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮੁਹਰ (ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ) ਅਤੇ ਮੁਕਟ ਰੂਪੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਲਾਲਾ ਪਕੌੜੀ ਮੱਲ ਕਹਾਉਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?

(6) ਗੁਰੂ ਆੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ, ਦਾਨ ਅਤੇ ਇਨਾਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੋਗੇ?

(7) ਕੀ ਕੰਨਿਆ ਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਕਮੀਰ ਤੱਕ ਦੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ, ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਕੀ ਜੈ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣੋਗੇ ਜਾਂ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀਂ ਤਿਹ" ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਮਾਣਨੀ ਚਾਹੋਗੇ?

(8) ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ" ਦੇ ਵਿਵਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਜੋਤ ਜਾਣ, ਮਾਨਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਅੱਛਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਲੇਛ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ੂਦਰ ਕਹਿ ਕੇ ਨੰਰਤ ਕਰਨਾ?

(9) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋਗੇ ਕਿ ਮਨੂ ਸਿਮਰਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਭਜਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਬਦਲੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੀਭ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਕਾ ਢਾਲ ਕੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ?

(10) ਕੀ ਤੁਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇਵ ਦਾਸੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਾ ਭੋਗ ਦੀ ਵਸਤੂ ਬਣਾ ਕੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ?

(11) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਜਿੰਦਾ ਜਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੜੀ ਸਤੀ

ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੂਜਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?

(12) ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹਵਨ ਹੋਣ, ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ, ਵਿਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਾਂਗ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਾਬ ਦਾ ਭੋਗ ਲੱਗੇ?

(13) **ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ**
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥

ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਤਾਂ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਆਦਿ ਜੜ੍ਹ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੋਗੇ?

ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਨਕਾਰਆਤਮਿਕ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਵਿ ਵਰਗ ਦੇ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਹਨ" ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੀ ਾ ਹੈ" ਦਾ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਠਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਜੀ।

❖❖❖

ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਲਾਲ ਜੀ

ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਤਾਨ ਲ੍ਹਿੇ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਪਰਵਾਰ ਅਨ-ਜਲ ਦੀ ਖੇਡ ਅਨੁਸਾਰ ਨੀ (ਅੰਾਨਿਸਤਾਨ) ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਜੀਅ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਕੇ ਬਾਦਾਹ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਹੋਣਹਾਰ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਨੰਦ ਲਾਲ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਾਲਕ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇਂ ਾਰਸੀ ਭਾਾ ਦਾ ਆਲਮ-ਾਲ ਬਣ ਗਿਆ।

ਦੇਵ ਨੇਤ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਕਾ-ਵੱਸ ਹੋਣ ਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਮੰਗਿਆ। ਬਾਦਾਹ ਦੇ ਨਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਵਾਪਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਰਤ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ੋਰ ਨਾਲ ਆਗਰੇ ਮੁਲ ਬਾਦਾਹ ਔਰੰਗੇਬ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਦਾ ਮੀਰ ਮੁਨੀ (ਆੱਸਿ ਸੁਪਰਡੰਟ) ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਔਰੰਗੇਬ ਨੇ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਭੀ ਹਾਰ ਸੀ, ਕੁਰਾਨ ਰੀ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਆਇਤਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛੇ। ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਦੱਸੇ ਪਰ ਔਰੰਗੇਬ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਨੇ, ਅਗਲੀ ਫੇਰੀ ਤੇ ਆ ਕੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਦੱਸਣ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰਕੇ ਆਗਰੇ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੋਂ ਸਹੀ ਅਰਥ ਸਮਝੇ, ਅਤੇ ਜਦ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਔਰੰਗੇਬ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਅਰਥ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਝੱਟ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਅਰਥ ਸਿਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਾਰਨ ਪੇ ਕਰੇ।

ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਤੁਅਸਬ ਭਰੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਦੁਬਧਾ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਹਬੀ ਕੱਟੜਤਾ ਦਾ ਕਿਾਰ ਬਣੇਗਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਆਪ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਗਰੇ ਪਰਤ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ?

ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ, ਆਗਰੇ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ, ਮਾਈ ਥਾਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੋ। ਤੁਰੰਤ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਨੇ

ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੰਤਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰੂਰੀ ਸਮਾਨ ਸਮੇਤ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਰਵਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਗਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕਿ ਕਿਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਾਈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨੰਦ ਲਾਲ ਹੈ, ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਦਾ ਮੀਰ ਮੁਨੀ ਸੀ, ਹਵੇਲੀ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਦੱਸੀ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭੀ ਦੱਸਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵੈਦ ਨੇ ੌਰ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨੰਦ ਲਾਲ ! ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਲਈ ਇਕ ਬੰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਮਨੂਰ ਹੈ ਤਾਂ ਰਹਿ ਪੈ। ਇਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਠਠੰਬਰ ਗਿਆ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਧੂਹ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਸੇਵਾ ਮਨੂਰ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਪਾਤਾਹ ਦਾ ਮੀਰ ਮੁਨੀ ਹੁਣ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਦਾ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਵਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਾਂਜ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਲਿਕਾਏ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਹਾਰੀ ਨੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦਾ ਮਨ ਉੱਜਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਿਆ, ਇਕ ਦਿਨ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਹੁਣ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣੇ ਛੱਡ ਦੇ, ਲੰਗਰ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣ ਜਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ, ਨੰਦ ਲਾਲ ਫਿਰ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲੀ। ਕੋਈ ਕਹੇ ਦੁਆਬੀਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਹੇ ਮਲਵਈਆਂ ਦਾ, ਕੋਈ ਕਹੇ ਮਾਝੇ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਦੇਖਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ।

ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਭੇਸ ਵਟਾਇਆ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਯਾਤਰੂ ਬਣ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਲੰਗਰ ਨਾ ਛਕਾਇਆ। ਅੀਰ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ, ਦੇਖਿਆ ਸਿਰੰ ਦਾਲ ਹੀ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੀ, ਦਾਲ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਕੋ ਪ੍ਰਾਦਾ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਝਟ ਪਟ ਪ੍ਰਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਾਦਾ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਆਸਨ ਤੇ ਪਰਤੇ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਉਪਰੰਤ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਦੱਸ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰਾਨੀ ਦਰਨ ਕੀਤੇ, ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਉੱਚੀ

ਅਵਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ।

ਲਾਲ ਸਗਿ ਗੁਲਾਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਰੇਾ ਚੀਨੇ ਖਾਨ ਗਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।। (ਤੌਸੀਫੋਸਨਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਭਾਵ ਮੈਂ ਨੰਦ ਲਾਲ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਾਦਾ ਛਕਦਿਆਂ ਦੇ ਜੋ ਭੋਰੇ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਹਾਂ। ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਮਹਿਰਮ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੋਂ ਉਤਰੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੇਰੀ ਘਾਲ ਥਾਂਇ ਪਈ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਰੀ ਭਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਦਾ ਨੌਕਰ ਮੀਰ ਮੁਨੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਬਣ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਹੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਤੱਕਿਆ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾਂ ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣੀ ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤਖੱਲਸ (ਉਪਨਾਮ) ਗੋਯਾ ਰੱਖਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਂਗੂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਸੰਾ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰੂਪੀ ਕਿਤਾਬ ਬੰਦਗੀਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਹਾਰ ਹੋਏ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਗੀਨਾਮਾ ਸੁਣਿਆ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈਨੰਦ ਲਾਲ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖੋ ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਅਤੇ ਬ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਰਬੀ, ਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ"।

ਫਿਰ ਜੰਗਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਲੈ ਕੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਦਰਦਾਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਕਲਮ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਓ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਾਤਮਾ ਕਰੋ।

ਫਿਰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਭੀ ਆਇਆ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਔਰੰਗੇਬ ਦੇ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਜਦ ਗੱਦੀ ਲਈ ਬਾਦਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਵੱਧ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹਾਦਰਾਹ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਧੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਗਰੇ ਕੋਲ ਜੇਜੋਂ ਦੇ

ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸਲਾਕੁੰਨ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਬਹਾਦਰਾਹ ਦੇ ਦਾ ਬਾਦਾਹ ਬਣ ਗਿਆ।

ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਨੀਨੀ ਵੇਲੇ ਬਹਾਦਰ ਾਹ ਨੇ ਦ ਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਾਹੀ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਗਰੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੀਰਾਂਨੇ ਪੀਰ (ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੀਰ) ਕਹਿ ਕੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸਤਾਹਠ ਹਾਰ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਪ੍ਰਾਕ ਅਤੇ ਇਕ ਸੈਫ (ਤਲਵਾਰ) ਜੋ ਹਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋਹਤਰੇ ਦੀ ਔਰੰਗੇਬ ਕੋਲ ਸੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸੈਫ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤ ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ੋਭਾ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋ ਾਮ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਦਰਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਂ ੀ ਦੇਰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਿੱਲੀ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਪੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(੧) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ

ਗੁਰਸਿਖ! ਰਹਿਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਰੇ ਹਿਤ ਚੀਤ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੁਨ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁ ਜਾਪ। ਕਰ ਇਨਸਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਜਪੁ ਜਾਪੁ।੧।
ਦਰਨ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਪੁਨ ਆਇ। ਅਦਬ ਸਿਉਂ ਬੈਠ ਰਹਹਿ ਚਿਤ ਲਾਇ
ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਜਬ ਬੀਤੇ ਜਾਨ। ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਠਾਨ। ੨।
ਸੰਧਿਆ ਸਮੇਂ ਸੁਨੈ ਰਹਿਰਾਸ। ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਜਾਸ।
ਇਨ ਪੈ ਨੇਮ ਜੁ ਏਕ ਕਰਾਇ। ਸੋ ਸਿਖ ਅਮਰਪੁਰੀ ਮਹਿ ਜਾਇ।੩।
ਪਾਂਚ ਨੇਮ ਕਰ ਸਿਖ ਜੁ ਧਾਰਹਿ। ਇਕੀਸ ਕੁਲ ਕੁਟੰਬ ਕਉ ਤਾਰਹਿ।
ਤਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਮੁਕਤ ਸੋ ਹੋਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਸੋਇ।੪।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਉਵਾਚ

ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਾ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ, ਦਰਨ ਕਰਿ ਮੁਹ ਆਇ।
ਲਖੀਏ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸ ਕਹਾਂ, ਕਹਹੁ ਮੋਹਿ ਸਮਝਾਇ। ੫।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਚ

ਤੀਨ ਰੂਪ ਹੈਂ ਮੋਹ ਕੇ, ਸੁਨਹੁ ਨੰਦ! ਚਿਤ ਲਾਇ
ਨਿਰਗੁਣ, ਸਰਗੁਣ, ਗੁਰਬਦ, ਕਹਹੁੰ ਤੋਹਿੰ ਸਮਝਾਇ। ੬।

ਚੌਂਪਈ

ਏਕ ਰੂਪ ਤਿਹੁੰ ਗੁਣ ਤੇ ਪਰੇ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਨਿਗਮ ਉਚਰੇ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਿਆਪਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪੂਰਿ ਰਹਯੋਂ ਜਿਉਂ ਜਲ ਘਟ ਭਾਨੀ। ੭।
ਦੂਸਰ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨਹੁ। ਆਪਨ ਅੰਗ ਮੇਰੇ ਕਰ ਮਾਨਹੁ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਅੱਛਰ ਸੋ ਲਹਹੁ। ਬਾਤ ਜਥਾਰਥ ਤੁਮ ਸੌਂ ਕਹਹੁੰ। ੮।
ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਦਰਨ ਕੀ ਚਾਹਿ। ਦਰਨ ਕਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਆਹਿ।
ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇਂ ਕਰਕੈ ਇਸਨਾਨ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਣਾ ਕਰੈ ਸੁਜਾਨ।੯।
ਬਦ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਗਿਆਨ ਬਦ ਗੁਰ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਇ।
ਜੋ ਮਮ ਸਾਥ ਚਹੇ ਕਰਿ ਬਾਤ। ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੜ੍ਹੈ ਬਿਚਾਰਹਿ ਸਾਥ।੧੦।
ਜੋ ਮੁਝ ਬਚਨ ਸੁਨਨ ਕੀ ਚਾਹਿ । ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰ ਸੁਨਹੁ ਚਿਤ ਲਾਇ ।
ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨ। ਇਸ ਮੇਂ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚਕ ਮਾਨ। ੧੧।
ਤੀਸਰ ਰੂਪ ਸਿਖ ਹੈ ਮੋਰ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਤਿ ਜਿਹ ਨਿਸ ਭੋਰ।
ਵਿਸਾਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰਬਦ ਜੁ ਧਰੇ। ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਨ ਨਿਤ ਉਠ ਕਰੈ। ੧੨।
ਗਿਆਨ ਬਦ ਗੁਰੁ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਇ। ਜਪੁਜੀ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਗੁਰਦਵਾਰਨ ਕਾ ਦਰਨ ਕਰਹਿ। ਪਰਦਾਰਾ ਕਾ ਤਿਆਗ ਜੋ ਕਰਹਿ। ੧੩।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੇ ਚਿਤ ਲਾਇ । ਆਪਾ ਮਨ ਕਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਇ।
ਇਨ ਕਰਮਨ ਮਹਿ ਜੋ ਪਰਧਾਨ। ਸੋ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨ। ੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮਾਨ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜੋ ਕੋਇ।
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਪੁੰਨ ਅਰਪਕੈ, ਸੋ ਮੁਝ ਸੇਵਾ ਹੋਇ। ੧੫।
ਐਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੇਵ ਕੀ, ਮੋਹਿ ਪਹੁੰਚੈ ਆਇ।
ਸੁਨਹੁ ਨੰਦ! ਚਿਤ ਦੇਇ ਕਰਿ, ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਪਾਇ। ੧੬।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਉਵਾਚ

ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਗੁਰ ਬਦ, ਕਹੇ ਰੂਪ ਤੁਮ ਤੀਨ।
ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਏ, ਸਰਗੁਣ ਸਿਖ ਅਧੀਨ। ੧੭।

ਚੌਂਪਈ

ਤੁਮਰਾ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਅਪਾਰਾ। ਸੋ ਕਿਮ ਦੇਖੈਂ ਦੀਨ ਦਯਾਰਾ
ਜਗਤ ਰੂਪ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਸੁਆਮੀ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ। ੧੮।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਚ

ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ। ਤੁਮਹਿ ਹਮਾਰੇ ਬਚਨ ਰਸਾਲ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੇਵ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਕਾਨ। ੧੯।

ਗੁਰਸਿਖ ਸੇਵ ਬਦ ਜੋ ਗਹਹੁ। ਬਦ ਸਰੂਪ ਸੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਹਹੁ
ਬਦ ਸਰੂਪ ਵਾਕ ਜੋ ਧਾਰੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਲਖੀਏ ਅਪਰ ਅਪਾਰੇ ।੨੦।
ਤੇ ਮੈਂ ਗੋਟਿ ਕਹੀ ਸੋ ਭਾਈ। ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਨੇ ਜੋ ਮਨ ਚਿਤ ਲਾਈ।
ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਹੁ ਬਖਾਨ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਮਿਲੈ ਮੋਹਿ ਆਨ।੨੧।
ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਸੁ ਬਾਵਨ (ਸੰਮਤ 1752)। ਮੱਘਰ ਨੌਮੀ ਸੁਖ ਦਾਵਨ।
ਸੁਰਗੁਰ ਵਾਹ ਤਦਰੂ ਤੀਰ। ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੁ ਬੀਰ ।੨੨।

ਦੋਹਰਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਜਾਪਈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਧਿਆਨ।
ਮੁਕਤਿ ਲਾਭ ਮੋ ਹੋਇ ਹੈ, ਗੁਰਸਿਖ ਰਿਦਿ ਮਹਿ ਮਾਨ। ੨੩।

***

(੨) ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ
ਪ੍ਰਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ
ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਨ ਕੀਆ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਬਤਾਈਐ ਮੋਹਿ ।
ਕਉਨ ਕਰਮ ਇਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਕਉਨ ਕਰਮ ਨਹੀ ਸੋਹਿ। ੧।
ਨੰਦ ਲਾਲ! ਤੁਮ ਬਚਨ ਸੁਨ, ਸਿਖ ਕਰਮ ਹੈ ਏਹੁ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਬਿਨ, ਕਰਹਿ ਨ ਅਨ ਸਿਉ ਨੇਹੁ। ੨।

ਚੌਂਪਈ

ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਜਾਵਹਿ। ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਵਹੁ ਵਡਾ ਕਹਾਵਹਿ ।
ਸਤਿਸੰਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਚਿਤ ਡੁਲਾਵਹਿ। ਈਹਾਂ ਊਹਾਂ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵਹਿ। ੩।
ਹਰਿ ਜਸ ਸੁਨਤੇ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿ। ਕਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਵਹਿ।
ਨਿਰਧਨ ਦੇਖਿ ਨ ਪਾਸਿ ਬਹਾਵਹਿ। ਸੋ ਤਨਖਾਹੀ ਮੂਲ ਕਹਾਵਹਿ। ੪।
ਬਦ ਗਿਆਨ ਬਿਨ ਕਰਹਿ ਜੁ ਬਾਤ। ਤਾਂ ਕੈ ਕਛੂ ਨਾ ਆਵਹਿ ਹਾਥ।
ਬਦ ਭੋਗ ਨ ਨਿਵਾਵੈ ਸੀਸ। ਤਾਂ ਕੋ ਮਿਲੈ ਨਾ ਪਰਮ ਜਗਦੀ। ੫।

ਦੋਹਰਾ

ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਬਾਂਟ ਹੈ, ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰਹਿ ਲੋਭ ।
ਕਿਸੈ ਥੋੜਾ ਕਿਸੇ ਅਗਲਾ, ਸਦਾ ਰਹਹਿ ਤਿਸ ਸੋਗ। ੬।
ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਾਦ ਕੀ ਵਿਧਿ ਸੁਨ ਲੀਜੈ। ਤੀਨ ਭਾਂਤ ਕੋ ਸਮਸਰ (ਬਰਾਬਰ) ਕੀਜੈ।
ਲੇਪਨ ਆਗੇ ਬਹੁਕਰ ਦੀਜੈ। ਮਾਂਜਨ ਕਰ ਭਾਂਜਨ ਧੋਵੀਜੈ। ੭।

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁਇ ਬਹਹਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕਹਹਿ।
ਨਵਤਨ ਕੁੰਭ ਪੂਰਿ ਜਲ ਲੇਹੁ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਫਲ ਤਿਹ ਦੇਹ।
ਕਰਿ ਤਿਆਰ ਚਉਂਕੀ ਪਰ ਧਰੈ। ਚਾਰ ਓਰ ਕੀਰਤਨ ਬਹਿ ਕਰੈ।੮।

ਦੋਹਰਾ

ਮੋਹਰ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸਿਰ ਧਰੇ, ਲੋਹ ਲਗਾਵਹਿ ਚਰਨ।
ਕਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਜੀ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਹੁਇ ਤਿਸ ਮਰਨ।੯।

ਚੌਪਈ

ਲਗੈ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲ ਨਹਿ ਜਾਵਹਿ। ਰਹਿਤ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਵਹਿ।
ਸੂਹਾ ਪਹਿਨ ਲਏ ਨਸਵਾਰ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਮ ਕਰੈ ਖੁਆਰ।੧੦।
ਮਾਇ ਭੈਣ ਜੋ ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ। ਦ੍ਰਿਟੀ ਬੁਰਿ ਦੇਖਹਿ ਤਿਸ ਪੰਗਤਿ।
ਸਿਖ ਹੋਇ ਜੋ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰੋਧ। ਕੰਨਿਆ ਮੂਲ ਨ ਦੇਵਹਿ ਸੋਧ।
ਧੀ ਭੈਣ ਕਾ ਪੈਸਾ ਖਾਇ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧੱਕੇ ਜਮ ਲਾਇ।੧੧।
ਸਿਖ ਹੋਇ ਬਿਨ ਲੋਹ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ) ਜੋ ਫਿਰਹਿ। ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਜਨਮੈ ਮਰੈ।
ਮਾਲ ਅਤਿਥਿ ਕਾ ਬਲ ਕਰ ਛਲਹਿ। ਜਪ ਤਪ ਤਾਂ ਕੋ ਸਭ ਨਿਹਫਲਹਿ।੧੨।

ਸੋਰਠਾ

ਕੰਘਾ ਦੋਨਉਂ ਵਕਤ ਕਰ, ਪਾਗ ਚੁਨਹਿ ਕਰ ਬਾਂਧਈ।
ਦਾਤਨ ਨੀਤ ਕਰੇਇ, ਨ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਲਾਲ ਜੀ।੧੩।

ਦੋਹਰਾ

ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਦੇਵਹੀ, ਝੂਠ ਬੋਲਿ ਜੋ ਖਾਇ।
ਕਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਜੀ, ਤਿਸ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਬਿਸਾਹੁ।੧੪।

ਚੌਪਈ

ਠੰਡੇ (ਤਾਾ) ਪਾਣੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਨ੍ਹਾਵੈ। ਬਿਨ ਜਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੁ ਖਾਵੈ।
ਬਿਨ ਰਹਿਰਾਸ ਸੰਧਿਆ ਜੋ ਖੋਵਹਿ। ਕੀਰਤਨ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨ ਰੈਣ ਜੁ ਸੋਵਹਿ।੧੫।
ਚੁਗਲੀ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਹਿ। ਧ੍ਰਿਗ ਤਿਸ ਜਨਮ ਸੁ ਧਰਮ ਬਿਸਾਰਹਿ।
ਕਰੈ ਬਚਨ ਜੋ ਪਾਲਹਿ ਨਾਹੀ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਠਉਰ ਕਤ ਨਾਹੀ।੧੬।
ਲੈ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਮਾਸ ਜੁ ਖਾਵਹਿ। ਬਿਨ ਗੁਰਬਦ ਬਚਨ ਜੋ ਗਾਵਹਿ।
ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਗ (ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਚਿੱਤਰਹਾਰ) ਸੁਨਹਿ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਲਾਲ! ਸੋ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ।੧੭।
ਅਰਦਾਸ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵੈ। ਭੇਟ ਕੀਏ ਬਿਨੁ ਕਛੁ ਮੁਖ ਪਾਵੈ।
ਤਿਆਗੀ ਵਸਤੂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜੋ ਕਰੈ। ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਆਪਨੀ ਸੇਜ ਜੋ ਧਰੈ।੧੮।

ਅਤਿਥਿ ਦੇਖ ਨਹਿੰ ਦੇਵਹਿ ਦਾਨ। ਸੋ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨ ।
ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸਿਉਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਾਵਹਿ ।
ਸੰਤ ਸਿਖ ਕੋ ਬੁਰਾ ਅਲਾਵਹਿ ।੧੯।
ਨਿੰਦਾ ਜੂਆ ਹਿਰੈ ਜੁ ਮਾਲ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਾਵਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਲ।
ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਾਨ। ਭੇਟਨ ਕਰੈ ਸੰਗਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਗੋਲਕ ਰਾਖਹਿ ਨਾਹਿ ਜੋ ਛਲ ਕਾ ਕਰਹਿ ਵਪਾਰ।
ਕਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਜੀ, ਭੋਗਹਿ ਨਰਕ ਹਾਰ। ੨੧।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਕਹੇ ਜੁ ਪਾਵਹਿ। ਵੇਸਵਾ ਦੁਆਰੇ ਸਿਖ ਜੋ ਜਾਵਹਿ
ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਵਹਿ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਹੁ ਸਿਖ ਨ ਭਾਵਹਿ।੨੨।
ਗੁਰ ਤਲਪੀ ਕਪਟੀ ਹੈ ਜੋਇ। ਬਡ ਤਨਖਾਹੀ ਜਾਨਹੁ ਸੋਇ ।
ਗੁਰ ਕੋ ਛੋਡਿ ਅਵਰ ਸਿਉ ਮਾਂਗਹਿ। ਰਾਤ੍ਰੀ ਸੋਇ ਤੇੜ ਹੋਇ ਨਾਂਗਹਿ।੨੩।

ਦੋਹਰਾ

ਨਗਨ ਹੋਇ ਬਾਹਰ ਫਿਰਹਿ, ਨਗਨ ਸੀਸ ਜੋ ਖਾਇ,
ਨਗਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੋ ਬਾਂਟਈ, ਤਨਖਾਹੀ ਬਡੋ ਕਹਾਇ।੨੪।

ਸਵੈਯਾ

ਜੋ ਗੁਰ ਵਾਕਨ ਕੋ ਤਜ ਕੈ, ਪੁਨ ਅਉਰਨ ਵਾਕ ਰਿਦੈ ਜੁ ਲਿਆਵੈ।
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਮੈਂ ਠਉਰ ਨਹੀਂ ਤਿਨ, ਸੋ ਨਰਕਾਂਤਰ ਬੀਚ ਭ੍ਰਮਾਵੈ
ਤਾਂ ਨਰ ਸੋ ਯਮ ਧਾਮ ਭਰਉਂ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਮੇਸਹਿ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।
ਆਵਨ ਜਾਵਨ ਬੀਚ ਫਿਰਹਿ, ਯਮ ਕੀ ਸਦਹੀ ਪੁਨ ਚੋਟਨ ਖਾਵੈ।੨੫।

ਦੋਹਰਾ

ਖਲਕ ਖਾਲਕ ਕੀ ਜਾਨ ਕੈ, ਖਲਕ ਦੁਖਾਵਹਿ ਨਾਹਿ।
ਖਲਕ ਦੁਖਹਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਖਾਲਕ ਕੋਪਹਿੰ ਤਾਂਹਿ।੨੬।

ਚੋਪਈ

ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਤਿਆਗੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਲੜੈ ਹੁਇ ਆਗੈ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਪੰਚ ਕਉ ਮਾਰੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਭਰਮ ਕਉ ਸਾੜੈ।੨੭।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਮਾਨ ਜੋ ਤਿਆਗੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਪਰਤ੍ਰਿਆ ਤੇ ਭਾਗੈ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਪਰਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤਿਆਗੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਾਮ ਰਤ ਲਾਗੈ।੨੮।
ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਬਾਣੀ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਸਾਰ ਮੁਹਿ ਖਾਹਿ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਪਾਲੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਦੁਸਟ ਕੋ ਗਾਲੈ।੨੯।

ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਾਮ ਜਪ ਕਰੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਮਲੇਛ ਪਰ ਚੜ੍ਹੈ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਾਮ ਸਿਉਂ ਜੋੜਹਿ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਬੰਧਨ ਕਉ ਤੋੜਹਿ।੩੦।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਜੋ ਚੜ੍ਹਹਿ ਤੁਰੰਗ। ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੰਗ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਸਤ੍ਰ ਕਉ ਧਾਰੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਦੁਟ ਕਉ ਮਾਰੈ। ੩੧

ਦੋਹਰਾ

ਦੋਹੀ ਫਿਰੈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਇ।
ਬਨ ਪਰਬਤ ਸਭ ਭਜੈਂਗੇ, ਤ੍ਰਿਹੂ ਜਗਤ ਮੇਂ ਸੋਇ। ੩੨।

ਚੌਪਈ

ਸੁਨਹੁ ਨੰਦ ਲਾਲ ! ਇਹ ਸਾ ! ਪਰਗਟ ਕਰਾਊਂ ਆਪਨੋ ਰਾਜ।
ਚਾਰ ਬਰਨ ਇਕ ਬਰਨ ਕਰਾਊਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਪ ਜਪਾਊਂ।੩੩।
ਚਢਹਿੰ ਤੁਰੰਗ ਉਡਾਵਹਿੰ ਬਾ। ਤੁਰਕ ਦੇਖ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿੰ ਭਾਜ।
ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉਂ। ਚੜ੍ਹੈ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਮੁਕਤ ਕਰਾਊਂ।੩੪।
ਝੂਲਣ ਨੇਜੇ ਹਸਤੀ ਸਾਜੇ। ਦੁਆਰ ਦੁਆਰ ਪਰ ਨਉਬਤ ਵਾਜੇ।
ਸਵਾ ਲਾਖ ਜਬ ਧੁਖੇ ਪਲੀਤਾ। ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਉਦੈ ਅਸਤ ਲਉ ਜੀਤਾ। ੩੫।

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ, ਆਕੀ ਰਹਹਿ ਨ ਕੋਇ।
ਖ੍ਵਾਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੈਂਗੇ, ਬਚਹਿ ਰਨ ਜੋ ਹੋਇ। ੩੭।

ਬਚਨ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਖ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹੋਇ ਔਰ ਮੋਨਾ ਹੋਇ ਜਾਵੇ, ਤਿਸ ਕੀ ਜੜ ਸੁੱਕੀ ਜੋ ਮੋਨਾ, ਸਿਖ ਹੋਇ ਜਾਵੇ ਤਿਸ ਕੀ ਜੜ ਹਰੀ।

***

(੩) ਸਾਖੀ ਰਹਿਤ ਕੀ (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਬੋਲਿਆ, ਜੁ ਰੀਬ ਨਿਵਾ ! ਸਿਖਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਉਣ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਜੋਗਿ ਹੈਨਿ?

ਤਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿਆ : ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋਵੈਗਾ ਸੋ ਖਾਲਸੇ ਥੀਂ ਬਗੈਰੁ ਹੋਰਥੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨ ਕਰਸੀ। ਅਤੈ ਜਿਥੇ ਬਦੁ ਹੋਵੈ ਤਿਥੈ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਹੋਰੁ ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵਣਾ। ਪਡਤ ਪਾਂਧੇ ਮੀਏਂ ਮਹਤੇ ਦੀ ਮਤ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਜੋ ਮੇਰਾ ਹੋਸੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਥੀਂ ਸਿਵਾਇ ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ, ਭਦਣੁ, ਉਸਤਰਾ ਨਹੀਂ ਲਾਵਣਾ। ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਤਰਪਣੁ ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਸਿਰੀਂ ਨੰਗਾ ੑਵਣਾ ਨਾਹੀ। ਨੰਗੀ ਬੋਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਗੈ ਬੈਠਣਾ ਨਾਹੀ। ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਸੀ ਸੋ ਇਤਨੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵਸੀ।

ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਹੋਸੀ, ਸੋ ਉਸਤਰਾ ਨ ਲਾਵਸੀ ਅਤੇ

ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨੋ ਜਿਹਾ ਉਸਤਰਾ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁੰਨੀ ਤੇਹਾ ਧੀਅ ਨਾਲਿ ਸੰਗੁ ਕੀਤਾ। ਵਸਤਾਂ ਏਹੁ ਜੋ ਭਲੀ ਵਸਤੂ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬੁਰੀ ਨਿਕਲੈ ਤਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀ ਬਿਖੁ ਹੋਇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਕਮ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖੁ ਮੇਰਾ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਤਮਾਕੂ ਪੀਵਣਾ ਅਤੇ ਨਸਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਵਣੀ ਅਜੇਹੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਗਊ ਮਾਸ ਖਾਇਆ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਚਨੁ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਮੇਰਾ ਹੋਸੀ ਏਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪਰਤੀਤ ਕਰਸੀ। ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਬੇਮੁਖੁ ਹੋਵੈਗਾ, ਜੋ ਇਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੈਗਾ। ਜੋ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਨ ਮੰਨੈਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੈਗਾ।

ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਪਾਵਣ ਦਾ ਅਰਥੁ ਇਹੁ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਸਿਆਣੀਐ। ਸੋ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਏਹੁ ਨਿਾਨੀ ਲਗੀ ਹੈ, ਜੋ ਲੱਖ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਲੱਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵਨਿ ਤਾਂ ਭੀ ਸਿਖੁ ਵਿਚ ਛਪਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਜੋ ਹੱਛਾ ਦਾੜ੍ਹਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ, ਸੋ ਕਿਥੋਂ ਛਪੈ ।

ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੰਡਤ ਮੀਏਂ ਮਹਤੇ ਮੜ੍ਹੀ ਮਸਾਨ ਪੂਜੇਗਾ ਸੋ ਮੈਥੀਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਹੋਵੈਗਾ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅਗੇ ਬਹਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਵਾਵੈਗਾ। ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਕੇ ਕਰਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਰਿ ਛੋਡੇ ਹੈਨਿ। ਜਦ ਇਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਘਨੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਭੀ ਕੀਤੀ ਇਕ ਕਰਮ ਕੀਆ ਕੋਟਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਹੋਵੈ। ਕਰਮ ਭੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਹੁੰਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਇਆ। ਮਣਸਣਾ ਮਣਿਸਾਵਣਾ ਏਹ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਭੇਡ ਚਾਲ ਹੈ। ਕਿਆ ਜੋ ਅਉਖੀ ਘਾਟੀ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਇਯੜੁ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਏਕ ਭੇਡ ਗਈ ਤਾਂ ਸਭੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ। ਤੈਸਾ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ, ਪੂਜਾ ਹੁੰਦਾ ਕੁਕਰਮੀ, ਸੋ ਏਹੁ-ਸਭ ਕਰਮ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਹੈਨਿ ਕਿਉਂ ਏਹੁ ਮਣਿਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਮਣਸਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਏਹੁ ਗੱਲਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕਤਰਿਆ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਗਇਆ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਨੰਦੁ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਸਿਖ ਭੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਵਇਦੇ ਖਾਂਵਦੇ ਸਭ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਭ ਕਾਰਜ ਏਸ ਕੇ ਸਿਧ ਹੋਏ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਤ ਐਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖੀ ਬਾਤ ਅਉਰ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੰਨਣਾ। ਮੰਨੈਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੈਗਾ। ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਗੋਤੇ ਖਾਵੈਗਾ।

ਗੁਰੂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਚਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ ਲੋੜੈ ਸੋ ਕਰੈ, ਕਰੈ ਸੋ ਹੋਵੇ। ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਸੋ ਹੋਵੈ। ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਸੋ ਦਰਿ ਸਿਝੈ। ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨੇ ਸੋ ਜੂਨੀ ਦਝੈ। ਮੰਨੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤੁ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਲਿਆ, ਏਹ ਕਹਿਆ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋਵੈਗਾ ਸੋ ਬਦ ਥੀ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਥਾਇਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰਨੀ, ਬਦ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਰਕਿ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਬਦੁ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ। ਬਦੁ ਕਮਾਵਣਾ

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ।

(ਨਟ ਮ. **4**, ਅਙ **982**)

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿਆ, ਜੋ ਭਾਈ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੁ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਬੈਰਾਗ ਖੇਲਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ! ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਾਮੇ ਤੇ ਵਿਸਾਹੁ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਅੰਤਹਿ ਦਾ ਲਾਹਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਉ ਨਹੀਂ ਦੇਵਣਾ। ਵੱਡੀ ਮਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖਣੀ, ਹਾਣ ਦੀ ਭੈਣ ਕਰ ਦੇਖਣੀ। ਪਰਾਈ ਧੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਦ੍ਰਿਟਿ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ। ਪਰਾਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਣੀ। ਪਰਾਈ ਬਖੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸਭਨਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਨਾਮ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਦਾਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਸਿਖ ਕੀ ਅਰੁ ਅਥਿਤੀ ਕੀ। ਏਹੁ ਨਹੀਂ ਜਾਨਣਾ ਜੋ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਰੁ ਇਹ ਖਤਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਜੋਗੀ ਹੈ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ। ਭਗਵੇਂ ਕਪੜੇ ਅਤੇ ਲਿਟਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਥਿਤਿ ਨਾਹੀ। ਗੁਰਭਾਈ ਜਾਣ ਕੈ ਪੂਜਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ ਜੈਸਾ ਗੁਰਭਾਈ ਕਾ ਫਲੁ ਤੈਸਾ ਹੋਰਸ ਕੋ ਖਵਾਏ ਕਾ ਫਲੁ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ। ਜਿਤਨਾ ਧਨ ਵਧੇ ਸੋ ਗੁਰ ਭਾਈ ਕੀ ਸੇਵਾ ਥੀਂ ਵਧੇ। ਭਾਈ ਜੀ ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ! ਸੁਣਹੋ ਸਿਖੋ ਪੁੱਤੋ ਭਾਈਓ ! ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਕ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੰਨਣੇ।

ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋਵੈਗਾ, ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ, ਭੱਦ੍ਰ, ਉਸਤਰਾ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਤਰਪਣ ਪਖੰਡ ਕਰ ਮੰਨੇਗਾ। ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬਦ ਮੰਨੈ।

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਇਸ ਥੀਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰੁ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ। ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਰਕਿ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ! ਵਾਹ ਗੁਰੂ !!

ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ, ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸੰਪੂਰਣ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 4 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੰਡੇ ਪਹੁਲ ਛਕਣ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸਜੇ ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਂਕਾ ਨਿਰਮੂਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਹਉਮੈਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤਿਆਗ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦਿ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਲਟ ਲਟ ਜਗਦੀ ਦੇਖੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ, ਮਲਾ ਫੈ ਨੂਰ ਏਦੀ ਮਨੂਰ, ਹਕ ਰਾ ਗੰਜੂਰ (ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਲ ਸਗਿ ਗੁਲਾਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹੇ ਹੋਣ ?

ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਾਲ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਾਲ ਜੀ ਯਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰਬਖ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲਾਲ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਲਾਲ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਲਾਲ ਜੀ। ਇਸ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ 175 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

❖❖❖

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ

ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਜੀਊਣ ਲਈ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ, ਬੰਦੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੰਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੀਮਤੀ ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਾਹੂ ਬਲ, ਸਮਾਜਿਕ ਚੜ੍ਹਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ।

ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਤੋਰ, ਬੋਲ-ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਪਹਿਰਾਵੇ (ਰੰਤਾਰ, ਗੁੰਤਾਰ, ਦਸਤਾਰ) ਤੋਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਪੜੇ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੀਅਤ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਹਲਕੇ ਰੰਗ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕਪੜੇ, ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਭੜਕੀਲੇ ਰੰਗ ਤੇ ਤੰਗ ਕਪੜੇ ਮਨ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਅਤੇ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਤਾ ਪਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।

ਇਸੇ ਲਈ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਵਾਰੇ ਕਟਾਖ ਭਰੇ ਬਦ ਵਰਤੇ ਹਨ ।

ਟੇਢੀ ਪਾਗ ਟੇਢੇ ਚਲੇ ਲਾਗੇ ਬੀਰੇ ਖਾਨ ॥
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੂਐ ਮੇਰੋ ਕਾਮੁ ਦੀਵਾਨ॥ (ਅੰਗ **1124**)

ਅਰਥ :- (ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ) ਟੇਢੀ ਪੱਗ (ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ) ਟੇਢੇ (ਆਕੜ ਕੇ) ਚੱਲੇ ਅਤੇ ਪਾਨ ਦੇ ਬੀੜੇ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਉਥੇ ਅੱਛੀ ਸੀਰਤ, ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸਰਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥਿਕ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਹਮੇਂ ਅੱਛੀ ਸੀਰਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੇ ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਬਾਹਰਲੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਕਸੁੰਭੜੇ ਦੇ ੁੱਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸੀਰਤ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਜੀਠ ਰੰਗ ਨਾਲ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ ।

ਹਥੁ ਨ ਲਾਈ ਕਸੁੰਭੜੈ ਜਲਿ ਜਾਸੀ ਢੋਲਾ॥ (ਅੰਗ **794**)

ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ ॥
ਓਇ ਜਿ ਆਵਹਿ ਆਸ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ ॥
ਫਲ ਫਿਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਪਤ ॥
ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆ ਤਤੁ ॥

(ਵਾਰ ਆਸਾ, ਅਗ **470**)

ਅਰਥ :- ਸਿੰਮਲ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬੜਾ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ) ਰਾਕ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਕਿਉਂਕਿ) ਸਿੰਮਲ ਦੇਂ ਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਫਿੱਕਾ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਭੀ ਬਕਬਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰਲੀ ਸੂਰਤ ਕਿਸੇ ਮੁਲ ਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਿਠੇ ਬੋਲ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲੀ ਸੀਰਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਸਾਰ ਹੈ ।

ਸਰੀਰਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ੍ ਭ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਿੰਗਾਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਸੇਈ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣੇ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਨ ਬੈਹਣੇ॥ (ਅੰਗ 132)

ਸੰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ ਏਹੁ ਆਚਾਰਾ ਸਿਖੁ ਰੀ ॥
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦਾਸਰੀ ਬਣ ਕੇ ਇਹ੍ ਭ ਆਚਾਰ ਸਿਖ ਲੈ ॥
ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਗੁਣ ਊਤਮੋ ਭਰਤਾ ਦੂਰਿ ਨ ਪਿਖੁ ਰੀ ॥
ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਮ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਤੀ (ਪ੍ਰਮੇਵਰ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਾ ਸਮਝ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਹਮੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣ ।
ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੁੰਦਰਿ ਆਪਣਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗਿ ਰੀ ॥ (ਅੰਗ **400**)

ਇਸ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮਜੀਠ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਲੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਰ ਵਾਰ, ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ੍ਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਂਈ ਦੇ ਦਰ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ ॥
ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ॥
ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥
ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥

ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ॥੨॥
ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥

(ਅੰਗ **359**)

ਅਰਥ :- (ਜੋ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ) ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਵਰਗਾ ਉਜਲਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾ ਲਵੇ । ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਧਾਗਾ ਬਣਾ ਲਵੇ । ਖਿਮਾ ਦਾ ਿਗਾਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਪਹਿਨੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ (ਪਰਮੇਰ) ਲਾਲ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ! ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਵੇਖਣ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਨੇ ਅਤੇ ਦੰਦਾਸਾ ਭੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਲਵੇ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਹੱਥ ਵਿਚ (ਸੋਨੇ ਦਾ) ਕੜਾ ਪਹਿਰ ਲਵੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਚਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਵੇ ।

ਜਦ ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੋਨਾਂ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਮੰਤਰ ਦਸਿਆ ।

ਪ੍ਰਨ : ***ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਕਵਣੁ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥***
ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੋ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ॥

(ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਅਗ **1384**)

ਅਰਥ :- ਮੈਂ ਕੀ ਬੋਲ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬੋਲਾਂ, ਕੀ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਵੇਸ ਅਪਣਾਵਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ।

ਉੱਤਰ : ***ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ॥***
ਏ ਤ੍ਰੈ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰਿ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੰਤੁ ॥

(ਅੰਗ **1384**)

ਅਰਥ :- ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰ, ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਉਸਤਤ ਕਰ । ਹੇ ਭੈਣ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਵੇਸ ਬਣਾ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪਰਮੇਰ ਵਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਦੂਸਰੀ ਭਾ ਵਿਚ ਭਲਾ ਜੀ, ਭੁਲਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਜੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ । ਭਾਵ ਜੋ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਖਿਮਾ ਮੰਗ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਰੋਪੀ ਵਾਲਾ ਭਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਪਰਮੇਰ ਦੀਆਂ_ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵਣਗੀਆਂ ।

ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣੇ ਅਤੇ ਹਾਰ ਿਗਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਕਸਦ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਰੀਝਾ ਕੇ ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਬਿਤੀਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਐਸੇ

ਕੀਮਤੀ ਿਗਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ_ੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਮਾਰਨਾ ਪਵੇ ਭਾਵ ਰਿਵਤਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਪੈਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਰਾਏ ਦੀਆਂ ਮਨਚਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਕਿਾਰ ਹੀ ਬਣ ਜਾਈਏ ।

ਅਜਿਹਾ ਿਗਾਰ ਕਿਸ ਕੰਮ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ_ੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਈਏ । ਅਜਿਹੇ ਿਗਾਰ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ :

ਸਖੀ ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈ ਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ ॥
ਸੋਲਹ ਕੀਏ ਸੀਗਾਰ ਕਿ ਅੰਜਨੁ ਪਾਜਿਆ ॥
ਜੇ ਘਰਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ॥
ਹਰਿਹਾਂ ਕੰਤੈ ਬਾਝੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਈਐ ॥ (ਅੰਗ **1361**)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ, ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਕੀ ਇਸਤਰੀ ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇ, ਇਕ ਹੀ ਨਿੱਤਨੇਮ ਅਤੇ ਇਕ ਹੀ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਕਿਤੇ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਪੁਰ ਲਈ ਰਹਿਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ।

ਜੇ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ (ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਜਾਂ ਸੁੰਨਤ ਕਰਨੀ) ਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੰਨ ਨੱਕ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਕੱਟ ਅਤੇ ਸੇਹਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਇਸੇ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ੍. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਣੀ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅੰਗ (ਚ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਮਰਦ ਅਥਵਾ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਨੱਕ, ਕੰਨ ਛੇਦਨਾ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ ।

ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਥਕ ਰਾਜਸੀ ਸੰਘਰ ਤੱਕ, ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਇਕੋ ਮਰਯਾਦਾ ਅਧੀਨ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ । ਸਲਵਾਰ, ਕਮੀ, ਕੇਸਕੀ ਸਹਿਤ ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਡਾਹ ਕੇ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ।

ਮਾਈ ਭਾਗ ਕੌਰ (ਮਾਈ ਭਾਗੋ) ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ, ਖੁਦ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝੀ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ੌਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਕੇ, ਲਾਹੌਰ ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ, ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ੌਜੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਪਟਿਆਲੇ ਕੋਲ ਮਰਦਾਂਪੁਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਬਚਾ ਲਈ ।

ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਸਥਿਤ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ

ਡੇਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੂਜਨੀਕ ਮਾਤਾ ਜਸ ਕੌਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ, ਲੰਬਾ ਚੋਲਾ, ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ, ਰੇਬ ਪਜਾਮਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾਉਂ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਦਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ।

ਪਦਮ ਭੂਨ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਰਾਣਾ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਜੋ ੌਟੋ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜਾ ਅਤੇ ਕੇਸਕੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ । ਪੁਰਾਤਨ ਰਹਿਤ ਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਪੰਥ ਸਤਿਕਾਰਿਤ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਯੋਗੀ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਈਆਂ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਕੇਸਕੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਉੱਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਹੀਰੋ ਮਿਸਟਰ ਜੇ.ਡੀ. ਕਨਿੰਘਮ, ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ History of the Sikhs ਦੇ ਪੰਨਾ 318 ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜੇ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਘੋਖ ਕੇ ਬਣਾਏ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਚਿੱਤਰ ਜੋ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁੋਭਿਤ ਹਨ ਵਿਚ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜੂੜੇ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਪੰਚ ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਵਿੱਦਿਆ ਭੰਡਾਰ, ਸਿੱਖ ਕੰਨਿਆ ਵਿਦਿਆਲਾ ਫਿਰੋਪੁਰ, ਾਲਸਾ ਭੁਚੰਗਣ ਸਕੂਲ ਕੈਰੋਂ, ਾਲਸਾ ਕੰਨਿਆ ਸਕੂਲ ਜਸਪਾਲੋਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਅਤੇ ਸਿੱਧਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਕੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਲਾਮੀ ਸੀ ।

ਰਾਜ ਪਾਟ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਜਿਥੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦੌਰ ਰਾਬ ਦੇ ਚੱਲ ਪਏ ਉਥੇ ਸਰਦਾਰਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਤਨਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾੁੰ ਰਮਾਨ ਹੈ ।

ਕੰਘਾ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਕਰ ਪਾਗ ਚੁਨੈ ਕਰ ਬਾਂਧ ।
ਦਾਤਣ ਨੀਤ ਕਰੈ ਨ ਦੁਖ ਪਾਵੈ ਲਾਲ ਜੀ ।

ਉਥੇ ਸਰਦਾਰਨੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਰਾਸਣਾਂ ਆ ਕੇ, ਮੀਢੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸੱਗੀ ਫੁੱਲ ਪਾ ਕੇ ਉੱਚਾ ਸਿਰ ਗੁੰਦਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹੰਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੇਸ ਧੋ ਕੇ ਫਿਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ, ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁੰਨੀ ਲਾਹੀ, ਫਿਰ ਪਰਾਂਦੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ ਅਤੇ ਹੁਣ Pony Tail (ਟੱਟੂ ਪੂਛ) ਤੇ ਆ ਗਈਆਂ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੁਣ Pony Tail ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਡੰਗਰ ਬਣਨ ਵਿਚੰ ਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇੰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਰੰਨਾ ਹੋਈਆ ਬੋਧੀਆ ਪੁਰਸ ਹੋਏ ਸਈਆਦ ॥
ਸੀਲੁ ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ ॥
ਸਰਮੁ ਗਇਆ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਪਤਿ ਉਠਿ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਉਰੁ ਨ ਸਚਾ ਭਾਲਿ॥ *(ਅੰਗ **1243**)*

ਅਰਥ :- ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪ ਹੁਦਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਕਿ ਪੁਰ ਭੀ ਕਿਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਛਾਏ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਮੁਕਲ ਹੈ । ਮਿੱਠਾ ਸੁਭਾਓ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸੁੱਚ ਵਾਲੀਆਂ ਰਹੁ ਰੀਤਾਂ ਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਮ ਹਯਾ ਨਿਕਲ ਗਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਇੱਤ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਮ ਹੋ ਗਈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਿ ਭਾਈ ਝੂਠ ਦਾ ਬਾਰ ਗਰਮ ਹੈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਰਮੇਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਝੂਠ ਹੈ ।

ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਲੰਮੇ ਨਹੁੰ ਵਧਾ ਕੇ ਨੇਲ ਪਾਲ ਲਗਾ, ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਦੀ ੈਕੀਨ, ਭੂਤਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਹੁਣ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਡਟੇਗੀ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੇਗੀ ?

ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਜਣ ਲਈ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕਪੜਾ ਪਾਰਦਰਕ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਅੰਗ ਦਾ ਉਭਾਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਜਨ ਸਧਾਰਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਟੀ ਗੋਚਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਕ-ਅਪ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰਾਂ ਵਿਚ ਮੋਟੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਕੇਵਲ ਬਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਹੀ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅੰਗ, ਚੁੰਨੀ ਦੀ ਬੁਕਲ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਡੂੰਘੇ ਰਾ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਸੁਪਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਐਸੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਅਤੇ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਦੀ ਿੰਗਾਰੀ ਇਸਤਰੀ ਜਦ ਕਿਸੇ ਮਨਚਲੇ ਯੁਵਕ ਦੀ ਹਵਸ ਦਾ ਕਿਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਜਦ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੇ ਬਾਣੇ, ਕੇਸਕੀ ਵਾਲੀ, ਚੁੰਨੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਅਤੇ ਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਜਲਾਲ ਵੱਲ ਕੋਈ ਮਨਚਲਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਹਮਾਕਤ ਕਰਦਾ ਭੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਟੇਨ

ਤੇ ਭੂਤਰੇ ਪੁਲਸੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕੀਂ ਾਇਦਾ ਐਸੀ ਛੇ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਚੁੰਝ ਵਾਲੀ ਪੱਗ ਦਾ ਜੋ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣੇ । ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੀ ਖੋਲ ਵਰਗੀ ਤੰਗ ਪੈਂਟ, ਕਮੀ ਜਾਂ ਸਲਵਾਰ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿਲਾਈ ਉਧੜ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਗਰ ਹੀ ਨਾ ਛਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਐਸੀ ਪੁਾਕ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੰਗਾ ਹੀ ਰਹੇ ਜਾਂ ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾਕਟਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਹੀ ਜੀਵਣ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ :

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ (ਅੰਗ 16)

ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਰਥਿਕ ਪਰਮਾਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜੋਬਨ ਨੂੰ ਿਗਾਰਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਧਨ ਜੋਬਨੁ ਦੋਇ ਵੈਰੀ ਹੋਇ ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗ ਲਾਇ ॥

1984 ਦਾ ਸਾਕਾ ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਦੋਹਾਂ ਮਾਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਹੈ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਹੈ । ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਸਪਟ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

ਭਗਤਾ ਤੈ ਸੈਸਾਰੀਆ ਜੋੜੁ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ ॥
ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਅਭੁਲੁ ਹੈ ਨ ਭੁਲੈ ਕਿਸੈ ਦਾ ਭੁਲਾਇਆ ॥
ਸੈਸਾਰੀ ਆਪਿ ਖੁਆਇਅਨੁ ਜਿਨ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਇਆ ॥
ਚਲਣ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਵਿਸੁ ਵਧਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ 145)

ਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਪੁਾਕ ਤੋਂ ਮਰਦਾਵੇਂ ਨਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ । ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਜਦ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਮਾਨਾ ਆ ਗਿਆ ਪਹਿਚਾਨਣਾ ਹੀ ਮੁਕਲ ਹੈ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁੜੀ । ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਝੱਟ ਬੋਲਿਆ ਟ ਅੱਪ ! ਮੈਂ ਇਸ ਕੀ ਮਮੀ ਹੂੰ ।

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਬਰਾਬਰ

ਹਨ । ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗੁਆਈ ਬਲਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਇਸਤਰੀਪੁਣੇ ਦੇ ੰਰਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ । ਲੜਕੀਆਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਪੁਣੇ ਦੇ ੰਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ । ੰਲਸਰੂਪ ਜਦ ਲੜਕੀ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਈ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਨਾ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਦਾ ਕਿਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਇੰਜ ਫਿਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਲਾਕ ਤੱਕ ਦੀ ਨੌਬਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦਾਜ ਮੰਗਣ ਜਾਂ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਗਾ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੀ ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਮਾਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਪੇਈਅੜੈ ਸਹੁ ਸੇਵਿ ਤੂੰ ਸਾਹੁਰੜੈ ਸੁਖਿ ਵਸੁ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਚਜੁ ਆਚਾਰੁ ਸਿਖੁ ਤੁਧੁ ਕਦੇ ਨ ਲਗੈ ਦੁਖੁ ॥ (ਅੰਗ 40)

ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਖੌਤੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਕਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ੰਲਸਰੂਪ ਅਨੇਕ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਪਟਕਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਪਿੱਛੋਂ ਟੋਪੀ ਸਿਰ ਤੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲਾਂ ਨਾਲ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਜਾਣ ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ । ਸਕੂਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਦ ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਮੇ ਅਤੇ ਮਾਪੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ੰ ਮੇਵਾਰੀ ਨਾ ਸਮਝਣ ਫਿਰ ਅਕਬਰ ਅਲਾਹਾਬਾਦੀ ਜੀ ਠੀਕ ਆਖਦੇ ਹਨ :

ਤਿੰਲ (ਬੱਚਾ) ਮੈ ਬੂ ਆਏ ਕਹਾਂ ਸੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਕੇ ਕਿਰਦਾਰ ਕੀ।
ਦੂਧ ਡੱਬੇ ਕਾ ਪੀਆ ਤਾਲੀਮ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ।
ਤਾਲੀਮ ਜੋ ਦੀ ਜਾਤੀ ਹੈ ਵੁਹ ਕਿਆ ਹੈ, ਫਕਤ ਬਾਗੀ ਹੈ।
ਜੋ ਅਕਲ ਸਿਖਲਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ ਵੁਹ ਕਿਆ ਹੈ ਫਕਤ ਸਰਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਕੱਲ੍ਹ ਬੇ ਪਰਦਾ, ਜੋ ਨਰ ਆਈ ਚੰਦ ਬੀਬੀਆਂ ।
ਅਕਬਰ ੈਰਤੇ-ਕੌਮੀ ਮੇਂ ਜਮੀਨ ਮੇਂ ਗੜ ਗਿਆ ।
ਪੂਛਾ, ਜੋ ਆਪ ਕਾ ਪਰਦਾ, ਵਹੁ ਕਿਆ ਹੂਆ ।
ਬੋਲੀਂ, ਕਿ ਅਕਲ ਪੇ ਮਰਦੋਂ ਕੀ ਪੜ ਗਿਆ ।

❖❖❖

ਗੁਰ ਤਸਵੀਰਾਂ

ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਛਪਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਧਾਤ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਰੀ ਗੁਰ ਮੂਰਤਾਂ ੀ ਦੋ ਪੀਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਮ ਵਿਕਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਜਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਕਲਪਿਤ ਮੂਰਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ-ਜੰਗਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਗੇਟਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਲੱਗੀਆਂ (ਾਸ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਆਮ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੱਖੋਂ ਅਸੀਂ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਨਿਘਰਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਮ ਅਤੇ ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਬਣਾਉਟੀ ਗੁਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਧੂਪ-ਧੁਖਾਉਂਦੇ, ਚੌਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਚੀਸ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਸੋਚੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਕੀ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਣ ਕੀ ਗਏ ?

ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਾਨਦਾਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਾਨਦਾਰ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਨਾਂ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਅਤੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹਾਂ ਨੇ 24● ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੱਕ) ਸਾਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਉਨਾਂ ਹੀ ਭਰਮ ਅਤੇ ਵਹਿਮ ਦੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਸਾਨੂੰ ਕੌਣ, ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਮਝਾਏਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਦੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਪਰਚਾ ਬਦ ਦਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਨ ਾਲਸੇ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਲੇਖਕ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਹੇਠਲੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਪਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ ?

ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਈ ਸਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੇਂਡੂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕਲਾਸਾਂ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ

ਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰਹੀ । ਇਕ ਾਮ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸੱਜਨ ਧੂਪ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਧੂਪ ਦੇਣ ਲੱਗਾਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਧੂਪ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫੋਟੋਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਫੋਟੋਆਂ ਹਨ, ਅਸਲ ਨਹੀਂ । ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਧੂਪ-ਬੱਤੀ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ੋਭਦਾ......ਆਦਿ ।

ਸੇਵਕ ਅਗਲੇ ਹੰਤੇ ਜਦ ਫਿਰ ਕਲਾਸ ਲੈਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਜੋ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਨਾਂ ਫੋਟੋਆਂ ਨੂੰ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਂਦੇ, ਉਨਾਂ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ, ਉਨਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚਲੇਂ ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਹੰਤਾ ਵਾਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਪਰ ਕਈ ਲਾਲ ਪੀਲੇ ਵੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਅਸੱਲ ਕੋ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਪ ਆ ਕੇ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਵੀ ਕੀਤੇ ।

ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਕ ਸਾਧ ਦੇ ਇਕ ਚੇਲੇ ਨਾਲ ਕਾਂੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਹਰ ਮੱਸਿਆ ਸੰਗਰਾਂਦ ਤੇਂ ਸਲ ਸਮੇਂ ਉਨਾਂ ਤੋਂ ਦਾਣੇ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਉਸ ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਭੇਜਦਾ, ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਰਚ ਆਦਿ ਲਈ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਕਈ ਝੂਠੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਪੇਂਡੂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਕਮੋਰ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਛੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਉਤੇ ਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕਈ ਊਲ ਜਲੂਲ ਤੇ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਉਤਰ ਆਇਆ....ਖੈਰ ।

ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਜਿਹੜੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਨਾਂ ਕਲਪਿਤ ਗੁਰ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਖੜੋ ਕੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਨ.....ਬੇਟਾ ! ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਕਰੋ ਅਤੇ ੌਟੋ ਅਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿਖਾ ਕੇ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਰਾ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਵੀਚਾਰਨ, ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਉਨਾਂ ਅਣਜਾਣ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ? ..... ਖੈਰ.....

ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਸਾਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ, ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਮੰਗੀ ਸੀ । ਉਹ ਪੱਤਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਸ ਪੱਤਰ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸਟੀਕ, ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬੜੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਮਗਰੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਛਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਜ ਦੀ ਪਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰ, ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਨਾਂ ੌਟੋਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਵੀ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਮੂਰਤਾਂ ਜਿਥੇ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਇਹ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਲਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ ? ਯਾਦ ਰਵੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਣਨ ਲਈ ਆਤਮਿਕ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਬਣਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਬੜਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ।

੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਨਕਲ :

ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਨੁਹਾਰਾਂ, ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿਆਣੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨ ਲੈਣ । ਫਿਰ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਕਰਨ ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸੱਵਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਣ ।

ਇਹਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਜਾਣਗੇ

ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ । ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਉਹ ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਫਿਚ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲਵੇ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਤਸਵੀਰ ਹਰ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ।

ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚੀ-ਵਿਚਾਰੀ ਅਮੋਲਕ ਰਾਇ ੀਘਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਣ ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ੰਰਵਰੀ 51 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੰਤੇ ਤੱਕ ਇਸ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ।

ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗਾ
ਦਾਸ : ਪਰਚਾਰ ਤੇ ਪਬਲਿਸਟੀ ਸਕੱਤਰ
੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਇਸ ਉਪਰਲੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜੋ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਤਾ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :-

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ,

ਤੁਹਾਡੀ ਦੰਤਰੀ ਚਿੱਠੀ ਨੰ: 1152 ਮਿਤੀ 4 ਜਨਵਰੀ 1951 ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਅੱਛਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ।

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਸਿਰੰ ਇਕੋ ਪੱਖ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿੱਥ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਇਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੌਮ ਵਿਚੋਂ ਬਣੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਗੁਆਂਢੀ ਹਾਂ ਜੋ ਬੁੱਤ ਪੂਜ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂਪੁਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸਾਂ ਵਿਚ ਨਚਾਉਣਾ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ।

ਇਹ ਬੜੀ ਔਖੀ ਖੇਡ ਸੀ ਕਿ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਉਸੇ ਨਿਾਨੇ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਭੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉਸੇ ਉਪਰਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਬੁੱਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੋਰ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਭੀ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢ ਸਨ ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਤੋਂ ਲਈ ਹੋਈ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਤੇ

ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਲਮਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਉਹ ਲੋਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਬੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬਿਗਾਨੀ ਬੋਲੀ (ਅਰਬੀ) ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਂਗੀ ਹੱਦ ਤਕ ਕਾਮਯਾਬ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸਾਂ ਲਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ

ਇਸ ਅਮਰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਾਸਵੰਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਦਾ ਜਤਨ, ਪਥ ਨੂੰ ਹਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਿਛਾਂਹ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣ ਜਾਏਗਾ।

ਪਰ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਉਹ ਜੋ ਨਿਰੋਲ ੰਗੀ ਬਣਨੀ ਹੈ । ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਰੱਬੀ ਬਾਣ (ਬਾਣੀ) ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਆਪਣਾ ਤ੍ਰਿਖਾਪਨ ਮੱਧਮ ਪਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਣ ਲਈਂ ਗੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ? ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਈ ?

ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਟਿਕਾਉਣ ਦੇ ਆਕ ਕਈ ਸੰਤ-ਮਹੰਤ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਧੂਪ ਧੁਖਾਉਂਦੇ, ਸਿਹਰੇ ਪਾਂਦੇ, ਮੱਥੇ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਅੱਗੇ ਨਿਵਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਸਵੀਰ-ਸਾੀ ਉਤੋਂ੍ਰਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗ ਪਈ, ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਇਹਨਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ ।

ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਫਿਰ ਵਰਤੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਗੀਆਂ? ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਲਟਕਾਉਣਗੇ । ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਂ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਕੇ ਉਤਨਾਂ ਹੀ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਲੈ ਸਕਣਗੀਆਂ, ਜਿਤਨਾ ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ।

ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿਥੇ ਅੱਪੜ ਜਾਏਗਾ ? ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ, ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਵਾਸਤੇ ਸੋਹਣੀਆਂ-ਸੋਹਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਨੇਮੇ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏਗੀ । ਹੁਣੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ੌਕੀਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਸਰ-ਪ੍ਰਸਤ ਬਣ ਕੇ੍ਰਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ, ਤਸਵੀਰ-ਪੂਜ ਬਣਾਏਗੀ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਸਦਕਾ ਬੇਅੰਤ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਬਣੇ ਅਤੇ ਬਣ ਰਹੇ

ਹਨ। ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਥਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗੀ ਰੂਪ ਨਗੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਿਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਵੇਧਕ ਗਿਆਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਘੜ ਦਿੱਤਾ ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਚਿੱਤਰ । ਇਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਛਾਪ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ੰਕੀਰ ਯਾ ਮੁਲ ਡੀਲ ਡੋਲ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ) ਜੋ ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਕਦੀ ਵੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

2. ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ-ਸੂਰਤਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਘਾਲ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਂਈ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਘਾਲ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੇ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਸੂਰਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਤੇ ਲੱਗੇਗਾ ।

ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਰਵੰਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਟਿਕੋ ਇਹ ਨਿਰਵਿਘਨ ਮਾਰਗ ਹੈ ।

ਪਾਠਕ ਜੀ ! ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤਰ ਨਾਂਹ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾਂਹ ਹੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੱਤਰ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਜੇ ਮਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਅਮਕਾ (ਫਲਾਣਾ) ਚਿੱਤਰ ਠੀਕ ਅਤੇ ਅਸਲ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਇਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਲਤ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ਉਥੇ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਐਸੇ ਡਿਗ ਜਾਵਾਂਗੇ ਜਿਥੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਸ ਸਾਰੀ ਿੰਦਗੀ ਜਿਥੇ ਆਪ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਾਰਾਂਗੇ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹ ਤੋਰ ਕੇ ਉਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਦੁਖਦਾਈ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਭਾਗੀ (ਦੋਂਸ਼ੀ) ਹੋਵਾਂਗੇ ।

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ (ਅਗ **864**)

ਅਤੇ **ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸਿਉ ਲਾਇ ਧਿਆਨੁ ॥**

ਈਹਾ ਊਹਾ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ (ਅਗ 192)
ਆਦਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰ ਮੂਰਤ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਤ ਦਾ ਇਕੋ ਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਅਰਥ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਨਹੀਂ ।

ਇਹ ਇਕ ਮਨੀ-ਪ੍ਰਮਨੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਬੰਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬਦ ਦੇ ਕਈ ਕਈ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬਦ ਹੈ ਧਨ । ਇਸ ਧਨ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ ਜਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਕੁ ਇਹ ਹਨ :-

1) ਧਨਦੌਲਤ, ਧਨ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਸਗਲ.......
2) ਧਨਇਸਤ੍ਰੀ, ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹੁ ਨ ਆਖੀਅਨਿ......
3) ਧਨਸਰੀਰ, ਦੇਹ, ਜਾਂ ਸਾਥੀ ਉਠੀ ਚਲਿਆ
ਤਾ ਧਨ ਖਾਕੂ ਰਾਲਿ ।
4) ਧਨਧੰਨਤਾ ਯੋਗ, ਧਨ ਇਹ ਥਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ
ਗਾਇ ।
5) ਧਨਵਾਹ, ਖੂਬ, ਪਿਰ ਵਾਤੜੀ ਨ ਪੁਛਈ
ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਉ ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਅਰਥ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਨ ਦਾ ਇਕੋ ਅਰਥ ਦੌਲਤ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਇਹੋ ਇਕੋ ਅਰਥ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਹੀ ਕਹਿਣਗੇ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮੂਰਤ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਸਮਝਣੇ ਪੈਣਗੇ ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਥ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :-

1) **ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਪਿ ॥**
ਆਠ ਪਹਰ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਜਾਪਿ ॥ (ਅਗ 387)

ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਰ ਆਪ ਹੈ । ਹਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਜਪ ।

2) **ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਸਮਰਥੁ ਗੁਰੁ**
ਗੁਰੁ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ

ਗੁਰੁ ਡੁਬਦਾ ਲਏ ਤਰਾਇ ॥ (ਅਗ 49)

ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾਤਾਰ ਹੈ, ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਸਭ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਪਰਮੇਰ ਹੈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਤਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

3) **ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੁ ਹੈ**
ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ (ਅਗ 53)

ਭਾਵ ਗੁਰੁਪਰਮੇਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੋ ਸਪਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਨਿਰੰਕਾਰ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਯਾਦ ਰਵੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ (ਅਗ 599)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਰਤਿ ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਜਿਥੇ ਤਸਵੀਰ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ

2) ਨਮੂਨਾ, ਮਿਸਾਲ ਜਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਵੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ : ....ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਕਹੀਐ ਮੂਰਤਿ॥
3) ਸਰੀਰਦੇਹ । ਜਿਵੇਂ :
ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੁਰਖੁ ॥
4) ਹੋਂਦ ਹਸਤੀਜਿਵੇਂ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਕਾਲ-ਮੂਰਤਿ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਸਤੀ ।

ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂਰਤ ਦਾ ਇਕੋ ਅਰਥ, ਤਸਵੀਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਰ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਇਸ ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਤਸਵੀਰ ਵਲ ਹੀ ਜਾਏਗਾ। ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਵਾਕ :

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ ॥
ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ (ਅਗ 661)

ਦੇ ਅਰਥ ਇਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਆਪਣੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਵਾਕ :

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥

ਲਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਨਿਰੰਕਾਰ

(ਜੋ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸੋ ਸਪਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਜਾਂ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜੇ ਸਾਨੂੰ

ਹਿਰਦੇ ਚਰਣ ਸਬਦੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ
ਨਾਨਕ ਬਾਂਧਿਓ ਪਾਲ ।। (ਅਗ 680)

ਪਗਤੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੱਡ, ਮਾਸ ਅਤੇ ਨਾੜੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਚਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਦ ਰੂਪੀ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਵਾਂਗੇ । ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਜਨਮ ਸੰਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸਹਿਜ ਨਾਲ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਕਰਨ ਸੁਣਨ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣਾਈਏ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਸਾਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਦ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾ ਕਰੀਏ । ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਾ ਜੀਵੀਏ । ਜਿਵੇਂ :-

ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਦਾ
ਜੇਤਾ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰ ।।
ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ
ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ।। (ਅਗ 594)

ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਮੁਕਤ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਬਚਨਾਂ-ਬੋਲਾਂ-ਬਦ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ) ਉਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਇਆ ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਕੇਵਲ ਦਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਆਪ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਦੇ ਨਾਂਹ ਆਖਦੇ :-

ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ।।
ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ।। (ਅਗ 991)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਹੱਡ-ਬੀਤੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਭੂਤਨਾ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੇਤਾਲਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਵੇਚਾਰਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ।

ਸੋ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਵੇਖਣ (ਦਰਨ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤਕ ਉਨਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਮੰਨੀਏ ।

ਜੇ ਪਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਦੇ ਦਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਪਾਠਕ ਆਪ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ । ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਦਰਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕਰੀਏ । ਅਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨਾਂ ਂਰਜੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲਟਕਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ (ਕਿਤੇ) ਂਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਕੇ ਲਟਕਾਈਏ ਜਿਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ-ਸੁਣਕੇ ਉਨਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈਏ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਕੋ ਕਰੀਏ । ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਿਤ-ਸਵੈਯੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਣ ਲਈ ਵੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਦ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੈ । ਇਾਰੇ ਮਾਤਰ ਕੁਝ ਟੂਕਾਂ ਉਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

1) **ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ**
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ । (ਵਾਰ 24/ਅਗ 11)

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਦ ਹੈ (ਜੋ) ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਿਲੋ (ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ)

2) **ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ**
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਸਣੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ । (ਵਾਰ 11/2)

3) **ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ**
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਮਸਰਿ ਪਰਵਾਣਾ । (ਵਾਰ 32/2)

4) **ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਰਿ ਧਿਆਨ ਸਦਾ ਹਜੂਰ ਹੈ ।**
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਗਿਆਨ ਨੇੜਿ ਨ ਦੂਰ ਹੈ । (ਵਾਰ 3/10)

ਇਥੇ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ

ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ, ਪਚਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੌਂਡ ਰਾਗ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਬਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਜਾਂ ਤਸਵੀਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਚਮ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਦਮ ਕੱਦ ਮੂਰਤੀ ਜਾਂ ਟੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ।

❖❖❖

ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ

ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਮਨੁੱਖ। ਇਹ ਭੀ ਸਭ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਦਾਤ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਿਲੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਕੋਲ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੋਈ ਭੀ ਐਸੀ ਚੀ, ਕਾਦਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜੋ ਵਾਧੂ ਜਾਂ ਬੇ ਅਰਥ ਹੋਵੇ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਇਮ ਕੇਸ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਹਰਕਤ ਵੇਲੇ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਰਗੜ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਧਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਭੀ ਵਧਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਖੋਪੜੀ ਗਰਮੀ, ਸਰਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤਾਂ ਦੇ ਬਚਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨੱਕ ਵਿਚ ਉੱਗੇ ਵਾਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਦੇ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ, ਕੰਨ ਦੇ ਪਰਦੇ ਦੀ ਹਿਫਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਰੋਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਸੀਨਾ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਾਧੂ ਗੰਦਗੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਗਲਾਂ ਦੇ ਕੇਸ, ਬਾਂਹ ਦੇ ਜੋੜ ਵਿਚ ਰਗੜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੁਗਰੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਮੁੱਛ, ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਸਨੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਮਰਦ ਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਉੱਗੇ ਵਾਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਮੁੱਛ, ਮਰਦ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਸਿਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਕੇਸ ਚੁੰਬਕੀ ਕਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਚੁੰਬਕੀ ਲਹਿਰਾਂ ਪਕੜਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੰਬਕ (Magnet) ਵਿਚ ਨਾਰਥ ਅਤੇ ਸਾਊਥ ਪੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੈਰ ਦੱਖਣੀ ਧਰੁਵ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤਰੀ ਧਰੁਵ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਮਝਦਾਰ ਬੰਦੇ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੈਰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਚੁੰਬਕੀ ਕਤੀ ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਊਂਦੇ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਤੀ ਘੱਟਦੀ ਹੈ।

ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ, ਭਾਵਾਨਾਤਮਿਕ ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਡੂੰਘਾ

ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਾ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਚਾਨਕ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਪੱਕ ਕੇ ਸੈੇਦ ਹੋਣਾ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਇਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ।" (ਅਗ 1378) ਤਾਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲੀ ਇਸ ਅਮੁੱਲੀ ਦਾਤ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕ੍ਰੋਪੀ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਬੋਧ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ, ਜੋ ਨਾਸਤਿਕ ਧਰਮ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹਨ, ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ God has made the man after his own image" ਭਾਵ ਪਰਮੇਰ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੰਬੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਂ ਟੋਆਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੰਬਾ ਕੇਸ ਮੁਇ ਮੁਬਾਰਕ" ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕਮੀਰ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ" ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਸ ਰੱਬੀ ਦਾਤ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਨ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਬੰਕੇ ਲੋਇਣ ਦੰਤ ਰੀਸਾਲਾ ॥ ਸੋਹਣੇ ਨਕ ਜਿਨ ਲੰਮੜੇ ਵਾਲਾ॥ (ਅਗੋ 567)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਰਮੇਰ ਕੇਸੋ ਜਾਂ ਕੇਸਵ ਅਰਥਾਤ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸਵ ਕਲੇਸ ਨਾਸ ਅਘ ਖੰਡਨ
ਨਾਨਕ ਜੀਵਤ ਦਰਸ ਦਿਸੇ॥ (ਅਗ 829)
ਕਬੀਰ ਕੇਸੋ ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ ਨ ਸੋਈਐ ਅਸਾਰ।
ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੂਕਨੇ ਕਬਹੂ ਕੇ ਸੁਨੈ ਪੁਕਾਰ। (ਅੰਗ ੧੩੭੬)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮੇਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰਾ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਹੀ ਜੇਹਾ ॥ (ਅੰਗ ੧੦੭੬)
ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜੈਸਾ ਹਰਿ ਹੀ ਹੋਇ॥ (ਅੰਗ 1372)
ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ, ਦੁਇ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ ਬੀਚਾਰ ਕਛੁ ਨਾਹਿ॥
(ਦ.ਗ੍ਰ.ਬ. ਨਾਟਕ 60)

ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮੇਰੀ ਗੁਣ

ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰਤਾ, ਦਇਆਲਤਾ ਆਦਿ ਧਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਕੇਸਵ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਰੂਪ ਭੀ ਧਾਰਨ ਲਈ, ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋੌਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨਾਪਾਕ ਪਾਕੁ ਕਰਿ ਹਦੂਰਿ ਹਦੀਸਾ
ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ॥ (ਅੰਗ 1084)

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਿਤ ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਉਪਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ:

1. ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਟਵਾਣੇ, 2. ਤੰਬਾਕੂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ, 3. ਟੋਪੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਣੀ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਚੌਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

1. **ਕੇਸਾ ਕਾ ਕਰਿ ਚਵਰੁ ਢੁਲਾਵਾ।**
ਚਰਣ ਧੂੜਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ। (ਅੰਗ 749)
2. **ਕੇਸਾ ਕਾ ਕਰਿ ਬੀਜਨਾ ਸੰਤ ਚਉਰੁ ਢੁਲਾਵਉ॥** (ਅੰਗ 745)

ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਲੰਮੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਹੀ ਚੌਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਘੋਨੇ ਸਿਰ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵੇਲੇ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਸਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ :

ਮੁਖ ਸਚੇ ਸਚੁ ਦਾੜੀਆ ਸਚੁ ਬੋਲਹਿ ਸਚੁ ਕਮਾਹਿ॥
ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਂਹਿ ਸਮਾਂਹਿ॥ (ਅੰਗ 1419)

ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਾਲਸੇ ਜਟਾ ਜੂਟ ਰਹਣਿ ਦੀ ਹਮੇਾ ਲਈ ਪੱਕੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਕੇਵਲ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਬਲਕਿ ਕੇਸ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚੋਂ ਾਰਜ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਚਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਨਿਆ।

ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਇਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਕਾਬਲ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ, ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਖੁੀ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣਾ, ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਮੋਹਰ ਹੈ। ਕਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਕੜਾ ਹੱਥ ਰੱਖਣਾ, ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਕੇਸਾਂ ਦੀ

ਪਾਲਣਾ ਕੰਘੇ ਸਉ ਕਰਨੀ। ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤ ਅਭਾਂਖਿਆ ਦਾ ਕੁੱਠਾ ਮਾਸ ਖਾਵੈ ਨਾਹੀ। ਤੁਮਾਕੂ ਨ ਵਰਤਨਾ, ਭਾਦਣੀ (ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟੇ ਹੋਣ) ਤਥਾਂ ਕੰਨਿਆ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੋ ਮਿਲਾਪ ਨ ਰੱਖੇ। ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦੀਂ, ਰਾਮਰਾਈਏ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨ ਬੈਸੋ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਨਾ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਤ ਰੱਖਣੀ। ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਖੁੀ।

ਜੇਠ ੨੬ ਸੰਮਤ ੧੭੨੬

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਇਕ ਾਸ ਬੀੜ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੋਲ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਾਰਸੀ ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਬਦ ਹੈ :

ਨਿਾਨਿ ਸਿਖੀ ਈਂ ਪਜ ਹਰਾਂ ਕਾਂ।

ਇਹ ਕਾਫ ਹਰਫ (ਾਰਸੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਕਾਫ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਕੱਕੇ ਦਾ ਬਦਲ ਹੈ) ਭਾਵ ਇਹ ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਹਨ।

ਕਿ ਹਰਗਿ ਨਾ ਬਾਦ ਈਂ ਪਜ ਮੁਆਂ ।

ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭੀ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਬਿਦਾਂ।

(ਹੱਥ ਵਿਚ) ਕੜਾ, (ਗਾਤਰੇ) ਕਿਰਪਾਨ, (ਤੇੜ) ਕਛਹਿਰਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਕੰਘਾ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਹੇਚ ਅਸਤ ਜੁਮਲਾ ਨਿਾਂ।

ਜੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਹੈ? ਭਾਵ ਵਿਅਰਥ ਹਨ।

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ. 10 ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਬਿਨਾਂ ਤਰ ਕੇਸੰ ਨਰੰ ਭੇਡ ਜਾਨੋਂ।
ਪਕਰ ਕਾਨ ਤਾਂਹਿ ਕਿਤੂੰ ਲੈ ਸਿਧਾਨੋ॥

ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸਤਰ ਤੋਂ ਬੈਰ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਭੇਡ ਸਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਕੰਨੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਲੈ ਜਾਵੋ ਉਹ ਚੁਰਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਇਹੈ ਰਹਿਤ ਮੇਰੀ ਸੁਨਹੁ ਹੇ ਪਿਆਰੋ।
ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਤੇਗੰ ਦਿਵੋ ਨ ਦੀਦਾਰੇ॥

ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੇਰੀ ਇਹ ਰਹਿਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕਿ ਬੈਰ ਸਤਰ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਮੈ ਮੂੰਹ ਨਾ ਦਿਖਾ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਨਿਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗੋਯਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਬਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਸਾਖੀ ਰਹਿਤ ਕੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰ ਹੈ।

ਜੋ ਮੇਰਾ ਹੋਸੀ ਗੁਰ ਬਦ ਥੀਂ ਸਿਵਾਇ ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ, ਭਦਣ, ਉਸਤਰਾ ਨਾ ਲਾਵਣਾ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਤਰਪਣ, ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਸਿਰ ਨੰਗੇ ਖਾਵਣਾ, ਨਾ ਹੀ। ਨੰਗੀ ਬੋਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੱਗੇ ਬੈਠਣਾ ਨਾਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਸੀ, ਇਤਨੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵਸੀ।

ਅਤੇ ਆਤਮ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਸੀ ਸੋ ਉਸਤਰਾ ਨਾ ਲਾਵਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜਿਹਾ ਉਸਤਰਾ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁੰਨੀ ਤੇਹਾ ਧੀ ਨਾਲਿ ਸੰਗ ਕੀਤਾ।”

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਾਲਸਾ ਪਥ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋ ਦੋ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਨੇ ਕੇਸ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਵੰਡ ਛਕਿਆ, ਦੇ ਚਲਾਈ ਤੇਗ ਵਾਹੀ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ ਖੋਪੜੀਆਂ ਉਤਰਾਈਆਂ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹੇ, ਦੇਾਂ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ ਗਏ ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਗਏ, ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹਿਆ ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਾਲਸਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੋ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ”।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ :

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਪੱਟੀ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਪੀਸਨੇ ਪੀਸੇ ਖਨੀ-ਖੰਨੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਗੁਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰਾ ਕੇ ਆਦਰਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਗਾਂ ਵਿਚ ਪੁਆਏ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਸੰਗ ਨਿਬਾਹਿਆ ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਾਲਸਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੋ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਟੋਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਦੇੀ ਹੈਰਾਨ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੂ ਇਨ ਲਾਈ ਵਰਗੇ ਭੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਟੋਪੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਲੂਟ ਦੇਣ ਲਈ ਮਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਅੰਸੋਸ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਵਾਰਸ, ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਘੁੱਥੇ, ਅਤੇ ਨਾਂ ਦੇ ਪੱਟੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ (ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮਾਲਵਾ) ਅਤੇ ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਇਸ ਵੇਗ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਅਬਾਰ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ੂਬਸੂਰਤ, ਸੁੀਲ, ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੱਛੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਲਈ ਮੋਨਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਲੜਕਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਮੂਰਖਤਾ ਅਤੇ ਢੀਠਤਾਈ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਬਾਹਰਲੇ ਨਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ।" ਸਾਡਾ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਲਹੂ, ਨਾੜਾਂ, ਹੱਡੀਆਂ, ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਮਿੱਝ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਬ ਦਾ ਦਰਤ ਕਹੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅੰਬ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਂ ਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਵਾਲੀ ਰਾਰਤ ਭਰੀ ਮਸਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕੁੱਝ ਵੀ ਮਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।

ਦੋ ੀ ਕੌਣ

ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਿੰਘ ਜੱਥੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ, ਅਖੌਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸੰਤਾਂ (ਕੁੱਝ ਕੁ ਛੱਡ ਕੇ) ਗੁਰੂਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਮੂਹ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੀਏ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੁੱਝ ਉਪਦੇ ਦੇਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲੇ ਬੈਰ ਅਬਾਰ ਲਿਆ ਕੇ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਾ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉਠਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਧੜਾ ਧੜ ਲਹਿਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉਲਟ ਪਈ ਸੀ।

ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਪੇ ਹੀ ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਹੋਣ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਕਾਮਰੇਡੀ ਸੋਚ ਦੇ ਹੋਣ ਰਾਜਸੀ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਕਿਸ ਕਹੀਏ ? ਇਕ ਖਿਡਾਰੀ ਬਿਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਨੇ ਖੇਡਣ ਸਮੇਂ, ਸਿਰ ਤੇ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਮੁੰਡੀਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਇਹ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰ ਕੌਣ

ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਟੀ.ਵੀ. ਗਲੈਮਰ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣਨ ਦੀ ਦੌੜ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਕਿਸ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਛੱਡ ਭੀ ਦੇ ਦਈਏ, ਦੇਖੀਏ; ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵੀਚਾਰ ਹਨ।

1. ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੇਸਾਂ ਕੰਘਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਾਹਮਣੇ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੇਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਵਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਪਰਸਪਰ ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਧਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ   ਦਾ ਕਿਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੇਸ ਕਟਾ ਲਏ। ਮੇਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਕ ਨਾ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮੇਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈ ਤਾਂ ਲੰਬੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਸੁੰਦਰ ਤੁਸੀਂ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਸੀ ਉੱਨਾਂ ਹੀ ਕੋਝਾ ਹੁਣ ਨਰ ਆ ਰਹੇ ਹੋ।

2. 43ਬੀ ਮਾਡਲ ਟਾਉਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸ. ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਾ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ

ਘੋਨ-ਮੋਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਗੋਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ, ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਾਪ ਬਣ ਕੇ ਜਦ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਪਟਿਆਲਾ ਮਾਪਿਆਂ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਗੋਰੀ ਪਤਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੀ੍ ਹੋਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਪੱਗ ਵਾਲੀ ੋਟੋ ਦੇਖ ਕੇ ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਦੁਬਾਰਾ ਕੇਸ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

3. 1997-98 ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਤਕਰੀਬਨ, ਸਵਾ ਸਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹਿਰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਅੰਗੀਕਨ ਨੌਜੁਆਨ ਸਿੰਘ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ। ਦਾਸ ਨੇ ਉਸ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵੱਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਇਆ?

ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਹਰ ਰੋ, ਮੈ ਇਕ ਬੁਰਗ ਸਿੱਖ, ਸੈਦ ਲੰਮੀ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਜਲਾਲ ਵਾਲੇ, ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਅਤ ਮੈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਗਈ। ਮੈਂ ਕੁਈਨ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਿਆ।" ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਇਕੱਲਿਆਂ ਬੈਠ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੜਾ੍ ਹਾਂ।

ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. (U.N.O.) ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ, ਕੁੱਝ ਚੋਣਵੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬਦਾਂ ਦੇ ਉੱਲਥਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਖੋਜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮਿਸਟਰ ਟਾਇਨਬੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀਹ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬੰਦ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਮਿਃ ਟਾਇਨਬੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਔਰਤ ਨੇ ਮਿਃ ਟਾਇਨਬੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਕੌਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ" ਨਾਲ ਹੀ ਜਦ ਸਭ ਤੋਂ ਕੋਝੇ ਇਨਸਾਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਸ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁੰਨੀ ਹੋਵੇ।"

ਇਕ ਸਿੱਖ ਮਾਂ

ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਮਿ: ਲੌਂਗਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਕੇਸ ਕਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਰਾਜ ਮਾਤਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਅੰਗਰੇਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਪੂਰੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ ਫਿਰ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚੁਨਾਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਉਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਿਪਾਲ ਦੇ ਰਾਣਾ ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਕਾੰੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਪਿੱਛੋਂ ਕਲਕੱਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਥਪੇੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨਿਢਾਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਮਾਤਾ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਦੁਖੀ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਨੇ ਇੰਜ ਕਿਹਾ:

ਦਲੀਪ ! ਤੇਰਾ ਰਾਜ-ਪਾਟ ਤਮ ਤੇ ਤਾਜ, ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਅੰਗਰੇਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹੇ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੈਂ ਆਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਸਰਕਾਰ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਇਕ ਨਿਾਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਿਆ ?"

ਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਲੱਗੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਬਚਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਕੇਸ ਕੱਟਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਦ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਅਦਨ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੇ ਜਹਾ ਰੁਕਿਆ, ਗੁਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਅੰਮਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਿਆ।

ਕੀ ਹੁਣ, ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਮਾਵਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਗੀਆਂ? ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੁੱਤਰ ਅੱਜ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ।

ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ

ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਨੀ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਦਰ ਾਹ ਨੇ ਕੈਦ ਕਰ, ਕੇਸ ਕੱਟਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਾਦਰ ਾਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਸ ਨਾ ਕੱਟ, ਮੁੱਲ ਪਾ ਲੈ। ਨਾਦਰ ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਲ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਝੱਟ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਕੇਸ ਬਚਾ ਲਏ। ਕਿਥੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਾਲ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਕੇ ਕੇਸ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਉਹ ਹੁਣ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਆਪ ਨਾਈ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀ, ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਲਈ ਮਰਯਾਦਾ

ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਹੁਣ ਭੀ ਆਪਣੀ ਫੋਕੀ ਦਲੀਲ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਬਾਹਰਲੇ ਨਿਾਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ" ਉਪਰ ਅੜੇ ਰਹੋਗੇ?

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ (ਸਰੀਰ) ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਪਰ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਬਾਰੇ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨ" ਅਤੇ

ਆਪਨੋਪੋ ਸ੍ਰੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨਾ ਦੁਤਿਆ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਾ।। (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਅਰਥ: ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਪਦੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ :

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ
ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ।।
ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ
ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ।। (ਅੰਗ ੬੦੧)

ਤਾਂ ਤੇ ਦਸਮੇ ਜੀ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਮਨ ਕੇ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ" ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡੀ ਭਲਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ।

ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਕੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ :

ਇਨ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ।
ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋ ਕਿਆ ਹੂਆ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਾਰ।।

ਕੀ ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਹੀ ਮਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਵਾਂਗੇ?

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੱਡੇ ੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ੈ ਸਲਾ ਕਰੋ ਕੀ ਸਾਡੀ ਸੋਹਣੀ ਬਣਾਈ ਸੂਰਤ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ? ਜਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਚਿਹਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ? ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸੰਲ ਯਤਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

❖❖❖

ਟੈਲੀਵਿਨ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ

ਤਕਰੀਬਨ 1970 ਈ. ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੇਕਾ ਪਿਡ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਰਾਮ ਟਟਵਾਲੀ, ਨਦੀਕ ਢੋਲਵਾਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿਡ ਗੋਂਦਪੁਰ ਵਿਚ ਹਨ । ਮੇਰਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵੀ ਵਿੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਦਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਤਕਲੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਉਂਝ ਉਹ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਸਿੱਧੇ-ਸਾਦੇ ਸੁਭਾਓ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ।

ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਆਪ ਕਰਦੀ ਸਾਂ। ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਹੀ ਸਿੱਧੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਮਸਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਮੈਥੋਂ ਛੋਟਾ ਭਾਈਂ ਕਰ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਵੀ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਤੇ ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਕਠਨ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਭ ਸੰਸਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਭਰਾ ਹੈ ਜਾਂ ਭੈਣ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿਤੇਦਾਰ, ਸਭ ਚਲਦੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਚਾਲੂ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਉਪਰੰਤ ਅੱਜ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਆਵਾਂ । ਇਥੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਢਿੱਡ ਭਰਕੇ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾਏਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਦੂਜੇ-ਚੌਥੇ ਉਸ ਦੀ ਬਰ ਸੁਰਤ ਲੈਂਦੀ ਰਹਾਂਗੀ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬੀ ਉਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਉਮਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ?

ਬੀਬੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਕੋਈ ਚਾਲ੍ਹੀ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਧੂ-ਸਾਧੂ ਕਰਕੇ ਅਵਾ ਮਾਰੀਦੀ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਬੀਬੀ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਾਂ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ, ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣ ਤੇ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਜੇ ਇਸ ਘਰ ਵੀ ਬੇਸਹਾਰੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਦਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਬੇਆਸਰੇ ਨੇ ਆਸਰਾ ਭਾਲਣਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵੋ, ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਜਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬੀਬੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਪਿਡ, ਰਾਮ ਟਟਵਾਲੀ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਖੱਚਰ ਵਾਲੇ ਰੇੜ੍ਹੇ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਆਈ

ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਆ ਕੀਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ ਆ ਗਿਆ? ਜਲ ਪਾਣੀ, ਪ੍ਰਾਦ ਛਕਾਇਆ ?

ਜਦ ਅੱਠ ਕੁ ਪ੍ਰਾਦੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਕ ਲਏ ਤਾਂ ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਮਸਤਾਨਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਦੇ ਛਕੀ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿੰਨੇ ਮੈਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਨੇ ਹੀ ਅਦਰ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਠ ਪ੍ਰਾਦੇ ਛਕ ਲਏ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਬੀਮਾਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨੇ ਮਗਦਾ ਹੈ, ਦੇਈ ਚਲ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਵੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਾ ਹੋਈ, ਫਿਰ ਕਿੱਥੇ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਨਿ੍ਹਾ ਕਰਵਾ ਦੇ, ਮਗਰੋਂ ਜੋ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗੇ । ਖੈਰ......ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਨੇ ਚਾਰ ਕੁ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਦੇ ਛਕ ਕੇ ਹੱਥ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ।

ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਦੀ ਭੈਣ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਡ ਚਲੀ ਗਈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਰੋ ਨਿੱਤਨੇਮ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਚੇਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲੈਣਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸੁਣੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਉੱਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ । ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਮਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕੰਨ ਵਿਚੋਂ ਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਧੂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੈਠਦਾ ਹੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰ ਤੇ ਮਾਲਾ ਦਾ ਮਣਕਾ ਫੇਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਅਗਲਾ ਮਣਕਾ ਫੜ ਲਿਆ ਕਰ ਤੇ ਮੁੜ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਸਾਧੂ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਕਿੱਦਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇਂਗਾ? ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਨੇ ਵਾ-ਦੂ-ਵਾ-ਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੀ ਮਾਲਾ ਫੇਰ ਲਈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਧੂ ਦੇ ਵਾ-ਦੂ, ਵਾ-ਦੂ ਉਚਾਰਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੱਸ ਗਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਹ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰ ।

ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਵੀ ਆਪੇ ਹੀ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਉਚੀ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਬੋਲਾਪਨ ਵੀ ਘਟਣਾ ਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸੌਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾ-ਦੂ, ਵਾ-ਦੂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਮਨੇ, ਰੰਬੇ ਨਾਲ ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ । ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਕਹੀ ਨਾਲ ਗੋਡੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਮਜਾ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਜਾਵੇ

ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚੂਲ੍ਹ ਠੋਕ ਦੇਣੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਜਨਮ ਸੀ । ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਚੁੱਕਾ ਸੀ । ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਰਹੇ ।

ਬਾਹਰੋਂ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣਨੀ, ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਨਿਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਣੀਂ, ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੀ ਜਾਣਾ । ਐਸੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਕਹੀ, ਰੰਬਾ, ਦਾਤਰੀ ਲੈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਸਬੀ ਗੁੱਡਣ, ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ । ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਲਗਣੀ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਦਾ ਛਕ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮਤਰ ਦਾ ਜਾਪ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਾਮ ਨਿੱਤਨੇਮ ਭਾਵੇਂ ਸੁਣੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਨੇਮ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹਾਰੀ ਭਰਨੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਗਨ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਹੁਣ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੋ ਬੇਸਹਾਰਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਆਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ । ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸਬੀ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਦੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਬੀ ਦੀ ਤੋਟ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ । ਮੈਂ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਵਾਂ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਉਪ੍ਰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਜਿੱਥੇ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਮਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੂਕ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਵੀ ਬਾਨ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾ-ਹਿ-ਗੁ-ਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਜੇ ਦੇ ਲਾਗੇ 15-20 ਮਿਟ ਲਗਾਤਾਰ ਖਲੋ ਸਿਮਰਨ ਆਪ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆ । ਸੌਣ ਲੱਗੇ ਤਕਰੀਬਨ ਉਸ ਨੇ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਨੀਂਦ ਆ ਜਾਣੀ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ।

ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਾਮਤਾ ਨਾਲ ਪਰਮੇਰ ਵਲ ਲੱਗਣ ਦਾ ਲ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਿਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਵੇਰੇ ਾਮ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੀ ਹਾਰੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਭਰਦਾ ਹੈ । ਬਾਹਰੋਂ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਕੋ ਲਗਨ

ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਜਿਹੇ ਮਨ ਵਿਚ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਲ ਮਿਲੇਗਾ? ਬੱਸ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਹੀਲ-ਹੁੱਜਤ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਲ ਤੁਸੀਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖ ਤੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ । ਹੁਣ ਕੋਈ ਕਸਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ

ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਧਿਆਈਐ ॥
ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥੨॥ (ਅਗ **386**)
ਤਥਾ- **ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥**
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ ॥੮॥ (ਅਗ **286**)

ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਗੜੂੰਦ ਕਿਵੇਂ ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਬਿਰਤੀ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ । ਬਾਨ ਵੀ ਚਲ ਪਈ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਹੁਣ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉੱਚੀ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ।

ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ । ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ । ਨਾਮ ਨੇ ਹੋਰ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹਿਆ । ਅਦਰ ਅਨਹਦ ਬਦ ਵੀ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪਏ । ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਉੱਠ ਪਵੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਇਹ ਵਾਜੇ ਕਿੱਥੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾ ਤੇ ਵੱਜਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣੀ ਜਾਹ ।

ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਵੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਹ ਵਾਜੇ ਵੱਜਣ ਦੀ ਆਵਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਘੁੰਮ ਫਿਰਕੇ ਮੁੜ ਮਜੇ ਤੇ ਆ ਜਾਣਾ। ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਉੱਠਕੇ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਆਹ ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੋ ਰ ਦੀ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਵਾਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਉੱਚੀ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮਿੱਠਾ ਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਮੈਂ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਟਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਉਸ

ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸਲੋਕ ਯਾਦ ਆਉਣਾ :

ਹਮਹੁ ਜੁ ਬੂਝਾ ਬੂਝਨਾ ਪੂਰੀ ਪਰੀ ਬਲਾਇ ॥ (ਅਗ **1374**)

ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਉਣੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਸਲੋਕ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਬ ਹੈ ਪਰ

ਬਨਜਨਹਾਰੇ ਬਾਹਰਾ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ (ਅਗ **1372**)

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪੂਰੀ ਕਦਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਰਮਤਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ਤੇ ਅਨਹਦ ਬਦ ਉਹ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ । ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਵਾਕ-ਸਿੱਧੀ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਸੁਤੇ ਸਿੱਧੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੀੜਾ ਕੱਪੜਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਵਸਤੂ ਖੁਆ ਦੇਣੀ,ੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੂਹ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਹੋ ਜਾਣੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਗਈ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਜੋ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਹੁਣ ਉਸ ਵੱਲ ਆਵਾਂ ।

ਸਮਾਂ ਚਲਦਾ ਗਿਆ । ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਵੇਖ ਕੇ ਮਿਲਣ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਚਾਰ-ਪਜ ਦਿਨ ਲਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਣਾ, ਉਥੇ ਇਸ ਨੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ । ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਪਰਚਾਵੇ ਲਈ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਟੈਲੀਵੀਨ ਲਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੈਲੀਵਿਨ ਦੇਖੀ ਜਾਣਾ । ਹੰਤੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਉਹ ਵੇਖੇ ਹੋਏ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਣੀਆਂ । ਭਾਵੇਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੀ ਆਵਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ਸੀ ਪਰ ਜੋ ਹੰਤਾ ਭਰ ਇਸ ਨੇ ਟੈਲੀਵੀਨ ਤੇ ਵੇਖਣਾ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਟਰਾਲੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵੱਗਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਖੇਤ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੁੱਢੀਆਂ ਨੱਚਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿੱਚੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਤਿਆਦਿ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਉਣੀਆਂ। ਭਾਵ ਪਜ-ਸੱਤ ਦਿਨ ਦਾ ਟੈਲੀਵਿਨ ਵੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹੀਨਾ-ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਰਹਿਣਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਥੇਰਾ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀਦਾ, ਇਹ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਗੋਂ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਟੈਲੀਵਿਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅੱਛਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਪਰ ਦਿਨੇ ਗੱਲਾਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕਰਨੀਆਂ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਵੇਖੋ ਅਜੇ ਇਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਖਿਡਾਓ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਸੁਣਦਾ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ।

ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ

ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ

ਤਥਾ

ਪਵਨੈ ਮਹਿ ਪਵਨੁ ਸਮਾਇਆ ॥

ਜੋਤੀ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਲਿ ਜਾਇਆ॥ (ਅਗ **885**)

ਅਨੁਸਾਰ ਪਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਤਿਆਂ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਮੈਂ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਕਰੀਬਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹਰ ਰੋ ਹੀ ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਹਦੇ ਮਜੇ ਕੋਲ ਖਲੋ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੁਣਦੇ ।

ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਨੇਤ ਐਸੀ ਇਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰਾ ਂਕਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਨਾ ਆਇਓ, ਮੈਂ ਪਿਡ ਝਾਵੀਂ ਵਿਆਹ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ ।

ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਪਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਭਗਤ ਜੀ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਗਏ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਆਈ ਕਿ ਚਲੋ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਚਲੀਏ । ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਗਰ ਲੀ ਨੰ. 9 ਵਿਚਂ ਕਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਰ ਰੋ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੇਖਦਾ ਪਿਆ ਸੀ । ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਸਾਡੀ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਟੈਲੀਵੀਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ । ਖੈਰ......ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛ ਲਵੋ ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਠਹਿਰ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਦ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਬੀਬੀ ਜੌਂ ਕਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੂੰਹ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਇਸ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਤੈਨੂੰ ਲੈਣ ਆਈ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਟਰਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਉੱਠਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਟੈਲੀਵੀਨ ਮੁੜ ਲਾ ਲਿਆ । ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਅਟਕੇ ਤੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਬੀਬੀ ਤੇ ਹੋਰ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਰਾਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਮ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਇਥੋਂ ਉੱਠਦੇ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਆਪ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬਾ ਠੀਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰੀ ਕਰੀ ਚਲੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸਦੀ ਸੁਰਤੀ

ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਹੁਣ ਇਹ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਲਾ ਕੱਢ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੇਖਦੇ ਟੈਲੀਵੀਨ ਹੀ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ।

ਦਸ ਕੁ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦਾ ਭਰਾਂ ਕਰ ਸਿੰਘ ਝਾਵੀਂ ਵਿਆਹ ਤੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਛੱਡ ਗਿਆ । ਹੁਣ ਨਾਮ ਦਾ ਆਹਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਦਰ ਆਹਾਰ ਤਾਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ । ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਟਰਾਲੀ ਲਿਆਵੋ । ਲੰਗਰ ਦੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਰੱਖੋ, ਟਰਾਲੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਏ ਗਏ ਨਾਲ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ । ਾਮ ਪਈ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ । ਚੁੱਪ ਚਪੀਤੇ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਤਮ ਹੋਣ ਤੱਕ ਟੈਲੀਵੀਨ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ । ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਟੋਲ ਭਾਲ ਕੀਤੀ । ਅਸੀਂ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੱਚੀ ਦੱਸ ਗਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਟੈਲੀਵੀਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਬੀਬਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬਾ ਿਕਰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੱਲ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਇਆ । ਲੌਢਾ ਵੇਲਾ ਰਾਮ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿਡ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾ ਟੈਲੀਵੀਨ ਵੇਖਣਾ ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਗੱਲ ਕੀ ਕਦੀ ਕਿਤੇ ਕਦੀ ਕਿਤੇ । ਜਦੋਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਵੇਖ ਕੇ ਪਰਤਣਾ ਤਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਦੱਸਣੀਆਂ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਟਰਾਲੀ ਲਿਆਵੋ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰ । ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਟਰਾਲੀ ਲੈ ਆਵੋ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਟਰਾਲੀ ਨਹੀਂ ਲਾਈਦੀ । ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਉਹ ਜੋ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੱਡੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਟਰਾਲੀ ਰੱਖ ਲਵੋ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉੱਤਰ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਸੀ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਦੀ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਵੀ ਸੁਣੇ ਹਨ ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ।

ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਸਾਂ ਕਿ ਵੇਖੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾਂ ਲ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣਾ ਤੇ ਅਨਹਦ ਬਦ ਦੀ

ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਪੁੱਜ ਜਾਣਾ ਤੇ ਕਿਥੇ ਟਰਾਲੀ (ਟੈਲੀਵੀਨ) ਦੀ ਭੈੜੀ ਸੰਗਤ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹਾਵੀ ਹੋ ਬੈਠੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਸਚਾਈ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ । ਆਪ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਖਡ ਦੇ ਦਰਵੇ ਅਦਰ ਇਕ ਪੈਰ ਰੱਖ ਲਵੇ ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਸੰਗਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਪੈਰ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਚਖਡ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪੈਰ ਕੁਸੰਗਤ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਹੀ ਟੈਲੀਵੀਨ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਇਸ ਨੇ ਸਨਮੁੱਖ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਹਾਰੀ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਮਨ ਦਾ ਖਿਡਾਓ ਤਾਂ ਕੀ ਸੰਕੋਚ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਦੇ ਹੋਏ ਖਿਡਾਓ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਣ ਲਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਹੋਰ ਲੱਗਣਗੇ । ਜੇ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਇੰਨੇ ਖਿਡਾਓ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਮੂਰਤਾਂ ਹੀ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ? ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ਇਥੇ ਕੁਝ ਢੁਕੇਗਾ ਕਿ –

ਇਹ ਨਿਦੋਸਾ ਮਾਰੀਐ ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲੁ॥ (ਅਗ 1379)

ਵਾਹ ਕਲਯੁੱਗ ! ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਤਾਂ ਘਰ ਘਰ ਅਦਰ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਹੋਵੇ ਕੀਰਤਨ ਸਦਾ ਵਸੋਆ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ ਪਰ ਤੂੰ ਵੀ ਬਾਬੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਘਰ ਘਰ ਅਦਰ ਟੈਲੀਵੀਨ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਤੇਰੇ ੋਰ ਤੋਂ, ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮੇਟ ਲਿਆ। ਾਮ ਨੂੰ ਜੋ ਟੈਲੀਵੀਨ ਤੇ ਮੂਰਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਹੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਅਦਰ ਗੇੜੇ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਰਾਤ ਲੇਟ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਉਪਕਾਰ ਸਦਕਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਤੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਜੁ ਹੋਇਆ । ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਥ ਪ੍ਰਕਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਬਚਨ ਸਤਿ ਹੀ ਹਨ :–

ਕਲੂ ਚਾਹੈ ਪਾਪੀ ਡੂਬ ਜਾਇ,
ਬਾਬਾ ਚਹੈ ਉਨ ਪਾਰ ਲੰਘਾਇ ॥
ਬਾਬਾ ਆਪਣੀ ਛਡੈ ਨਾ ਬਾਣ,
ਤਾਰਯੋ ਚਾਹੈ ਸਗਲ ਜਹਾਨ ॥

ਵਾਹ ਕਲਜੁਗ ! ਨਿੱਤਨੇਮ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖੋਹ ਹੀ ਲਿਆ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ, ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵੀ ਖੋਹ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਹਾਰੀ ਭਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਹਾਰੀ ਭਰਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਦਮ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੱਗੇ ਸਦਾ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਂਗਾ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ! ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਆਰੀ ਹਥਿਆਰ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਰਾਇ ! ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਬਲ ਕੁਝ ਨਾ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਢਹਿ ਕੇ ਪਰਮੇਰ ਪ੍ਰਾਇਣ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰੀਂ, ਪਰਮੇਰ ਬਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਜੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਸ ਕਲਯੁਗੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਜੋਈ ਕਰ, ਉਹ ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ, ਤੇਰੀ ਬਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ। ਖੈਰ......।

ਅਜੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਠੀਕ ਠਾਕ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇ-ਝਿਜਕ ਸਾਰਾ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਿਸ ਘਰ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਛੇਗਾ ਕਿ ਟਰਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਘਰ ਵਾਲਾ ਸਮਝ ਲਵੇ ਤੇ ਹਾਂ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਂੀ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਰੋਕਣ ਸਦਕਾ ਹੁਣ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮੋੜ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਟੈਲੀਵੀਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਨ ਤੇ ਪਈ ਡੂੰਘੀ ਝਾਂਸ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਫਿਰ ਅਸਰ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਐ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ! ਸੰਭਲ !! ਟੈਲੀਵੀਨ, ਕਲਯੁੱਗ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਹਿਰ ਹੈ। ਹਿਰ, ਹਿਰ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਿੱਠਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਖਿਡਾਓ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਜਾ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਤਾਂ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਣ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਖਿਡਾਓ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਜੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਼ੁਰਮਾਨ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਘਟਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾਮਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਹੈ ਹਜੂਰਿ ਕਤ ਦੂਰਿ ਬਤਾਵਹੁ ॥
ਦੁੰਦਰ ਬਾਧਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਾਵਹੁ ॥੧॥ (ਅਗ **1160**)

ਮਨ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਰੌਲੇ ਰੱਪੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੋ (ਰੋਕ ਲਵੋ) ਸੁੰਦਰ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਾਂ ਮਨ ਦੇ ਖਿਡਾਓ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ। ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਰੱਜਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੂਹ ਨੇ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਥੱਕਣਾ ਹੈ, ਗੁਰਦੇਵ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਾਹ ਜੀ ਦਾ ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਆਖਣੁ ਆਖਿ ਨ ਰਜਿਆ ਸੁਨਣਿ ਨਾ ਰਜੇ ਕੰਨ ॥
ਅਖੀ ਦੇਖਿ ਨ ਰਜੀਆ ਗੁਣ ਗਾਹਕ ਇਕ ਵੰਨ ॥

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਗਲੀ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭੁਖਾ ਤਾ ਰਜੈ ਜਾ ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਇ ॥੨॥
(ਅਗ **147**)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਼ੁਰਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਅਖੀ ਵੇਖਿ ਨ ਰਜੀਆ ਬਹੁ ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਨਿ ਸੁਣਿ ਰੋਵਣਿ ਤੈ ਹਾਸੇ।
ਸਾਦੀਂ ਜੀਭ ਨ ਰਜੀਆ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੇ।
ਨਕ ਨ ਰਜਾ ਵਾਸੁ ਲੈ ਦੁਰਗੰਧ ਸੁਵਾਸੇ।
ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਕੂੜੇ ਭਰਵਾਸੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹੜੀ ਸਚੀ ਰਹਿਰਾਸੇ ॥੯॥ (ਵਾਰ 27/9)

ਇਹਨਾਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਕਿਤ ਕੀਤੇ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਭੁਖਾ ਤਾ ਰਜੈ ਜਾ ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਇ ॥ (ਅਗ 147)

ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸਾਧੂ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਡੀਂ ਬੀਤੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈਏ ਕਿ :

ਕਬੀਰ ਡੁਬਹਿਗੋ ਰੇ ਬਾਪੁਰੇ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੀ ਕਾਨਿ ॥
ਪਾਰੋਸੀ ਕੇ ਜੋ ਹੂਆ ਤੂ ਅਪਨੇ ਭੀ ਜਾਨੁ ॥੧੬੭॥
ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਅਗ **1373**)

(ਪੁਸਤਕ ਸੇ ਕਿ ਨੇਹਿਆ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

❖❖❖

ਅਰਦਾਸ

ਾਰਸੀ ਮੂਲ ਦਾ ਬਦ ਅਰ ਦਾਤ, ਆਪਣੀ ਭਾਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪਜਾਬੀ ਰੂਪ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿ ਥਾਂ ਹੈ । ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਹੀ ਦੋ ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਿੱਤ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ।

ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਵੇਦਨਾ, ਅਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਪਰਗਟ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ੍ਰੀ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੰਜ ਦਸਿਆ ਹੈ :-

ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ਮੈ ਰਾਸਿ ॥
ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ ਤਾ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥
(ਅਗ **557**)

ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੋਟ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਜਿਥੇ ਬਾਕੀ ਹੀਲੇ ਸਭ ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ, ਉਥੇ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਝੋਲੀ ੍ਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਆਮ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰੀਰਿਕ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਕਾਮਨਾਵਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਨੂੰ ਅਤੇ ਮਹੇ ਨੂੰ ਅਰਾਧਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਬਰਾਂ ਅਤੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਪੂਜਦਾ ਹੈ । ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਖਰੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਲਈ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਰਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ, ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ ਸਰਸਵਤੀ ਦੇਵੀ, ਧਨ ਲਈ ਲਕਮੀ, ਬਿਮਾਰੀ ਲਈ ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਕਟਾਂ ਲਈ ਬਜਰੰਗ ਬਲੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਪਟ ਨਿਰਣਾ ਹੈ :

ਹਰ ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਸੇਵੀਐ ਹਰਿ ਇਕੁ ਧਿਆਈਐ ॥
ਹਰਿ ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਮਗੀਐ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਈਐ॥ (ਅਗ **590**)
ਭਾਈ ਮਤ ਕੋਈ ਜਾਣਹੁ ਕਿਸੀ ਕੈ ਕਿਛੁ ਹਾਥਿ ਹੈ ਸਭ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥
ਜਰਾ ਮਰਾ ਤਾਪ ਸਿਰਤਿ ਸਾਪੁ ਸਭ ਹਰਿ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ
ਕੋਈ ਲਾਗਿ ਨ ਸਕੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਾ ਲਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ **168**)
ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ
ਜਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਧੇਨਾ ॥

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਮੇਰੇ ਜੀਅੜੇ
ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ (ਅੰਗ **669-670**)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਮਗਣ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ;

ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਟੇਕੁ ਬ੍ਰਿਥੀ ਸਭ ਜਾਨੁ ॥
ਦੇਵਨ ਕਉ ਏਕੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ (ਸੁਖਮਨੀ, ਅਗ **281**)
ਨਰੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰੇ ਨਰਪਤਿ ਰਾਜੇ ਅਰਥਿ ਸਭ ਮਾਇਆ ॥
ਕੈ ਬੰਧੈ ਕੈ ਡਾਨਿ ਲੇਇ ਕੈ ਨਰਪਤਿ ਮਰਿ ਜਾਇਆ ॥ (ਅੰਗ **166**)

ਭਾਵ, ਮਨੁੱਖ ਪਰਮੇਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ, ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੇ ਆਸ ਰੱਖ ਕੇ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਆਮ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੀਰ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਤੇ ਗੁਸੇ ਹੋ ਕੇ, ਰਾਜਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਡੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੰਡ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । (ਜੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਭੀ ਹੋਣ) ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਬਣੇ ਕਿ ਨਾ ਬਣੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰ ਉਪਦੇ ਹੈ :

ਜਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਊਚਾ ਹੋਈ ॥
ਸੋ ਜਨੁ ਪਰ ਘਰ ਜਾਤ ਨ ਸੋਹੀ ॥ (ਅੰਗ **330**)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰ੍ਨ ਹੈ ਪਰਮੇਰ ਤੋਂ ਕੀ ਮਗਿਆ ਜਾਵੇ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਠ ਉਪਦੇ ਹੈ ।

ਵਿਣੁ ਤੁਧੁ ਹੋਰੁ ਜੇ ਮਗਣਾ ਸਿਰਿ ਦੁਖਾ ਕੈ ਦੁਖ
ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਸਤੋਖੀਆ ਉਤਰੈ ਮਨ ਕੀ ਭੁਖ॥ (ਅੰਗ **958**)
ਮਾਗਨਾ ਮਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਮਾਗਨਾ॥ (ਅੰਗ **1018**)

ਸੋ ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰਤਾ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਚੀ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਸਮਾਜਿਕ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਐਸੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਵਿਚੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ (ਅੰਕ **661**)

ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ, ਮਕਾਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁਛ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮਗਣਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਮਗਣ ਲਈ ਆਪ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

ਬਾਰਿਕ ਵਾਂਗੀ ਹਉ ਸਭ ਕਿਛੁ ਮਗਾ ॥

ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗਾ ॥ (ਅੰਗ 99)

ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗੇ ਅਸਨੇਹੁ ॥
ਸਾਜਨੋ ਤੂ ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕੇਹੁ ॥
ਮਾਨ ਮਾਂਗਉ ਤਾਨੁ ਮਾਂਗਉ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਸੁਤ ਦੇਹ ॥ (ਅੰਗ 1308)

ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੰਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ, ਅਤੇ ਰਧਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਅਤਿ ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਸੀ ਤੌਰ ਤੇ, ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ ਲਈ, ਵਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਲਈ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਲਈ ਵਿ ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਦ ਦੀ ਟੇਕ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਸੰਗਠਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸੰਗਤੀ ਅਰਦਾਸ ਲਈ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਬਦਾਵਲੀ ਵਾਲੀ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸੰਗਤੀ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਵਿ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਮੋਹਸਨ ਫਾਨੀ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਪਥੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਵਿਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਰੂਰ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪ, ਆਪਣੇ ਲਈ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਸਨ ।

ਸੰਗਤੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਸੰਗਤ ਮਨ ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਾਮਲ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਆਮ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਸਭ ਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਰਦਾਸ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਬਦਾਵਲੀ ਤੇ ਸਰਸਰੀ ਝਾਤ ਪਾਇਆਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ ਹੈ, ਫਿਰ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਾਦੇ, ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਰੰਤ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਅਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਝਾਕੀ, ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੇ ਹੀਦੀ ਸਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਾਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੰਥ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ

ਦਾ ਉਤਾਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਮੂਹ ਗੁਰਧਾਮਾਂ, ਗੁਰ ਨਿਾਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਮਗਰੋਂ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਮਤ ਉਚੀ ਦੇ ਮਹਾਨਂ ਲਸੈਂ ਦੀ ਜਾਚਨਾ, ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਲਈ ਨਾਮ ਦਾਨ, ਕੇਸ ਦਾਨ, ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ, ਰਹਿਤ ਦਾਨ ਅਤੇ ਪੰਥ ਕੋਲੋਂ ਵਿਛੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਨ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਪਰੰਤ ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਪਿਛੋਂ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪੂਰਨ ਵਿਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਂ ਤਹਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰੁ ਸਿਮਰਿਐ ਘਰਿ ਨਉ ਨਿਧ ਆਵੈ ਧਾਇ ਤਕ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਵੱਧ ਘਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਸਦਕੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥਿਕ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮੋਰਚੇ, ਪੰਥਕ ਬਖੇੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ । ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ, ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਪਤ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਭਸੌੜ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਈ ਅਖੌਤੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ।

ਇਹ ਪਉੜੀ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ੁਰੂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਪਉੜੀ ਦੀ ਬਦਾਵਲੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਂ ਤਹਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥
ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਕੀ ਪਾਤਾਹੀ 10 ॥
ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈਂ ਧਿਆਇ॥
ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸੁ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈਂ ਸਹਾਇ॥
ਅਰਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੋ ਸਿਮਰੌਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿੱਠੇ ਸਭਿ ਦੁਖਿ ਜਾਇ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰਿਐ ਘਰ ਨਉ ਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ॥

ਸਭ ਥਾਂਈ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ॥

ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਤਕ ਕਵੀ ਜਨ ਕੋਈ ਚੀ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਇਟ ਦਾ ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅੀਰਵਾਦ ਲੈ ਕੇ, ਜੋ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਲਿਖਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੂਲ ਵਿ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਚੀਾਂ ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਸਪਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ੱਿਤਹ : ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਇਕ ਹੈ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਂ ਤਿਹ ਹੈ । ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਟ ਦਾ ਮੰਗਲਾ ਚਰ ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ : ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਆਦਿ ਕਤੀ) ਜੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ।

ਇਥੇ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੰਗ ਪਦ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਅਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵੱਯਾ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਰਾਂ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਭੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਅਰਥ ਹਨ ।

(1) ਭਗਉਤੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ ਪੁਲਿੰਗ ਪਦ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਈ ।

(2) ਸੋ ਭਗੌਤੀ ਭਗਵੰਤੈ ਜਾਣੈ ਤਥਾ ਐਸਾ ਭਗੌਤੀ ਭਗਵੰਤੈ ਪਾਵੈ ਪੁਲਿੰਗ
ਵਾਚਕ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਭਗਤ ਲਈ ।

(3) ਲਈ ਭਗੌਤੀ ਦੁਰਗ ਾਹ ਵਰਜਾਗਨ ਭਾਰੀ॥
ਲਾਈ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨੂੰ ਰਤਿ ਪੀਏ ਪਿਆਰੀ ॥
(ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ)

ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਵਾਚਕ ਤਲਵਾਰ ਲਈ । ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਭਗਉਤੀ ਪਦ ਤਲਵਾਰ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(4) ਭਗਉਤੀ :- ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਲਈ

ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ ਪਾ. 10 :- ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਭਗਉਤੀ ਕੀ ਵਾਰ (ਦੁਰਗਾ ਜਾਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ) ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾ ਦਾ ਮੰਦਰ ਜਾਣ ਕੇ ਜੋਤ ਜਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੰਘਾਰ ਕਰਤਾ ਕਤੀ ਦਾ ਚਿੰਨ ਜਾਣ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਅੱਜ ਭੀ ਅਕਾਲ ਤਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਵਿਚ

ਨੰਗੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸੁ ਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਤੀਹ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਹੈ । ਅੰਸੋਸ ਕਿ ਤਰਕਵਾਦ ਦੀ ਅਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ, (ਤਲਵਾਰ ਫੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਮੰਗ ਮੰਗਦੇ ਹੋ ਆਦਿ) ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਸੋ ਅਰਥ ਹਨ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੰਘਾਰ ਕਰਤਾ ਆਦਿ ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ

ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸੁ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈਂ ਸਹਾਇ ॥

ਫਿਰ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ।

ਅਰਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੌਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ॥

(ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠੇ ਸਭਿ ਦੁਖਿ ਜਾਇ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਨ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰਿਐ ਘਰ ਨਉ ਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਾਨੇ (ਆਰਥਿਕ ਪਰਮਾਰਥਿਕ) ਦੌੜੇ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ।

ਸਭ ਥਾਂ ਹਾਰ ਨਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ ਜੀ ।

ਇਸ ਗੁਰੂ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪਰਮੇਰ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਇਹ ਸ੍ਰਿਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਤੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਨੂੰ ਮਹੇ ਆਦਿ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਤੈਂਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਲੈ ਕੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਵਣ ਮਾਰਿਆ, ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਲੈ ਕੇ ਕ੍ਰਿਨ ਨੇ ਕੰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੈਂ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ।

ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਮਤ ਉੱਚੀ ਵਿ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਜਦ ਭਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ (ਉੱਚੀ ਮਤ) ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਜਿੱਤ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ

ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ (ਅੰਗ 641)

ਇਸ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਮੇਾਂ ਹੀ ਮਨ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰਹੇ, ਕਦੇ ਹਾਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਮਨ ਭਟਕ ਕੇ ਮਾਇਆਵੀ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੇ ।

ਪਾਠਕ ਜਨ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ ਆਖਦਾ ਹੈ ਬੋਲੋ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਭੀ ਗੁੱਝੇ ਰਾ ਛੁਪੇ ਹਨ ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨਣ ਲਈ

ਉਲਾਹਨੋ ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓ ॥

ਮਨ ਮੀਠ ਤੁਹਾਰੋ ਕੀਓ ॥ (ਅੰਗ 978)

ਸਬਰ ਕਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਕਰ ਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਇਹ ਘੜਿਆਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀ ! ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਪਥ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸਰਲ ਭਾ ਵਿਚ ਇੱਡੇ ਵੱਡੇ ਡੂੰਘੇ ਰਾ ਅਤੇ ਲਸੈ ਤੈਨੂੰ ਬੇ ਹਨ । ਕੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ ਅਨੁਆਈਆਂ ਕੋਲ ਐਸੀ ਗੌਰਵਮਈ ਬਦਾਵਲੀ ਵਾਲੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ?

ਜਦ ਤੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ, ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ, ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਾਨ ਮਗ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂਹ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿੱਧਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ? ਗੁਰੂ ਘਰੋਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੇਸ ਦਾਨ ਮਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰ ਪੱਲਿਓਂ ਪੈਸੇ ਰਚ ਕੇ ਨਾਈ ਤੋਂ ਕੇਸ ਕਟਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਜਾ ਕੇ ਸੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰਵੱਟੇ ਸਾਂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁੱਤ ਦੀ ਪੋਨੀ ਟੇਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਪਟ ਹੁਕਮ ਹੈ :-

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ ॥

ਅਤੇ

ਇਹੈ ਮੋਰ ਆਗਿਆ ਸੁਣੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ।

ਬਿਨਾ ਤੇਗ ਕੇਸੰ ਦੇਵੋਂ ਨ ਦੀਦਾਰੇ ।

ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੁਹਰ (ਨਿਾਨੀ) ਹੈ । ਸਰਕਾਰੀ ਕਾ ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਉਪਰ ਮੁਹਰ ਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ

ਮੁਹਰ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਇਸ ਲਈ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਏ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਕੇ ਇਹ ਲਸੈ, ਉਪਦੇ, ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਸਾਡੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਵਸ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੁਧਰ ਜਾਏ ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਦਾ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ੀ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਨੌਬਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜਿਸ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਦੂਸਰੀ ਵੀਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਬਾਪੂ ਕੋਲੋਂ ਕੁਲੀ ਮਗਦਾ ਹੈ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਗਲਾ ਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਸੋ ਪਿਤਾ ਕੁਲੀ ਲਈ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਅਸਾਡੀ ਮਗ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਪਰ ਪਿਤਾ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ।

ਦਾਸ ਦੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਸਹੀ ਗੱਲ ਪਕੜ ਲੈਣਗੇ । ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵੇਲੇ 1972 ਵਿਚ ਦਾਸ ਪ੍ਰੋਮੋਨਲ ਕੋਰਸ ਲਈ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਤੇ ਲਖਨਊ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਮੇਰੀ ਪਰਬਲ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਲਖਨਊ ਵਰਕਾਪ ਵਿਚ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰਾਂ, ਅੰਸਰ ਭੀ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਸਨ ।

ਮੈਂ ਕਾਂੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ । ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਚਾਨਸ ਭੀ ਸਨ । ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਖੇਲ, ਮੈਂ ਫਾਈਨਲ ਟੈਸਟ ਵਿਚੋਂ ਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਮੇਰੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਈ । ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਲਖਨਊ ਵਰਕਾਪ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਏ ਗਏ ।

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਤੇ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਂ ੀ ਦੇਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਪਸੈੱਟ ਰਿਹਾ । ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੀ ਬਦਲੀ ਜੋਧਪੁਰ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਫਿਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆ ਗਿਆ।

ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ, ਜਦ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਲਖਨਊ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖੀ, ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ । ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਪਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਮੈਂ ਅਞਾਣ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲਖਨਊ ਦੀ ਪੋਸਟਿੰਗ ਮੇਰੇ ਾਇਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਬਾਰਿਕ ਬਪੁਰੇ ਕੀ
ਸਰਪ ਅਗਨਿ ਕਰਿ ਮੇਲੈ
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਰਾਖੈ
ਅਨਦ ਸਹਿਜ ਤਬ ਖੇਲੈ ॥ (ਅਗ **1266**)

ਅਰਥ :- ਬੱਚੇ ਬਿਚਾਰੇ ਦੀ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣਾ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੱਪ ਪਕੜਨ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਅੱਗ ਦੀ ਚਮਕਦੀ ਲਾਟ ਫੜਨ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਰਜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ੀ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਆਮ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਰਜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ, ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਭੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਹਿਤ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦ ਸਾਡਾ ਮਨ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਕਰ ਰਹੀਏ ਹੋਈਏ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਆਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਬੰਦਾ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜਦ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ।

ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੀ ਅਰਦਾਸ ਕਦੇ ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸੰਗਤੀ ਅਰਦਾਸ ਨੇ ਉਹ ਰੰਗ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਚਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸੰਗਤ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਗਈ । ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਸੰਗਤ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ, ਪੁਲਿਸ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਥੇ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ।

ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਲੋਕਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਯਾਤਰੂ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਨਦੇ ਹੋ ।

ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਨੀਏ ? ਜਦ ਹਰਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਡੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਹਰ ਦੁਆ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਇੰਜ ਦੱਸੀ ।

ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਛੋਟੇ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ੋਰ ਲਾਇਆ ਪਰ ਉਹ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ।

ਸਾਡੇ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਪਿਆਂ ਹੀ ਦੁਆ ਕੀਤੀ, ਐ ਹਰਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਜ ਸਾਲ ਉਮਰ ਬ ਦੇ ਫਿਰ ਭਾਵੇਂ ਬੁਲਾ ਲਈਂ । ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣਾ ਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਏ । ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੇ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਵਿਆਹੇ ਭੀ ਗਏ । ਪੂਰੇ ਪਜ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ੌਤ ਹੋ ਗਏ (ਮਰ ਗਏ) । ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਾਂ ਕਬੂਲ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਮਨੇਗਾ ।

ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਪਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਹੋਈ ਸੀ, ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਦਾਸ ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ।

ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਕਿ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਹੀਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਬੰਦਈ ਾਲਸਾ ਅਤੇ ਤੱਤ ਾਲਸਾ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਵੱਧ ਗਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਹੀਦ ਨੇ ਦੋ ਪਰਚੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ । ਇਕ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਤੱਤ ਾਲਸਾ ਦੂਸਰੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਬੰਦਈ ਾਲਸਾ ।

ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਨੋਂ ਪਰਚੀਆਂ ਹਰਿਮਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਸੁਟ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੇ ਸਚੇ ਪਾਤਾਹ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪਥ ਤੈਨੂੰ ਮਨੂਰ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪਰਚੀ ਉੱਪਰ ਆਵੇ । ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੱਤ ਾਲਸੇ ਦੀ ਪਰਚੀ ਉੱਪਰ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਬੰਦਈ ਾਲਸੇ ਦੀ ਡੁੱਬ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਥ ਦਾ ਬਿਖੇੜਾ ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ।

❖❖❖

ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ੍ ਭ ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਦਯਾ, ਧਰਮ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ੍ ਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਲਈ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਸੁਰ ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਾਖ ਜਾਂ ਅਸੁਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮਨ, ਰਿਤਾ ਅਤੇ ਕਾਂਰ ਜਾਂ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਨੇ੍ ਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਕਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਕਤਿ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ।

ਸਧਾਰਨ ਲੰਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ (ਮੁੱਖ) ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਗੁਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮਨ ਵੱਲ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਧਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਰੋ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਜੀਵਨ ਉਦੇ, ਕਿਰਤ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਿਕ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਚਿਹਰਾ -ਮੁਹਰਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਵੀਚਾਰਾ ਦਾ ਹੀਂ ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵਾਰ ਆਸਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਬੂਆੜ ਰੂਪੀ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨਾਲ ਤਵੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਆਮ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗ ਉੱਗਦਾ ਹੈ - ਤਣਾ, ਪੱਤੇ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਫੁੱਲ ਅਤੇਂ ਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਕ ਦੇਂ ਲ ਵਿਚੋਂ ਤਿਲ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਆੜ ਦੇਂ ਲ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਹ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥
ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥
ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ ॥
ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ॥

(ਅੰਗ **463**)

ਹੇ ਨਾਨਕ (ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੁਿਆਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਬੂਆੜ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗ ਖੇਤ ਵਿਚ

ਸੁੰਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਖੇਤ ਅੰਦਰ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਲਕ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫੁਲਦੇਂ ਲਦੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਵਾਹ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਸੱਖਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਬੰਦਾ ਰੱਬੀ ਭੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਕੰਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਦਕਿ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਕੁਕਰਮ ਕਰ ਕੇ੍ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਨਿੱਤ ਕਿਰਿਆ ਇੰਜ ਦੱਸੀ ਹੈ :

ਗੁਰਸਿਖ ਭਲਕੇ ਉਠ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰੁ ਨ੍ਹਾਵੰਦਾ॥
ਗੁਰੁ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕੈ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਕਰੰਦਾ॥
ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਣੰਦਾ ॥
ਸੰਕਾ ਮਨਹੁੰ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਗੁਰੁ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ ॥
ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਕਰਿ ਧਰਮੁ ਦੀ ਲੈ ਪਰਸਾਦ ਆਣਿ ਵਰਤੰਦਾ॥
ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੋ ਦੇਇ ਕਰ ਪਿਛੋਂ ਬਚਿਆ ਆਪੁ ਖਵੰਦਾ॥
ਕਲੀ ਕਾਲ ਪਰਗਾਸ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਸੰਦਾ॥
ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲੰਦਾ ॥ (ਵਾਰ 40/11)

ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸਰੋਵਰ (ਜਾਂ ਦਰਿਆ, ਨਾਲੇ ਆਦਿ) ਵਿਚ ਇਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਕਰ ਕੇ ਧਰਮਸਾਲ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ) ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਹੈ । ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾਂ ਕਾ ਮਨੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਾਦ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਰਤਾ ਕੇ ਜੋ ਬਚ ਜਾਏ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਛਕਦਾ ਹੈ । ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ) ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ (ਸਿੱਧੇ ਪਧਰੇ) ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਉੜੀ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਾਰ 6 ਦੀ ਪਉੜੀ ਤਿੰਨ ਵਿਚ ਾਮ ਦੇ ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਸੰਝੈ ਸੋਦਰੁ ਗਾਵਣਾ ਮਨ ਮੇਲੀ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ ।
ਰਾਤੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰ ਆਰਤੀ ਪਰਸਾਦੁ ਵੰਡੰਦੇ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਚਖੰਦੇ ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਅੱਜ ਹਾਲ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੇਰ ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਬੁਰ ਕਰ ਕੇ ਚਾਹ ਦੀ ਪਿਆਲੀ ਫਿਰ ਅਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਫਿਰ ਟੀ.ਵੀ. ਦੇਖਣਾ, ਨਾਤਾ ਕਰ ਕੇ ਕੰਮ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇ ਜਦ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੰਮ ਤੇ ਹਰ ਜਾਇ-ਨਾਜਾਇ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਣੋਂ ਗੁਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਘਰ ਆ ਕੇ ਖਾਣਾ ਪਿੱਛੋਂ ਟੀ.ਵੀ. ਦੇਖਣਾ, ਇਹ ਦਿਨ-ਚਰਯਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਝਾਕੀ ਇੰਜ ਪੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਦਰਬੈ ਨੋ ਹਥੁ ਨ ਲਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਿ ਆਪੁ ਹਟਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸੁ ਕਮਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜੋ ਹੀ ਖਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਈ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ । (ਵਾਰ 12/4)

ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, ਮਨ ਵਿਚ ਰੀਬੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਵਲ ਮਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਤੱਕਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੱਟ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਸਭ ਕੁਛ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰਕੇ੍ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਜੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਸੁੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ੍ ਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ, ਮਨਮੁਖ ਸੁਖ ਵੇਲੇ ਇਨਾਂ ਹੁੜਦੰਗ ਮਚਾਂਦੇ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੜੌਸੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਵੇਲੇ ਇੰਨੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਏਗਾ ਕਿ ਗੁਆਂਢੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਿਸੇ ਆਜਿ, ਮਸਕੀਨ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਮਾਰੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਮੌਜੂ ਉਡਾਇਗਾ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਦਾ੍ ਕਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਦਇਆਲ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪਰਮੇਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇਗਾ ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ, ਆਪ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਜੁ ੜੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ

ਜੁੜੇਗਾ ਨਾ ਜੁੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਵੇਗਾ । ਮਨਮੁਖ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੇਗਾ ।

ਮਨਮੁਖ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੋਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਤੱਕ ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੋਚ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥ (ਅੰਗ 853)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਰਦਾਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ।

ਲਤੀ ਹਰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਦੀ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਨਉਚਿਤ ਕੰਮ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦ ਵਿਹਲੇ ਵੇਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਕੋ ਕਰਦਾ । ਫਿਰ ਡਿਗਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਕੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਦ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ ਫਿਰ ਗੁਰ ਪਰਮੇਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਖੁ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨੁ ਸਭ ਗੁਨ ਤੇਰੇ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਪਚ ਬਿਖਾਦੀ ਏਕੁ ਗਰੀਬਾ ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥
ਖੇਦੁ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤਾਵਹਿ ਆਇਓ ਸਰਨਿ ਤੁਹਾਰੇ ।2॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਰਿਓ ਅਨਿਕ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਛੋਡਹਿ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹੀ ॥
ਏਕ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਤਾਕੀ ਓਟਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਹੀ ।2॥

(ਅਥ 205)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਸਬਦਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਇ॥
ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਝਗੜਾ ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਸਥ
ਮਨ ਹੀ ਮਝਿ ਸਮਾਇ ॥ (ਅੰਗ 87)

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਸਿਉ ਲੁਝੈ ॥ (ਅੰਗ 1418)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਦਰਜ ਹੈ:

ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਕਰੇ ਨਿਤ ਜੰਗ ॥
ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਚੜਹਿ ਤੁਰੰਗ ॥

ਇਹ ਉਪਦੇ ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਾਲਮ ਅਤੇ ਲਮ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ ਹਮੇਂ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭੀ ਹੈ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਭੀ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਤੁਰੰਗ (ਘੋੜਾ) ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਭੀ ਦੋਨੋਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਲਗਾਮ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਮਨ ਦਾ ਲਾਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਲੜਾਈ ਕਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੁਚਕਾਰ ਅਤੇ ਕਦੇ ਗੁਰ ਪਰਮੇਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਦਿਨ, ਵਿਜਈ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਪਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਲੇ ਦੇ ਇਕ ਮਾਰੀ, ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ,
ਅੱਗੋਂ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ।

ਇਸ ਅਹੰਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਸਦਕਾ ਹੋਰ ਵਧ ਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਜੀਵਨ ਖੇਡ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦਾ ਹੈ :

ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ ? ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਬਾਣੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਕੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ? ਕਛਹਿਰੇ ਅਤੇ ਨਿੱਕਰ ਵਿਚ ਕੀ ਰਕ ਹੈ? ਅੱਜ ਦੇ ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਕੀ ਵੁੱਕਤ ਹੈ ? ਇਤਿਆਦਿ। ਭਾਵ ਹਰ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਨਾਲ ਪਰਖਦਾ ਹੈ ।

ਮਨਮੁਖ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਕਿਉਂ, ਕੀ ਅਤੇ ਕਿੱਦਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ । ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਭਲਾ ਜੀ, ਭੁੱਲਾ ਜੀ, ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਜੀ, ਤੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਦੇਖਦਾ ਭੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਦਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਪਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਛੱਜ ਵਾਂਗ ਛੱਟਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਿੰਦਗੀ ਸਬਰ ਅਤੇ ਕਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕਦੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਾ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ

ਕੋਈ ਕਿਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ :

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਊ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥
ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥ (ਅੰਗ 433)

ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਾ ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮਝ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਲਈ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਕੋਸੇਗਾ ਅਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਦੇਵੇਗਾ ।

ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਲੈਣ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਲਈ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ

ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਪੋਚ ॥ (ਅਗ 815)

ਹਮੇਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ । ਇਕੱਲੀ, ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਸੂਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਰਗੇ ਕਾਰੇ ਕੀਤੇ । ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਾਲਸੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨ ਡੋਲ੍ਹ ਕੇ 23●● ਹਿੰਦੂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਦਰਾਹ ਦੇ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਲੋਕ ਅਖਾਣਾਂ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਈਆਂ ।

ਛਈ ਬਾਬਾ ਛਈ, ਰੰਨ ਬਸਰੇ ਨੂੰ ਗਈ
ਮੋੜੀਂ ਬਾਬਾ ਕੱਛ ਵਾਲਿਆ ।

ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇ ਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਹੀਰੋ ਮਿਸਟਰ ਕਨਿੰਘਮ ਨਾਲ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ, ਸੜਕ ਬਣਾ ਰਹੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਟੋ, ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਮਿਊਜ਼ਿਅਮ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਸਟਾਲ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਨਿਕਾਮ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਨਿੰਘਮ ਸਾਹਿਬ ਹੈਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਲੂਟ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ । ਮਦਰ ਟਰੈਸਾ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਈਸਾਈ ਬਣ ਗਏ । ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਉਪਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ । ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ।

ਉੜੀਸਾ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੂੰਾਨ ਵੇਲੇ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਭੁਚਾਲ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ 1988 ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਫਿਰ 1993 ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ, ਦੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਇਕ ਫੁੱਟੀ ਕੌਡੀ

ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਿਲਾਵਰੀ ਆਪਣੀ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. (ਰਾਜਦੂਤ) ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਤਪੋਬਨ ਆਰਮ (ਮਹਾਰਾਟਰਾ) ਵਿਚ ਕੁਟ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਇੰਨੀਆਂ ਬੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਿੰਨਾਂ ਮਹਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ? ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕਹਿਲਾ ਕੇ ਜਦ ਤੂੰ ਲੂਲ੍ਹੇ-ਲੰਙਿਆਂ ਪਖ ਡੀ ਗੁਰੂਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਕੋਈ ਲਸੰਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਪਹਿਚਾਨ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥੇ ਰਗੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਲੱਭੇਗਾ ?

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਹੱਟ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਤੋਂ ਮਾਲ ਲੈ ਕੇ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਹਿ ਕੇ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀਂ ਾਇਦਾ ? ਤੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੱਟ ਤੋਂ ਾਇਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦਾ ?

ਅੱਜ ਜੇ ਇਹ ਪਖੰਡੀ ਗੁਰੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਬੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਅੱਜ ਜਨ ਸਧਾਰਨ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਲਸੰਾ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਕਰਨ ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਦੇਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ, ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਗਤ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣਾ, ਸਤਰ ਅਤੇ ਾਸਤਰ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਨਿਰਲੇਪ ਵਾਲਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਕ ਚਮਤਕਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਵਾਲੀ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਾਲੀ ਔਖੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ, ਸਸਤਾ ਮਾਲ ਲੈਣ ਲਈ ਪਖੰਡੀਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕੀ ਲੱਭੇਗਾ ?

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨਮੋਲ ਬਚਨ ਸੁਣ !

ਕਬੀਰ ਸਮੁੰਦੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਜਉ ਅਤਿ ਖਾਰੋ ਹੋਇ ॥
ਪੋਖਰਿ ਪੋਖਰਿ ਢੂਢਤੇ ਭਲੋ ਨ ਕਹਿਹੈ ਕੋਇ ॥ (ਅੰਗ **1367**)

ਭਾਵ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਨਮੋਲ ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਛੱਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਕੇ ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਕੜ, ਡੱਡੂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਤਾਂ ਸਰੋਵਰ ਭੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਭਵ ਸਾਗਰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਕਰੇਂਗਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ!

ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ । (ਵਾਰ 1/23)

ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜਹਾ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਇਥੇ ਹੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖ ਬਣੋ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸੰਲਾ ਕਰੋ ਜੀ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਦਰਜ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ੈਸਲਾ ਹੈ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਤਾ ਮਨਮੁਖਿ ਹਾਰਿਆ ॥

(ਅੰਗ **310**)

ਮਨਮੁਖ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮਾਲੋ-ਮਾਲ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾੀ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੁਨੀਆਂ ਪੱਖੋਂ ਕੰਗਾਲ ਭੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ ਦਰਗਹ ਚਲਿਆ ।
ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਜਾਇ ਸਚਾ ਪਿੜੁ ਮਲਿਆ । (ਵਾ. **19/14**)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਏ ਜੀਵਦੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹਹਿ ਮਨਮੁਖ ਜਨਮਿ ਮਰਾਹਿ ॥

(ਅੰਗ **643**)

❖❖❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਨ

ਸੁਭਾਗੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਹਰ ਰੋ, ਉੱਦਮ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦਰਨ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਂ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸੰਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ, ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਇੰਜ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ :

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣੀ ਜਾਇ ਪਇਆ ॥
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮੁਖਿ ਰਾਮੁ ਕਹਿਆ ॥
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ॥
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ॥
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੰਉ ਹੰਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ
ਜੋ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਗੁਰਸਿਖੁ ਚਲਿਆ ॥(ਅਗ **593**)

ਗੁਰੂ ਆਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾਂ ਰ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰੂਰ ਗੁਰਦਰਬਾਰ ਦੀ ਹਾਰੀ ਭਰੇ । ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਭੀ ਮੌਕਾ ਲੱਗੇ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਬ੍ਹਾ ਸਵੇਰੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਦ ਭੀ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰੇ ਫਿਰ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਗੁਰੂੰ ਰਮਾਨ ਹੈ :

ਨਹ ਬਿਲੰਬ ਧਰਮ ਬਿਲੰਪ ਪਾਪ॥ (ਅਗ **1354**)

ਕਿ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਰੀ ਕਰੋ ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਇਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਵੱਛ ਕਪੜੇ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਪਹਿਨਣੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ (ਅਗ **16**)

ਅਰਥ :- ਹੇ ਭਾਈ ਮਨ ਦੀ ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਕਲੀ ਜਾਂ ਦਰਦ ਅਤੇ ਔਖ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਅਜਿਹਾ ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ) ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਅਸੀਂ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਕੂਲ ਵੇਲੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਵਰਦੀ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵਰਦੀ, ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਲਈ ਹੋਰ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਵਿਆਹ ਾਦੀ ਲਈ ਹੋਰ ਲਿਬਾਸ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਰਬਾਰ ਜਾਣ ਲਈ ਭੀ ਸਾਡਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਗੁਰ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ੋਭਦਾ ਹੈ ।

ਐਸੀ ਤੰਗ ਪੈਂਟ ਜਾਂ ਕਮੀ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਕੀ ਾਇਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗਿਆਂ ਸਿਊਣ ਉਧੜ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਮੱਥਾ ਹੀ ਨਾ ਟੇਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਨੀ ਲੰਮੀ ਪੈਂਟ ਅਤੇ ਸਲਵਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਹੂੰਝੀ ਜਾਵੇ, ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਿੱਖ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਪਟ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ ॥

ਅਸਾਂ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਚਿਹਰਾ-ਮੁਹਰਾ ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੂਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿੱਦਾਂ ਗੁਰ ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਇਹੈ ਮੋਰ ਆਗਿਆ ਸੁਣੋ ਹੈ ਪਿਆਰੇ ॥
ਬਿਨਾ ਤੇਗ ਕੇਸੰ ਦਿਵੋ ਨ ਦੀਦਾਰੇ ॥ (ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ. **10**)

ਭਾਵ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ! (ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣ) ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ (ਜਾਂ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਹੈ) ਅਤੇ ਕੋਲ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਦਿਖਾ । ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾ ਆ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਤਨੇ ਸਪਟ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵੀਰ ਭੈਣ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਕਟਵਾ ਕੇ, ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਤੋਂ ਸੇਲ੍ਹੀਆਂ, ਭਰਵੱਟੇ ਜਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪੌਨੀ ਟੇਲ ਬਣਵਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਜਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿੱਖ ਜਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਚੇ ਪਾਤਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਾਨ ਬੋ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਕੇਸ ਕਟਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ, ਜੋ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਡਾਢੀ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ । ਤੰਗ ਪੈਂਟਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਚੋਲੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਢਿੱਡ ਨੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਚਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਨੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲ ਜੋ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਨਾਲ ਉਡਦੇ ਹੋਣ, ਵਾਲਾ ਭੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਜਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ।

ਜਦ ਇਹ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਹੱਥ, ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖੇ 6"x6" ਦੇ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਅਤੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਦ ਦਾ ਡੂੰਨਾ, ਜਦ ਛੱਤ ਵਾਲੇ ਪੱਖੇ ਦੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਉਡਦਾ ਹੈ ਨਾਰਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਸਾਂਭਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕਦੇ ਪਰਾਦ ਵਾਲਾ ਡੂਨਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁੱਖ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਮਾਪੇ ਬੜੇ ੌਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪੁਆ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ, ਸੁਰੀ ਬਿੰਦੀ, ਲਿਪਸਟਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਨਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਜਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੋਬਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ, ਕੀਰਤਨੀਏ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਾਇਦ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਆੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ, ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ, ਸਾਂ ਅਤੇ ਸਾਦਾ ਵਸਤਰ, ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਕੀ ਜਾਂ ਚੁੰਨੀ ਦੀ ਸਹੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਮਨਮੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਅਤੇ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗੁਰ ੀਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।

ਘਰ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਚੱਲਣ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭੈ ਅਤੇ ਭਾਵਨੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਗੁਰ ਮੰਤਰ, ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਜਾਈਏ । ਜਿਹਾ ਕਿ :

ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥
ਮਿਲੈ ਸੂਖੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਚਿੰਤਾ ਲਾਹਿ ਹਮਾਰੀ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅਵਰ ਨ ਸੂਝੈ ਦੂਜੀ ਠਾਹਰ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਤਉ ਦੁਆਰੀ॥
ਲੇਖਾ ਛੋਡਿ ਅਲੇਖੈ ਛੂਟਹ ਹਮ ਨਿਰਗੁਨ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ॥1॥
ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਸਭਨਾ ਦੇਇ ਅਧਾਰੀ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੰਤ ਪਾਛੈ ਪਰਿਓ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਇਹ ਬਾਰੀ ॥2॥

(ਅੰਗ 713)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜੋੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪੈਰੋਂ ਜੋੜਾ ਲਾਹ ਕੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਵਗ੍ਹਾ ਕੇ ਸੁਟਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚੂ ਦਰ ਕਹਿ ਕੇ ਦੁਰਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ :

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥ (ਅਗ 76)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੱਪੜ ਝਾੜਨ, ਪਾਣੀ ਢੋਣ, ਝਾੜੂ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਹਥ ਪੈਰ ਹੋਰ ਨਿਹਫਲ ਕਰਣੀ ॥

(ਵਾ. 27/10)

ਇਸ ਲਈ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੋੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਝਾਕੀ ਭੀ ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਰਧਾਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਲਈ ਬੁਲ੍ਹ ਫਰਕਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਕਈ ਐਸੇ ਭੀ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਬੇਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਚਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਈ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਾਦ ਦੀ ਦੇਗ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸੂਝਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਕੇ :

ਜੀਅ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਹੋਇ ਸੁ ਗੁਰ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ॥

(ਅੰਗ 519)

ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ, ਜੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀਂ ਤਿਹ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੋਈ ਪਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇਂ ਤਿਹ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਕਈ ਐਸੇ ਭੀ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਪੈਸੇ ਵਗ੍ਹਾ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ।

ਪਿਛਲੇ ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬਾਦਾਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਾਨਾ ਪੇ ਕਰਦੇ ਸੀ । ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਮਤੀ ਦੁਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਨਰਾਨੇ ਬਦਲੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਭੀ ਪੈਸੇ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਚੀ ਭੇਟਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਨਾਮ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਦਾਤ ਬਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਜਨੂੰ ਟਿੱਲੇ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੈਂਪ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬਾਦਾਹ, ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਕੈਂਪ ਸੀ । ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਇਕ ਰੀਬ ਸਿੱਖ ਜੋ ਘਾਹ ਵੇਚ ਕੇ ਗੁਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬੜੀ

ਮੁਕਲ ਨਾਲ ਦੋ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਲਤੀ ਨਾਲ ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ।

ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਬੰਦ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਤਾਹ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਭੁਗਤ ਸਵਾਰ ਦੇਵੋ । ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਕੀ ਚੀ ਹੋਈ, ਕੁਛ ਹੋਰ ਮੰਗ ਤਾਂ ਦੇਵਾਂ ।

ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਲਤੀ ਨਾਲ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਾਤਾਹ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ । ਉਸ ਨੇ ਝੱਟ ਆਪਣੇ ਦੋ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੈਂਪ ਜਾ ਕੇ ਦੋ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸਿੱਖਾ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਨੇ ਫਿਰ ਉਹੋ ਮੰਗ ਦੁਹਰਾਈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਥੇ ਗਿਆ ਸੀ ਉਥੋਂ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ? ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਝੂਠਾ ਪਾਤਾਹ ਸੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸਿੱਖਾ, ਨਿਹਾਲ, ਨਿਹਾਲ । ਬਚਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਲੂੰ, ਲੂੰ ਖਿੜ ਗਿਆ । ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਯੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉਡੀ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਰਾਖੈ,
ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ ॥ (ਕਬਿੱਤ 111)

ਅਰਥ :- ਪਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਕੌਡੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਟੁਕੜਾ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਨੇ ਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਕੀ ਭੇਟਾ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇੰਜ ਦਸਦੀ ਹੈ :

ਹਉ ਮਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ ਅਰਪੀ ਸਭਿ ਦੇਸਾ॥
ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ ॥(ਅੰਗ 247)

ਅਰਥ :- ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਅਰਪਾਂ, ਤਨ ਅਰਪਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਅਰਪ ਦੇਵਾਂ । ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਅਰਪ ਦੇਵਾਂ ਉਸ ਮਿਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮੈਨੂੰ (ਮੇਰੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਵੇ (ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ)

ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਭੀ ਸਿਰ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਅਕਲ, ਬੁੱਧ, ਮੱਤ ਅਤੇ ਚੰਚਲਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਮ ਹਨ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ । ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਲੇ ਦੀ, ਗੁਰੂ ਫਿਰ ਬਾਂਹ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜੋਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਜੋਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਖਿੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਪਰਕਰਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਪਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹੁ ਕਰੇਹੁ ॥
ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇ ਕੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮਾਲੇਹੁ ॥
ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ਹੈ ਭਰਮੈ ਕੇ
ਛਉੜ ਕਟਿ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਏਹੁ ਲਾਏਹੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਚਿਤਿ ਰਖਹੁ ਸੰਜਮ ਸਚਾ ਨੇਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਐਥੈ ਸੁਖੈ ਅੰਦਰਿ ਰਖਸੀ ਆਗੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਕੇਲ ਕਰੇਹੁ ॥

(ਅਗ 554)

ਅਰਥ :- ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਹਿਬ (ਪਰਮੇਰ) ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਭਾਵ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਥਵਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਸੁਣਨੀ ਹੈ (ਹੋਰ ਸੰਸਾਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ) ਭਰਮ ਦਾ ਪੜਦਾ ਮਨ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਹਾਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ । ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ (ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ) ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਦਵਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ (ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਕਰੋ ਇਹ ਸੱਚਾ ਸੰਜਮ ਅਤੇ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਲੀ) ਪਿਆਰ ਹੈ । (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਦੀ ਚੌਥੀ ਜੋਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਰ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਭੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੀਆਂ ੀਆਂ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੇਗਾ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪਟ ਉਪਦੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਈ ਬੰਦੇ ਸੰਸਾਰੀ ਗੱਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਰਦੇ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਲਕਿ ਕਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਉੱਖੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ :

ਹਰਿ ਜਸ ਸੁਨਤੇ ਜੋ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿ ।
ਕਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਵਹਿ ।

(ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ, ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਚੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਮਾਈਕ ਰਾਹੀਂ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਥਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਨਿਜੀ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸਪਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ ਮਨ ਸਟੇਜ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਥਾ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਮਨ ਨਿਜੀ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥ (ਅੰਗ 295)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨਾ ਸੰਲ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ਹੀ ਨਿਜੀ ਪਾਠ । ਨਿਜੀ ਪਾਠ ਤਾਂ ਘਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਸੁਣਨਾ ਹੀ ਸੰਲ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਥਾ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਅੰਸਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਵਿਚੋਂ ਉਠਣਾ ਅੰਸਰ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਹੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਉਠਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ । ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਬਦ ਭੋਗ ਨ ਨਿਵਾਵੈ ਸੀਸ ।
ਤਾਂ ਕੋ ਮਿਲੈ ਨਾ ਪਰਮ ਜਗਦੀ ।

(ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ੂਖਮ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਾਸ ਪ੍ਰਵਾਹ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦਰਨਾਰਥੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਜਿਨੀ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਿਆਦਾ ੂਖਮ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣਦੇ ਹਾਂ । ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ੂਖਮ ਤਰੰਗਾਂ ਸਦਕਾ ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਰਧਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਪਸੀ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਕਾਂੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਇਹ ਤਰੰਗਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਨਾਲ, ਪਰਮੇਰੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਅਸਲ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਲਟਾ ਆ ਕੇ ਵਿਕਾਰ ਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਬੈਰ ਨਿਰਾ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਹੈ ।

❖❖❖

ਸਿੱਖ, ਸਿਘ ਅਤੇ ਾਲਸਾ

ਇੱਟਾਂ, ਰੋੜੇ ਸੀਮਿੰਟ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕੋਈ ਇਮਾਰਤ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਲ ਸਿਨੇਮਾ ਤੇ ਮੈ-ਖਾਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਾ ਮਨੁੱਖ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦਾ ਨਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਂਕ ਬਣੇਗਾ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਬਣੇਗਾ।

ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨਕਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਨੀਂਹ ਭਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਜਦ ਬਿਲਡਿੰਗ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦਾ ਅਮਰ ਵਿਲਾ, ਕਰਤਾਰ ਕਾਟੇਜ ਆਦਿ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਹੱਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਰੱਖੀ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹੱਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਵਾਰਿਆ ਅਤੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਮਹੱਲ ਅੰਤਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਿੰਗਾਰਿਆ ਅਤੇ ਾਲਸਾਈ ਰਹਿਤ ਦੀ ਵਾੜ ਕਰ ਕੇ ਨਾਉਂ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਰੱਖਿਆ।

ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਲਾਈ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੇਸਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸੀ। ਈਰਾਨ ਵਾਸੀ ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ ਨੇ ਦੇ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰ ਕੇ, ਇੱਥੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਦਬਿਸਤਾਨੇ ਮਾਹਬ ਲਿਖੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਲਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਦੇ ਪਰਤ ਕੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਨ ਕੋ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਕਬੂਲਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 1710 ਵਿਚ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸੀ :

ਨਾਨਕ ਪਸਤਾਂ ਰਾ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਬਯਾਬੰਦ, ਬ ਕਤਲ ਰਸਾਨੰਦ।

ਭਾਵ : ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਭੀ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਦਿਖਣ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਨਾਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖੀ ਮਹੱਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਸਭ ਦਾ ਬੀਜ ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਪਰਮੇਰ ਜੋ ਆਦਿ ਸਚੁ

ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥1॥ ਧਿਆਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ। ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ **ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ** ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਆਪਣੀ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਰਚੀ। ਬਦ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ।

ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਜਪੁ ਜੀ ਦਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਅਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤ ਤੋਰੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ **38**ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦੱਸਿਆ :

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਭੇਖੁ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ।
ਪਹਿਰਿ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠਿ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ।
....
ਗਿਆਨ ਗੋਸਟਿ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦਿ ਸਬਦਿ ਉਠੇ ਧੁਨਕਾਰਾ।
ਸੋਦਰੁ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ।

ਨਾਨਕ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਜੋਤ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਕੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਿਭਾਹੁੰਦਿਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬਉਲੀ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਗਤੀ ਇਨਾਨ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦੀ ਰੀਤ ਨਾਲ ਊਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਪਾੜਾ ਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਦੇ ਅਤੇ ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ :

ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ੍॥
ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ੍॥
ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨਿ੍॥ (ਅੰਗ ੭੭)

ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਦੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਜੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਸਤਰੀਆਂ ਭੀ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹੋ ਮਸੰਦ ਅਖਵਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ, ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਮਹੂਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਪਾਰਿਕ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ 52 ਕਿੱਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵਸਾਏ। ਇਥੇ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਣਾ ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਹਿਰ ਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਮੀਨ ਸੱਤ ਸੌ ਅਕਬਰੀ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਿਰ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਵਾਈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕੀਤੀ। ਤਰਨਤਾਰਨ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜ਼ਿ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ) ਹਿਰ ਵਸਾਏ। ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿਚ ਕੋੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਕਾਲ ਪੈਣ ਤੇ ਆਪ ਲੰਗਰ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਅੰਤ ਸਤ ਧਰਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਲਾਸਾਨੀ ਹੀਦੀ ਪਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰਨ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਰੂ ਕੀਤਾ। ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ 52 ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਰਿਹਾ ਕਰਾ ਕੇ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਕਹਾਏ। ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਚਲਾਇਆ, ਸਤਰਧਾਰੀ ਜੋਧੇ ਬਣਾ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਦੇਸ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਦੇੀ, ਾਲਮ ਹਾਕਮ ਅਜਿੱਤ ਨਹੀਂ, ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਲੜਿਆਂ ਜਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਾਝੇ, ਮਾਲਵੇ, ਕਮੀਰ, ਬਾਂਗਰ, ਪੀਲੀ ਭੀਤ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇ) ਤੱਕ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਪਦ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋ ਏ, ਨਿੱਜੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ :

ਜਿਨ ਮਨ ਬਾਣੀ ਅਦਬ ਦਾ ਧਾਰਾ।
ਸੋ ਨਹ ਕਹੀਅਤ ਸਿਖ ਹਮਾਰਾ। ***(ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾ)***

ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਇਕ ਅੱਖਰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਔਰੰਗੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਾਹੀ ਜਲਾਲ ਤੋਂ ਝੇਪ ਖਾ ਕੇ

ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮਿ੍ਆਰ॥ (ਅੰਗ **466**)

ਮਿਟੀ ਬੇਈਮਾਨ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਅਗੰਮੀ ਬ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਮਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੁਅਲਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੂੰਗੇ ਛੱਜੂ ਝੀਵਰ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਵਾ ਕੇ

ਹੰਕਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਲਾਲ ਚੰਦ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋੜਿਆ, ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਕੇ ਕੋੜ੍ਹੀ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹਰਿਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਵਾਂਗ ਨਿਰਭੈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ :

ਨਾਹਿ ਮੁਗਲ ਕੋ ਦਰਨ ਦੈ ਹੈਂ।

ਤੇ, ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਔਰੰਗੇਬ ਮਿਲੇ ਬੈਰ ਪਰਲੋਕ ਪਯਾਨੇ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਬਣ ਗਏ।

ਅਮਨ, ੰਤੀ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਜੋ ਗੁਣ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ, ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਜੋ ਉਪਦੇ ਆਪ ਦਿੱਤਾ :

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥
ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ॥
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ ਨਾਹਿ ਮਾਨੁ ਅਪਮਾਨਾ॥੧॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਿਨ ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ॥੨॥
ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ॥
ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ॥੨॥

(ਅਗ **633**)

ਇਸ ਆਪਣੇ ਤੇ ਘਟਾ ਕੇ ਗੁਰਉਪਦੇ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਪਦੇ :

ਸਭ ਕੋ ਨਿਵੈ ਆਪ ਕਉ ਪਰ ਕਉ ਨਿਵੈ ਨ ਕੋਇ॥
ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ ਤੋਲੀਐ ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ ਹੋਇ॥ ਵਾਰ ਆਸਾ (ਅਗ **470**)

ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਸਭ ਕੋਈ ਰੀਬੀ ਅਤੇ ਹਲੀਮੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿੰਵਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਕੜੀ ਦਾ ਭਾਰੂ ਪਲੜਾ ਨਿੰਵਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਉਹ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਨਿਵ ਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਾਏ ਧਰਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਾਸਾਨੀ ਹੀਦੀ ਪਾਈ, ਜਿਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮ ਸੰਸਥਾ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚਲਾਈ ਸਿੱਖੀ ਲਹਿਰ ਅੰਤਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਕੁਝ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵੀਂ ਘਾੜਤ ਕਰਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਨਾਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਪੰਚਮ

ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਕੇ ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਇਆ। ਊਚ-ਨੀਚ, ਰੰਗ-ਭੇਦ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਤਮ ਕਰਕੇ **ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ** ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਨਿੱਤਨੇਮ, ਇਕੋ ਰਹਿਤ ਬ ਕੇ ਸਭ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ।

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਾਹੀ ਦਾ ਉਪਦੇ :

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ॥ ਅੰਗ ੧੧੦੨
ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ॥ (ਅਗ **579**)

, ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਦਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਇਆ। ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ, ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਦਾ ਲਈ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਵਡਿਆਉਣ ਲਈ ਆਪ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਪਾਤਾਹੀ, ੱਲਸੇ ਬ ਕੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਕੂਚ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਲਾਈ ਚਰਣ ਪਹੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਾਹੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਤਮ ਕਰਕੇ ਸਭ ਸਿੱਧੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਚਰਣ ਪਹੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ :

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰਿ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਇਆ।
ਚਰਨ ਧੋਇ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਸਿਖਾਂ ਪੀਲਾਇਆ।

(ਵਾਰ 1/23)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੭ ਤੇ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ :

ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ : ਚਰਣਾ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਚਰਣੋਦਕ, ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਥਵਾ ਧਰਮ ਉਪਦੇਟਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾ ਦਾ ਜਲ, ਉਹ ਜਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਹਨ, ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ : ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚਰਣਪਹੁਲ ਅਤੇ ਪਗਪਹੁਲ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਦ ਗੁਰੂ ਗੁਰਿਆਈ ਬ ਕੇ ਚਰਣ ਪਹੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਤਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ, ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ ਦੀ ਰੀਤ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰੀਤ ਤੋਰੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ੱਲਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ੱਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਜਿਸ ਸਿੱਖੀ ਮਹੱਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਬ ਕੇ ਇਸ ਮਹੱਲ ਦਾ **ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ** ਨਾਮ ਕਰਣ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪੀ ਵਿਧਾਨ, ਖੰਡੇ ਕਿਰਪਾਨ ਵਾਲਾ ਕੇਸਰੀ ਨਿਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਵਾਲੀ ਪਹਿਚਾਨ ਬ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਕੌਮੀਅਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ :

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ
ਕਰਿ ਪਰਗਟ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।। ਵਾਰ ਆਸਾ (ਅਗ 466)

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ,

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ।।
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹਉਂ ਕਰਉ ਨਿਵਾਸ।।
ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਈ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵ,
ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ, ਮੋ ਮੈਂ, ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਿਨ ਭੇਦ। (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਜਾਇ ਸਿੱਖੀ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਦਾਲ ਹੋਣ ਲਈ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਛਕਣਾ, ਪ੍ਰਵੇ ਦੁਆਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਾਹ ਦੀ ਬੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ, ਸਿੱਖੀ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ) ਸਿੰਘ ਹੈ, ਇਸ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਕਮਾ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਾਲਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਜਨ ਸਮੂਹ ਾਲਸਾ ਪੰਥੀ ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਹੈ।

ਾਲਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਾ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇੰਜ ਦੱਸੀ ਹੈ :

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ।।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ।।
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ।।
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ।।

ਇਹ ਪ੍ਰੀਭਾਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ (ਸਿੰਘ) ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਹਮੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਮੂ ਨਾਨਕ ਅਸਤ।।
ਹਮੂ ਰਤਨ ਜੌਹਰ ਹਮੂ ਮਾਣਕ ਅਸਤ।।

(ਜੋਤਿ ਬਿਗਾਸ ਭਾ. ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਅਰਥ : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਉਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਉਹੀ ਹਨ। ਉਹੀ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਉਹੀ ਰਤਨ ਹਨ।

ਪਰ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਹਤੁ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ, ਕਿਸੇ ਗਹਿਰੀ

ਸਾ ਅਧੀਨ, ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਟੇਟੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਾਂ ਹਠਧਰਮੀ ਅਧੀਨ, ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਜੇ ਾਲਸਾ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇੜਾਂ ਪਉਣ ਦੀ ਕੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਨ ਕਦੇ ਸੰਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਾਲਸਾ ਪੰਥੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹਿਕਾਵੇ ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ।

ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਛਕਣਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਦਸਮੇ ਜੀ ਦਾ ਨਾਦੀ ਪੁੱਤਰ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਾਲਸਾ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਦਸਮੇ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਰਖੇ ਕੇਸ ਪਹੁਲ ਬਿਨ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿੱਖ।
ਮੇਰਾ ਦਰਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੇ ਭਿਖ।।

੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ, ਜੋ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਹਾਇ।।

ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਕਾਬਲ ਗੁਰੂ ਰੱਖੇਗਾ। ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਅਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਖ਼ੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੰਜਾ ਤੋਂ ਲੈਹਣਾ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਇਹ ਅਸਾਡੀ ਮੋਹਰ ਹੈ। ਕਛ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਵਿਾਹ ਕਰਨਾ ਨਾਹੀ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਕੜਾ ਹੱਥ ਰੱਖਣਾ ਦੋਨੋਂ ਵਕਤ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੰਘੇ ਸਉ ਕਰਨੀ। ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਮਾਸ ਖਾਵੇ ਨਾਹੀ । ਤਮਾਕੂ ਨ ਵਰਤਣਾ। ਭਾਦਣੀ ਤਥਾ ਕੰਨਿਆ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇ ਮੇਲ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਮੀਣੀ ਮਸੰਦੀਏ ਰਾਮ ਰਾਈਏ ਕੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਬੈਸੋ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਨਾ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤ ਰਖਨੀ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਖ਼ੀ ਹੈ। (ਪਾਤਾਹੀ ੧੦ ਜੇਠ 26 ਸੰਮਤ 1756)

ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਭ ਲਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਾਸ ਵਰਗ ਲਈ। ਪਰ ਹੁਣ ਕੁਪ੍ਰਚਾਰ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੇਵਲ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੜਨ ਵਾਲੇੌਜੀ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਖੰਡਾ ਪਹੁਲ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਚਲਾਈ ਸੀ ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਸਹੀ ਨਿਰਣਾ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਹੀ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ :

ਦਾਗੇ ਹੋਹਿ ਸੁ ਰਨ ਮਹਿ ਜੂਝਹਿ
ਬਿਨੁ ਦਾਗੇ ਭਗਿ ਜਾਈ। (ਅੰਗ 970)

ਸੋ ਗੁਰੂ ਬ ਵਾਲਾ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਵਾਲਾ ਦਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਲੱਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਤੇ ਚਲਾਈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ

ਅਹੂਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਸਰੀਰਾਂ ਤੇ ਅਸਹਿ ਅਤੇ ਅਕਹਿ ਕਟ ਸਹਾਰਦੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਖੋਪਰੀਆਂ ਉਤਰਵਾਈਆਂ, ਖੱਲਾਂ ਲੁਹਾਈਆਂ, ਦੁੱਖ, ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਸਦੀ ਜਾਂ ਕਹੋ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੁਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਹੰਢਾ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਤਮ ਵਿਵਾਸ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਟੇਕ ਨਾਲ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਉਹ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਤੇ ਾਨਦਾਰ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਮੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦੋ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ੍ਰਮਾਨ ਹੈ :

ਜਿਨ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨੁ ਵਸੈ ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਉ ਫਕੀਰ॥

ਜਿਨ~ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਵਸਹਿ ਤੇ ਨਰ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ॥ (ਅੰਗ 1287)

ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਅਤੀ ਨਿਰਧਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾ ਰਾਜ, ਨ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਪਾਟੇ ਬਸਤਰ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੱਦਦਗਾਰ,, ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੂਰੇ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਕੰਗਾਲੀ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਉਂ ਉਲੀਕਿਆ ਹੈ ।

ਫਿਡਾ ਜੈਸਾ ਟਟੂਆ ਔ ਜੁਲੱੜ ਕਾ ਕਾਠੀ ਪਾਇ

ਰਸੜੀ ਲਗਾਮ ਅਤੇ ਰਸੜੀ ਰਕਾਬ ਜੂ

(ਮਧਰਾ ਜਿਹਾ ਟੱਟੂ ਜਿਸ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਇਰਾਕਾ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਉਪਰ ਜੁੱਲੜ ਦੀ ਕਾਠੀ ਹੈ। ਰੱਸੀ ਦੀ ਲਗਾਮ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਦੀ ਹੀ ਰਕਾਬ ਹੈ)

ਪਾਟਿਆ ਸਾ ਕਛੜੂ ਤੇ ਨੀਲੜਾ ਸਾ ਚਾਦਰੂ ਹੈ

ਡੁਚੂ ਜੈਸਾ ਪੱਗੜੂ ਬਣਾਇਆ ਸਿਰ ਤਾਜ ਜੂ।

(ਪਾਟਿਆ ਕਛਹਿਰਾ ਤੇੜ ਹੈ ਉਪਰ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਚਾਦਰ ਹੈ ਸਿਰ ਤੇ ਫਿਡੀ ਜਿਹੀ ਪੱਗ ਹੈ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਿਆ ਤਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ)

ਟੁਟਾ ਜੈਸਾ ਤੇਗੜੂ ਤੇ ਲੀਰੜੂ ਮਿਆਨ ਜਾਂ ਕੋ

ਗੱਠ ਸੱਠ ਗਾਤਰਾ ਬਣਾਇਆ ਸਭ ਸਾਜ ਜੂ।

(ਟੁੱਟੀ ਜਿਹੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਮਿਆਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਲੀਰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਦਾ ਗਾਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸੱਠ ਗੰਢਾਂ ਹਨ)

ਨਾਮ ਤੌਂ ਅਕਾਲੜੂ ਸੋ ਫਿਰੈਂ ਬੁਰੇ ਹਾਲੜੂ ਸੋ

ਲੂਟ ਕੂਟ ਖਾਵਣੇ ਕੋ ਡਾਢੋ ਉਸਤਾਜ ਜੂ।

(ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਕਾਲੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲ ਮੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਵੈਰੀ ਲੁੱਟਣ, ਕੁੱਟਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਤੇ ਹੈ।)

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੈਰਾਨ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੰਦੇ ਹਾਲ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਏਇਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਅਹਿਮਦ ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀਆਂ ਨਲੀਆਂ ਕਢਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਿੰਘ ਗੱਜ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਬਿੱਲਾ (ਅਬਦਾਲੀ) ਜਾਣ ਨਾ ਪਾਏ

ਅਤੇ ਉਹ ਡਰਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਈ-ਕਈ ਕੋਹ ਦੂਰ ਆਪਣਾ ਕੈਂਪ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਾਤਾਹ ਦੀਆਂ ਬੇਮਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਬਾਦਾਹ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਸੋ ਨਕਲੀਆਂ ਬੁਲਵਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨਕਲ ਲਾਉਣ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਏ ਫਿਰ ਾਹੀ ਜਲਾਲ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਇਕਨਾ ਨੇ ਤੁਰਕੀ ਲਿਬਾਸ ਪਾ ਕੇ ਾਹੀ ਲਕਰ ਬਣਿਆ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਲਾ ਵੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਨਕਲਾਂ ਲਾਉਣੀਆਂ੍ਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਨਕਾ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਾਲਸਾ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ।

ਮਿਲ ਬਹੁ ਭਾਂਡਨ ਰਚੀਆਂ ਨਕਲਾਂ। ਲਗੇ ਸਜਣ ਤਬ ਸਿੰਘਨ ਕਲਾਂ।

ਛੁਟੇ ਦੁਮਾਲੇ ਯਾ ਬਿਧਿ ਝੂਲੇ। ਮਨੋ ਲੰਗੂਰ ਸੁ ਕੇਹਰ ਤੂਲੈਂ।

ਕਮਰ ਕਛਹਿਰੇ ਪਹਰੇ ਪਾਟੇ। ਲਟਕਤ ਮਾਨੋ ਸੁ ਕੇਹਰ ਸਾਂਟੇ।

ਭੂਰੇ ਚਾਦਰ ਫਾਟੇ ਬਸਤਰ। ਟੂਟੇ ਫੂਟੇ ਜਰਖਲ ਸਤਰ।

ਸਿਰ ਪਰ ਚੱਕ੍ਰ ਖੰਡੇ ਤੋੜੇ। ਸਜੇ, ਨ ਔਰੈਂ ਸਤ੍ਰ ਥੋੜ੍ਹੇ।

ਜੇਤਕ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੋਲੇ। ਸਭੀ ਸੁਨਾਏ ਕਰਤ ਠਠੋਲੇ।

ਕਹਿ ਹੈਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀਏ ਮਾਇ। ਤੇਰੇ ਸਿੰਘ ਜਮਾਈ ਆਇ।

ਸੁਣ ਤੂ ਹੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਭੈਣੇ। ਤੇਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਗਹਿਣੇ ਲੈਣੇ।

ਸੁਣ ਨੀ ਸੱਯਦਾਣੀ ਮੁਗਲਾਣੀ। ਤੈਥੋਂ ਚੱਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਪਿਹਾਣੀ

ਭਾਬੀ ੇਖਿਆਣੀ ਪਠਾਣੀ। ਤੁਮਨੈ ਘੋੜਿਆਂ ਲੀਦ ਹਟਾਣੀ।

ਤੁਮ ਸੋ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਪਢੈਂ ਹੈਂ। ਪਹਿਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੂਰ ਛਕੈ ਹੈਂ।

ਨੀ ਹਮ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ। ਜਿਸ ਕੀ ਸਭ ਤੇ ਰੀਤ ਨਿਰਾਲੀ।

ਤੋੜੈ ਸਤਰ ਕੁਫਰ ਕੇ ਜੰਦੇ। ਰਖੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦੇ।

ਹਮ ਅਬ ਦਿਲੀ ਤਖਤ ਸੰਭਾਲੈਂ। ਤੁਮਕੋ ਖੁਲੀ ਮੌਜ ਦਿਖਾਲੈਂ।

ਹਮਰਾ ਨਿਹਕਲੰਕ ਹੈ ਪੰਥਾ। ਮਾਨੈ ਰਾ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਸੰਥਾ।

ਹਿੰਦੂ ਅੰਧੇ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣੇ। ਹਮ ਅਲਗਾਨ ਦੁਹੂੰ ਤੇ ਸਿਆਣੇ।

ਦੇਗ ਤਿਆਰ ਕਰਿ ਕਰੈਂ ਆਵੈ। ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰਨ ਸੋ ਲਾਜੈ।

ਚਲੋ ਮੈਦਾਨੀ ਕਾਬੇ ਹੁਈਏ। ਰਸਦ ਕਾਇਆ ਕੋ ਦੈ ਆਈਏ।

ਛਿੱਤਰ ਪੌਲਾ ਮੁਲਾਂ ਤਾਈਂ। ਟਾਂਕ ਬੇਗਮਾਂ ਕਰੋ ਸਬਾਈ।

ਜੂਤੇ ਝਾੜ ਤਲੇ ਫੜਕਾਵੈ। ਕਹੈਂ ਪਠਾਨਣ ਮੂੰਡ ਭਿੜਾਵੈ।

ਪਾਦ ਮਾਰ ਵਡ ਬਦ ਸੁਣਾਵਾ। ਮਾਰਯੋ ਮੁਲ ਸੁ ਭੈਣ ਯਹਾਵਾ

ਰੁਪੇ ਭੰਨ ਕਹੈਂ ਸਿਰ ਮੁਲੇ। ਪੋਸਤ ਡੋਂਡ ਮਲਹੈਂ ਚੁਗਲੈਂ।

ਭਾਖੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਨੇ। ਲੇਹ ਪਾਤਿਾਹੀ ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ।

ਨਕਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਸਦਿਆਂ ਢਿੱਡ ਪੀੜਾਂ ਪਈਆਂ ਪਰ ਸੂਝਵਾਨ ਹਾਕਮ ਦਲ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਮੁਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਕਿੰਨੇ ਅੱਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਾਨਦਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਅੱਜ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣੇ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਲੰਗੂਰਾਂ ਵਰਗੀ ਕਲ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਸਿਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਅੱਜ ਦੇ ਅਕਾਲੀ (ਪਾਰਟੀ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿਰ ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਔਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ । ਜੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਜੋ ਵਿਚ ਨਾਅਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰੀਏ :

ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ ।

ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਭੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ :

ਖਵਾਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੈਂਗੇ ਬਚੇ ਰਨ ਜੋ ਹੋਇ ।

❖❖❖

ਅਸੀਂ ਅਖਡ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨ ਆਏ॥ (ਅਗ **67**)

ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੂੜੀ ਵਾਦੀਆਂ, ਭਰਮ, ਵਹਿਮ ਤੇ ਅਧ ਿਵਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮੇਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸੰਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਧੁਰ ਕੀ ਆਈ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਿਆ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ :

ਸੋਦਰੁ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ **1/38**)

ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਘੋਰ ਸੰਕਟਮਈ ਸਮੇਂ ਭੀ ਇਸ ਰੀਤ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ । ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਾਲਸੇ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਤੇ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਤੋਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਅਗੰਮੀ ਖੇੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਰੀਤ ਾਲਸੇ ਵਿਚ ਬਣ ਗਈ ।

ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਦਰ ਜਦ ਫਿਰ ਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲ ਬਾਲੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਪਰਾਇਣ ਹੋਏ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਧਾਰੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਗਿ ਰਹਾਉ । ਤਾਂ ਫਿਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਕੇ ਅਖਡ ਪਾਠ ਦੀ ਰੀਤ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ, ਅਖਡ ਪਾਠ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿਖ ਜੋ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਬਾਕੀ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਕੁਛ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਫਸ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਾਠੀ ਸਿਘਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਫਿਰ ਭੀ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ, ਪਾਠੀਆਂ ਤੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਚਾਉ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ।

ਪਾਠੀ ਸੱਜਣ ਭੀ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਸੀਂ ਇਨਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਹਾਰ ਹੁੰਦੇ, ਅਰਦਾਸੀਆ ਸਿਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ੍ਧ ਤੇ ਸਪੱਟ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ । ਨਾ ਤਾਂ ਪਾਠੀ ਸਿਘ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਕੀਮਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ, ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥੁੜ੍ਹ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਸਬਰ ਸੰਤੋ (ਸੰਤੋਖ) ਤੇ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਅੱਛਾ ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਹੁਣ ਹਰ ਚੀ ਬਦਲ ਗਈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਇਕ ਰੁਗਾਰ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਈਡ ਬਿਨਸ ਹੈ । ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨ ਕਰਨੀ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਪਾਠ ਕਰਨਾ । ਜਦ ਮਨੋਰਥ ਪੈਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਰਮ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ।

ਜਦ ਦਿਨ ਭਰ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗਾਹਕ ਭੁਗਤਾਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਰ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਚੁਟਕੀ ਪਾਠ ਤੇ ਥੱਬਾ ਪਾਠ ਦੀ ਨੌਬਤ ਆਉਣੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਉਕਾਈਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਧਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭੇਟਾ ਰਹਿਤ ਭੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਤੋਂ ਸੰਥਿਆ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ, ਅਰਧ ਵਿਰਾਮ ਤੇ ਵਿਰਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸਹੀ ਨਾ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਊਣਤਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਲਈ ਬੇ-ਰਸੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ । ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਅਖਡਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਹੀ ਧਾਰਨੀ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅਤ ਤੱਕ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਠ ਕੀਤਿਆਂ ਕਿਤੇ ਭੀ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਪਾਠ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ੍ਰਮਾਨ ਹੈ ।

(1) **ਸੁਣਤੇ ਪੁਨੀਤ ਕਹਤੇ ਪਵਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥**
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗੇ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥
(ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ, ਅਗ 922)

(2) **ਕਹਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੁਣਤੇ ਸਭਿ ਧੰਨੁ**
ਲਿਖਤੀ ਕੁਲੁ ਤਾਰਿਆ ਜੀਉ ॥ (ਅਗ 91)

(3) **ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ ॥ (ਅਗ 1219)**

(4) **ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਕੋ ਸੁਣੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥**
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੰਸਾ ਨਹੀ ਅੰਤਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਇ ॥ (ਅਗ 335)

(5) **ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਸਚੇ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਏ ਚੂਕੇ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥**
ਕਹਤ ਸੁਣਤ ਸਭੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨਤ ਪਾਹਿ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ਅਗ 798)

(6) **ਜੋ ਜੋ ਕਥੈ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਤਾ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਸੁ ॥**
ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪਾਵੈ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ ॥ (ਅਗ 1300)

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਚ ਤੰਤਰ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਣੀ ਠੀਕ ਰਹੇਗੀ । ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਪਡਤ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਗੋਂ ਬਘਿਆੜ ਮਿਲ ਪਿਆ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਕਿਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਾ ਸੀ । ਪਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਡਤ ਜੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕੇ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਉਪਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇ ਦਿਓ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋਵੇ ।

ਪਡਤ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋ ਕੀਤੀ ਪਰ ਜਦ ਬਘਿਆੜ ਦੀ ਦਿ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਲੱਗਾ ਉਪਦੇ ਦੇਣ ਕਿ ਭਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਰਮ ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਦੁਖਾਓ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਹਿੰਸਾ ਲਿਆਓ ।

ਜਦ ਕਾੑੀ ਸਮਾਂ ਉਪਦੇ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਬਘਿਆੜ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਪਡਤ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕਥਾ ਹੋਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ । ਜਲਦੀ ਭੋਗ ਪਾਓ । ਜਦ ਪਡਤ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰਾ ਕਿਾਰ ਆ ਗਿਆ । ਪਡਤ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਪਦੇ ਦਿਓ ਜੇ ਮਨਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਰਾਬ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਅੱਗੋਂ ਬਘਿਆੜ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੋ ਮਨਣਾ ਨਾ ਮਨਣਾ ਸਾਡੀ ਮਰੀ ਹੈ ।

ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਘਰ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇ ਦਿਓ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰੋ । ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੁਣ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕ ਝੜੀ (ਅਖਡ ਪਾਠ) ਉਪਦੇ ਦੀ ਲਗਾ ਦਿਓ । ਜਦ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਪਜ ਪੌੜੀਆਂ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਾਦ ਦਾ ਗੱਫਾ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਅੱਛਾ ਮਹਾਰਾਜ ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਉਪਦੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਦਫਤਰ, ਜਾਂ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਾਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸਮਾਨ ਲਿਆਉਣ । ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜੋ ਆਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਾਦ ਦੇ ਦੇਣਾ । ਅਗਰਬੱਤੀ ਲਗਾਈ ਰੱਖੀਂ ਤੇ ਆਿਲ ਰੱਖੀਂ ਘੀ ਦੀ ਜੋਤ ਕਿਤੇ ਬੁਝ ਨਾ ਜਾਏ ਤੇ ਜਦ ਪਾਠੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਬਦਲਣੀ ਹੋਵੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਠਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਦੇਵੀਂ ।

ਦਿਨ ਬਾਰ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਾਮ ਨੂੰ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਰਿਤੇਦਾਰ ਬੁਲਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਓ ਭਗਤ ਪਰਾਦੇ ਦਾ ਤੇ ਸੌਣ ਦੇ ਇੰਤਾਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਰੱਜ

ਕੇ ਪਰਾਦਾ ਛਕਿਆ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਪਾਠ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਜਦ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ ਤਾਂ ਪਾਠੀ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋ ਭਾਈਆਂ ਦਾ ਕਿ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਪਾਠੀ ਸੌਂ ਨਾ ਜਾਏ ਅਗਰਬੱਤੀ ਜਲਦੀ ਰਹੇ ਜੋਤ ਬਲਦੀ ਰਹੇ ਇਤਿ ਆਦਿਕ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਦੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਤ ਵਿਚ ਐਸਾ ਭੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠੀ ਸਿਘ ਹੀ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਆ ਕੇ ਨੌਵੇਂ ਮਹਲੇ ਦੇ ਸਲੋਕ ਸੁਣ ਲਵੋ ।

ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ, ਦੇ ਵਰਤਾਈ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਗਈ ਨਹੀਂ (ਬਘਿਆੜ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਾਂਗ) ਉਹੀ ਲੱਚਰ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ_ਰੂ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਵਿਸਕੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ, ਬਹਿਰਿਆਂ ਨੇ ਟੇਬਲ ਤੇ ਖਾਣਾ ਸਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਲੰਗਰ ਛਕ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ ।

ਫਿਰ ਵਿਹਲੇ ਵੇਲੇ ਅਖਡ ਪਾਠ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰੀ, ਸਾਡੇ ਜੀ ! ਪਾਠ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇੰਨਾਂ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਐਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਜਾਂ ਮਤਰੀ ਭੋਗ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਅਖਡ-ਪਾਠ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਤੇ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਂ ਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖਡ-ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕੈਸੇ ਹੋਣ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਨਾਭਾ ਪਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਹੀਰਾ ਸਿਘ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵੇਲੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਐਸਾ ਭੀ ਕੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਅਖਡਪਾਠ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਵਾਸ ਨਾ ਆਇਆ । ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਸੁਣੂੰ ਕੌਣ ? ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਮੈਂ, ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਦਿਨ ਤੇ ਇਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉੱਠੇ ਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ । ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ 1●1 ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਹਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਾਠ ਦੀ ਭੇਟਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਬਾਣੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ, ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿਘ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਭੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੁਣੀ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਦੇਣਾ । ਇਸ ਲਈ ਪਾਠ ਦੀ ਭੇਟਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ।

ਜਦ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਣਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਜਾਣ ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਸਜਾਈ ਗਈ ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੋਢਾ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਪਾਲਕੀ ਹੀਰਾ ਮਹਿਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਤੱਕ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ । ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੋ ਐਸੀ ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ_ਿਆਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਮਨਮਤੀਏ ਬੜੇ ਰੋ ਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਖਡ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਇਕ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਜਿੰਨਾਂ ਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਇ ਕਿ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ।

ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਇਕ ਘੋੜਾ, ਸਜਾ-ਂਗਾਰ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਘੋੜਾ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਲਾਕੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ । ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਉਸ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਕੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਘੋੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੈਨਿਕ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਦੇ ਵਾਪਸ ਦੇਸ ਪਰਤਣ ਤੇ_ੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਲੀ ਜੱਗ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ।

ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਨਾਉਂ ਹੀ ਤਾਂ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਅਸ੍ਵ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਮੇਧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਾਰਨਾ । ਅਸ੍ਵਮੇਧ-ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਲੀ ਦੇਣੀ । ਐਸਾ ਹੀ ਜੱਗ ਸ੍ਰੀ

ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ, ਲਵ-ਕੁ ਨੇ ਘੋੜਾ ਫੜ੍ਹ ਲਿਆ, ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਨੂੰਮਾਨ ਸਮੇਤ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਬੇਹੋ ਹੋ ਗਏ ।

ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਜੱਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਹਉਮੈਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹਰ ਬਦ ਹਉਮੈਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਿਸ ਅਖਡਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਅਸੂਮੇਧ ਜੱਗ ਦਾ ਫਲ ਹਉਮੈਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੂਰਖ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਖਡਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੋਤਰੀਆਂ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉੱਨ੍ਹੀਂ ਹੀ ਦੁਰਦਾ ਕੌਮ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਈਰਖਾ, ਦ੍ਵੈਖ, ਹਉਮੈਂ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਵਰਗੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕੌਮ ਵਿਚ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਬਾਣੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਪਦੇਕ ਹੈ, ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਪਖਡਾਂ, ਅਧ-ਵਿਵਾਸੀ ਰੀਤਾਂ ਦੀ ਖਡਕ ਹੈ, ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਲਬਰੇ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੇਧ ਲਈ ਇਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਵੀਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ :-

(1) **ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ**
ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥ (ਅਗ 67)

(2) **ਬਾਣੀ ਬਿਰਲਉ ਬੀਚਾਰਸੀ ਜੋ ਕੋ ਗੁਰਮਖਿ ਹੋਇ ॥**
ਇਹ ਬਾਣੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਕੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇ ॥ ਅਗ 935 ॥

(3) **ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥**
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
ਅਗ 982 ॥

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵਹ ਭਾਈ ॥ ਓਹ ਸਫਲ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਅਗ 628 ॥

ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਣੀ, ਭਾਈਆਂ, ਪਾਠੀਆਂ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਿਆਂ ਲਈ ਰਚੀ ਸੀ? ਜਾਂ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਲਈ ? ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ? ਜਾਂ ਫਿਰ, ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪੇਟ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ?

ਜੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠੀਆਂ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਪਾਠ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੁਆਰ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇ ਹੈ :

ਪੇਖੇ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸਨਹਾਰੇ ॥
ਜਿਹ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੇ ॥ (ਅਗ **1299**)

ਅਰਥਾਤ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਥਾਲ ਪ੍ਰੋਸ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪੇਟ ਨਹੀਂ ਭਰ ਸਕਦਾ । ਕੇਵਲ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖਡਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਰੁਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠੀ ਭੀ ਾਲੀ ਹੱਥ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਾਣੀਆ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਘੀ ਮੁੱਲ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਜੋ ਘੀ ਖਾ ਕੇ ਕਸਰਤ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਪਹਿਲਵਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਠੀ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਜੀਵਨ ਸੇਧ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ੀਆਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ :

ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ॥ ਅਗ **465** ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇ ਹੈ :

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਊਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਮਾਨੀ ॥ ਅਗ **669** ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਅਖਡਪਾਠ ਸਮੇਂ ਕੁੰਭ ਦਾ ਘੜਾ, ਨਾਰੀਅਲ, ਲਾਲ ਕਪੜਾ, ਮੌਲੀ ਅਤੇ ਜੋਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਭੀ ਰੂਰੀ ਹੈ । ਾਲਸਾ ਪਥ ਜਦ ਅਤਿ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ । ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੂਬ ਕੀਤੀ ਪਰ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਨਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੇ-ਭੂਾ (ਭਗਵੇਂ ਕਪੜੇ, ਧੋਤੀ ਜਾਂ ਲੰਗੋਟੀ ਆਦਿ) ਹਿੰਦੂ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲੀ ਅਪਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਕਈ ਕੁ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤਾਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ (ਟੱਲ ਖੜਕਾਣਾ ਸੰਖ ਪੂਰਨਾ ਆਦਿ) । ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋਤਾਂ ਜਗਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਦੇਵੀ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲਾਲ ਕਪੜਾ, ਜਲ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਹਵਨ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮੱਗਰੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾਉਣੀ (ਮਾਡੀਫਾਈਡ ਤਰੀਕੇ ਚ ਅਗਰਬੱਤੀ) ਰੂ ਹੋ ਗਈ । **ਇਸੇ ਲਈ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ, ਪਥ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।**

ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਜੋ ਮਮ ਸਾਥ ਚਾਹਿ ਕਰਿ ਬਾਤ, ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੜ੍ਹੈ ਵੀਚਾਰੈ ਸਾਥਿ ॥

ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸੰਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ੍ਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ?

(1) ਉਹ ਸਾਰੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਸੇਧ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਕੇਵਲ ਅਖਡਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ।ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰਿਆਂ ਅਦਰ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ 31 ਜਾਂ 51 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅਖਡਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

(2) ੍ਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਦਰ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਭਾਵੇਂ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ।

(3) ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠੀ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ।

(4) ਉਹ ਸਾਰੇ ਵੀਚਾਰਹੀਨ ਪਾਠੀ ਸਿਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਪਜੀਵਕਾਂ ਲਈ ਕਿੱਤਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਸੁਝਾਅ

(1) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਨਿਰੋਲ ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਵਾਲੇ੍ਧ ਤੇ ਸਪੱਟ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਪਾਠੀ ਸਿਘ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ।

(2) ਜਦੋਂ ਭੀ ਪਾਠੀ ਸਿਘ ਪਾਠ ਦੀ ਡਿਊਟੀ (ਰੌਂ) ਤੇ ਬੈਠੇ, ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਲਈ ਇਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਹੁਰੀਆ ਸਜਾ ਕੇ ਪਾਠ ਤੇ ਬੈਠੋ ।

(3) ਜਦੋਂ ਭੀ ਕੋਈ ਅਖਡਪਾਠ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕੀ ਹੈ, ਸਹੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਅਖਡਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਮੁਆਂੀ ਮਗ ਲਈ ਜਾਵੇ ।

(4) ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠੀ ਸਿਘਾਂ ਲਈ ਭੋਜਨ ਹਲਕਾ ਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ । ਪਾਠੀ ਸਿਘਾਂ ਦਾ ਅਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਨਿਵੇਕਲਾ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ।

(5) ਅਖਡਪਾਠ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਸਮਾਗਮ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਸ ਮਤਵ ਲਈ ਕੇਵਲ ਆਸ-ਪੜੋਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

(6) ਵਿਆਹ ਾਦੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਹੰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖਡਪਾਠ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

(7) ਅਖਡਪਾਠ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਲਾਊਡਸਪੀਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਕਿ

ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

(8) ਘਰ ਵਾਲੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੇ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਗ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਚਾਰ ਪਜ ਰੂਰ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਚੌਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠੀ ਭੀ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਚੌਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਭੀ ਸੰਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

(9) ਹੁਣ ਜੋ ਨਵੀਂ ਰੀਤ ਬਹਿਰੇ ਲਿਆ ਕੇ ਟੇਬਲਾਂ ਉੱਪਰ ਖਾਣੇ ਦੀ ਚੱਲ ਪਈ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਵਿਆਹ, ਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਬੇਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸਹਿਜਪਾਠਾਂ ਜਾਂ ਅਖਡਪਾਠ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪਗਤ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੱਕ ਲਗਪਗ 240 ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਖਡਪਾਠ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕਿਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਮੀ੍ੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਹਿਜਪਾਠ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਕਿਰ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਪਥ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਂ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :-

ਮੈਂ ਬੱਚਾ ਗੁਰ ਪਥ ਦਾ ਇਕ ਬਿਨਉ ਕਰੇਂਦਾ ।
ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹੋ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਇਹ ਅਰ ਕਰੇਂਦਾ ।
ਮਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਗੱਲ ਜੋ ਪੱਲੇ ਮੇਰੇ ਪਾਵੋ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਆਪ ਧਾਰੋ ॥
ਇਕਠੇ ਸਭੇ ਹੋਇ ਕੇ ਕੋਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੋ ॥
ਬੇੜਾ ਸਿਖੀ ਵਾਲੜਾ ਚਾ ਪਾਰ ਲਗਾਵੋ ॥
ਮਨ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਆਵੋ ॥
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਨੂੰ ਅਰਪ ਕੇ ਪਥ ਸੇਵ ਕਮਾਵੋ ।
ਸਿਖੀ ਪੱਕੀ ਧਾਰ ਕੇ ਮਨੋ ਗੁਰ ਕਹਿਣਾ ।
ਅੱਗੇ ਨਸਲਾਂ ਆਉਣ ਜੋ ਕੋਈ ਦੇਇ ਨ ਮਿਹਣਾ ॥

❖❖❖

ਦਰਨ ਇਨਾਨ

ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਇਨਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਬੈਣੀ (ਅਲਾਹਾਬਾਦ) ਵਰਗੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰੂਕੇਤਰ ਜਾਂ ਪੁਕਰ ਵਰਗੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸਭ ਪਾਪ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਿਵਾਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ੍ ਰਮਾਨ ਹੈ :

ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵਹਿ॥
ਜੈਸੇ ਮੇਂਡੁਕ ਤੈਸੇ ਓਇ ਨਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵਹਿ॥ (ਅੰਗ 494)
ਤਥਾ : ਪਾਣੀ ਚਿਤੁ ਨ ਧੋਪਈ ਮੁਖਿ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ॥ (ਅੰਗ 1240)
ਅਤੇ : ਪਾਪ ਕਰਹਿ ਪੰਚਾਂ ਕੇ ਬਸਿ ਰੇ ॥ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਕਹਹਿ ਸਭਿ ਉਤਰੇ॥
ਬਹੁਰਿ ਕਮਾਵਹਿ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ ॥ ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਾਂਧਿ ਖਰੇ ਕਾਲੰਕ॥
(ਅੰਗ 1348)

ਭਾਵ ਇਨਸਾਨ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ) ਦੇ ਵਸੀਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਵਾਸ ਨਾਲ ਕਿ ਤੀਰਥ ਇਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਪਾਪ ਉੱਤਰ ਜਾਣਗੇ। ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਬੇਰਮ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਡੁਬਕੀ ਹੋਰ ਲਗਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਲੰਕੀ ਮਨੁੱਖ ਜਮ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਵਿਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਘਨਾ ਦਾ ਨਾਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਵਸਤੂ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਰਸਰੀ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੋਨੋਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਤਰਕਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ

ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਵਿਆਪੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮਨਘੜਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਕੇ, ਬੀਬੀ ਰਜਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਕਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ੍ ਰਮਾਨ ਹੈ :

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ॥
ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ॥
ਵਸਦੀ ਸਘਨ ਅਪਾਰ ਅਨੂਪ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ॥
ਹਰਿਹਾਂ ਨਾਨਕ ਕਸਮਲ ਜਾਹਿ ਨਾਇਐ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ॥ (ਅਗ ੧੩੬੨)

ਇਸ ਬਦ ਤੋਂ ਸਪਟ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਸਾਏ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਉ ਚੱਕ ਰਾਮ ਦਾਸ ਪੁਰਾ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਬਣਨ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਵਾਰੇ ਹੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਇਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਸਮਲ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰੀ ਤਰੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਪਰ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਬਾਰੇ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਦ ਤੱਕ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਨਾਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਇਨਾਨ ਦੇ ਰਾ ਨਾ ਸਮਝੀਏ ਤਦ ਤੱਕ ਸਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਨਾਨ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਾਂ ਲ ਪਾਪ ਲਹਿ ਕੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਾਨਾਂ ਦਾ ਾਸ ਸਮਾਂ ਮਹੂਰਤ ਕੱਢ ਕੇ ਨਿਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਮਹੂਰਤ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਫਲਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਉਲੀਆਂ ਜਾਂ ਖੂਹ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਰਚਨ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਰਾ ਇਹ ਭੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਊਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਭਰਮ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਥਾਉਂ ਤੇ ਸੰਗਤੀ ਇਨਾਨ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਇਕ ਉੱਤਮ ਢੰਗ ਸੀ।

ਦੂਸਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਸੂਲ ਗੁਰਮਖਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਨਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਆਲਸ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਇਨਾਨ ਇਕ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾਂ ਲ ਗੁਰੂ ਸਾਬਿਹ ਨੇ੍ ਦ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨਾ
ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ॥ (ਅਗ ੬੧੧)

ਜਦ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਨਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਥੇ ਚੁੱਪ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਂ! ਇਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਕੀ ਜੈ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੋ ਦਾ ਅਵਾਾ ਆਮ ਸੁਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੋ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥
ਗੁਰਸਿਖੀ ਸੋ ਥਾਨੁ ਭਾਲਿਆ ਲੈ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਲਾਵਾ॥
ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੀ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਾ॥
ਜਿਨ~ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਿਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਵਾ॥ (ਅਗ 450)

ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰੱਖ ਕੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਕੇ, ਮਨ ਤਨ ਦੀ ਸੁਖ ਾਂਤੀ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰ ਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਤੇ ਸਰਸਰੀ ਨਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੀ ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਲੈਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਦੇ ਮਬੂਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਿਕ ਉਦੇ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਨਾਰੇ ਦੇਖੇ, ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਮਰਾ ਲੈ ਕੇ ਥਕੇਵਾਂ ਲਾਹਿਆ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਨਾਨ ਕੀਤਾ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਾਦ ਦੀ ਦੇ ਕਰਾਈ, ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਕੁਝ ਦੇਰ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ (ਮਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ) ਵਾਪਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆ ਕੇ ਨਾਤਾ ਕਰ ਕੇ ਹਿਰ ਦੇਖਣ ਚਲੇ ਗਏ, ਖਰੀਦੋ ਫਰੋਤ ਕੀਤੀ ਾਮ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖਿਆ, ਰਾਤ ਕੱਟੀ ਜਾਂ ਇਕੋ ਦੋ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਤਾਏ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ।

ਅਜਿਹੇ ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਲਈ ਹੀ ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵਹਿ ਵਾਲੇ ੁਰਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸੰਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਮਿਲਣ ਤੇ ਗੁਰਦਰਨਾਂ ਦੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਪਰਚਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦਰਬਾਰ ਹਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ, ਆਰਾਮ ਕਰ ਕੇ, ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਹੱਥੀਂ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣ, ਵਰਤਾਉਣ ਜਾਂ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸੰਗਤ

ਦੀ ਪੱਖੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੋ ਸੇਵਾ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਭੇਟਾ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਮਨ ਤਨ ਦੀਆਂ ਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰ ਿਆਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਾਣੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੀ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਾ॥ (ਅਗ 450)

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦਾਂ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮੌਲ ਉਡਾਉਂਦੇ, ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਸੱਜਣ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾ ਕੋਈ ਨਰਕ ਹੈ ਨਾ ਸਵਰਗ, ਨਾ ਜਮਦੂਤ ਨਾ ਧਰਮ ਰਾਜਾ। ਜੁੱਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਮਨੋ ਕਲਪਤਿ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅੰਧ-ਵਿਵਾਸੀ ਮਨਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਹਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਗੜ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਸਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੰਜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਘੜ ਕੇ ਫਿੱਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਆਇ, ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਰਜ, ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਹਾ ਕਿ :

ਫੇਰਿ ਦੀਆ ਦੇਹੁਰਾ ਨਾਮੇ ਕਉ ਪੰਡੀਅਨ ਕਉ ਪਿਛਵਾਰਲਾ॥
(ਅਗ 1292-1293)

ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਹੁਰੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੇਹੁਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਫਿਰ ਕੇ ਭਗਤ ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅੱਜ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਜੋੌਰ ਨਾਲ ਤੱਕੀਏ ਤਾਂ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਹਰ ਚੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕਸਵੱਟੀ ਸਾਇੰਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਚੀ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦੇ ਪਕੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਉਹ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਰਿਤਾ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜਿੰਨੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਵਾਰ ਦੇਵੇ ਉੱਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਉਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਖ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ :

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ॥
(ਅਗ 918) (ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ)

ਅਤੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਦਿਖਾਇਆ। ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ॥

ਪਿਆਰ ਇਕ ਵਰਵਲਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ

ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਡੂੰਘੇ ਕੌਣ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣੇ।

ਇਸ ਲਈ ਸੱਚੇ ਆਕਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਕਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਅਡੋਲ ਆਪਣੀਆਂ ਧੁੰਨ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੇ ਕਨ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਸਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਨੇਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲਈ ਇਹ ਲਿਪੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ? ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਇੰਸ ਨਾਲ ਕੀ ਤੁਅੱਲਕ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਰੋਬੋਟ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਜੋ ਕਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਵਰਤ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਅੱਜ ਭੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

1. ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਦੇ ਲਗਪਗ ਭਾਈ ਕਾਲ੍ਹਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਹੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਨਾਂ ਲਈ ਗਿਆ, ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿੱਤ, ਇਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਇੱਤ ਬਚਾਉਣ ਾਤਰ, ਕਤਲ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਹੋ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੈਦ ਦੇ ਅੀਰਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਮਹਾਂਰਾਟਰ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਅੰਬਾਲੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਅਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਵਰਗੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਭੀ ਅੰਬਾਲੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਰ ਸਿੰਘ ਟੱਕਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੁਦਰਤੀ ਉਸ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਟਰਪਤੀ ਇਕ ਅਪੀਲ ਸਾ ਮੁਆਂੀ ਲਈ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਅਪੀਲ ਅਜੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇਲ੍ਹ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਇਆ।

ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਅਪੀਲ ਮਨੂਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਆਰਡਰ ਆ ਗਏ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹਿਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾਓ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਕਿਥੇ ? ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਅੀਰ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਇਹ ਕੀ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਹੈ ਜਦ ਤੁਰ ਫਿਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਬਰੀ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ ਕੌਣ ਮੈ ਸਾਂਭੇਗਾ? ਕੌਣ ਰੋਟੀ ਦੇਵੇਗਾ? ਸੱਚੇ ਪਾਤਾਹ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੋਈ ਮਾਰਗ ਦੱਸੋ।

ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ ਰਾਤ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦਰਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘਬਰਾ ਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਇਨਾਨ ਕਰ, ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਆ ਗਏ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਕ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰੋ, ਮੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਓ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਇਕੋ ਡੁਬਕੀ ਲਗਾਈ ਕਿ ਕਾਇਆ ਕੰਚਨ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕਾਂੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਵਿਚ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਕਾਲ ਤਤ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਕਹਿ ਕੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡ ਪਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜਲੂਸ ਦੀ ਕਲ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਰਨ ਕਰਵਾਏ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕਾਂੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੌਦਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

2. ਸ੍ਰੀ ਵਾਸੂਦੇਵ ਭਾਰਦਵਾਜ ਗੁਜਰਾਤ ਪ੍ਰਦੇ ਦੇ ਸੂਰਤ ਹਿਰ ਵਿਚ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਗੁਜਰਾਤ ਮਿੱਤਰ ਅਬਾਰ ਦੇ ਵਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਲੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਵਿਸਕਾਨਸਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਬਈ ਅਮਰੀਕਾ ਕੌਂਸਲ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਵੀਾ ਅੰਸਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨਾਸਤਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਘੋਲ ਲਈ ਆਰੀ ਹੰਭਲੇ ਮਾਰ ਕੇ 12 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਸਪੈਲ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਰਾਹੀਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਡਾਕਟਰ ਕਾਂਤਾ ਖੱਤਰੀ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋੈਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਿਵਾਸ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਮਈ 2●●2 ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜ ਗਏ।

ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਅੱਠ ਕੈਸਟਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀਆਂ ਟੇਪ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਭੀ ਤਨੋ ਮਨੋ ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਅਰਦਾਸ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਚਾਨਕ ਹਿਲਜੁਲ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾ ਆ ਵਿਚ ਪਲਟਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਜਦ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟਰੈਚਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ 18 ਮਈ ਵਾਪਸ ਸੂਰਤ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ 25 ਮਈ ਦੁਬਾਰਾ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਕਾੀ ਸੰਲਤਾ ਦਿਖੀ। ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ 55 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਝੜ ਗਏ ਸਨ ਦੁਬਾਰਾ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਰ ਦੀ ਰਸੌਲੀ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਟੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ 3● ਨਵੰਬਰ 2●●2 ਦੇ ਅਬਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਵਾਸੂਦੇਵ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹਾਂ। ਮੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਨਾਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਮੈ ਨਾ ਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੁਆਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਭੀ ਆਖਿਆ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਣਹੋਏ ਹੋਏ ਵਿਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਰੱਬ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋ ਕੀਤੀ ਪਰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕੀ।

3. ਇਸੇ ਸਾਲ ਦੀ ਇਕ ਤਾਾ ਘਟਨਾ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਭਾਸਕ ਸਮਾਚਾਰ ਸੇਵਾ ਅਬਾਰ ਵਿਚ 23 ਜੂਨ ਛਪੀ ਹੈ। ਕਰਨਾਲ ਨਿਵਾਸੀ ਕਾਕਾ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾਲ, ਦਿੱਲੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਬੁਹਾਣਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਿਖਾਇਆ। ਪਰ ਸਭ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਅੀਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰ ਰੋ ਦਸ ਦਿਨ ਇਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। 3 ਜੂਨ ਜਦ ਕਾਕਾ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਤਤ ਤੇ ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਰਾਤ ਅੱਠ ਵਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਨੀ ਪਲਟ ਆਈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਆਪ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾਲ ਦਾ ਐਡਰੈੱਸ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਹੈ।

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਮਕਾਨ ਨੰ. 1931 ਸੈਕਟਰ 6, ਕਰਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰ. ●184-2286931 ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਇਕ ਹੰਸਲੀ ਰਾਹੀਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹੰਸਲੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਾਠ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ ਕਲਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਮਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਆਵਾ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ (Sound of Waves) ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਪਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਰੋਵਰ ਬਣਾਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਗੁੰਜਾਰਾਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਾਈਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਰਚੇ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇੰਨੇ ਸਿਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਲਈ ਵਾਰੇ ਕਿ ਸਿਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਭੀ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਮਾ ਨਾ ਸਕਣ।

ਮੁਲ ਸਰਕਾਰ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਛੱਪੜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਅਕਾਲੀ ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਮੌਤ ਮੌਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦਰਨ ਇਨਾਨ ਤੋਂ

ਸਿੱਖਾਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਸਿਰ ਤੋੜ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਨਾਦਰ ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਪੂਰਿਆ, ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ। 1984 ਵਿਚ ਟੈਂਕ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੈ ਦੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪ ਮਿਟ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹਰ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਜਲੌਂ ਨਾਲ ਚਮਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾ ਰਹੇਗਾ।

❖❖❖

ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਣ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਤੱਕ 239 ਸਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਘੜੀ ਗਈ, ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਾਲਸਾ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਨਾਲ ਿਂਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯਹੂਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮਿ. ਟਾਇਨਬੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਦਯਾ, ਧਰਮ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਭਗਤੀ, ਨਿਰਭਉ ਅਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਾਨਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਮਾਨੇ ਵਿਚ, ਲੋਭ, ਲਾਲਚ, ਈਰਖਾ, ਦਵੈਖ ਅਤੇ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ) ਦੇ ਗਰੇਸੇ, ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਜੋ ਹਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹਥਲਾ ਲੇਖ ਇਸ ਦੀ ਝਲਕ ਪਾਠਕਾਂ ਪੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(1) ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਸਿੱਖ : ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੇ ਂ ਰ ਪੂਰੇ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ, ਬਸ ! ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਂ ਟੋ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਸਵੇਰੇ ਦਰਨ ਕਰਕੇ ਅਗਰ ਬੱਤੀ ਜਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਰਧਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਮੈਂ **ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।**

ਏਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ।। (ਅੰਗ 918)

(2) ਸਾਡੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਅਰਥ ਭੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਅਤਿ ਭੀੜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ।

ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਧੂਣਾ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਂਗ ਟੱਲ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਲੰਗੋਟੀ ਤੇ ਧੋਤੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਾਂ, ਸ੍ਰਾਧ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਕੁਰੁਕੇਤਰ ਤੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੁੰਭ ਨਹਾਉਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਚਿਲਮ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਮਾਕੂ ਭੀ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। (ਭਾਵ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ) ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਰਧਾਵਾਨ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਅਸੀਂ **ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ**

ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ।

ਮੈ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ੍ਹ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ)

(3.) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇ ਹੈ **ਆਪੁ ਸਵਾਰਹਿ ਮੈ ਮਿਲਹਿ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖੁ ਹੋਇ** (ਅਗ **1382**) ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝੇੜਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਬਸ ! ਅਪਣਾ ਆਪ ਸਵਾਰੋ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਚਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਾਸ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਤਾਂ 31 ਜਾਂ 51 ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਇਕੱਠੇ ਇਕੋ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਬਾਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਇਸ ਲਈ ਅਖਡ ਪਾਠ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗੇ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਨਿਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਕਿਹੜਾ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਅੀਰਵਾਦ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਆਉਂਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਏ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਚੈੱਕ ਕਰੇ।

ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਖਾਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਬਸ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ **ਅਸੀਂ ਡੇਰੇ ਦਾਰ ਸਿੱਖ ਹਾਂ**

ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨੋ ਦੁਖ ਭੁਖ ਹੈ ਹਥੁ ਤਡਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਾਇ।।
ਕੂੜੁ ਠਗੀ ਗੁਝੀ ਨਾ ਰਹੈ ਮੁਲੰਮਾ ਪਾਜੁ ਲਹਿ ਜਾਇ।। (ਅੰਗ ੩੦੩)

(4) ਰੱਬ ਕੀ ਚੀ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ? ਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾ ਕੀ ਦੇਵੇਗਾ? ਜਿੰਨੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਮਸੂਮਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ ਰੱਬ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੁਆੜਿਆਂ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮੰਦਰ, ਮਸੀਤਾਂ ਤੇ ਗਿਰਜਾ ਘਰ ਲੋਕਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਕੇ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਠ, ਪੂਜਾ, ਕੀਰਤਨ ਉਪਦੇ ਇਹ ਸਭ ਬੰਦੇ ਅੰਧ ਵਿਵਾਸੀ ਅੀਮਚੀ ਤੇ ਪਿੱਛਾ-ਖਿਚੂ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੇ ਉਪਦੇ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਨੀਚਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਰਜਵਾੜਾ ਾਹੀ **ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁਤੇ** ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਛਿੜ ਗਈ।

ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਨਿਰਣੇ ਕਾਲਜੇ 101 ਗਾਲ੍ਹ ਰੱਬ ਤੇ ਉਹ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ, ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਮੁਰਗਾ ਭੀ ਡਕਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸੁਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰੀ ਭੀ ਭੋਗ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਭੀ ਕੱਟਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਅਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮਨ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿੱਖ ਹਾਂ

ਏਕ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਜਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੈ ਨਾਹੀ ਮਨਿ ।।
ਜੈਸੇ ਸੂਕਰ ਸੁਆਨ ਨਾਨਕ ਮਾਨੋ ਤਾਹਿ ਤਨੁ (ਅੰਗ 1428)

ਬਿਨ ਏਕ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ।।
ਸਭ ਕਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ ਸਭ
ਸਭ ਧਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ।। (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

(5) ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾ ਭੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਭੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੱਫੇ ਭੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।

ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਅਕਾਲ ਤਤ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣਾ ਪਿਆ, ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵੀ ਸਾੜੀ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਬੰਬਾਰਮੈਂਟ ਭੀ ਕਰਾਈ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਈ ਦਿਨ ਕਤਲੇਆਮ ਭੀ ਕਰਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਦੇਸ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਦੇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਭ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹਨ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਰਧਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ **ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।**

ਇਕਿ ਅਪਣੈ ਸੁਆਇ ਆਇ ਬਹਹਿ ਗੁਰ ਆਗੈ ਜਿਉ ਬਗੁਲ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈਐ।3।।

ਬਗੁਲਾ ਕਾਗ ਨੀਚ ਕੀ ਸੰਗਤਿ
ਜਾਇ ਕਰੰਗ ਬਿਖੂ ਮੁਖਿ ਲਾਈਐ।। (ਅੰਗ **881**)

(6) ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਰਪਾਨ ਗਾਤਰੇ ਹੈ ਨੀਲੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਾਲਸਾਈ ਬਾਨਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬੁਰਗਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਦ ਕਰਾਏ, ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਲੀਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਬਣਵਾਈਆਂ, ਲੰਗਰ ਚਾਲੂ ਕੀਤੇ, ਪਥ ਵਾਸਤੇ, ਅਤਿ ਕਠਨ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣਾਈ, ਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਤੇ ਕਾਲਜ

ਬਣਾਏ, ਛਾਪਾਖਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਲਾਗਤ ਮਾਤਰ ਭੇਟਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਦਾਰਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਛਾਪਦੇ ਹਾਂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਲਈ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ?

ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਆਨ ਾਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਤੇ ਕੇਵਲ ਅਸੀਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹਾਂ ਪੰਥ ਲਈ ਤੇ ਦੇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਮੋਰਚੇ ਲਾਏ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ।

ਅਸੀਂ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਪੱਕੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਵਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੂਰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਕੇ ਭੀ ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਉਨੇ ਹੀ ਜਥੇਦਾਰ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਜਥੇਦਾਰ ਉਨੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਧੜੇ ਹਨ।

ਮੀਟ ਮੁਰਗਾ ਸਾਡਾ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਖਾਜਾ ਹੈ ਰਾਬ ਕਦੇ ਕਦਾਈ ਅਸੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ। ਵਰਨਾ ਹਮੇਾ ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ ਾਇਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖ ਲਈਏ ਤਾਂ ਭੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਮੁਕਲ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਗੋਲਕ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਯੋਗ ਇਸਤੇਮਾਲ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕੋਈ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਹਮੇਾ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦੇ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਸੰਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਹਰ ਇਕ ਬੰਦਾ ਵਿਕਾਊ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਕੁਝ ਪੰਥ ਲਈ ਦਾਓ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ

ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸੁਧੇ ਜਾਹਿ॥ (ਅਗ **470**)
ਜਿਨ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸੇ ਕਾਂਢੇ ਕਚਿਆ॥ (ਅਗ **488**)

(6) ਅਸੀਂ ਕਈ ਪੁਤਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਾਂ। ਹਰ ਰੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕੀਤਰਨ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੱਫੇ ਭੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਨੌ ਗੁਰੂਆਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਿਚਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੰਨ ਮੰਨਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨ ਬਾਰੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ । ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਭੇਖ ਅਪਣਾਉਣ ਤੇ ਾਰ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਸਭ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੇਸ ਆਦ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਆਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਬਾਣੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ
ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ॥ (ਅੰਗ ੬੦੧)

ਇਹੈ ਮੋਰ ਆਗਿਆ ਸੁਨੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ
ਬਿਨਾ ਤੇਗ ਕੇਸੰ ਦਿਵਹੁ ਨਾ ਦੀਦਾਰੇ (ਗੁ.ਬਿ.ਪਾ. ੧੦)

ਜੋ ਭੀ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਜਾ ਕੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੋਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਤਤ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਬਾਕੀ ਤਤ ਸਾ ਵੰਡ ਦੇਣ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਜੈਸਾ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਾਲੀ ਸਿੱਖ, ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿੱਖ, ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਿੱਖ, ਇਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਇਕ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖ ਰੱਖਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥
(ਅੰਗ ੯੭)

ਜੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨੀ ਤਾਂ ਮਜਬੂਰਨ ਸਾ੍ਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਨੀ ਪਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਲੇ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਹੋਵਾਂਗੇ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਗੇ।

(1) **ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸਿੱਖ** :-

(ੳ) ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਆਤਮਿਕ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤਮ ਕਰਾਂਗੇ।

(ਅ) ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।

(ਏ) ਲੰਗੋਟੀ ਉਪਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਐਸੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਪਹੁੰਚਾ ਕਛਹਿਰੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਦੂਸਰਾ ਲਾਂਗੜ ਵਾਲੀ ਧੋਤੀ ਵਾਲਾ।

(ਸ) ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹਵਨ, ਜਗ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਇਕਾਦਸੀ ਆਦਿ ਤੇ ਵਰਤ, ਕੁੰਭ ਤੇ ਅਰਥ ਕੁੰਭੀ ਮੇਲੇ ਲੱਗਣੇ।

(ਹ) ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੋਟੋਆਂ, ਲਕਮੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਹੋਰੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

(2) **ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿੱਖ :**

(ੳ) ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਚੋਂ ਜਿੰਨੇ ਵਾਧੂ ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਬਸਤਰ ਪਏ ਹਨ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਅ) ਜਿੰਨਾ ਸੋਨਾ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਤਾਰ ਕੇ ਫ਼ੈਕਟਰੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲ ਸਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣਨੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(ੲ) ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਵੱਖਵਾਦੀ ਤੇ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਸ) ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੋਲੇ ਦਾ ਰੰਗ ਤੇ ਖੰਡੇ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਸਿਗਨੀਆ ਜੋ ਕਿ ਕੱਟੜਵਾਦ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਲਈ ਇਕ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਦਾਤੀ ਹਥੌੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

(ਹ) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਲੰਮੀ ਫ਼ੌਜ ਪਾਠੀਆਂ, ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਤੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(ਕ) ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਟੀਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਸਭ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਖ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅੰਗਾਨਾ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੱਗਾ ਵਾਂਗ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੰਗਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਣ।

(3) **ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਿੱਖ :**

(1.) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਨਵੇਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹਥਿਆਰ ਪਏ ਹਨ ਸਾਰੇ ਮਾਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਏ ਜਾਣਗੇ।

(2.) ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਦੀਵਾਰ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਢੀ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(3.) ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਅਹਿੰਸਾ ਵਾਦੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਢਾਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(4.) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

(5.) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੌਕਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

(6.) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਤਯ ਮੇਵ ਜਯਤੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(7.) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਢਾਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(8.) ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ, ਤੇ ਦੇਸ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਵਰਦੀ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹਾ ਕਿ : ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ ਨੀਲੀ ਜਾਂ ਬਸੰਤੀ ਉੱਪਰ ਵੱਡੀ ਦਸਤਾਰ ਚਿੱਟੀ, ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਖੰਡਾ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ, ਗਾਤਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਸ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਪੀ, ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ ਉੱਪਰ ਗਾਂਧੀ ਖੱਦਰ ਦਾ ਪਜਾਮਾ।

ਅਕਾਲੀ ਸਿੱਖ :

(1) ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ ਰਾਜ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਧਰਮ ਚਲੈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਲਾਵਾਂਗੇ।

(2) ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹੰਨੇ-ਹੰਨੇ ਮੀਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਕ ਇਕ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਭਾਲ ਦੇਵਾਂਗੇ।

(3) ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ।

(4) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਲਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਾਂਗੇ।

(5) ਪੰਥ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇਗਾ।

(6) ਅਕਾਲ ਤਤ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਹਮੇਾ ਉਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਥ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ।

(7) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ 84 ਦੇ ਹੀਦਾਂ ਬਾਰੇ, ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲੈਕਚਰ ਦਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਕੇ ਭਾਣ ਦਿੰਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰਾਂਗੇ।

(8) ਾਲਸਾ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਸਤਿਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਭਰਤੀ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇਵਲ ਕਾਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਾਂਗੇ।

ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ :

(1) ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ।

(2) ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਦੇ ਬਖਖਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਾਂਗੇ।

(3) ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਸਸਤੇ ਰੇਟਾਂ ਤੇ ਹੇਅਰ ਕਟਿੰਗ ਸੈਲੂਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸਿੰਧੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਮੁੰਡਣ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ।

(4) ਅਸੀਂ ਹਮੇਾ ਪੰਥ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਕੇ ਰੋਕਾਂਗੇ।

(5) ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿੱਤਰਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੋਟੇ ਪਰਮਿਟ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਟਾ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਾਂਗੇ।

ਸਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੌਣ?

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਕ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ।
2. ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਰੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ, ਦਾਨ, ਇਨਾਨ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।
3. ਆਹਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨਸਾਰ ਹੋਵੇ।
4. ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।
5. ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੂ ਪਾਜੈ ਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।
6. ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਤੇ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦੁ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ ਤੇ ਨਿਚਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ।

7. ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ, ਧੜੇ ਜਾਂ ਡੇਰੇ ਨਾਲ ਲਗਾਓ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇ।
8. ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਚਲਾਉਣ ਯੋਗ ਹੋਵੇ।

ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣ ਕੇ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

❖❖❖

ਬੇ-ਅਦਬ ਬੇ-ਨਸੀਬ

1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਫਰੰਟੀਅਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿਾਵਰ ਲਿ੍ਹੇ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ਮਰਦਾਨ ਜਾਂ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਹੈ । ਇਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਅਬਾਦੀ ਸੀ । ਜੋ ਬੜੇ ਧਨਾਢ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਘ ਹੋਤੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੀਰ ਵੀ ਸਨ ।

ਇਕ ਵਾਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ।

ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ ਵਾਂਗ, ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਰ ਹੋਏ । ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਰਾਗੀ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ।

ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਬਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਬਾਵਾ ਜੀ ਜਿਤਨੇ ਲੋਗ ਯਹਾਂ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਸਭ ਕੋਂ ਬੀਸ ਬੀਸ ਰੁਪਿਆ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾ ਕੇ ਪੈਸਾ ਸਰਕਾਰੀ ਾਨੇ ਮੇਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦੋ ।

ਬਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੂਰ ਯਹਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ ਯਹਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਤਾ ਪਰ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯਹਿ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੋ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾ ਦੋ । ਬਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਘ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੂਹ ਮਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚਾ ਪਾਤਾਹ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਾਰਾਗੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ।

ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਥੇ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਾਤਾਹ ਨਹੀਂ ਮਨਦੀ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਤਾਹ ਮਨਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਇਹ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਨਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਬੰਦ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ।

ਅੱਗੇ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਨਾਹ ਬਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਿੰਤ (ਕੀਰਤਨ) ਹੋਣ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਪ ਲੱਦੇ ਗਏ । ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਬੇ ਜਾਣਗੇ ? ਜਦ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪਾਤਾਹ ਮਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਮਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਮੇਰਾ ਹੀ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬੜੀ ਮੁਕਲ ਨਾਲ ਬਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਘ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਡਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ।

ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਘਟਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵੇਲੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪਡਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਹਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਦੇ ਦੇ ਰਾਟਰਪਤੀ ਡਾ. ਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ ਜੀ ਆਏ ਹਨ । ਸਟੇਜ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਇਕ ਦਮ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪਡਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਰਸੀਵ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਏ । ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਕੀਰਤਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿਘ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜੇ ਰਹੇ । ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਕੀਰਤਨ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ । ਰਾਗੀ ਸਿਘਾਂ ਨੇ ਚਲ ਰਹੇ ਬਦ ਦਾ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਰਾਟਰਪਤੀ ਜੀ ਭਾਣ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰ ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿਘ ਮਸਕੀਨ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਰਚਿਆ ਗਿਆ । ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ, ਚਾਪਲੂਸੀ ਕਹਿ ਲਵੋ ਜਾਂ ਖੁਨੂਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੋ੍ਰਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਭੀ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਜਦੋਂ ਭੀ ਕੋਈ (ਵੱਡਾ) ਵਿਅਕਤੀ ਆ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ । ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਤਿਠਿਤ ਸੱਜਣ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਕੁਝ ਤਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸੱਜਣ ਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ੍ਰੁ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ।

ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿਘ ਜੀ ਵਡਾਲਾ, ਹੁਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ । ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਕ ਵਿੇ ਸੱਜਣ ਜੀ ਪਡਾਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ

ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਵਿ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਮਬੂਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵਿ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਭਾਈ ਵਡਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰਾਂ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਮੌਕੇ ਪਡਾਲ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਭੀ, ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪਚਮ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਪਰੰਪਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ।ਮਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।ਪਚਮ ਪਿਤਾ ਦ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

ਫਿਰ ਸਿਘ ਸਭਾ ਵੇਲੇ ਰਿਵਾਜ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ, ਇਕ ਤਤਪੋ, ਜਿਸ ਤੇ ਕੇਵਲ ਰਾਗੀ ਸਿਘਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜਥਾ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਕਤੇ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਜਾਂ ਰਾਗੀ ਸਿਘ ਸਟੇਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਮ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਸਨ । ਜੋ ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਵਕਤਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਕੁੱਝ ਬੋਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਸਟੇਜ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਪਰ ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਵਿਾਲ ਸਟੇਜ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਸਾਰੇ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ, ਵਕਤੇ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨੀਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਭੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਖੁਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੱਭਿਅਕ ਸਮਝ ਕੇ ਜਾਂ ਚਾਪਲੂਸੀ ਲਈ ਦ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਵੱਡੀ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।ਕੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬੇਬੇ ਜਦ ਹੂਰ ਸਾਹਿਬ ਗਈ ਤਾਂ ਲੋਕਲ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਦੇ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਸਟਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਦਰੋਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਹਿਰਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ।ਜਦ ਨਿਹੰਗ ਸਿਘਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਧੂਹ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਦਰ ਹੀ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਫਿਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰਧਾਂਜਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਾਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਲ ਸਾਡੇ ਪਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਹੈ । ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਗੱਡੀਆਂ ਆਦਮ-ਬੋ-ਆਦਮ-ਬੋ ਦੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਲੁਕੀ ਛੁਪੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ।ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਦੂਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਾਹੌਲ ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾ ਦੀਆਂ ਪਰਚੀਆਂ (ਵੋਟਾਂ) ਦੇ ਬਣੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸੀ ਜੋ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਿਮਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ । ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿਘ ਪਿਗਲਵਾੜਾ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ (ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ) ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਕੇਵਲ ਬਾਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਿਤਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ । ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿਦਰ ਸਿਘ ਜੀ (ਪਟਿਆਲਾ) ਆਏ ਅਤੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬਾਲਕ ਪੂਰਨ ਸਿਘ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੂਰਨ ਸਿਘ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਖਲਬਲੀ ਮਚੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਪਟਿਆਲੇ, ਸਿਘ ਸਭਾ ਮਾਲ ਰੋਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿਦਰ ਸਿਘ ਜੀ ਆ ਗਏ । ਇਕ ਚਾਪਲੂਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸਪੈਲ ਵਿਛਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੈਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਵਿਛਾਈ ਹਟਾ ਕੇ ਸਭ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਗਏ ।

ਅੱਗੇ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਦੇ ਅੀਰਲੇ ਦਿਨ, ਅਜਿਹੀ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਪਿੱਛੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚੌਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਤੱਕ ਖੁਦ ਗਏ ।

ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਦੇਸ ਦੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਅਕਲੋਂ ਾਲੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਕ ੈਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ (ਮੀਰ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ) ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਵੇ ? ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਜੋ ਮਰੀ ਕਰਨ ਪਰ:

ਹਰਿ ਅਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ਤਾ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥

(ਅਗ **624**)

ਅਨੁਸਾਰ ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਪਰ ਨਰਕ ਭਾਗੀ ਰੂਰ ਬਣਨਗੇ । ਇਹ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

ਹੋਇ ਨਿਮਾਣਾ ਢਹਿ ਪਵੈ ਦਰਗਹ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਾ ਪਾਵੈ ॥

ਭਾ.ਗੁ.ਵਾ. **29 /13**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ :

ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹ ਕਰੇਹੁ ॥
ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇ ਕੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮਾਲੇਹੁ ॥
ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ਹੈ
ਭਰਮੈ ਕੇ ਛਉੜ ਕਟਿ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਏਹੁ ਲਾਏਹੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਚਿਤਿ ਰਖਹੁ ਸੰਜਮੁ ਸਚਾ ਨੇਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਐਥੈ ਸੁਖੈ ਅੰਦਰਿ ਰਖਸੀ
ਅਗੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਕੇਲ ਕਰੇਹੁ ॥ਅੰਗ **554** ॥

ਅਰਥ :- ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਕਿ) ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ।(ਇਹ ਜਾਣੋ ਕਿ) ਮਾਲਕ ਹਾਰ-ਨਾਰ ਹੈ (ਸਾਡੇ ਸਭ ਕੰਮ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਜਾਲ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਅੰਦਰ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਮਾਲਕ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ । ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ) ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਦਵਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।(ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਇਹ ਸੱਚਾ ਸੰਜਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ।(ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਤੀਸਰੇ ਨਾਨਕ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਬੇਗਾ ਅਤੇ (ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ) ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਪਰਮੇਰ ਦੀ ੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਾਡੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਆਪ ਭੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੀ ਕਿਸੇ ਾਸ ਲਾਲਚ ਅਧੀਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠਾਂ ਤੇ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਅਬਾਰ ਵਿਚ ਬਰ ਆਈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣਗੇ । ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ ।੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪੱਬਾਂ ਭਾਰ ਹੋ ਗਈ ਮਾਨੋ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪਜਾਬ ਦੀ ਅਤੇ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਲਾਟਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਟਰਪਤੀ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਅਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਪਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭਾਨੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਰੋੜਾ ਬਣ ਗਈ। ਸਭ ਭੁੱਲ

ਗਏ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਰਾਟਰਪਤੀ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲਈ ਡੰਗ ਟਪਾਊ ਹਸਤੀ ਹੈ ਅਗਲੀ ਵੇਰ ਫਿਰ ਇਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਾ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਾਹ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਕੂੜੇ ਬਾਦਿਸਾਹ ਦੁਨੀਆਵੇ ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨਉਂ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਨਿਥਾਵੇ ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚੁ ਦਾਤਾਰੁ ਹੈ ਹੋਰ ਦਾਤੇ ਫਿਰਦੇ ਪਾਛਾਵੇ ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਕਰਿ ਕਰਤੂਤਿ ਨਿਨਾਵਨਿ ਨਾਵੇ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਸਾਹ ਅਵੇਸਾਹੁ ਉਚਾਵੇ ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਵੈਦੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਵੈਦੁ ਸਭ ਕੈਦ ਕੂੜਾਵੇ ।
ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਿ ਨਿਗੋਸਾਵੇ । ਭਾ.ਗੁ.ਵਾ. **15/1**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰ ਰੋ ਤਕਰੀਬਨ ਪਜਾਹ ਹਾਰ ਲੋਕ ਲੰਗਰ ਛਕਦੇ ਹਨ । ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪਾਤਾਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਹਾਰੀ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥
ਭਾਗਹੀਨ ਭ੍ਰਮਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵਹਿ ॥
ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥ਅੰਗ **95** ॥

ਸੋ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਨ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ । ਸੋ ਤੱਤਸਾਰ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਦੇਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਮਦਭਾਗੇ ਜਾਂ ਬੇਨਸੀਬ ਹਨ । ਕਹਾਵਤ ਹੈ ।

ਬੇ ਅਦਬ - ਬੇ ਨਸੀਬ
ਬਾ ਅਦਬ - ਬਾ ਨਸੀਬ

❖❖❖

ਜੇ ਮਾਊ ਪੂਤੈ ਵਿਸੁ ਦੇ...

ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਦ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਢੰਗ ਮਨ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਵੀਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰਿਕ ਮਾਹੌਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਨੋ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਲ੍ਹਾ ਕਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਂ ਕੁੜ੍ਹਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਰੋਂਦੂ ਚਿੜਚਿੜੇ ਅਤੇ ਅੜੀਅਲ ਸੁਭਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਇਕ ਮੇਮ ਦੇ ਕਾਲਾ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਾ ਲੱਭਾ । ਅੀਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਈ ਗਈ। ਮੇਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਦੇ ਸੌਣ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਜਾਇਾ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਮੇਮ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਲੇ ਐਥਲੀਟ ਦੀਂ ਟੋ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਮੇਮ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਐਥਲੀਟ ਵੱਲ ਕਾਂੀ ਦੇਰ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਕਾਲਾ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਬੱਚੇ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਘਾੜਤ ਕੈਸੀ ਘੜਨੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਂ ਦੇ, ਜੀਵਨ ਸੇਧ ਦੇਣ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਧ੍ਰੂ ਭਗਤ, ਮਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਨੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਿਆ । ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਾਂ ਜੇ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ੱਕਰ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਨਾ ਲਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਾਇਦ੍ ਦਾ ਦਾ ਦਰ, ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਾ ਲੱਭਦਾ । ਸਾਡੇ ਦੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਟਰਪਤੀ, ਬਾਬੂ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਾਦ ਜੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ, ਮਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਸੀ ।

ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਬਾਹਰੋਂ ਕੋਈ ਚੀ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਇਹ ਘੋਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਇਹ ਚੀ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਕਿੱਥੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਆਈ ਹੈ ਜਾਂ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ੍ਹ ਲ ਰਚੀ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ । ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਤੋਤਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਦੇਵੇਗੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਉਕਰੀ ਰਹੇਗੀ । ਇਹ ਗੱਲ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਜੀਵਨ ਗਾਥਾ ਵਿਚੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੱਭ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਥੋਂ

ਤੱਕ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵੇਲੇ ਮਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤੀ ਲੋਰੀ ਦਾ ਭੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੱਛਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਕਿਉ ਮਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ । ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਭੀ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਘਟ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਇਕ੍ ਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਸੀਅਤ ਬਣਾਉਣਾ, ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਰੜੀ ਘਾਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉੱਨਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ (ਅਗ 488)

ਇਸ ਲਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ ਮਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ
ਸੁਆਮੀ ਪਰਮੇਸੁਰਾ ॥ ਅਗ 250 ॥

ਹਰਿ ਜੀ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਜੀ ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਜੀਉ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ॥ ਅਗ 1101 ॥

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਦਾ, ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਭੈ, ਪਰਵਾਰਿਕ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ । ਪਿਡ ਵਿਚ ਸੁਆਣੀਆਂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਨ ਵੇਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਣ ਲਗਿਆਂ ਅਤੇ ਪੇੜਾ ਟੁੱਕਣ ਲੱਗਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ, ਦਿਨੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਰਚਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂ ਪੁਰ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਸੰਤ ਕਵੀ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲ ਦੇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ, ਅੱਜ ਜੋ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਪਤਿਤਪੁਣਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ ਭੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ।

ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ । ਜੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣਗੇ ? ਜਦ ਮਾਂ੍ਹ ਦ ਬਿਊਟੀ ਪਾਰਲਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੇਲ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰਵੱਟੇ ਕਟਵਾਏਗੀ ਤਾਂ ਉਹ

ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਬਾ ਕਿਵੇਂ ਭਰੇਗੀ ?

ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੋਨੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸਕੂਲ ਭੇਜਣਾ, ਪਰਵਾਰ ਲਈ ਨਾਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸਾਰੀਂ ਮੇਵਾਰੀ ਪਤਨੀ ਹੀ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ. ਦੇਖਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਦੇਰ ਨਾਲ ਸੌਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਠਦੇ ਹਨ । ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਲ੍ਹਾ ਕੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਘਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਖਿੱਝ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕੰਘਾ ਕਰਾਉਣਾ ਤਾਂ ਨਾਈ ਤੋਂ ਕਟਵਾ ਲਿਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੇਗੀ ।

ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ :

ਰਹਿਤ ਵਿਸਾਰੀ ਮਾਤ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਤ ਵਿਸਾਰੀ ।
ਕੜਾ ਕਾਂਨਸੀਂ ਰੱਖ ਤਾਂ ਕੰਘਾ ਅਲਮਾਰੀ ।
ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਵਰਗੀਆਂ ਜੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ।
ਹੁੰਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਵੀਰਨੋ ਹੁਣ ਵਾਂਗ ਖੁਆਰੀ ।

ਲੜਕੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਰਾਬ ਹੈ । ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਜਦ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਹੈ, ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਮਾਪੇ ਲੜਕੇ ਵਾਂਗ ਪਾਲਦੇ ਹਨ । ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨੀ ਮੁਕਲ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੜਕੀ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਗਲੈਮਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਭਿਅਤਾ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਨੰਰਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਵੇਸ ਭੂਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਮਾਣ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਵਾਸ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ।

ਅਲ੍ਹੜ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਜੁਆਨ ਬੱਚੀਆਂ, ਵਾਲ ਖੋਲ ਕੇ ਜੀਨ ਦੀ ਪੈਂਟ ਨਾਲ ਟਾਪਲੈਸ ਕਮੀਂਾਂ ਜਾਂ ਉਹ ਚੋਲੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਢਿੱਡ ਨੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਹਮ ਉਮਰ ਜੁਆਨ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਝੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਰਮ ਹੈ । ਜਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਉਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਲਿਬਾਸ ਪੁਆ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਸਿਤਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਥਾ

ਵਾਚਕ ਜਾਂ ਉਪਦੇਕ ਇਸ ਵਿ ਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਵਿ ਤੇ ਬੋਰਡ ਲਿਖ ਕੇ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤੇ । ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੀਣਾ ਦੁੱਭਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਆਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਹਟਾਉਣੇ ਪਏ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਇਸੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਬੋਰਡ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਨਰ ਹੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇ ।

ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਪੜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਜਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਰੀਰਿਕ ਅਗਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇ ਕਰਨ ਲਈ । ਐਸੀ ਜੀਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਾਇਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਮੱਥਾ ਹੀ ਨਾ ਟੇਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ । ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਕਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵੇਲੇ ਇਕ ਹੱਥ, ਸਿਰ ਤੇ 6×6 ਇੰਚ ਰੁਮਾਲ ਫੜਨ ਲਈ ਹੀ ਲਾਉਣਾ ਪਵੇ । ਜਿਸ ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਕੇ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਹੀ ਸੁਣ ਨਾ ਸਕੀਏ ਐਸੇ ਲਿਬਾਸ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?

ਜੇ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਉਪਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ : -

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥
ਜਿਤੁ ਪੈਧੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥ (ਅਗ 16)

ਅਰਥ ਹੈ :- ਹੇ ਬਾਬਾ ਜਿਸ (ਪੁਾਕ) ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਚਲ ਪੈਣ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪੀੜ ਜਾਂ (ਬੰਦਾ) ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਜਿਹੀ ਪੁਾਕ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ੀ ਅਤ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਉਹ ਮਾਂ ਕਦੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਐਸਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਉਤਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ।

ਐਸੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਮਰਦ ਔਰਤ ਦਾ ਕੇਵਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸਬਕ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਇਸਤਰੀਪਣ ਦੇਂ ਰ ਤੋਂ ਮੂਹ ਮੋੜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਦ ਪਛੀ ਨੂੰ ਪਿਜਰੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਹੌਲ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਫਿਰ ਜੋ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਗੱਲ ਤਲਾਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹਾਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹੁਰਾ ਪਰਵਾਰ ਦਹੇ ਦਾ ਲਾਲਚੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲੜਕੀ ਨੂੰ

ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਲੜਕੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਜੇ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਪੇਈਅੜੈ ਸਹੁ ਸੇਵਿ ਤੂੰ ਸਾਹੁਰੜੈ ਸੁਖਿ ਵਸੁ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਚਜੁ ਅਚਾਰੁ ਸਿਖੁ ਤੁਧੁ ਕਦੇ ਨ ਲਗੈ ਦੁਖੁ ॥
ਸਭਨਾ ਸਾਹੁਰੈ ਵੰਞਣਾ ਸਭਿ ਮੁਕਲਾਵਣਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਸਹ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ਅਗ **50-51** ॥

ਅਰਥ :- ਹੇ ਜਗਿਆਸੂ ਇਸਤਰੀ ਤੂੰ ਪੇਕੇ ਘਰ (ਇਸ ਲੋਕ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਪਤੀ (ਪਰਮੇਰ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ (ਪਰਲੋਕ) ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸੇਗੀ । ਪੇਕੇ (ਇਸ ਲੋਕ) ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਜ_(ਭ ਮਤਿ) ਆਚਾਰ ਸਿੱਖ ਲਵੇਂ ਅੱਗੇ (ਪਰਲੋਕ) ਵਿਚ ਕਦੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । (ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਕਿ ਸਭ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸਹੁਰੇ ਘਰ (ਪਰਲੋਕ) ਜਾਣਾ ਹੈ । ਪੇਕੇ ਘਰ (ਇਸ ਲੋਕ) ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਕਲਾਵਾ ਹੋ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਧੰਨ ਹਨ ਜੋ ਪੇਕੇ ਘਰ ਗੁਣਵੰਤੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਪਤੀ (ਪਰਮੇਰ) ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੱਖੋਂ, ਜਿਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਣੀ ਨਾ ਸਿੱਖੀ ਹੋਵੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਚੱਜ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸਹੁਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਪਰਵਾਰਿਕ_ੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਬੈਰ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਿਗਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ :-

ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਪਿਰਿ ਸੋਹਾਗੁ ਬਣਾਇਆ ।
ਤਿਤੁ ਘਰ ਸਖੀਏ ਮਗਲੁ ਗਾਇਆ ॥

ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ_ਭ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਉਸ ਘਰ ਹੀ ਹੇ ਸਖੀਏ_ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਤਿਤੈ ਘਰਿ ਸੋਹਹਿ
ਜੋ ਧਨ ਕੰਤਿ ਸਿਆਰੀ ਜੀਉ ॥1॥

ਉਸੇ ਘਰ ਵਿਚ_ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤਮਾੇ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਕੰਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਸਾ ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਾ ਵਡਭਾਗਣਿ ॥
ਪੁਤ੍ਰਵੰਤੀ ਸੀਲਵੰਤਿ ਸੋਹਾਗਣਿ ॥

ਉਹੋ ਗੁਣਵਾਨ ਉਹੋ ਵਡਭਾਗਣ ਹੈ । ਉਹੋ ਪੁੱਤਰਵੰਤੀ ਠੀਕ ਸੁਭਾ ਵਾਲੀ ਅਤੇ

ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ ।

ਰੂਪਵੰਤਿ ਸਾ ਸੁਘੜਿ ਬਿਚਖਣਿ

ਉਹੋ ਸੁੰਦਰ ਸੁਘੜ ਅਤੇ ਸਿਆਣੀ ਹੈ ।

ਜੋ ਧਨ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ ॥2॥(ਅਗ **97**)

ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਕੰਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ।

ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਦੀਆਂ_ੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਮੂਹ ਮੋੜ ਕੇ ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਚਿੱਤਰਹਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗੋਲੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਸੂਝਵਾਨ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਚਿੱਤਰਹਾਰ ਦਾ ਸਹੀ ਨਾਉਂ ਛਿੱਤਰਹਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਉਥੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਰਸਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਛਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਪਰ_ਿਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪਰਹੇਗਾਰ ਹੈ । ਜਦ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਗਾਤਰੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪੂਰਾ ਿਗਾਰ ਕਰ ਕੇ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਬਾਰ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਸੱਟ ਲਗਦੀ ਹੈ । ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ, ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਲਈ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਰਹਿਤ ਦੱਸੀ ਹੈ ? ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਅਕਿਤ ਹੈ ।

ਕੰਘਾ ਦੋਨਉਂ ਵਕਤ ਕਰ, ਪਾਗ ਚੁਨਹਿ ਕਰ ਬਾਂਧਈ ।
ਦਾਤਨ ਨੀਤ ਕਰੇਇ, ਨ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਲਾਲ ਜੀ ॥*13*॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀ ਮਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਪਰ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮੁਨਕਰ ਹੈ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿਘ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਅਸਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ ਸੀਸ ਪਰ, ਜੇਤੇ ਕਰਮ ਲੇ ਕਰ ਜਾਵੇ, ਸੁਰਗ ਤੇਤੇ ਬਰਸ ਭੋਗੇ । ਤਿਥ, ਦਸਮੀ, ਪਚਮੀ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਥਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਚੋਰ ਹੈਂ । ਲੰਗੋਟ ਧੋਤੀ ਧਵਲੀ ਕਟਿ ਬਾਂਧੇ ਔ ਕੇਸ ਨਗਨ ਰਖੈ ਸੋ, ਮਹਾਂ ਨਰਕ ਭੋਗੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਓਂ ਦਾ ਸੀਸ ਜੂੜੇ ਵਤ ਕਰਾਵੈ ਲੰਬਾ ਨ ਕਰਾਵੈ (ਗੁਤ ਨ ਕਰੇ) ।

ਦਲ ਾਲਸਾ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਕਰ ਕੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਦੀਆਂ ਸਨ । ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਅਗਰੇਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਅਗਰੇ ਜਰਨੈਲ ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ।

Sikh women are identified and distinguished from other Indian women with hair knot on their head.

(ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ

ਨਾਲ ਪਹਿਚਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)

ਪਰ ਹੁਣ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ੍ਰਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿਖ ਬੀਬੀ ਲਈ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣੀ ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ।

ਇਸੇ ਲਈ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਇਸ ਰਹਿਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ੈਨ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੁਆ ਕੇ, ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਪੁਆਉਣਾ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਹੱਥ ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਦੂਤਿ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਆੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਢਾਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ।ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਰਸਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਲਈ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਬਸਿਓ
ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਂਝਾ ॥ (ਅਗ 697)

ਅਰਥ :- ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਬਾਂਝ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰੇ ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾੂ ਰਮਾਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਆਿਦਾ ਧਿਆਨਯੋਗ ਹੈ ।

ਕਬੀਰ ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ ਸਾਕਤ ਕੀ ਬੁਰੀ ਮਾਇ ॥
ਓਹ ਨਿਤ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਸੁ ਉਹ ਪਾਪ ਬਿਸਾਹਨ ਜਾਇ ॥
(ਅਗ 1367)

ਅਰਥ :- ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਰ ਦੇ ਸੰਤ ਭਗਤ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਸਾਕਤ ਪੁਰ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ।ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਤੀ ਭਗਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹਰਿ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

1947 ਵਿਚ ਦੇ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹਿਰਤ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਾੀ ਦੇਰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਲੜਕਾ, ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ।ਲੜਕੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾ ਕੇ ਰਿਕਵਰੀ ਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੜਕਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਲੜਕੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਮੈਂ ਲੜਕੇ ਦੀ ਜਨਮਦਾਤੀ ਹਾਂ । ਜਦ ਦਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਤੋਂ ਪੁੱਛਾਂਗੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਲੜਕਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਉਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਜਵਾਬ

ਦੇਵੋਂਗੇ ?

ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਦਾਰ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਕਿਵਾ ਜਾਇ ਹੈ ।ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਜਾਹ ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਜੇ ਮਨ ਮਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੀਂ ।

1950-51 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਭੀ ਲਾਹੌਰ, ਕਿਸੇ ਰਿਕਵਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ ।ਉਹ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਭੀ ਉਸੇ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਸਨ ।ਲੜਕਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਆਉਣ ਨੂੰ ਰਾੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ।ਮਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਸਮਝਾਓ ।

ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲੜਕਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਿੰਦਗੀ ਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ? ਮੇਰੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾ ਦਾ ਨੂਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1997-98 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਗੋਰੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ । ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਚਰਚਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮਾਇਆ ਗਿਆ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ।

ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਦ ਲੜਕੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਵਿਚ ਕੀ ੂਬੀ ਨਰ ਆਈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈਂ ? ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਆਇਆ ਮਜਬੂਰਨ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੈਤਸਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਛੰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪਦੇਮਈ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ:

ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਹਿ ਸਿਰਿ ਖਾਕੁ ਛਾਨਹਿ
ਜਿਨ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਜਾਲਿਆ ॥ (ਅਗ 705)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਾਤਰ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਵਾਰ ਕੇ ਜਲਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਉਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਿਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਉਗੇ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ! ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਵਾਹ ਪਾਉਣਗੇ ।

ਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਹਸਤੀ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀੰ ਮੇਵਾਰ ਹੈ

ਉਹ ਹੈ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ । ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਬੱਚੇ ਲਈ ਕਿ ਮਾਡਲ ਪੇ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ, ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਮਝਾਵੋ ਉਹ ਝੱਟ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਲਤ ਹੋ । ਭਾਵ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ।

ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਆਮ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਾਲਸਾ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਉਹ ਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਾਸਤਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਕਮਿਉਨਿਸਟ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਤਰਕੀਲਤਾ ਕੇ ਲੇਬਲ ਹੇਠ ਨਾਸਤਕ ਬਣਾਉਣਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ ਪਿਓ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਕੌਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

ਜੇ ਮਾਉ ਪੁਤੈ ਵਿਸੁ ਦੇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਿਸੁ ਪਿਆਰਾ ॥
ਜੇ ਘਰੁ ਭੰਨੈ ਪਾਹਰੂ ਕਉਣੁ ਰਖਣਹਾਰਾ ॥ (ਵਾਰ **35/22**)

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਮਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਹਿਰ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬਚਾਓ ਕਰੇਗਾ । ਜੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਘਰ ਨੂੰ ਪਾੜ ਲਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੇਗਾ ।

❖❖❖

ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ

ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਰਾਵੇ (dress) ਦੀ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇਸ, ਧਰਮ, ਬੋਲੀ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰੱਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਬਾਂ ਅਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹੇ ਤੰਬੇ (ਸਲਵਾਰ) ਅਤੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੀ ਕਖਾਈ (ਲੜ ਵਾਲੀ ਧੋਤੀ) ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਉਂ ਹੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਸਿਰ ਉਪਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਜੂੜੇ, ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਮੂਹ ਪਰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀਬੀਆਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਵਾਲੀ ਪਰਦੇਦਾਰ ਚਾਦਰ ਓਹੜਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਬੀਬੀਆਂ ਸਾੜ੍ਹੀ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਕਰਨਾ, ਸਿਰ ਕੰਨ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਕਮੀ ਸਲਵਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਾੜੇ ਭਾਗ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੌਮੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਗਹੁ ਗਾਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਸਾੜ੍ਹੀ ਪਹਿਨਣਾ ਅਤੇ ਅੱਧੜਵੰਜੇ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਪਵਿੱਤਰ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਾਰਾਂ, ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਜੋੜ ਮੇਲਿਆਂ, ਬਲਕਿ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘੁੰਮਣਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਮ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਇਕ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਭਾਰੀ ਚੋਟ ਹੈ । ਪਰ-ਨਾਰੀ ਜਾਂ ਪਰ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਗ ਸਿੱਖ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੀ ਅੱਧ-ਨੰਗੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀ ਸੁਰੀ ਨਾਲ ਿਗਾਰੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜੋੜ ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਪਰਾਏ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸੂਲ ਦਾ ਘਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ? ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਦਿਖਾਵਾ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਮ-ਚੇਟਾ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗਦਿਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਮਹਬਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ੱਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮਹਬਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਉਪਰ ਕੀ ਅਸਰ ਪਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਚੰਗੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਵਾਂ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਕੌਮੀ ਮਹੱਲ ਦੀਆਂ ਨੀਂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਹੀ ਲਾਉਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਮਹੱਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਲੰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੀਬੀਓ, ਭੈਣੋ ਤੇ ਮਾਤਾਓ ! ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਜੇ, ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਇਸ ਵਾੜੀ ਦੀ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰਗ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ, ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ, ਚਹੁੰਆਂ ਲਾਲਾਂ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਝ ਦੀ ਖਾਦ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਵਾੜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਾਤਰ ਅਨੇਕਾਂ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਆਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰਵਾ ਕੇ ਝੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਵਾ ਲਏ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਵਾੜੀ ਨੂੰ ਆਂਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਕਿੰਨੀ ਕਮਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾੜੀ ਅੱਜ ਸੁਰੀ ਬਿੰਦੀ ਅਤੇ ਕਾਮ-ਚੇਟਾ ਉਪਜਾਊ ਹਾਰ-ਿੰਗਾਰ ਦੇ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਵਿਕ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਕਰ ਹੁਣ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਈਏ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਤੇ ਬੁਰਗਵਾਰ ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ । ਛੱਡੋ ਇਸ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਚੰਦਰੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ, ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਅੱਧੜਵੰਜੇ ਫਿਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਜ ਵਾਲੀ ਲੋਈ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਧਨ, ਰੂਪ ਤੇ ਜੋਬਨ ਦੀ ਮਸਤੀ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ, ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਿਆਰਾ ਾਲਸਾਈ ਰੂਪ ਜਿਸ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤ ਆਬਰੂ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਾਮਨ ਹੋਣਾ ਹੈਜਬ ਲਗ ਾਲਸਾ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਓ ਮੈਂ ਸਾਰਾ । ਬਿੰਦੀ, ਸੁਰੀ ਤੇ ਸਾੜ੍ਹੀ ਬਿਪਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਗਵਾ ਬੈਠੋਗੇ, ਾਲਸਾਈ ਬਾਣਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਾਲਸਾਈ ਰਹਿਣੀ ਰਹੋ, ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ।

ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ

ਸਲਵਾਰ ਕਮੀ

1. ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਿੱਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਭਰਨੀਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਸਿੱਤਾਂ ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਭਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਖਾਣ ਹੈ The hand that rocks the cradle, rules the world.

ਅਰਥਾਤਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੰਘੂੜੇ ਨੂੰ ਝੂਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ

ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ***ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥ (ਅਗ 473)***

2. ਦਸਮ-ਪਾਤਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਮਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਵਿਚ ਪਲਣ ਵਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣਨ । ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ ਦੀ ਉਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਗ ਬਣਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਅਰਧ-ਅੰਗ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀੈਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਗ ਬਣਾਏ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਸੰਲ ਕਰਨ ਸਗੋਂ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਨ (ਮਨੋਰਥ) ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ।

3. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 32 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਚਰਨ ਪਹੁਲ ਜਾਂ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗਾਧਿ ਅਤੇ ਅਮਿਤ (ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਅੰਦਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਪੂਰੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਤੀ) ਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਖੰਡੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਨ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਰੂਰੀ ਹੈ । ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਵੀ ਹੋਵੇ । ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ :-

ਧਰੇ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿਖ
ਮੇਰਾ ਦਰਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੈ ਭਿਖ ।

4. ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ (ਕੇਸਕੀ) ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ । ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ

ਜੀ ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਈ ਭਾਗ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾ ਕੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ । ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਬ ਲਗ ਾਲਸਾ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ

ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਓ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ।

5. ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਾਲਸਾ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ । ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਿਆਰਾਪਨ ਕੀ ਹੈ ? ਾਨ ਦੇ ਝੱਖੜਾਂ, ਤੂੰਾਨਾਂ (ਹਨੇਰੀਆਂ) ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਡਟ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਕਰਕੇ, ਉਤੇ ਕੇਸਕੀ (ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ) ਸਜਾਉਣਾ।

6. ਪੁਰਾਤਨ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਤੁਕ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਸਪੱਟ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਕਛ ਕੜਾ ਕਿਰਪਾਨ ਕੰਘਾ ਕੇਸਕੀ

ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰੇ ਸਿਖ ਸੋਈ

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਜੀ)

7. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰ-ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਭਾਗ ਕੌਰ (ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਾਮ ਮਾਈ ਭਾਗੋ) ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ :-

ਪਹਿਰ ਕਾਛ ਲਘੁ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰੇ ॥

8. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋ ਵਿਚ ਕੇਸਕੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਕੇਸਕੀ ਛੋਟੀ ਪੱਗ ਜੋ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪਹਿਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । (ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਛਪੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ 159)

9. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਗਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮਿਸਟਰ ਕਨਿੰਘਮ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ History of the Sikhs ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ।

"The Sikh women are distinguished from Hindus of their sex by some variety of dress chiefly by a higher top knot of hair.

10. ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨਾਲੋਂ ਭਿਤ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

11. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਰਾਣਾ ਸੂਰਤ

ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਮੁਖ ਨਾਇਕ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਾਲੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰੋਂ ਭਿਤ ਅਤੇ ਖੰਡਾ, ਚੱਕਰ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਿਾਨ (Emblem) ਧਾਰਨੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

12. 1913-14 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਬੀਬੀਆਂ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ।

13. ਫਿਰੋਪੁਰ, ਕੈਰੋਂ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਜਸਪਾਲੋਂ ਅਤੇ ਸਿੱਧਵਾਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਪਹਿਨਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ । ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ । ਦੇ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀ ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਤਾਲੀਮੀ (ਵਿਦਿਅਕ) ਕਾਨਫ੍ਰੰਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਕਾਨਫ੍ਰੰਸ ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਲ੍ਹਿ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਜਸਪਾਲੋਂ ਤੇ ਸਿੱਧਵਾਂ, ਫਿਰੋਪੁਰ ਤੇ ਕੈਰੋਂ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉਸ ਕਾਨਫ੍ਰੰਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ।

14. ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਕੈਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਸਨ।

15. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਨਿਵਾਸੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਮਰਦ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

16. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ (ਸੰਤ) ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

17. ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਕਸਬਾ ਭਸੌੜ ਵਿਚ ਪੰਚ-ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ । ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਿਰਕੱਢ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸੈਂਟਰਲ ਮਾਝਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ । ਉਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਇਤਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਪੱਟੇ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਜਾਣ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

18. ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਹੁਣ ਵੀ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਰਹਿਤ ਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਸਤੋਗੁਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਤਾ ਤੇ ਾਲਸਾਈ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਟ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਜੱਥੇ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ

ਹੀ ਕੇਸਕੀ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਰਹਿਤ ਜਾਣ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬੇ ਨਿਰਾਲਾਪਨ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

19. ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਖਰੜਾ੍. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ ਮਿਤੀ 7-1-45 ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ :-

(ਚ) ਸਿੱਖ ਮਰਦ ਅਥਵਾ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨੱਕ ਕੰਨ ਛੇਦਨਾ ਵਰਜਤ ਹੈ ।

(ਛ) ਸਿੱਖ ਲਈ ਕਛਹਿਰੇ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਪੁਾਕ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ । ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਸਜਾਵੇ, ਦੋਵੇਂ ਠੀਕ ਹਨ ।

ਉਪਰੋਕਤ (ਚ) ਤੋਂ ਸਾਫ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਜਾਂ ਨਕਲੀ ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਾਨ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮਹਬਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੁਰੀ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀ ਵੀ ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ੍ਰਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਥਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

2●. ਅੱਜ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਨਾਮ ਧਰੀਕ ਅਖੌਤੀ ਨਵੀਨ ਸਭਿਅਤਾ ਤੇ ਸੀ ਆਦੀ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਸਾਡੀ ਸਭਿਅਤਾ ਗਿਰਾਵਟ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੰਗੇ ਤੇ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਵਾਲੀਂ ੈਨ ਪ੍ਰਸਤੀਂ ਰਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਭਾਵ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਰੀ ਭਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਇਸ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਭਰੇ ਅੱਧੇ-ਨੰਗੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਭੜਕੀਲੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ; ਹੋਛੀਆਂ ਸਰੀਰਿਕ ਸਜਾਵਟਾਂ, ਤੰਗ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਸੁਹੱਪਣ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅੱਧ ਨੰਗੇ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਸਹੀ ਨਕਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮੈਲ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

21. ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਕੇਸਕੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਰੋਹੜ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦਸਮ ਦਵਾਰੀ ਜੂੜੇ ਉਤੇ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਦੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਭ ੈਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੇਸਕੀ ਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ੈਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ : ਕੇਸਕੀ ਰਹਿਤ ਨਾਲੋ ਭਿਤ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੀ ਕੁਝ ਐਸਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਕਿਸੇ ਚਲਣ-ਹੀਣ ਪੁਰ ਦੀ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਉੱਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਾਲਸਾ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਾਤਰ ਕੇਸਕੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪਹਿਰਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਾਲਸਾਈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਹਰ ਮੁਕਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਪਾ, ਇੱਤ ਤੇ ਅਣਖ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਣ ।

22. ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਨਾ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਦਸਮੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

ਨਗਨ ਹੋਇ ਬਾਹਰ ਫਿਰਹਿ, ਨਗਨ ਸੀਸ ਜੋ ਖਾਇ ॥
ਨਗਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੋ ਬਾਂਟਈ, ਤਨਖਾਹੀ ਬਡੋ ਕਹਾਇ ॥24॥
ਪਾਗ ਓਤਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੋ ਖਾਵੇ, ਸੋ ਸਿਖ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੇ ॥
(ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਨੰਗੇ ਸੀਸ ਪ੍ਰਾਦ ਨਾ ਛਕੇ (ਬੇ ਮੁਕਤ ਧਰਮ ਾਸਤ੍ਰ-ਸਾਖੀ **70**)
ਜੋ ਸੀਸ ਕੇਸ ਨਾਂਗ ਰਹੈ ਤੇ ਉਸ ਕੇ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਤਨਖਾਹ ਹੈ ।
(ਧਰਮ ਸੁਮਾਰਗ ਪ. **10** ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਨ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਪੱਟ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਨੰਗੇ ਰੱਖਣਾ, ਮਹਾ ਮਨਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਸਤ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਪਥ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਫਿਰਨ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਡ ਉਡ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ ॥ ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ ਹਸੈ ਘਰ ਜਾਇ (ਅਗ **465**) ਦਾ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਤੇ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਦੁਪੱਟੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਕੇਸਕੀ ਸਜਾਉਣ ਤੋਂ ਰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਜਾਂ ਝਿਜਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਕਿਉਂ ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਕਿਉਂ ਸਜਾਉਣ ?

ਮੈਂ ਇਕ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮੀ ਹਿੰਦੂ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆਂ ਪਲਿਆ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੋਨੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ । ਖੱਤਰੀਆਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ । ਮੇਰਾ ਹਿੰਦੂ ਬਾਪ ਲਾਲਾ ਸਿੱਬੂ ਮੱਲ ਵੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਪੱਗ ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ । ਦੇ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਇਕ ਸਿਰਕੱਢ ਡਾਕਟਰ ਬੇਲੀਰਾਮ ਉਪਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗਲੇ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖੋ। ਜਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨਦੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਬਸੂਰਤ ਹੋਵੇ, ਮਾੜੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਸੂਰਤ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਨੇ ਗਾਤਰੇ ਵਾਲੀ

ਕਿਰਪਾਨ ਵੀ ਪਹਿਨੀ ਹੋਵੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵੀ ਸਜਾਈ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੈੜੇ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੋਟਾ ਆਿਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਉਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਉਸ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਾਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਥੁੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਥੁੜ੍ਹ ਦੇ ਮ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਰਪਾਨ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਕਤੀ ਤੇ ਅਣਖ ਦੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਤੀ ਤੇ ਅਣਖ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਪੇਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ ।

❖❖❖

ਸਿੱਖੀ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦੀ

ਪੁਸਤਕ ਇਆਤੇ-ਇਸਲਾਮ ਭਾਵ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲਿਆ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਮੌਲਾਨਾ ਹਬੀਬ-ਉਲ-ਰਹਿਮਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਾ ਇਹੋ ਕਹੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਤਲਵਾਰ ਦੌ ਰ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਫੁਲਿਆ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਲਣ-ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਸੂਲ ਹਨ ਉਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ ਅਤੇ ਸਖੀ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ।

ਪਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਕਹੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਬਾਨ ਨੇ ਬਣਾਏ ਉਤਨੇ ਾਇਦ ਔਰੰਗੇਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕੀ ਹੋਵੇ ।

ਮੌਲਾਨਾ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜਸੀ ਬੱਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਹ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ਸੋ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਹ ਕਾਂੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

4-5 ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਵੇਖਣ-ਚਾਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਜਾਪਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਖੀ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਜਿਥੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂਪੁਣਾ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਰੀਤਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਖੀ ਸਰਵਰੀਆ ਹੋਣਾ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਾਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਸਰਵਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨੀਆ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਸੱਯਦ ਅਹਿਮਦ ਸੀ । ਇਹ ਮੋਢੀ ਪਿੱਛੋਂ ਬਦਾਦ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਉਪਾਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਗਈ ।

ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ ਪੀਰਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭੇਟਾਵਾਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੇਟਾ ਰੋਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੀਨ ਤਪਾ ਕੇ (ਗਰਮ ਕਰਕੇ) ਉਸ ਉਪਰ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੜ ਨਾਲ ਚੋਪੜ ਕੇ ਪੀਰ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਪੀਰਾਨੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਭਿਰਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਦਰੂਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੋਟ ਦਾ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਉਪਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

ਮੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਕਬਰ ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਂ ਤੋਂ 22 ਕੁ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪਿੰਡ ਨਿਗਾਹ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ (ਜ਼ਿਆਰਤ) ਹਰ ਇਕ ਸਰਵਰੀਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵੱਡਾ ਪੀਰਾਨਾ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਧੌਂਕਲ ਵਿਚ ਹੈ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਧੌਂਕਲੀਆ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਤੀਸਰਾ ਵੱਡਾ ਪੀਰਾਨਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਪ ੱਖੋਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ।

ਸਰਵਰੀਏ, ਪੱਖੋਕੇ ਦੇ ਪੀਰਾਨੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਮਗਰੋਂ ਧੌਂਕਲ ਤੇ ਫਿਰ ਨਿਗਾਹ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਨਿਗਾਹੇ ਜਾਣ ਲਈ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪਤਨ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਅਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਪਤਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਨਮ ਦਾ ਸਹੀ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸ ਕੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵੱਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਉਤੋਂ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਵੇਂ ਵਸਾਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ 15 ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਸਾ ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਤਕੜਾ ਸੈਂਟਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਇਲਾਕੇ (ਪੱਖੋਕੇ ਦੇ ਪੀਰਾਨੇ) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘਟੇ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਣ ।

ਜਦ ਤਰਨਤਾਰਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੈਂਟਰ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼, ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ, ਦੀਨ-ਦੁਖੀ ਤੇ ਕੋੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਾਗੇ-ਤਵੀਤ, ਵੀਰਵਾਰ ਦੇ ਰੋਟ, ਗੋਰ (ਕਬਰ) ਮੜ੍ਹੀ, ਗੁੱਗਾ, ਖੁਆਜਾ, ਮੱਠ ਤੇ ਪੀਰ-ਖ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਘਟਣ ਲੱਗ ਪਈ ।

ਹੋਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਨਿਗਾਹੇ ਦੀ ਕਬਰ ਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਸੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਖ਼ਲਕਤ (ਦੁਨੀਆਂ)

ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ, ਸਿਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਲੋਕੀ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖਦੇ ਤਾਂ ਉਹੇ ਬਦੋ-ਬਦੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਹੱਟ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰੇ ਜਾਂਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਖੋਕੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਘਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ।

ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਨਿਗਾਹੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ (ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ) ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਯਾਤਰੂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ।

ਤੀਰਥਾ ਜੱਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੰਗ-ਮਾਈ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪੂਤ ਤੀਰਥਾ ਹਰ ਸਾਲ ਨਿਗਾਹੇ ਸਰਵਰ ਪੀਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ (ਮਾਲਕ) ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਪਾਸ ਇਤਨਾ ਧਨ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨਿਨ ਸੇਵਕ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਲਤਾਨੀਆ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਐਸਾ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਬਣ ਗਈ । ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਤੀਰਥਾ ਸੀ ਪਰ ਗੋਤ ਮੰਜ (ਮੰਝ) (ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੀਰਥਾ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਝ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ।

ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੀਰਖ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ ਰੋਟ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਣ ਬੜੀ ਸੀ । ਜਿਥੇ ਵੀ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਸਨ ।

ਸੰਮਤ 1885 ਵਿਚ ਇਹ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਨਿਗਾਹੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਇਥੋਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਮਰਤਾ, ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ, ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਵੇਖ ਕੇ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ।

ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੀ ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ । ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਾਹ,

ਵਾਲ ਨਾਲੋਂ ਬਰੀਕ ਅਤੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਸਮਾਨ ਹੈ ।

ਜਦ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ :-

ਸਿੱਖੀ ਉਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦੀ ।

ਭਾਈ ਮੰਝ ਰਮ ਸਮਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੀਰਾਨਾ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ । ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੇ ਧਰਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣੀ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਪੀਰਾਨਾ ਢਾਹੁਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਡਰਾਇਆ ਵੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟਣਗੇ, ਆਦਿ ।

ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ, ਉਸ ਦਾ ਮਾਲ ਡੰਗਰ ਇਕ-ਇਕ ਦੋ-ਦੋ ਕਰਕੇ ਮਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਕੁੱਝ ਕਿਹਾ ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਇਕ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹੇ ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਝੂਠੀਆਂ-ਸੱਚੀਆਂ ਕਿਾਇਤਾਂ ਕਰ ਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਚੌਧਰੀ-ਪੁਣਾ ਵੀ ਖੁਹਵਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕਬਰ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਆਤਮਾ ਦੀ ੍ਰਾਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਸ (ਕੀਰਤਨ) ਤੇ ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਹੀ ਹੈ ।

ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਵੱਲੋਂ ਘਰ ਇੰਨੀ ਤੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਗੁਾਰਾ ਤੁਰਨਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਗਵਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ । ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹੁਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ।

ਕਿਥੇ ਇਤਨੀ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਾਹੀ ਠਾਠ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਘਾਹ ਖੋਦ ਕੇ ਗੁਾਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਗਈ । ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਰਾਂ ਚ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਆ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਰੀਝ ਲੈ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਜੇ । ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਾਨ, ਅਭਿਮਾਨ, ਲੋਕ ਲਾਜ ਆਦਿ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤਮ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ।

ਆਪ ਸਵੇਰੇ ਕੀਰਤਨ-ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਘਾਹ ਖੋਦ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਫਿਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ।

ਇਹ ਕਰੜੀ ਸੇਵਾ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਜਿਥੇ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ-ਧੰਨ ਸਿੱਖ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਨੇੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਚੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ੋਰ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆ ਗਈ । ਿ ਮੱਟੀ ਘੱਟਾ ਇਤਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਰਸਤਾ ਦਿਸਣੋਂ ਵੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਰ ਭਾਹੀ ਸਾਹਿਬ ਤੁਰਦੇ ਗਏ ਪਰ ਰਾਹ ਤੋਂ ਖੁਝ ਗਏ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਪਿੰਡ

ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਖੂਹ ਚ ਡਿੱਗ ਪਏ ।

ਖੂਹ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਸੀ। ਮਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਡਿੱਗਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਿਆਦਾ ਿਕਰ ਲੰਗਰ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਗਿੱਲੀਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸੀ । ਸੋ ਲੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੀ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਏ ।

ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰੁਕਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇੜੇ ਲੰਘਦੇ ਨੇ ਜਦ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਬਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜੋ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਹੀ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਤੁਰ ਪਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋ ਤੁਰੀਆਂ । ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਸੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ।

ਖੂਹ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਕੇ ਰੱਸੇ ਲਮਕਾਏ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲੱਕੜਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਉੱਪਰ ਆ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਢੋ ਮੈਂ ਫਿਰ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ ।

ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਨਿਵ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦ ਬਾਹਰ ਆ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਏ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਉਠਾਇਆ, ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਥਾਪੜਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਝ ਕੁਝ ਮੰਗੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਥਾਂਇ ਪਈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਪਾਤਾਹ ! ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਬੜੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਕਰੋ, ਸਿੱਖੀ ਲਈ ਇਤਨੀ ਕਠਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੰਝ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ, ਹੋਰ ਪਿਆਰ ਚ ਆਏ ਤੇ ਬੋਲੇ, ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ, ਮੰਝ ! ਯਾਦ ਰਵੇ-ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਖੋਟ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਕਸਵੱਟੀ ਉਤੇ ਲਾ ਕੇ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅੰਗੀਠੀ ਵਿਚ ਤਾਅ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ੁੱਧ ਕਰੀਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਸੋਧਣਾ ਕਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਤੂੰ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਮੰਗ ।

ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ! ਤਰੁਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੇ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਦਾਨ ਝੋਲੀ ਪਾਓ ।

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਇਉਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ :

ਮਝ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੋ, ਗੁਰੂ ਮਝ ਪਿਆਰਾ ॥

ਮਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ, ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮੰਝ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਏਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵੇਗਾ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹਉਮੈਂ (ਹੰਕਾਰ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਛਾੜਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਚੌਧਰਪੁਣਾ, ਇਹ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ ਹੀ ਸੰਲਤਾ ਵੱਲ ਵਧਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ।

ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ ਮਾਨ, ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਨ, ਜਵਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮਾਨ, ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨ, ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਐਸੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਜਕੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੀ ਮੁਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

1. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਲੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਬਣਨ ।

2. ਅਤਿ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ, ਨਿਕਾਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ । ਨਿਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜਾਪ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਆਪ ਬਹੁੜਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਈ ਮੰਝ ਜਦੋਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗਾ, ਲੱਕੜਾਂ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹਾ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬੁਹੜਾ ਪਤਾ ਸੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਆ ਪੁੱਜਣਗੇ । ਉਸ ਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਛੱਡਿਆ । ਲੰਗਰ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਗਿੱਲੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀਆਂ ।

3. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਜਾਚੀ ਹੋਣ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਾਹ ਨੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੂੰ ਪੁਗਿਆ ਜਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ।

ਮਹਾਨ ਕੋ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਕੰਗ-ਮਾਈ ਆ ਕੇ ਐਸਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਇਆ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਈਆਂ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਬੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰੇ ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਉਚੇਚੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਰੀਕੇ, ਲੰਗਰ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਮੰਝ ਪੁੰਨੂੰ ਪਰਵਾਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ ।
ਓਥੈ ਟਿਕੈ ਨ ਭੁਣਹਣਾ ਚਲਿ ਨ ਸਕੈ ਉਪਰਿ ਕੀੜੀ ।

ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਆਖੀਐ ਤੇਲੁ ਤਿਲਹੁ ਲੈ ਕੋਲੂ, ਪੀੜੀ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮ ਹੰਸ ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਨਉ ਚੁੰਜਿ ਵੀੜੀ।
ਸਿਲਾ ਅਲੂਣੀ ਚਟਣੀ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਚੋਗ ਨਿਵੀੜੀ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ ਝੀੜ ਉਝੀੜੀ ।... (ਵਾਰ **11/5**)

ਗਿਆਨੀ ਹਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ :

ਗੁਰਸਿਖੀ ਵੱਡੀ ਮਹੀਨ ਹੈ, ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਵਾਂਙੂ ਤਿੱਖੀ ਤੇ ਤੰਗ ਗਲੀ ਹੈ ।

ਓਥੇ ਮੱਛਰ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉੱਪਰ ਕੀੜੀ ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

ਵਾਲ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਕਹੀਦਾ ਹੈ (ਜਿਕੁਰ) ਕੋਲੂ, ਵਿਖੇ ਤੇਲ ਤਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜੀਦਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਵੰਸ ਵਿਚ ਹਨ (ਓਹ) ਪਰਮ ਹੰਸ ਹਨ, ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਿਤਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁੰਝ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਅਲੂਣੀ ਸਿਲਾ ਚੱਟਣੀ ਹੈ, ਮਾਣਕ ਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਗ ਨਵੀਨ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚੋਗ ਚੁਗਦੇ ਹਨ)

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚਲਣਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਬੀ ਆਸਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸੀ (ਬੁੱਧ) ਹੋ ਜਾਵੇ (ਭਾਵ ਰੰਚਕ ਵੀ ਆਸ ਨਾ ਫੁਰੇ)

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਬਰਾਂ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ, ਖੇੜਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਥਾਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥੇ ਵੀ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜਾਂ ਗੁੱਗਾ-ਖੁਆਜਾ ਆਦਿ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸੇਵੀਆਂ, ਗੁਲਗੁਲੇ, ਿਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲੀਆ ਆਦਿ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੰਜਕਾਂ ਆਦਿ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ :

ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ

ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਗੋਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਬਰ ਅਤੇ ਮੜ੍ਹੀ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਾ ਜਾਂ ਫੁੱਲ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਈ ਸਮਾਧ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ : ਵਰਤ ਰਖਣੇ, ਕਬਰਾਂ, ਮੜੀਆਂ, ਮੱਠਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੇ ।

ਪਰ ਕੁੱਝ ਨਾ ਸਮਝੀ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਪੇਂਡੂ ਵੀਰ ਭੈਣਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਗੇ-ਤਵੀਤਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਇਸ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਟ ਸੇਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਫੋਕਟ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਤਦ ਤੱਕ ਉਸ ਉਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ । ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਉਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦੀ ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਿਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਅਨਮਤੀ ਅਤੇ ਮਨਮਤੀ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਚਾਹੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਮੁਕਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਉਣ ?

ਗੁਰੂ ਦਰਸਾਏ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਾਲਾ ਲੈਣਾ ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਾਲਾ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਹੈ)

ਪੰਥ ਪ੍ਵਾਨਿਤ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ :

1. ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ।
2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ) ਅਪਣਾਏ ।
3. ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਛਕੇ।
4. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ ।

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹਾਲਾਂ ਤੱਕ ਦਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਕੇਸ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ-ਪਰ-ਤਿਆਰ, ਨਾਮ ਅਭਿਲਾਸੀ ਅਤੇ ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਾਹ ਦਾ ਸਪੱਟ ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਧਰੇ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨ ਭੇਖੀ ਮੂਰਖ ਸਿਖ ॥
ਮੇਰੋ ਦਰਸਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੈ ਭਿਖ ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੇਖ ਛੱਡ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਹੋਈ ਅੰਦਰਲੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖਣ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸੰਲਾ ਕਰਨ ।

❖❖❖

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਗੁਰ ਬਦ ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਚਲੰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟ੍ਰੈਕਟ ਲਿਖ ਕੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਜੋੜ-ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਭੇਟਾ ਰਹਿਤ ਵੰਡੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟ੍ਰੈਕਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁਣ 1●2 ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਨਗਰ ਸਿਉਨਾ ਰੋਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ_ੱਧ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੈਰ ਕਿਸੇ ਫੀਸ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਨ ਭੀ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖੀ ਪਰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਰਚਾਰ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪ੍ਰਕਾਤਿ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ :

1. ਸਭ ਦੁਸਟ ਝਖ ਮਾਰਾ
   (ਗੁਰਬ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਅਫਗਾਨਾ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ)
2. ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪੱਖ
3. ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਨੋਤ੍ਰੀ
4. ਕਾਮਰੇਡੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਭਾਗ 1 } ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੱਗਾ ਅਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ
5. ਕਾਮਰੇਡੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਭਾਗ 2 } ਸਿੰਘ ਸਭਰਾ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ
6. ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਗੁਰ ਨਹੀ ਕੋਈ (ਪਖਡੀ ਗੁਰੂਆਂ ਬਾਰੇ)
7. ਗੰਜੇ ਹੀਦਾਂ ਕ੍ਰਿਤ ਜੋਗੀ ਅਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖਾਂ (ਔਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ)
8. ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਧੂ ਦਯਾ ਨੰਦ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ
9. ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਦਾਦ ਫੇਰੀ (ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ, ਹੱਡ ਬੀਤੀ)
10. ਤੇ ਸੰਤ ਭਲੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਹੈ
11. ਅਬਿਨਾੀ ਲੀਲਾ
12. ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਛਪੇ ਟ੍ਰੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਛਪੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ :
    ਗੁਰਮਤਿ ਸੇਧਾਂ ਭਾਗ 1.....*ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰ*
13. ਗੁਰਮਤਿ ਸੇਧਾਂ ਭਾਗ 3.....*ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ* (ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ)

ਗੁਰਮਤਿ ਸੇਧਾਂ (ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ

ਸੰਪਾਦਕ

ਕੰਵਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਕ

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ ਕੇਂਦਰ, ਸਿਉਨਾ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ

GURMAT SEDHAN (Part-II)

by

Kanwar Ajit Singh
20/77, Ranjit Nagar, G-Block,
Seona Road, Patiala.

Publications
Gurmat Vichar Kendar
Seona Road, Patiala

ਕੰਵਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ
20/77, ਰਣਜੀਤ ਨਗਰ, ਜੀ-ਬਲਾਕ
ਸਿਉਨਾ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ
ਫੋਨ : 0175-2359328
ਮੋਬਾ. : 98151-56818, 95018-77116
e-mail : sdkajitsingh@yahoo.co.in
www : gurmatvichar.info
www : gurmatvichar.org

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : ਜੁਲਾਈ 2012 (500 ਕਾਪੀ)

@ : **ਕਰਤਾ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ**

ਲੇਰ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ :
ਕੱਕੜ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਪਟਿਆਲਾ
98150-30588

ਪ੍ਰਿਟਰ :
ਡੈਫੋਡਿਲ ਪ੍ਰਿਟਰ, ਫੈਕਟਰੀ ਏਰੀਆ, ਪਟਿਆਲਾ

ਕੀਮਤ : 160/- ਰੁਪਏ

ਸਮਰਪਣ

ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਨਾਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਗ੍ਰੰਥ ਪਥ ਨੂੰ

ਸਮਰਪਿਤ ਸਮੂਹ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਾਂ,

ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ

ਤਤਕਰਾ

1.	ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ	1
2.	ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ	11
3.	ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹੈ ?	18
4.	ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿੱਖ ਮੇਰਾ	28
5.	ਬਾਣੀ, ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਵਰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ	39
6.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਵਿਧੀ	49
7.	ਨਿੱਤ-ਨੇਮ ਕਿਉਂ ?	59
8.	ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ	69
9.	ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਵੰਗਾਰ	8●
1●.	ਝੂਲਤੇ ਨਿਾਨ ਰਹੈਂ	9●
11.	ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਲਾਲ ਜੀ	99
12.	ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ	111
13.	ਗੁਰ ਤਸਵੀਰਾਂ	119
14.	ਸਾਬਤ ਸੂਰਤਿ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ	13●
15.	ਟੈਲੀਵਿਨ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ	139
16.	ਅਰਦਾਸ	149
17.	ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ	159
18.	ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਨ	167
19.	ਸਿੱਖ, ਸਿਘ ਅਤੇ ਾਲਸਾ	174
2●.	ਅਸੀਂ ਅਖਡ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ	184
21.	ਦਰਨ ਇਨਾਨ	193
22.	ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਣ	2●2
23.	ਬੇ-ਅਦਬ ਬੇ-ਨਸੀਬ	211
24.	ਜੇ ਮਾਉ ਪੁਤੈ ਵਿਸੁ ਦੇ....	217
25.	ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ	226
26.	ਸਿੱਖੀ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦੀ	234

ਦੋ ਬਦ

ਹਰ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਤਨ, ਮਨ ਦੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਵਾਰਿਕ ਸੁਖ, ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇ ਦੀ ਸਮ੍ਰਿਧੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਕਲਿਆਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ ਰਹਿਤ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਬਦ ਵਿਚ, ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਿਜੀ ਜੀਵਨ, ਆਚਾਰ, ਵਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰ, ਸਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਕੀ ਪਹਿਨਣਾ ਹੈ, ਨਿੱਤ ਕਰਮ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ, ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਲਈ, ਪਥ ਲਈ ਅਤੇ ਦੇਸ ਤਥਾ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਊਣਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਦਾ ਅਗ ਹੈ।

ਇਸ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸ੍ਰੋਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਵਿ ੇ ਤੇ ਭਰਪੂਰ ਰੋਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਭੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਡਰੇਗਾ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਬਾ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ_ੀ_ੀ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਬਾ ਵਿਚ ਸਿਰਂ ਇੰਨਾ ਹੀਂ ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪੌਦੇ, ਦਰੱਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਪਜ ਕਿਸੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਜਦ ਕਿ ਬਾ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀ ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਕਿਆਰੀ ਵਿਚ ਗੇਂਦੇ, ਦੂਸਰੀ ਵਿਚ ਗੁਲਾਬ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਿਆਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਫੁੱਲ, ਤੁਰਨ ਲਈ ਰਸਤੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾਂ ਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਂਹਦਾ ਹੈ ।

ਉੱਚੀਆਂ-ਉੱਚੀਆਂ ਰਦਾਰ ਕੂਕਾਂ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਪਰ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਕੂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁਰ, ਤਾਲ ਅਤੇ ਲੈਅ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨਮੋਹਕ ਰਾਗ ਬਣ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਕਰਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ੌਜ ਦੀ ਟੁਕੜੀ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਚਿਤ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਕਦਮ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਜਦ ਕਿਸੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ, ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਂਹਦੀ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨੀ ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਟੋਰ ਭੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ, ਸੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸੌਂਦੇ ਹਨ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਨੇਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਾਸ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਪੱਟ ਆਦੇ ਹੈ :

ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ।
ਵਹੁ ਠਾਕੁਰੁ ਮੈਂ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ ।86।
ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਸਿ ਘ ਕਹਾਵੈ ।88।
ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਦਰ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ (ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ)
ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥
ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਨਿਰਾਲੀ ॥ (ਅਗ 667)

ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਿਉਨਾ ਰੋਡ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਜਿੰਨੇ ਟ੍ਰੈਕਟ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਵਿ ੇ ਤੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੇਧਾਂ (ਭਾਗ–ਦੂਜਾ) ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ । ਖਰੜੇ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਲਈ ਦਾਸ ਸ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਰਣਜੀਤ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਧੰਨਦਾਵੀ ਹੈ । ਆਸ ਹੈ ਪਾਠਕ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚਿਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ _ੀਆਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਬਣਗੇ ।

ਕੰਵਰਅਜੀਤ ਸਿੰਘ